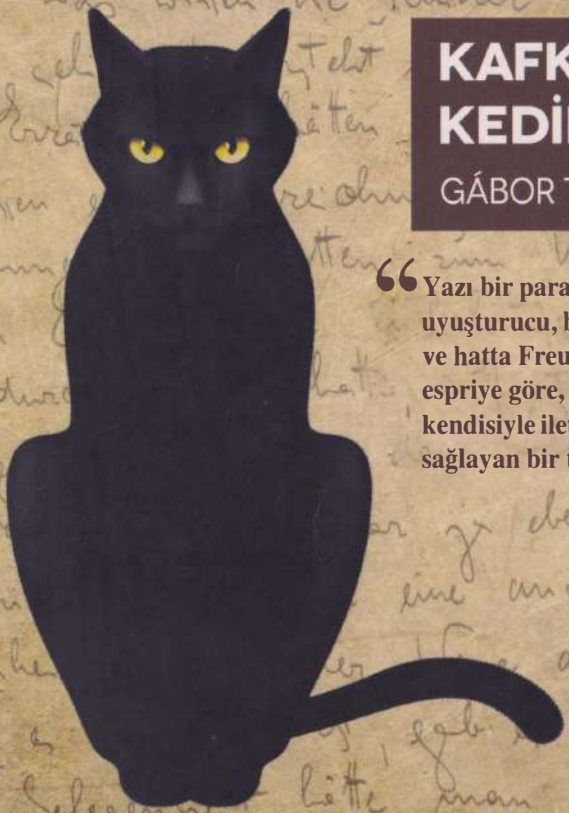
KAFKA

KAFKA'NIN KEDİLERİ

GÁBOR T. SZÁNTÓ

> "Yazı bir paratoner, bir uyuşturucu, bir sakinleştirici ve hatta Freud'un yaptığı espriye göre, Kafka'nın kendi kendisiyle iletişime geçmesini sağlayan bir telgraf teliydi."

Çeviri: Leyla Önal

KAFKA

KAFKA'NIN KEDİLERİ

GÁBOR T. SZÁNTÓ

Kafesin biri, bir kuş aramaya çıktı...

F. Kafka

KAFKA'NIN KEDİLERİ

GÁBOR T. SZÁNTÓ

"*Neredeyse polisiye türüne has heyecanların içine oturtulmuş ilginç bir psikoloji romanı... Kafka'nın yaşamıyla ilgilenenler için de, ilgilenmeyenler için de okumaya değer.*"

—Izabelle Carranza

Yaşlı bir Yahudi, Budapeşte uçağında yolculara dağıtılan bir edebiyat dergisinin kapağında Kafka'nın fotoğrafını görür ve onun söylendiği gibi 1924'te ölmüş olamayacağını, zira kapaktaki adamı bu tarihten yirmi yıl sonra Auschwitz'de gördüğünü iddia eder. Derginin editörüyse, kendisine gelip bu inanılmaz hikâyeyi anlatan yaşlı adamı dinledikten sonra merakla araştırmaya koyulur. Esrarın yanıtını bulmak için Budapeşte'den hareketle, Auschwitz, Prag, Viyana, Berlin ve Oxford üzerinden Tel Aviv'e kadar gider.

Kafka'nın son günlerini geçirdiği Viyana yakınlarındaki sanatoryumda ve sonrasındaki yirmi yıl boyunca neler olmuş olabilir? Auschwitz'e gönderildiği tarihe kadar Kafka ne yapmış, nasıl hayatta kalmış, geçimini nasıl sağlamıştır? Her şeyden önemlisi de, henüz kimsenin okumadığı yepyeni şeyler yazmış olabilir mi?

Roman, Tel Aviv'de yaşanan tuhaf bir haneye tecavüz vakasının inanılmaz hikâyesi ve Brod'dan sekreteri Esther Hoffe'ye, Hoffe'den de kızlarına kalan Kafka mirasının kime ait olduğu, bu mirasın nerede kimler tarafından korunması gerektiğine dair bir tartışmayla son bulur.

Bir coğrafyaya ait olmanın, yurtsuzluğun, belki de daha doğrusu yurtsuzluk "hissinin", tek tek bireyler, halklar, hatta edebi eserler üzerinde bile ne gibi etkileri olabileceğine dair genel bir izleği de olan *Kafka'nın Kedileri*, okuru hayal etmeye ve düşünmeye çağıran kışkırtıcı bir anlatı...

ISBN 978-605-4820-67-2

/ KafkaYayinevi

₺35

KAFKA'NIN KEDİLERİ

KAFKA'NIN KEDİLERİ

Orijinal Adı: Kafka macskái
Yazarı: Gábor T. Szántó
Yayın Yönetmeni: Enis Köksaldı
Çeviri: Leyla Önal
Editör: Erdal Şalikoğlu
Kapak Uygulama: Berna Özbek Keleş

1. Baskı: Nisan 2018

ISBN: 978-605-4820-67-2

YAYINEVİ SERTİFİKA NO: 34590

© 2014, Gábor T. Szántó

© Türkçe Yayım Hakkı: Kalem Ajans aracılığı ile
Epsilon Yayınevi Ticaret ve Sanayi A.Ş.
KAFKA, Epsilon Yayınevi Ticaret ve Sanayi A.Ş.'nin tescilli alt markasıdır.

Basım ve Cilt: GD Ofset Matbaacılık ve Tic. San. A.Ş.
Atatürk Bulvarı, Deposite İş Merkezi,
A5 Blok, 4. Kat, No: 407
İkitelli OSB, Başakşehir / İstanbul
Tel: (0212) 671 91 00 Faks: (0212) 671 91 90
Sertifika No: 32211

Yayımlayan:
Epsilon Yayınevi Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Osmanlı Sk. Osmanlı İş Merkezi 18/ 4-5 Taksim / İstanbul
Tel: (0212) 252 38 21 Faks: 252 63 98
İnternet adresi: www.epsilonyayinevi.com
e-mail: epsilon@epsilonyayinevi.com

KAFKA'NIN KEDİLERİ

Gábor T. Szántó

Macarca aslından çeviren
Leyla Önal

KAFKA®

"Çünkü bizler, kara gömülü ağaç gövdeleri gibiyiz; görünüşte öylesine yatan, ufak bir hamleyle öteye yuvarlanacakmış gibi duran. Ama hayır, bu mümkün değil; zira sıkı sıkıya tutunmuşlardır toprağa. Oysaki bakın, bu da sadece görünüşte böyledir."

(Franz Kafka, *Ağaçlar*)

Birinci Bölüm

Ziyaretçim olduğunu bildirmek üzere, üniversitenin Müzeum Bulvarı üzerindeki danışmasından aramışlardı. Akşam dersim vardı, modern Yahudi edebiyatı üzerine seminer verecektim. Yazı dersine ek olarak yirminci yüzyıl Amerikan edebiyatı dersleri veriyorum, bu kursu da sadece kişisel gayretimle, ücretsiz olarak, hatta diyebiliriz ki, adanmışlıktan veriyorum. Buralarda üniversiteler sadece konuyu ciddiye almamakla kalmıyorlar, aynı zamanda sanki Yahudilerin hâlâ var olduğu bilincini yadsımak ya da bu gerginlik yaratan kelimenin kullanımından sakınmak maksadıyla, modern Yahudi edebiyatının varlığını bile sorguluyorlar.

Yapacak bir şey yoktu; telefonu, ziyaretinin sebebini sadece yüz yüze görüşürsek söyleyebileceği konusunda ısrar eden ziyaretçiye vermelerini istedim. Macarcayı İbrani aksanıyla konuşuyordu ve sesinde tedirginlik vardı.

Birkaç dakika sonra, bölümdeki ofisime, seksen yaşlarında, sakalları karmakarışık, siyah ceketli bir hasidik Yahudi[1] girdi.

[1] 18. yüzyılda Doğu Avrupa'da ortaya çıktığı düşünülen bir Ortodoks Yahudilik akımı. (ed.n.)

Bu manzara karşısında afallamıştım; şimdiye dek üniversitede böyle bir ziyaretçim olmamıştı. Huzursuz olmuştum ve hemen aklıma, resepsiyondaki görevlinin ya da bu adamın beni aradığını duyan herhangi birinin ne düşünmüş olabileceği geldi.

Alışık olmadığı bu ortam yüzünden tedirgin ve ürkmüş görünmesinin ötesinde, yaşlı adamın süzülmüş yüzünde acı ve katılık yansıtan bir ifade de vardı. Islak gri gözlerinden sanki sürekli yaşlar akıyordu. Tehdit altındaymışçasına etrafına bakınıyordu, ancak selamına ben de saygılı bir *aleyhem şalom*[2] ile karşılık verip sonra da oturması için koltuğu göstererek bir bardak su isteyip istemediğini sorunca telaşı yatışmaya başladı.

Musluğu açtım ve birkaç saniye sıcak suyun akmasını bekledim. Su soğuyunca bir bardak doldurdum, döner sandalyeyi masanın arkasından çekip çıkarttım ve karşısına oturdum.

"Dinliyorum."

Bardağı, sanki ona tutunuyormuş gibi, iki eliyle birden tutuyordu. Elinin cildi, eskimiş, narin bir parşömen gibi saydam ve sapsarıydı. Sandalyeye âdeta çökmüş ve kamburunu çıkarmıştı. Kendisine baktığımın farkındaydı.

"Kemik erimesi. Toplama kampı yüzünden."

Kaftanının iç cebinden bir dergi çıkardı ve masanın üzerinde önüme doğru kaydırdı: Budapeşte Yahudi dergisinin, misafir editör olarak benim hazırladığım özel konulu bir sayısıydı. Dergide adım ve özgeçmişim de yer aldığından, beni bu şekilde bulmuş olması muhtemeldi. Bir tek, bu derginin eline geçmiş olmasına şaşırmıştım. Dindar çevreler bu gibi yayınları pek okumazlardı. Sorar gözlerle adama baktım.

"Uçakta elime tutuşturdular. Yahudi Yahudidir, diye dü-

[2](İbranice) "Barış üzerine olsun." (ç.n.)

şündüler herhalde... Ben, bilirsiniz, böyle şeyler okumam. Sadece *szifré kodes*. Nasıl diyorsunuz?"

"Kutsal kitaplar."

"Evet, evet. Ben böyle şeyler okumam; edebiyat da okumam. Goyların, yani Yahudi olmayanların, hatta Yahudilerin yazdıklarını bile okumam. Onlar da her türlü şeyi yazıyor."

"Anlıyorum," diye salladım kafamı, vicdan azabıyla. Ayıplamasıyla şahsımı hedef alıyormuşçasına cümlelerini dikkatle kuruyordu. Derginin EL AL Havayolu uçaklarında da dağıtıldığından haberim yoktu. Sırtım kaşınmaya başlamıştı ama kaşınmaktan çekiniyordum. Hazır olda oturuyormuşum gibi bir hisse kapılmıştım.

"Budapeşte'ye doğru yolculuk ederken bu dergiyi elime tutuşturdular. Ben Macarca da konuşuyorum ve derginin kapağında da Yahudi dergisi olduğu yazıyor. Demek ki 'sakallı Yahudi' diye düşünerek elime bir tane tutuşturdular."

"Affedersiniz," dedim, "yanlış düşünmüşler..."

"Özür dilemenize gerek yok. Dergiyi siz vermediniz ki."

"Anlıyorum." Boğazımı temizledim.

"Kapakta ince, ufak tefek bir adamın resmi vardı," diyerek devam etti, sanki dergi aramızda durmuyormuş gibi. "Kuş kafalı. Karga olabilir... ya da ardıçkuşu. Siyah saçları ve sivri burnu yüzünden. Ya da bir yarasa. Biliyorsunuz, geceleri uçanlardan."

Onaylar anlamda başımı salladım. Dindar bir kimse olmasına karşın, hayvanlardan örnek veriyor olmasını yadırgamıştım.

"Bunu kendisi söylemişti. Sürekli kendisini hayvanlara benzetirdi. Herkesi benzetirdi. Köpeğe, köstebeğe, böceğe."

"Kimden bahsediyorsunuz?" diye sordum şaşkınlıkla.

"Kapakta gördüğüm adam," diyerek dergiye doğru kafasını salladı. "Yazar. Yahudi. Praglı."

"Demek öyle?!" dedim inanmazca; ne de olsa az önce edebiyat okumadığını söylemişti. O zaman nereden biliyordu? Derginin o sayısında bundan bahsedilip bahsedilmediğini hatırlamıyordum. Yoksa sadece atmış da tutturmuş muydu? Daha önce de garip şeyler söyleyen, hatta açıkça hayal gören insanlarla karşılaşmıştım. Ancak hayatımı kelimeler ve hikâyelerden kazandığımdan, genellikle merakım, çekingenliğimi yeniyordu. Hikâyeleri sonuna kadar dinleyip şaşırmama konusunda ya da tam da şaşırmam gereken yerde şaşırıp ilgiyle dinlemeye devam etme konusunda yeterince tecrübem vardır.

"Pekiyi bunu nereden biliyorsunuz?"

"Kendisinden."

"Yani, okudunuz mu?" diye sordum şaşkınlıkla.

"Ben mi, hayır!"

"O halde?"

"Kendisiyle karşılaştım."

"Karşılaştınız mı?" diye sordum donakalarak. "Nerede?"

"Auschwitz'de."

"Nerede nerede?" diye sordum sesimi yükselterek.

"Söylüyorum ya, Auschwitz'de." Ceketinin sol kolunu yukarıya çekti, beyaz gömleğinin manşetini açtı ve beş rakamdan oluşan sayıyı gösterdi.

Nutkum tutulmuştu.

"Buraya bunun için geldim," diye devam etti. "Anlatmak için. Dergiyi elime tutuşturdular, kapağı gördüm ve okumaya başladım. O yazılardan bahsediyorlardı... Hatırlıyorum, kendisi bunlardan da bahsetmişti. Kendini sorumlu hissettiğini iddia ediyordu. Çünkü olacakları önceden görebilmişti. Hatta

yazmıştı ama yayınlatmamıştı. Yazdıklarını yayınlatmak istemeyen bir yazardı." Cezbeye tutulmuş gibi kendi önüne bakıyordu. "Ustalarımız gibi tıpkı; ruhları şad olsun, sadece şifahi ders verirlerdi onlar. Hiçbir zaman derslerinin kesinliklerinden emin olmazlardı. O da, sanki bir şeyden korkuyormuş gibiydi. Babasından, Yaradan'dan ya da kim bilir... Halbuki Yahudilere getirecekleri yalan yanlış suçlamaları önceden hissetmişti. İşkenceleri. Sürgünü bile önceden gördüğünü söylemişti, ancak o kadar... o kadar..."

"Acı mı çekiyordu? Korkuyor muydu?"

"Evet, evet, kendi önsezisi onu o kadar korkutmuştu ki, yazmaya cesaret edememişti. Sadece, bir arkadaşına anlatabilmişti. Prag'da birlikte çok gezdikleri bir arkadaşına. Arkadaşının adını unuttum."

"Peki, hangi dilde konuşuyordunuz?" diye sordum kuşkuyla.

"Evde, Sziget'te[3] Yiddiş kullanıyorduk ama ben Almanca da biliyordum. İşler yüzünden. Bize Černovice'den ve başka yerlerden tüccarlar geliyordu ve hepsi Yiddiş bilmiyordu."

"Ve siz onunla Auschwitz'de karşılaştığınızı söylüyorsunuz, öyle mi?"

"Bu fotoğraftan tanıdım," diyerek dergiyi gösterdi. "Daha yaşlıydı, ama yüzü... Aynı kalmıştı. Tabii ki saçlarının yeniden uzadığı zamandan bahsediyorum. Sonra bizi yine tıraş ettiler. Kel."

Sabrım taşmaya başlamıştı.

"Anılarınızı, dergide okuduklarınızla karıştırmadığınıza emin misiniz?"

"Siz beni kaçık mı sanıyorsunuz?"

[3] Máramarossziget adında ve hasidleriyle ünlü bir kuzey Transilvanya Macar kenti. (ed.n.)

"Hayır, ama bu adam öldü!"

"Biliyorum," diye başını salladı. "Tifüse yakalandı. Müslüman. Bu sözü daha önce duydunuz mu? Bunlar ranzada öylece yatıp duran, kıpırdamaya bile mecalleri olmayan insanlardı.[4] Bazılarını diri diri krematoryuma atarlardı. Önce gaz odasına göndermelerine bile gerek yoktu."

"Toplama kampını kastetmemiştim, daha öncesinden bahsediyordum!" Ayağa kalktım, sandalyemin arkasına geçip üst kısmına tutundum. "Yirmili yıllarda."

"O ölmemişti ki," diyerek başını salladı yaşlı adam ve sakallarını sıvazlamaya başladı.

"Ölmedi de ne demek?" Sinirimden ittirince sandalye kayıp gider gibi oldu. Tutup geri çektim. "Bana bunu açıklayın!"

"O yüzden buradayım ya. Eşyalarımı otelde bıraktım. Her sene orada kalırım. Telefon numaranızı buldum ve buraya geldim. İşte, görüyorsunuz."

"Görüyorum, görüyorum ama söyleyin lütfen!"

"1924'te öldüğünü yazıyorlar ama yanılıyorlar."

"Şaka yapmayın! Herkes böyle biliyor." Yine sesimi yükseltmiştim. Belirsizlik yüzünden içimi bir korku kaplamıştı. "Tüm dünya. Bütün biyografiler, ansiklopediler, ders kitapları. Mezarı bile annesinin ve babasınınkiyle birlikte Prag'da. Onlar defnettiler ve birkaç yıl sonra kendileri de öldüler. Sadece kız kardeşlerini kamplara gönderdiler. Ne bildiğinizi sonunda söyleyecek misiniz?"

"Şunu biliyorum ki," dedi inatla yaşlı adam, "bu adam 1924'te ölmedi. Şahidim çünkü onu tanıyorum. Onunla beraberdim. Birlikte marangozhanede çalışıyorduk."

[4]Toplama kampı argosunda, gerçekten de böyle güçsüz ve zayıf düşmüş, dermansız insanlara "Müslüman" denirmiş. Bu kullanımın kökeni bilinmemektedir. (ed.n.)

"Ama o zaman, nasıl oluyor da..." Sinirden ve gerginlikten incecik çıkan sesimi duyabiliyordum.

"O her zaman yazardı. Ne zaman vakit bulsa yazardı. Tüm olanları yazmak istiyordu. Gerçekten nasıl olduğunu. Hep yazdı. Bir kâğıt parçası, bir bez parçası, bir kalem ya da kömür parçası bulduğunda, hep yazdı. Ben de onunla iyi geçiniyordum, çünkü bir şey öğrenmişti... Hep bahsederdi... *Reşit Hokmah...* Evet, böyle yazılıyor. Eliyahu da Vidas'ın eseri yani, *Bilgeliğin Başlangıcı*. Bu size bir şey ifade ediyor mu? Ben de bunu, eğer tabiri caizse –gülümsedi– henüz Sziget'teyken, kendi ustamdan öğrenmiştim. Beni onunla tanıştıran da bu oldu işte. Gerçek budur; başka bir şey değil. Biz, bilirsiniz, tamamen başka türlü eğitim almıştık. Onu dinlemeye ancak kendisi bundan bahsettikten sonra başladım. Onun da bir ustası vardı. Bir *Ba'al teshuvah*. Dine dönen kimse, Belzli bir hasid. Onunla..."

"Nasıl olur da yaşıyor olur... Herkes onun 1924'te tüberkülozdan öldüğünü bilirken, siz nasıl karşılaşmış olabilirsiniz ki?" diye kekelerken bir yandan da, dergideki yazıda dini öğretiden bahsedilip bahsedilmediğini hatırlamaya çalışıyordum.

"Ciğerlerinde problem vardı. Bu doğru. Aslına bakarsanız, kampa düşene kadar nasıl hayatta kaldığı bir muamma." Yaşlı adam başını salladı. "İnanılmaz bir ruhani güç. Öyleydi ki... Sanki gökten inen bir ipliğin ucunda sallanıyor gibiydi. Belki de, ipliğin ta kendisiydi..." Şaşkın bir ifadeyle bana bakıyordu.

"Yeter!" Elimle sandalyenin arkalığına vurdum. "1944'te siz oraya vardığınızda, bu adamın nasıl olup da orada bulunduğunu açıklamak istemiyorsanız, o zaman..."

"Nasıl olup da orada bulunduğunu bilmiyorum. Sadece orada olduğunu biliyorum," diye sesini yükseltti yaşlı adam.

"Lütfen oturun! Sonuna kadar dinleyin. Kusura bakmayın, ne de olsa seksen yıl... Anlatacağım; ancak inanın ki, hiç kolay değil. Onca yıl sonra. Ben, bu adamın kim olduğunu bilmiyordum ki!"

"Anlatacak mısınız, anlatmayacak mısınız?"

"Anlatacağım," diyerek içini çekti. "Yazmak istiyordu ve yazdıklarını da bana bırakmak istiyordu. Ben de çok güçsüzdüm. Bir deri bir kemik. Yine de, belki inanç yüzünden, bendeki gücü hissetmiş olabilir. Elimden geldiğince o gücü korumaya çalıştım... Ben de onunla öğrendim bunu. Yine de, istediklerini yazmayı başaramadı. Ya da yırtıp attı. Ya da başkalarının bulamayacağı yerlere sakladı. Tüm bunlara rağmen, son gece, şafakta onu götürmelerinden önce, bana hepsini anlattı. Burada okuduklarımın hepsini –masanın üzerinde duran dergiye vurdu–, hepsi doğru. Babasıyla arası iyi değildi ve orada bile bu durum kendisini üzüyordu. Babası inançlı biri de değildi. Ona sert davranmıştı. Birbirlerine tahammül edemiyorlardı. Sonra da hastalığı baş göstermişti. Sanatoryum. Eve dönmesi gerektiği zaman ise her şey yeniden başlamıştı. Babası, ticaretin onu ilgilendirmemesine, yazı yazmasına, evlenmemesine tahammül edemiyordu... Babasına layık olmak istemesine karşın, onun isteklerini yerine getirmesi mümkün değildi. Sonra bir noktada, canına tak etmişti."

Nefes alamıyordum. Masanın üzerinde kâğıt ve kalem arıyordum. Anlattıklarını unutmamalı, kelimesi kelimesine not almalıydım.

"Başkasıyla karıştırmadığınızdan kesinlikle emin misiniz?" diyerek kafamı salladım.

"Annesinin soyadı neydi?"

"Löwy."

"Kayıtlarda Franz Löwy olarak da geçiyor olabilir." Omuz-

larını silkti. "Böyle yazım hataları olabiliyor. Ama gerçek ismini söylemişti."

O ana kadar aklıma gelmeyen çok ilginç bir şey fark ettim: Kafka'nın annesinin de, aktör dostunun da soyadı aynıydı.

"Sonra bir daha karşılaştınız mı? Öldüğünde onu gördünüz mü?"

"Nasıl görecektim ki?" Bir anda parladı. "Cesetleri sadece Sonderkommando[5] görüyordu. Ölüm birliği. Onlar da birkaç hafta ya da birkaç ay sonra aynı sonla karşılaşıyorlardı. Cesetleri el arabalarına yükleyip gaz odalarından krematoryumlara onlar götürüyorlardı. Ya da canlıları. Eğer artık hareket edemiyorlarsa."

"Yani görmediniz mi? Kesin olarak bilmiyorsunuz..."

"Çok fazla hayal gücü gerekmiyor ki." Sert bir sesle sözümü kesmişti. "Başkalarına ne olduysa, ona da aynısı oldu."

Ayağa kalktı. İnler gibi bir ses çıkardı ve doğrulmaya çalıştı. Yola çıkmaya hazırlanıyordu.

"Ben bir tek şunu biliyorum; bir gelenek vardır. Kutsal kitapları ya da içinde Yaradan'ın adının geçtiği veya kutsal metinlerden parçaların bulunduğu yazıları atmak yasaktır."

Sustu ve bakışlarını ileri doğru dikti: Bana bakmıyor gibiydi. Söylediklerini başkalarının da duymasından korkar gibi, olabildiğince sessiz, konuşmaya başladı:

"Bu adam bir deliydi, ya da bir peygamber, bilemiyorum. Ben, kitaplarını okumadım. Ona inanmamış olmam, benim suçum değil. Kaçığın teki olduğunu sanmıştım... *Reşit Hokmah*'ı okumuş olsa bile, bir epikürcü[6] idi. Ama şimdi, onunla

[5]Nazi Almanya'sındaki toplama kamplarında yine Yahudi mahkûmlardan oluşan çalışma birimleri. Diğer mahkûmlara gaz odalarına kadar eşlik etmiş, sonra cesetlerinin ortadan kaldırılmasında görevlendirilmişlerdir. Çalışanların neredeyse tamamı ölümle tehdit edilerek bu işi yapmaya zorlanmıştır. (ed.n.)

[6]Tanrı tanımaz.

ilgili bir şeyler okuyunca… Zırdeli değilmiş." Sesini alçalttı. "Doğru söylüyormuş; baştan sona… Geleceği görüyormuş. Ben ise, kim olduğunu bilmiyordum."

Bana, onu bu durumdan kurtarmamı ümit eden gözlerle bakıyordu.

"Bunu size geri veriyorum." Masanın üzerindeki dergiyi bana doğru ittirdi. "Zaten böyle şeyler okumam yasak."

İkinci Bölüm

Hasid ayrıldıktan sonra uzun süre kendime gelemedim. Elie Wiesel'ın *Deli Moşe* isimli hikâyesini incelediğimiz semineri sabırsızca ve dağınık bir kafayla yönettim. Kafka'nın ismi de birçok kez geçti. Öğrenciler sanki aklımdan neler geçtiğini sezmişçesine, hikâyede ürpertici biçimde Kafkaesk bir şeyler olduğunu dile getirdiler. Bense böyle bir şey hissetmemiştim; bana göre bu hikâye, sadece soykırım sonrasını anlatan bir yazarın dünyasını ve hayatta kalmanın vicdan azabını taşıyan bir hayal dünyasının oynadığı oyunları yansıtıyordu.

Öğrencilere az önceki karşılaşmayı anlatmaya cesaretim, daha doğrusu gücüm yoktu. Kafalarını karıştırmak istemiyordum; ayrıca bu beklenmedik ve sarsıcı deneyimi onlardan kıskanıyor da olabilirdim. Bu nedenle, aylardır birlikte sürdürdüğümüz çalışmalar sırasında giderek senkronize oldukları çalkantılı hayal dünyamdan etkilenmiş olabilecekleri ve bugünkü konuyu tam da bu yüzden Kafka'ya bağlamış olabilecekleri düşüncesinden de bahsetmedim. Yaşadıklarım, sessizliğimin de dışına taşıyordu.

Akşam yatmadan önce, Kafka'ya ait olan okuduğum tüm metinler ve onun hakkında yazıldığını bildiğim her şey aklımdan geçse de, hayatının bu sıra dışı dönemeci ya da dönemeçleri, bildiğim tabloya hiçbir türlü oturmuyordu. Gece defalarca uyanmış, ama sadece çift kişilik yatağın boş olan diğer tarafındaki soğuk çarşafı okşayabilmiştim. Vali arada sırada geceyi benimle geçiriyordu, ya da ben onunla, ancak sabahları birbirimizle ne yapacağımızı bilemediğimizden ayrı yatmaya karar vermiştik. İlişkimiz zaten bir çıkmaza girmişti ve birbirimize tanıdığımız bu özgürlük, bir güven göstergesinden çok, dışlamaya dönüşmüştü. Sanki hangimizin o sözcüğü daha önce söyleyeceğini merak ediyor gibiydik: Yeter. Yine de şimdi yanımda olmasını ve ona olanları anlatabilmeyi isterdim. Karanlığın içinde bunları düşünürken, Szigetli hasidin adını bile doğru dürüst hatırlamıyor olduğumu fark ettim. Belki de söylememişti bile. Yeniden uykuya daldığımda, bulanık hayallerimde, adamın yüzü, Elie Wiesel'ın hikâyesindeki deli Moşe ile karışmaya başlamıştı.

Lambayı yaktığımda hava henüz karanlıktı. Yaşlı adamın hikâyesine inanmasam da bir türlü rahat edemiyordum. Oturma pozisyonuna geçtim ve başım zonklayarak, küçük, yapışkanlı kâğıtlara notlar yazmaya başladım. Kafka'ya ne olmuş olabilirdi? Ölüm haberinin geldiği Viyana'daki sanatoryumdan nereye gitmiş olabilirdi? En son nerede yaşamıştı? Yirmi yıl boyunca ne yapmış olabilirdi? Ne iş yapmış, neyle geçinmişti? Bu yıllar boyunca neler yazmıştı ve yazıları nerede olabilirdi? Öldüğünde ya da ölüm haberi geldiğinde, kırk bir yaşına basmasına bir ay kalmıştı. Eğer yaşlı adamın anlattıkları doğruysa, Kafka'nın, Auschwitz'de Szigetli hasid ile karşılaşana değin, o zamana dek yaşadıklarının yarısı kadarını daha yaşamaya yetecek ömrü olmuş olmalıydı.

Kütüphanemde bulunan birkaç Kafka biyografisi ve incelemesinin sayfalarını karıştırdım, ancak 1924'teki ölümünden şüphe duyulduğuna dair herhangi bir ipucuna rastlayamadım. Eğer yirmi yıl daha yaşadıysa, en az, o zamana değin ortaya koyduğu miktarda esere daha imza atmış olmalıydı. Bir daha yazı yazmamış olduğunu düşünmek imkânsızdı; onun için yazı yazmak, başkalarının metabolizmasının işleyişi kadar doğal bir süreçti.

Ne yapacağımı bilmiyordum; sabaha karşı dizüstü bilgisayarımı da alıp yatağımın üzerine oturdum ve bilgisayarı açtım. Kafka'nın biyografisine yer veren internet sitelerine baktım. Birbiri ardına sitelere bakıyor, benim için bir başlangıç noktası oluşturabilecek bir şeyler arıyordum. İtici güç oluşturabilecek bir ima bulmak ümidiyle, Singer'in Kafka'nın aktör arkadaşı Jizchak Löwy'den ilhamla yazdığı romanı bile karıştırdım: Ama hiçbir ilerleme kaydedemedim.

O sırada eski dostum Tamás'ın internet üzerinden erişilebilir olduğunu fark ettim. Kaliforniya UCLA'da modern Yahudi tarihi dersi veriyordu ve konuşmayalı uzun zaman olmuştu. Onu aradım. Hayatı zorluklarla geçmiş olsa da, hafifçe beyazlamış gür, kıvırcık saçları ve altmış yaşını geçkin haliyle bile genç bir görünüme sahipti. Yüzü gri bir kirli sakalla kaplıydı ya da modaya uygun olsun diye sakallarını kısa kesmişti. Birkaç nezaket dönemecinden sonra, hikâyeyi ve sorularımı arkadaşımın üzerine yığdım. Alaycı bir cevap verdi:

"Saçmalık. Ama roman konusu olarak fena değil..."

"Dalga geçme! Bu bir roman değil. Sen olsan ne yapardın? Daha doğrusu, böyle bir araştırmaya nereden başlamak lazım?"

"Bana bak, senin orada saat şafak vakti değil mi?" diye araya girdi.

"Evet, öyle."

"O zaman ben olsam, bir duble buzlu Johnny Walker içerdim. Eğer o da uyutmazsa, bir Ambien yutardım; sabaha belki araştırma aşkını geçirir. Bu Ambien bir mucize. Uçakta bile kütük gibi uyutuyor. Gerçi henüz viski ile denemedim."

"Lütfen, ciddi ol."

Derin bir iç çekti.

"Hep bu yazarların hayaletleri. Neden ekonomi tarihi okumuyorsun ki? Bu sefil dünyada olan biten her şeyi anlamanı sağlıyor."

"Boş ver, tamam," dedim. "Yardım etmeye niyetin yoksa, unut gitsin."

"Biraz rahat olsana. Espri anlayışın nereye gitti senin? Hadi bakalım. Kafka nerede ölmüştü? Belki de Viyana'daki sanatoryumda araştırmak lazım. Yoo, aslında Auschwitz'de ya da Yad Vaşem'de.[1] Orada, ölenlerin listesi var. Ayrıca hayatta kalanlarla ilgili kayıtlar da var. İsim neydi?"

"Franz Löwy."

Bilgisayarında bir şeyler yaptığını duyuyordum. Alaycı, ama yardımsever. Ve de profesyonel. Mesaj sesi geldi ve bana gönderdiği birkaç internet adresini gördüm.

"Bunlara bak, belki bir şeyler bulursun. Belki de Auschwitz'e gitmen gereklidir. Ya da doktora. Bir çözüm bulacağına eminim."

"Bekle biraz!" dedim ve ben de bu ismi Yad Vaşem arama programına yazdım: Franz Löwy. Sonra Lowy, en son da Levy.

Franjo Levy'den tut da, Francis Levy, Franz Lewy ve Franc Lewi de dahil iki düzine isim vardı. Seine, Subotica, Paris, Metz, Erstein, Hamburg, Trier, Münih, Mainz, Bratislava,

[1] Yad Vaşem: İsrail'in resmi soykırım anıtı. (ed.n.)

Berlin, Jász-Nagykun-Szolnok bölgelerinde yaşayan bir sürü kurbanın adı çıkmıştı. Bir saniyeliğine sessizce isim benzerliklerine baktım. Haside toplama kampındaki arkadaşının adını nasıl yazdığını sormadığıma pişman olmuştum. Neden soracaktım ki ama? Kimden bahsettiğini açık ve net olarak belirmişti.

Sistem çalışıyordu, ama arama sonucunda bir şey çıkmadı. Doğum tarihi 1883 olan hiçbir Lowy, Lewy ya da Levy yoktu.

"Ya ölenlerin listesinde adı yoksa?" diye sabırsızca sordum.

"Sakin ol. Aradığın ismi bulmak aylar bile sürebilir. Birisinin listede adının olmaması, o kişiyi kampa götürmedikleri anlamına gelmiyor. Gelir gelmez gaz odasına gönderilenlerle ilgili hiçbir kayıt kalmamış olması mümkün. Gerçi senin adam, 1944'te karşılaştıklarını söylemiş. Bu da demek oluyor ki, diğeri bir süredir oradaymış. 1939 ile 1944 arasında Avusturya'dan Yahudileri sürekli olarak toplama kamplarına gönderdiler. Maddi durumu daha iyi olanlar, yurtdışına kaçmak için para verdiler. Kaçamayanları ise önce Lodz, Minsk ve Terezin'e, daha sonra da Auschwitz'e gönderdiler. Alman disiplinine rağmen, her toplama kampında, her bir kişi için kayıt tuttuklarını sanmıyorum; öyle bile olsa, listelerin tam olduğunun garantisi olamaz. Öldürüldükleri halde listede olmayanlar olduğu gibi, adları listede olup hâlâ hayatta olanlar da var... Kertész'in Nobel konuşmasını hatırla: O da *Abgänge* bölümünde yer almıştı. Abgänge ne demek biliyor musun? Kayıp. Gerçi o Buchenwald'daydı."

"Sence nereye gideyim?"

"Orada saat kaç?"

"Sabah altı."

"O zaman yatağa. Aşırı heyecanlısın. Yarım uyku ilacı iç."

"Ben ciddiyim."

"Hasidin tekinin elinde bir dergiyle odana girdiğini, derginin kapağını işaret edip oradaki adamla toplama kampında birlikte olduklarını iddia ettiğini söylüyorsun."

"Evet, böyle oldu."

"İnanılmaz, dostum. Bana hiç böyle şeyler olmuyor. Kütüphane, bölüm, sunum, seminer, konferans... Bazen de doktorasını yeni bitirmiş kızlar bana arkadaşlık ediyorlar. Burada, öğrencilerinle yatmamaya fazlaca özen göstermen gerekiyor."

"Yani?"

Derin derin iç çekiyor.

"Bunun tüyleri diken diken eden bir hikâye olduğunu varsayalım. Onu Viyana'dan alıp götürdükleri bile kesin değil. 1924'te orada, Viyana'daki sanatoryumda olması da bunu kesin kılmıyor ki. Oradan nereye gittiğini kim bilebilir? Hem neyle geçinecek? İyileştiğinde Avusturya İş ve İşçi Bulma Kurumu'na gidip orada yeni bir isimle iş mi aramış? Diplomasını istediklerinde, hemen yeni adına sahte bir diploma mı düzenletmiş? Yazılarını hangi isimle yazmış? Bu yazılar nerede? Tüm bunlar bana pek gerçekçi gelmiyor," diyerek başını salladı. "Yine de için rahat etmiyorsa, önce internette araştırma yap. Auschwitz'de de arşiv var. Ayrıca Berlin'de de anıtta ve müzede mutlaka bir şeyler bulursun; Kudüs'te, Yad Vaşem'de de... Auschwitz'deki kamp müzesinde hayatta kalanların kayıtlarını görebilirsin ve eğer Washington'daki Soykırım Müzesi'nin veritabanı varsa, o zaman vatansızların tutulduğu kamplara ait bilgileri de araştırabilirsin. Ya senin hasid yanılıyorsa ve diğeri toplama kampından bile sağ çıktıysa?" Gülmeye başlamıştı. "İnsanı deli edersin sen. Benim hayal gücüm bile çalışmaya başladı. En son yattığı sanatoryumun hasta kayıtlarına da bakabilirsin. Tabii Prag'a da gidebilirsin. Yahudi Müzesi arşi-

vinin müdürü yakın arkadaşımdır; sana referans verebilirim. Git Ufleků'da bir bira iç ya da zavallı Hrabal'ın meyhanesine uğra."

"Bira içmem."

"Onun da ihbarcılardan olduğunu biliyor muydun? Tabii bu bilgi, insanın herhangi bir fikir beyan edebilmesi için yetersiz. Onun sisteme nasıl dahil edildiğini ve ihbarlarında neler olduğunu da bilmek gerek..." Sessizleşti. Sanırım bu konuyu düşünüyordu. "Ya da biliyor musun? Tel Aviv'e git sen, orada zaten mirasla ilgili bir sürü olay oluyor. Yahudiler ve Almanlar çekişip duruyorlar. Birbirlerini dava bile etmişler. Kafka yaşıyor olsa bu durum onu çok eğlendirirdi..."

"Çok da eğlenmeyi seven bir tipti zaten..."

"Bu konuyu ortaya atsan, miras hikâyesini bile unuturlar. Bence Tel Aviv sana iyi de gelir. Gerçek bir Sodom.[1] İlk defa oraya gittiğimde, bir tanıdığımla iki kızı izlemeye başladık. Uzun boylu, güzel vücutlu kızlardı ve kalçalarını sallaya salaya deniz kenarında yürüyorlardı. Sonra yavaş yavaş onlara yetiştik, travestilermiş. O şaşkınlığı anlatamam. Halbuki güzel bir ülke olabilirdi: deniz, güneş, çikolata tenli kızlar. Gerçek kızlar! Tek sorun, kötü bir yerde olması ve dost canlısı olmayan komşuları. Bir de, yüz yıl geri kalmışlar. Yahudiler için farklı vatandaşlık yasaları, hahamların egemenliği falan. İki yüz yıl geri kalmışlar demeliydim aslında."

"Yardımın için teşekkürler," diye cevapladım. "En azından buradan yola çıkabilirim."

"Eğer Kafka'yı bulursan..." Esnediğini duyuyordum. "Mutlaka haber ver. Ödülün yarısı benim."

Sonrasında, sadece hattın kapanma sesi duyuldu.

[1]Günah şehri. (ç.n.)

Üçüncü Bölüm

Nisan ayıydı. *Élet Menete*[1] topluluğu iki hafta sonra yola çıkacaktı. Son dakikada, tanıdık bir organizatörün yardımıyla otobüslerden birinde yer bulmayı başarmıştım.

İsteğim tam zamanına denk gelmişti; organizatörler, ilgilenen gençler için "Soykırım ve Edebiyat" başlığı altında bir akşam çalıştayı düzenlememi ya da bir şeyler okumamı rica ettiler. İlgilerini çekebileceğini düşündüğüm çeşitli konuları sıraladığımdaysa, bahsetmek istediğim konuyu benim seçmemi, bu kararı bana bıraktıklarını söylediler.

Bir okul yurdunda, ranzalarda kalıyorduk. Yaşlıları, VIP misafirleri, müzisyenleri, oyuncuları otele yerleştirmişlerdi. Dokuz saatlik gece yolculuğu ve ertesi günkü şehir turundan sonra gençlerin çoğu Krakow sokaklarına dağılmış olsa da, yapacağım sunumla ilgilenenlerin çokluğu beni şaşırtmıştı. Gerçi izleyicilerin çoğu, geziyi düzenleyen sivil toplum kuruluşuyla daha önce de buraya gelmişti. Organizatörler gençleri spor

[1] *Hayat Yürüyüşü*. Macaristan'da Yahudi soykırımıyla ilgili olarak farkındalık yaratmayı amaçlayan bir sivil toplum kuruluşu. (ç.n.)

salonuna yönlendirdiler, yarım daire şeklinde yere oturttular ve bizleri kendi başımıza bırakarak ertesi günkü geçit töreni için gerekli hazırlıklarla ilgilenmek üzere yanımızdan ayrıldılar.

Kızıl, kıvırcık saçlı, çilli bir kız çok soru soruyordu. Budapeşte'deki bir sosyal bilimler programında okuyordu. Yeşil gözleri vardı, bakışlarıysa canlı ve parlaktı; sunumum sırasında sık sık saçlarını kurcaladı. Çeşitli yorumlar bile yaptı; genç yaşına rağmen sunumumda bahsettiğim kitapları ya da en azından bu kitaplara ilişkin pek çok şey okumuştu. Borowski'nin *Taşlaşan Dünya*'sını, en az Celan'ın şiirleri kadar, Primo Levi ve Jean Amery kadar, Kertész'in *Kadersizlik* ve *Doğmayacak Çocuk İçin Dua*'sı, Appelfeld'in *Tzili* ve *Ölü Raylar* romanları, D. M. Thomas'ın *Beyaz Otel*'i, Kossinski'nin *Boyalı Kuş*'u ve hatta söylediğine göre, az önce soykırım hatıraları ve soykırım yazarlarının deneyimleri bağlamında bahsettiğim Amery'nin intiharla ilgili kitabı kadar iyi biliyordu.

Sunum bitince, izleyiciler toparlandılar ve nerede olabileceklerini tahmin ettikleri tanıdıklarını bulmak üzere şehre dağıldılar. Laura ile baş başa kaldığımızda bir süre daha kitaplardan bahsettik, ancak fazla bunaldığımı ve başımın zonkladığını hissettiğimden, konuyu değiştirmemizi rica ettim.

Bir anlığına birbirimize ne diyeceğimizi bilemedik ve üzerimize ağır bir sessizlik çöktü. Başka bir kadın olsa, herhalde beni koridorda öylece bırakırdı; ama sessizlik onu rahatsız etmiyordu. Yanında olmamdan memnun gibi görünüyordu ve ben de onun varlığından memnundum. O gün öğleden sonra, çoğu onlu-yirmili yaşlarında olan üç otobüs dolusu gencin arasında kendimi kaybolmuş hissetmiştim. Bazılarının siması üniversiteden tanıdık gelse de, Laura'yı daha önce görmemiş-

tim. Uğultu, gürültü, şarkılar ve bağırış-çağırış arasında kendime bir yer bulamamıştım ve gençlerin neşesi de beni rahatsız etmişti. Nerede olduğumuzu düşünmeden edemiyordum.

Kararsızca koridorda durduk. Sonra erkeklerin yatakhanesine girdim ve çantamdan siyah deriyle kaplı yassı içki matarasını çıkardım. Yeniden koridora çıktım ve Laura'ya da erik pálinkası ikram ettim. Alaycı bir gülümsemeyle bir yudum aldıktan sonra, sanki kendisini davayı satarken yakalamış gibi, yeniden ciddiyete büründü. Ben de bir yudum aldım; sıcaklık, boğazımdan ve midemden geçerek, hoş bir hisle tüm vücuduma dağıldı. Kızarmış yüzünü ve hafifçe titreyen burun deliklerini gördüm. Ertesi gün için gerekli eşyaların, bayrakların, pankartların, sandviçlerin ve içeceklerin durduğu depoda biraz oturmak isteyip istemediğini sordum; ne de olsa orası tarafsız bölgeydi ve dikilmemize de gerek olmayacaktı.

Bir süngerin üzerine oturup içmeye devam ettik. Sonrasında nelerden bahsettiğimizi hatırlamıyorum; sadece, benim için de sürpriz bir şekilde birbirimize doğru eğildiğimizi ve alacakaranlıkta titreyerek öpüştüğümüzü hatırlıyorum. Beceriksizce birbirimize yaklaştığımızda dişlerimiz birbirine çarpmıştı; yine de birbirimize o denli beklenmedik ve çaresiz bir ihtirasla yaklaşmıştık ki, bu ihtiras birisinin kapıyı açacağına dair çekingenliğimin bile üstesinden gelmişti. Kapıyı sadece gevşek bir kancalı kilit tutuyordu. Bulunduğumuz yer, sürekli kullanılan bir mekâna benzemiyordu. Üstten eğilerek açılan tek havalandırma penceresinden, grileşen gökyüzü ve alçaktan süzülen tek tük bulut, sanki akşam geldikçe yavaşça kapanan bir göz gibi görünüyordu.

Yüzümüz ve dudaklarımız birbirine değdiğinde ve hafifçe arkaya yatarak birbirimize sarıldığımızda, vücudunun gergin

ve sert duruşunu hissettim. Saçlarını ve ensesini okşuyordum; sonra elim aşağılara doğru kaydı. Bluzunun altından göğsünü tuttum, kotunun düğmelerini açtım, ancak ona doğru yaklaştığımda, bacaklarını birleştirdi ve yukarıya doğru çekti. Benim arzumda da bir miktar çekingenlik olduğundan, başlayan sürecin rutini ikimizin de kararsızlığıyla bozuluyordu. Göğsü elimle buluştuğunda buna karşı çıkmamıştı, fakat yanaşmamıştı da. Kendi iradesi olmayan birisi gibi elimin teninin üzerinde gezinmesine katlanıyor, ona ne yapacağımı bekliyor ve belki de bu sayede kendine gelmeyi umuyor gibiydi. Bir süre sonra hareketlerimin heyecan vericiden ziyade, teselli edici olduğunu hissetmeye başladım; orada, onunla ne yaptığımı anlayamaz olmuştum.

Çekildim ve yüzüne baktım. O rahatsız edici sessizlikte, fark edilmeden kaybolabilmek için ayağa kalkmayı isterdim ama kıvırcık saçlarını okşayışımdaki şefkatin hoşuna gittiği belliydi. Konuşmaya başladığı zamana kadar geçen süre, dayanılmaz derecede uzun gelmişti.

"Annem intihar etti. Ben çocuk istemiyorum."

Birbirimize dokunduğumuzdan beri söylediği ilk şey bu olmuştu. Davranışını izah etmeye çalışıyor gibiydi. Nasıl tepki vereceğimi bilemedim. Daha fazla yaklaşmama izin vermediği için ona minnet duyuyordum.

Bir anlığına ona neden burada olduğumu söylemeyi düşündüm; benim de bir şeyler itiraf etmem gerekiyor olabilirdi. Ancak onu da bu işe bulaştırmak istemedim. İçinde bulunduğum mahremiyet, şu anki haliyle bile yeterince korkutucuydu. Huzursuzluğumu o da fark etmişti; ayağa kalktı ve odanın diğer tarafına gitti. Balıketiydi; kalın bacaklı, kalın belli. Bayrakların ve pankartların arasından bir gitar çıkardı; orada olduğu-

nu daha önce fark etmiş olmalıydı. Bağdaş kurarak yeniden yanıma oturdu ve tellere teker teker dokunarak sessizce bir şeyler tıngırdatmaya başladı. Parmağımı dudaklarıma götürdüm; sesin dışarıdan duyulmasından korkuyordum. Gitarın gövdesinin üzerinde avucuyla ritim tutmaya başladı. Karanlığın içinde, Klezmatics'in parçalarından birini mırıldanıyordu.

Kızın kafasının karışmış olduğunu ve içinde bulunduğumuz durumun gerginliğini hissedebiliyordum. Toparlanmaya başladım. O da gitarı bıraktı ve pantolonunu iliklemeye koyuldu.

"Sen de yakınlaşmaktan çekiniyorsun. Ben hep böyle adamlara rastlıyorum."

"Ne?" Birden kendime geldim.

"Bir şey yok." Başını salladı.

"Budapeşte'de buluşur muyuz?" diye sordum mecburiyetten kaynaklı bir nezaketle.

"Tabii," diye cevapladı.

Telefon numarasını istemedim.

Ertesi sabah kahvaltıda karşılaştığımızda, Laura kendi yaşıtlarıyla oturuyordu. Uzaktan hafifçe başımı eğerek selam verdim; o da aynı şekilde selam verdi ama bakışları kalın bir perdenin ardından bakıyor gibiydi.

Bizi otobüslerle Auschwitz'deki kamp müzesine götürdüler ve oradan da grubu, Macarların kalmış olduğu barakalara yönlendirdiler. Anma töreninden sonra, Birkenau'ya kadar olan üç kilometrelik yolu yürüyerek kat etmemiz gerekiyordu. Binlerce kişi yürüyordu; tüylerim diken diken olmuştu. Yüzlerce kişi üzerinde İbranice ve İngilizce yazılar olan lacivert rüzgârlıklar; organizatörler ve VIP misafirler ise yazısız sarı rüzgârlıklar giymişti. Çizgili ceket giyen yaşlılar da vardı. Ben,

kendi deri ceketimi ve kasketimi giymeyi tercih etmiştim. Organizatörler heyecanla ellerinde telsizlerle oradan oraya koşturuyor, katılımcıları sayıyor, önceki gece depoda görmüş olduğum İsrail bayraklarını ve pankartları dağıtıyorlardı.

Kalabalıkla birlikte olmak beni germişti; böyle olacağını zaten öngörmüştüm. İnsanlara ister gülerek karşılık vereyim, ister ciddi bir ifade takınayım, yüz kaslarımın adeta felç olduğunu hissediyordum. Geçit törenindeki gençlerin taze gücü ile yaşlıların resmi ciddiyeti arasında bir türlü yerimi bulamıyordum. Kamptaki ofise gitmek istediğimi organizatörlere önceden söylemiştim ama bana yardım etmek şöyle dursun, kendi işlerine bile zor yetişiyorlardı. Tanıdık birilerine rastlamamak için kimseye bakmıyordum; nereye gittiğimi, neden kortejle birlikte hareket etmediğimi sormalarından çekiniyordum. Organizatörlerden almış olduğum davetiyeyi gösterince kordonların arasından geçmeme izin verdiler ve kampın idari binasının önünde duran güvenlik görevlileri de binaya girebileceğimi işaret etti. Gri binanın birinci katındaki ofise heyecanlı bir hava hâkimdi. Odada yaklaşık yarım düzine insan vardı; Lehçe konuşuyorlardı ve hem kameralardan hem de sırayla birbirlerine verdikleri askeri bir dürbünden kalabalığı izliyorlardı. İsrailliler, Amerikalılar, çeşitli Avrupa ülkelerinin Yahudi cemaatlerinin temsilcileri.

"What are you looking for?"[2] Genç, gözlüklü ve açık mavi bluzlu bir kadın kapıda durduğumu fark edince bana doğru bakmıştı. Kadın seslenince, diğerleri de bana döndüler. Yüzüm kızarmıştı; kendimi savunmak istercesine davetiyeyi ileri doğru uzattım; kendimi kem gözlerden davetiyenin yardımıyla korumaya çalışır gibi bir halim olmalıydı.

[2](İng.) Ne arıyorsunuz? (ç.n.)

Arşivle ilgilenen kişiyle görüşmek istediğimi söyledim. Siyah takım elbiseli, saçları jöleyle yatırılmış bir adama baktılar. Asabi bir ifadeyle pencerenin yanında duruyordu; saatine baktığını gördüm. Bunun en mükemmel an olmadığını fark etmiş olsam da, yapacak bir şey yoktu; bir zamanki tutsaklarla ilgili bir elektronik veritabanı olup olmadığını sormam gerekiyordu.

"Şimdi mi bakmak istiyorsunuz?" diye aksanlı bir İngilizceyle karşılık verdi adam.

"Şimdi buradayım."

"Şimdi açık değiliz. Görüyorsunuz, bir sürü insan var!" diyerek pencereden dışarıyı işaret etti. "Her sene bu zamanlar böyle oluyor."

"Ben de onlarla geldim."

Adam sitemkârca arkadaşlarına baktı ve Lehçe bir şeyler söyledi.

"Yöneticiyle konuşmam mümkünse eğer..." diyerek denemeye devam ettim.

"Yönetici benim," diye karşılık verdi adam, "benim" kelimesini vurgulayarak.

"Ben yazarım. İşim için gerekli," dedim kibarca; ancak öfkeden boğazımın tıkandığını, kanın beynime sıçradığını hissedebiliyordum.

"Buraya pek çok gazeteci gelir. Ama arşiv..."

Açık mavi bluzlu kadın adama Lehçe bir şeyler söyledi.

"Arşiv bugün kapalı," dedi başını kaşıyarak yönetici. "Ancak meslektaşım diyor ki, yandaki odada, kendi bilgisayarından sisteme girebilirmiş. Tabii eğer uzun sürmeyecekse. Sorry.[3]"

[3] (İng.) Kusura bakmayın. (ed.n.)

Minnettarca başımı salladım; içimdense adama "fuck"[4] demek geçiyordu.

Kadın eliyle işaret edince ben de ardından odadan çıktım. Gardiyan nezaretindeymişim gibi bir hisse kapılmıştım.

Yandaki ofiste, ayakta durarak bilgisayara bir şeyler yazdı ve bana döndü.

"Kurbanların listesine sadece akrabaların ve araştırmacıların erişimine izin veriliyor. Liste de tam değil. Ne aradığınızı söyleyebilirseniz eğer..."

"Franz Löwy isminde birisini. Tek v, w. O ya da ö. Belki de Levi ya da Lewy, v ile, ya da w ile, i ya da y ile."

Beklemem için bir el işareti yaptı. Becerikli hareketlerle isimleri yazdı ve açtığı dokümana listeleri alt alta kopyaladı.

"Çıktısını alayım mı?" diye sordu öngörülü bir şekilde.

"Zahmet olmazsa."

Lazer yazıcı yavaşça hışırdıyordu. Sık yazılı üç sayfayı elime tutuşturdu. Gözlerim isimleri, doğum tarihlerini, doğum yerlerini taradı baştan başa: Bir sürü Löwy, Levi, Levy vardı ama hiç Franz yoktu; sadece iki tane Francis. Bunun bir anlamı olmadığını düşündüm; ne olacaktı ki? Listede Primo Levi[5] de yoktu. Pierre'den sonra Raymond Levi geliyordu. Arşiv kayıtlarının eksik olduğu açıktı.

Kadın, masanın üzerinde bir şeyler arıyor gibi yapıyordu; beni ofiste yalnız bırakmak istemediği belliydi. Bir anda aklıma bir şey geldi.

"Bir isme daha bakabilir misiniz?" diye sordum, bir yandan da umudumu yitirdiğim halde.

"Söyleyin."

---

[4](İng.) S.ktir. (ed.n.)

[5]Soykırımdan sağ kurtulan İtalyan kimyacı ve yazar. (ç.n.)

"Kafka, Franz."

Adeta fısıldamıştım. Korkarak, sessizce. Kadının kafasını kaldırıp bana deliymişim gibi bakacağını düşünmüş olsam da, gözlerini bile kırpmadan bu ismi de bilgisayara yazdı. Daha önce bu ismi hiç duymamış gibiydi. Sonra, dudaklarını bükerek monitörü işaret etti.

"Kurbanların arasında böyle bir isim görmüyorum. Emil, Eugen ve Evzen Kafka'dan sonra Georg Kafka geliyor; ondan sonra da bir Georg daha, Ilse ve dört tane Josef. Ancak bunun hiçbir anlamı yok maalesef. Az önce de söylediğim gibi, listede eksikler var. Toplama kampı numarasını biliyor musunuz? Belki numaraya göre daha fazla şey öğrenebilirim."

Üzüntüyle başımı iki yana salladım ve yardım istercesine gözlerine baktım.

"Sizin burada bir akrabanız olmuş olsa, aramaya nereden başlardınız?"

Ellerini iki yana açtı.

"Tek veritabanımız bu. Üzgünüm."

Yardımları için teşekkür ettim, verdiği çıktıları katladım ve ofisten çıktım. Ayaklarımın altında sarımtırak çakıl taşları takırdıyordu. Tüm taş binaları ve hücreleri gezdim, camekânlardaki ayakkabılara, gözlüklere, toplanmış saç yığınlarına ve üzerlerinde şehir adları ve isimler yazılı olan bavullara baktım. Ne yapacağımı bilmeden, boş alanda, infazların gerçekleştirildiği duvarın önünde öylece durdum ve sonra krematoryumlara da baktım. Akrabalarımın hayatlarına buna benzer yerlerde son verilmiş olabileceğini düşündüm. Aklıma, onların isimlerini aramamış olduğum geldi ve devam ettim. Hiçbir şey hissetmiyordum; sadece ezici bir boşluk vardı içimde.

Birkenau'ya doğru yürürken, muhtemelen kalabalıktan

bunalan ya da gençlerin belirlediği tempoya ayak uydurmakta zorlanan, özellikle yaşlılardan oluşan birkaç küçük grubun yanından geçtim. Üç kilometrelik yol boyunca, aklımda, eğer Kafka buraya kadar gelebildiyse, yaklaşık altmış yaşında olması gerektiği düşüncesi dönüp durmuştu. Ayıklamadan nasıl sağ kurtulmuştu peki? Eğer kurtulduysa, hasidin de aralarında bulunduğu Macar Yahudileri gelene kadar o yaştaki fiziğiyle nasıl dayanmıştı? Üç gün süren yolculukta sağ kalanlar, fazladan iki-üç yıl özgür yaşamış oldukları için kendilerine kıskançlıkla bakan sağ kalmış Polonya ve Çek Yahudileriyle ilk defa burada, bu rampanın üzerinde göz göze gelmişlerdi. Eskiler, yeni gelenlere, ölümcül bir bilinçle kuşanmış olarak bakıyorlar ve onları, kendilerini neyin beklediğini doğru dürüst tartmamış olmakla ve huzursuzluklarını yatıştırmaya yönelik haberlere inanacak kadar aptal olup, uysalca trenlere binmiş olmakla suçluyorlardı.

Birkenau'nun pek çok resimde gördüğüm, insan taşıyan trenlerin de geçtiği kapısından geçerken, elimi deri ceketimin cebinin derinliklerine öyle bir güçle soktum ki, içerideki dikiş sökülüverdi. Parmağım deliğe, astarın içine sıkışmıştı ve çıkaramadığım için sinirli sinirli elimi sallıyordum. Pek de uzağımda olmayan grubun arka sıralarındakilerden tam da o sırada bana doğru dönenler, bir dizi enteresan hareket izlemişlerdi; elimi kurtarınca sanki intikam almak istiyormuşum gibi ceketimin eteğini çekiştirmiştim.

Anma töreni çoktan başlamıştı. Aralarında Polonya Cumhurbaşkanı ve yabancı bakanların da bulunduğu politikacı ve diplomatlar konuşmalar yapıyorlardı. Sesler yankıladığından, anlayabildiklerim bölük pörçük şeylerdi. Kalabalıktakiler, bir sürü konuşma dinlemek zorunda kaldıklarından kıpırdanma-

ya başlamışlardı. Aynı gömlekleri ya da aynı lacivert rüzgârlıkları giymiş olan gençler ise sıkılmış suratlarla olan biteni izliyor, kısık sesle sohbet ediyor, itişip kakışıyor ya da bayraklarıyla oynuyorlardı. Bazen arkalarına dönüp bana bakıyor, ancak istiflerini hiç bozmuyorlardı. Kasketimi gözüme kadar indirip konuşmaları dinlermiş gibi yapmaya başladım. Arka sıralarda duran ergenlerin davranışları daha çok sınıf gezisini andırıyordu. Konuşmaları duyamamak sinirimi bozsa da, yaşlı ve takıntılı bir adam edasıyla onları uyarmaya hakkım olmadığını düşünüyordum. Kendimi yatıştırmaya çalıştım: Böylesi iyiydi; ne de olsa bu, Hayat Yürüyüşü'ydü. Buraya gelen gençler, hatırlamak için değil, dünyaya hatırlatmak ve göstermek için buradaydılar: Yahudileri yok etmek mümkün olmamıştı ve belki gelecekte de mümkün olmayacaktı.

Okuduklarıma ve deneyimlerime dayanarak, başka bir halka, başka bir sınıfa, başka bir dine mensup insanları öldürmek için sebep ve imkân bulacak birilerinin her zaman var olacağını düşünüyordum. İnanç için, toprak için, para için, güç için – ne olursa. Bencilce bir tavırla, Avrupa'nın artık muhtemelen kendi soykırımlarını geride bırakmış olduğunu, kendisine yeni bir imaj yaratmaya ve anma ritüelleriyle diğerlerine örnek oluşturmaya çalıştığını aklımdan geçirdim. Yahudilerin de kamuya açık kendi ritüellerini oluşturmalarının sorun olmayacağını düşünüyordum. Gençlerin kendilerini kendileri olarak iyi hissetmelerine diyecek söz yoktu. Buna hakları vardı. Ben kendimden memnun değilsem, bu benim sorunumdu.

Kürsü, havaya uçurulan gaz odalarının ve krematoryumların önünde duruyordu, karşısında da binlerce izleyici vardı. Konuşmalar, anmanın öneminden, yeniden doğuştan ve nefrete yenik düşmemekten bahsediyordu. Kalabalık şevkle

alkışlar ve İsrailli bir bakanın konuşması sırasında "Yaşasın!" nidaları yükselirken, ben de en arkada ayakkabımın burnuyla yeri kazıyordum; basbayağı bir delik açmıştım.

Yerden çıkardığım ve sarımtırak beyaz rengiyle ne kahverengi toprak parçalarına ne de güneşten solgunlaşmış açık yeşil çim topaklarına benzeyen parçayı ayağımla toprağın üstünde yuvarladım. Yakından görüp ne olduğunu anlamak için eğildim ve parçayı yerden aldım. Bulduğum nesneyi tanımlamamı sağlayan retinam değil de, sanki dokunma duyum olmuştu: Elimde bir omur kemiği tutuyordum.

Öylesine içim sıkılmıştı ki, o anda ne yapacağımı bilemedim. Ama tekrar yere atmak istemedim; avucum yarı kapalı, öylece tutmaya devam ettim. Bir elimdeki kemiğe bakıyordum, bir de önümdeki sayısız ayağa. Bir zayıflık hissediyordum içimde ve bir de, âcizlik. Derken konuşma aniden bitti, insanlar alkışladılar, bir hareketlenme başladı ve ben, elimdeki kemiği atarsam üzerine basılıp parçalanacağı korkusuyla, avucumu sıkı sıkı kapattım. Sanki başkaları da elimde ne tuttuğumu fark edebilir diye düşünerek insanlara arkamı döndüm, elimi ceketimin cebine soktum ve kampın kapısına doğru yola koyuldum.

Dördüncü Bölüm

Eve döndükten sonra, araştırmalarıma bir süre devam edemedim. Hem hızlıca yetiştirmem gereken birkaç işim çıkmıştı hem de sürüncemede olan ancak bir türlü bitemeyen ilişkimi sonlandırmam gerektiğini düşünmeye başlamıştım.

Vali sarışın ve uzun boyluydu; en azından yüksek topuklu ayakkabı giydiği zamanlarda uzun boylu görünüyordu ve sık sık da topukluyla geziyordu. Birlikte gezdiğimizde bile dimdik göğüslerine bakanlar oluyordu. Kibirli erkek zihniyeti, sahip olmaya çok büyük önem verir; ben bile ilişkimizin bir geleceği olacağını düşünmediğim halde, sahiplenme duygusunun üstesinden zorlukla gelebilmiştim.

İngiltere Büyükelçiliği'nde çalışıyordu Vali; kültür işlerine bakıyor ve öğrenci burslarıyla ilgileniyordu. Akşamları, ben istediğim zaman buluşuyorduk. Fazla sokulgan değildi ama onu aradığım zamanlarda benimle buluşmaya hazırdı. Pek fazla konuşmuyorduk; edebiyattan ziyade, birlikte izlediğimiz filmlerden bahsediyorduk. Tiyatroyu çoğunlukla yapmacık buluyordu ve kötü temsillerden özellikle kaçınıyordu. Sohbet-

lerimizde aile konusu da tabu değildi, gerçi bu konu –çocukluğunda yaşadığı yaralanmaların artık onu rahatsız etmediğini söylese de– aslında onu rahat bırakmıyordu, ayrıca Yahudilikten de bahsettiğimiz oluyordu; kendisi Yahudi olmasa da, bu konu ona fazlasıyla ilginç geliyordu. Hem inançla hem de kültürle ilgileniyordu. Yahudilerin, tarihin vatansızları olduğunu söylüyor ve bu durum onda kuşku yerine empati ve merak uyandırıyordu.

"İnançlı bir insan olsaydım, Yahudi olmak isterdim," demişti tutkuyla, bir sevişmemizden sonra uzanırken, "ama maalesef elle tutulur olmayan hiçbir şeye inanmıyorum."

Dudaklarını bükmüş ve dirseklerinden birinin üzerine dayanarak bana dönmüştü. Büzüştürdüğü dolgun dudaklarının beni her zaman etkilediğini biliyordu. Saçlarını ensesinde topladım, başını biraz geriye çekerek yüzünün üzerine eğildim ve az önce birbiri ardına yaşadığı iki orgazm için minnettar olup olmadığını sordum.

"Saçmalama," diyerek saçlarını parmaklarımın arasından kurtardı. "Onun için söylemedim."

Aileye ilişkin güvensizliği, ailesinin, daha doğrusu o zamana değin ailesi olarak bildiği avukat çiftin, lise mezuniyetinden sonra ona evlat edinilmiş olduğunu açıklamasından kaynaklanıyordu. Gerçek annesinin kimliğini açıklamış olsalar da –babası, o henüz bebekken alkollü araba kullandığı sırada kaza yapmış ve ölmüştü– birkaç gün gergince düşünüp taşındıktan sonra biyolojik annesini tanımak istemediğine karar vermişti. Kendisini evlatlık vermiş olduğundan annesinden nefret ediyordu; belki fakir oluşundan da çekiniyordu. Gerçeği yıllar boyu kendisinden sakladıkları için avukat çifte kızgın olsa da, onu yetiştiren ebeveynlerine bağlılık duyuyordu. Geçici

bir şoktan sonra bu düşünceyle barışmıştı ya da en azından pragmatik bir biçimde kendince kabullenmişti. Duygularını, henüz ilişkimiz sırasında bile saklamayı başarabilmişti. Sahip olduğu her şey için seviniyor, sahip olamadıklarını ise sadece sessizce arzuluyordu.

Ailesinden neredeyse hiç bahsetmemiştik. İşinden de fazla bahsetmezdi; benden duydukları daha çok ilgisini çekiyor gibiydi. Erkek-egemen Yahudi ailesi modeli her ne kadar hoşuna gidiyor olsa da, evde oturan aile anası rolünü kendi hayatına pek de uygun bulmuyordu. Hızlı yaşıyor, çok çalışıyor, pahalı restoranlara gidiyor (çoğunlukla hesabı kendisinin ödüyor olmasından da rahatsız olmuyor), güzel yemekler yiyor, kaliteli içkiler içiyordu ama bu serbest yaşam tarzı yine de arada bir onu rahatsız ediyordu. Çocukları olsun istiyordu; bundan bahsetmişti de, ama sadece teorik olarak istiyordu. Zamanını görünür biçimde erteliyordu; kendini rahatlatmak istiyor gibiydi: "Bir ara olur, ileride olur."

"Daha yaşamak istiyorum," diyordu; oysa onu sıkboğaz ediyor değildim, sadece biraz burnumu sokuyor ve neler umabileceğimi bilmek istiyordum; otuz yaşını geçmiş kadınları ele geçiren paniği gayet iyi biliyordum ve onda bunu şimdilik hissetmemiştim.

"Elbette, bir gün birisine bağlanmak ve onunla beraber kalmak isterim," dese de, beni mi yoksa bir başkasını mı kastettiğini açıklamamıştı. Taktiksel davranmaya çalışıyordu ya da kaderciydi. Eğer ilişkimizin ciddileşmesini istediğini söyleyen ben olursam, onun uzaklaşmak isteyeceğini, eğer o söylerse, o zaman da benim kaçmak isteyeceğimi hissedebiliyordum. İlişkimizin kesin sınırlarının olmaması, lehime bir durumdu.

Yahudilik onu heyecanlandırsa da, özgürlüğünden vazgeç-

mek istemiyordu. Kendi kökeni de onun için pek bir şey ifade etmediğinden, bir şey karşı açıkça yükümlü olmak, ona ait olmak istemiyordu.

"Tüm insanları Tanrı yarattıysa... ve sadece tek bir Tanrı varsa... o zaman terk edilmiş ya da başkalarına verilmiş çocuklar da olamaz," demişti bir seferinde birkaç kadeh içtikten sonra. Söylediklerinin içten olduğunu biliyordum; gülümsüyor olsa bile, mutlu olmadığını da biliyordum. İçki içtiği zamanlarda gözleri buğulanıyor, bilinci ise açık kalıyordu.

Gerginliğini yatıştırmak için her akşam içiyordu. Onu zorlayan birileri varmış gibi sürekli yeni işlere girişiyor, sonrasında ise, kendi koyduğu standartları aşamadığı için geriliyordu. Buz gibi soğuttuğu votka, viski gibi sert içkileri tercih ediyordu ama bir türlü sarhoş olamıyordu, hatta aksine, dikkati daha da keskinleşiyordu. Sevişirken de son anlara kadar gözlerini hep açık tutuyordu ama bu durum zevk almasına engel olmuyordu.

Buluşmalarımız düzensizdi ama sevişmelerimiz her zaman heyecan vericiydi. Bilinçli yaşıyor, bilinçli yiyor içiyordu. Güdülerini de bilinçli olarak kontrol ediyor ve istediğim zaman uzaklaşmama da bilinçli olarak izin veriyordu. Bende hoşlandığı bir şeyler olduğu için, mesafeli tavrıma rağmen benden ayrılmıyordu. Yine de bir akşam konu evlilikten açıldığında ve ona, onunla evlenmek istemediğimi hissettirdiğimde kendisine engel olamadı ve beni ırkçı olmakla suçladı.

"Yahudi olmadığım için benimle evlenmek istemiyorsun, öyle değil mi? Üniversite dereceme ve parama rağmen beni proleter olarak görüyorsun. Ama böyle bir kadını bir daha nereden bulacaksın? Canın ne zaman isterse o zaman gelip gidiyorsun. Ne zaman istersen ve nasıl istersen, benimle öyle

yatıyorsun. Yahudi olmamamdan başka seni uzaklaştıran ne olabilir? Arada sırada içki içmem mi? Yahudiler de içip çekiyor; üniversitede de, iş hayatında da gördüm. Annemle babamın çevresindekiler benden çok daha fazla içiyorlar. Gerilimden bir şekilde kurtulmak lazım. Senin hayatın, yavrucuğum, çok sakin... Sen çok narinsin, tıpkı mimoza gibi, o yüzden de senden çok içenleri aşağılıyorsun. Ya da birlikte yaşamaya başlarsak, aramızdaki yoğun birliktelik ve tezat yüzünden, proleterliğimin daha da görünür olacağından mı korkuyorsun? Kültürün üzerimden dökülüp gideceğinden mi? Küçük dağları siz Yahudilerin yarattığını mı sanıyorsun? Beni ne kadar provoke etsen de, sırf benimle evlenmedin diye Yahudi düşmanı olacak halim yok."

Monoloğunun sonunda gerginliği geçmiş ve gülmeye başlamıştı.

Bu acıklı sahne birkaç hafta önce yaşanmış olsa da derin izler bırakmıştı – özellikle de onda. Ayıldığı zaman bu çıkışından utanmış, ancak söylediklerini geri alamamıştı. Hayallerimi yıkmış olmaktan korkuyordu ve buna şahit olduğum için de bana kızıyordu. Söyledikleri beni fazla yaralamamıştı ama düşünmeme neden olmuştu. Önyargılarım olmadığı yönünde onu teskin etmeye çalışsam da siz ve biz karşılaştırması ağrıma gitmişti. Evliliği düşünmediğimi söyledim; ne onunla, ne de bir başkasıyla.

Yalnız geçirdiğim akşamlarda uzun uzun düşünüyordum: Acaba onunla ilgili olarak, diğer kadınlarla olduğundan farklı bir plan yapmış mıydım, yoksa geleceğe dair bir fikrim yok muydu yine? Kökeninin ya da inancının –daha önce hiç böyle düşünmemiştim– bizi hayatlarımızı birleştirmekten alıkoyup koymayacağını kestiremiyordum. Belki de bastırmış olduğu

duygulardan kaynaklanan sert sözleri karşısında, kendi güvensizliklerimden ya da salt birliktelikten, evlilikten, aile kurmaktan kaçışım gibi kendime ait özelliklerden emin olamıyordum.

Her ne olursa olsun, Szigetli hasidin hayatıma girdiği ve sonrasındaki haftalarda aklımda sadece Kafka meselesi ile gezdiğim dönemde, Vali'yi gelişmelerden haberdar etmedim. Sıra dışı bir durum değildi bu: Aklımı en çok kurcalayan meselelerden kimseye, özellikle de yardımını istememem gerekeceğinden emin olduğum kişilere asla bahsetmezdim.

Onsuz kalmaya ne kadar dayanacağımı test etmek istercesine, Vali'yi gittikçe daha seyrek arıyordum ve o da benimle alıştığımızdan daha az iletişim kuruyordu. Belki o da kendisini test ediyordu ya da beni daha sık ararsa, ondan ayrılacağımdan korkuyordu. Ben de onu özleyeceğimden korkuyordum, ama ona karşı bedensel arzulardan başka pek bir şey hissetmiyordum. Kafka meselesi beni öylesine meşgul ediyordu ki, yalnız olduğumu bile neredeyse unutmuştum.

Beşinci Bölüm

İşlerim yüzünden birkaç hafta yolculuk yapamadım. Kafka'nın günlüklerini ve mektuplarını okudum, kütüphaneden biyografiler ve incelemeler ödünç aldım ya da internet üzerinden yurtdışından sipariş ettim. Beklenmedik ziyaretçimin verdiği bilgiyi irdelemek ve bu şüpheli gerçekliği destekleyecek herhangi bir bilgi ya da açıklığa kavuşturulmamış herhangi bir olay olup olmadığını araştırmak üzere bunlara daldım.

Bir Avusturya seyahat acentesinin yardımsever çalışanı sayesinde, eski Hoffman Sanatoryumu'nun ardılı olan ve Viyana yakınındaki Klosterneuburg'da bulunan Kierling Akciğer Hastalıkları Hastanesi'nin adresini buldum. Eğer bulabilirlerse, Kafka'yla ilgili kayıtları göndermelerini istedim.

Sararmış kâğıdın kopyasını hemen gönderdiler; bu belgeyi araştıran ilk kişi ben olamazdım. 3 Temmuz 1924 gününün üzerinde, Dr. Franz Kafka isimin yanında *exitus*[1] notu yer alıyordu. Yazı netti ve hiçbir şüphe uyandırmıyordu. Sanatoryumda o gün ölen tek kişi oydu ve ölümünü arkadaşı Dr.

[1]Tıp dilinde: *Öldü.* (ed.n.)

Klopstock onaylamıştı; gerçi hasta kartında başka bir doktorun imzası yer alıyordu.

Kafka, "İsa'ya ve Dostoyevski'ye inanan" ve Siyonizm'i reddeden Macar Yahudisi tıp öğrencisi Róbert Klopstock ile –diğer yakın arkadaşı Max Brod'a 1921'de yazdığı mektubunda belirtmeye gerek duyduğu üzere– genç adamın akciğer tüberkülozu tedavisi için bulunduğu ve aynı dönemde kendisinin de tedavi için kalmakta olduğu Vysoké-Tátra'daki Tatranské Matliare Sanatoryumu'nda, 1921 yılının Şubat ayında tanışmıştı. *Numerus clausus*[2] nedeniyle çalışmalarını Budapeşte'de sürdürmek zorunda kalan, ayrıca hem sportif vücudu hem de vahşi görüntüsüyle biraz Franz Werfel'i[3] anımsatan Klopstock'a, çalışmalarını Prag'daki Alman Üniversitesi'nde sürdürebilmesi için, Kafka'nın ricasıyla Brod yardımcı olmuştu. Prag'da pek çok kez aynı evde yaşamışlar ve Kafka'nın yazılarından bazılarını Macarcaya Klopstock tek başına çevirmiş, otuzlu yılların başında ise karısıyla birlikte tercüme etmişlerdi.

İyi de, Prag'da öğrenim gören Klopstock 1924'te Kafka'nın tedavi gördüğü Viyana yakınındaki Kierling Sanatoryumu'nda ne arıyordu? Sanatoryumun iyi eğitimli uzmanları varken, Kafka'yı neden o zaman belki uzmanlığını bile henüz almamış olan Klopstock tedavi etmişti? Gerçekten de tedavi etmiş miydi? Ya da sadece "son günlerinde" mi orada bulunmuştu? Eğer Klopstock sadece ziyarete geldiyse, 3 Temmuz'da gerçekleşen ve sanatoryumun doktorlarının değil de, kendisinin onayladığı vefat sırasında sadece onun orada bulunması bir tesadüf müydü?

---

[2]Üniversitelerdeki öğrenci sayısı sınırlaması. (ç.n.)

[3]Çek-Avusturyalı ünlü yazar ve şair. (ç.n.)

Bu şüphe uyandıran ayrıntıyı fark etmiştim, ancak ziyaretçimin söyledikleriyle birlikte düşününce bile, bunun yeterli bir kanıt olmadığını biliyordum.

Altıncı Bölüm

Yazın ilk yarısında birkaç kitap ve tez okumama, buna ek olarak da internette bolca vakit geçirmeme rağmen hiçbir ilerleme kaydedemedim. Vali haftalarca beni aramadı; ben de onu aramadım. Ağustos ayına doğru, arkadaşlarımın hem uzakta hem de tatil yapıyor olduklarını bilmek –benim uzun süreli deniz ya da Balaton kıyısı tatili imkânım yoktu– tek başıma Budapeşte'de kalmayı bunaltıcı hale getirmişti. Arkadaşlarım beni çocukları ve başka arkadaşlarıyla yüzmeye ya da gezmeye gittikleri, akşamları kamp ateşinde, kazanda ya da ızgarada yemek pişirdikleri yazlık evlerine çağırmışlardı aslında. Ama birkaç gün kaldıktan sonra şehir yaşantısını özlemiştim ve mesai bitince akşam yalnız kalmaya, kitap okumaya, Orta Avrupa Üniversitesi'nin yazın geceleri de açık olan kütüphanesinde sonuçsuz araştırmalar yapmaya daha fazla katlanamadığımda, Yahudi mahallesinin harabe meyhanelerinde ve bira bahçelerinde eğlence aramaya başlamıştım. Kafka'nın biyografisindeki çelişki yüzünden bir türlü huzur bulamıyordum. Prag'a gitmenin tam zamanı olduğunu, belki olayların başladığı yerde

bir şeyler bulabileceğimi düşündüm. Eğer 1924'te ölmediği doğru ise, o zaman Kafka nasıl olmuştu da hayatta kalmıştı?

Bu soru, sanki hayatta kalması onun kendi kararına bağlıymış gibi, kafamda birdenbire belirmişti.

Tamás'a Prag'daki arkadaşının ismini sormak istedim ama birkaç defa üst üste aradığım halde ona ulaşamadım. Otobüs biletini ayırtıp Prag banliyölerinde bir yerde otel rezervasyonu yaptırmıştım ki, bir gece nihayet Tamás'ı yakalamayı başardım.

"Hâlâ saplantından vazgeçmedin mi? Diyorum sana, bundan roman olur... Eğer bir şey yazmayacaksan bu kadar hevesle iş yapmazsın sen, inanmıyorum," diye dalga geçti benimle.

Kafka konusuyla ilgili bir şeyler yazmayı düşünmemiştim. Ne yazabilirdim ki? Hiçbir şey bilmiyordum. Anlamadığım ve aslını astarını öğrenmek istediğim bir muammaya bulaşmıştım.

"Kamerayı neden açmadın?" diye sordu Tamás. Tuşa bastım ve melankolik görüntüm, onunkinin hemen yanında monitörde belirdi.

"Hello." Tamás bana dikkatle baktı. "Niye suratın asık? Mutlu olmaya çalışsana biraz."

"Şu anda neden mutlu olayım ki?" diye sordum.

"Mesela internet olduğu için sevin. Okyanusun öte yanıyla bile bedavaya konuşabiliyorsun. Ders anlatmak, hatta konferans vermek bile mümkün. Hatta bazen senin hüzünlü suratın haricinde, kadın görmek bile mümkün."

"Birisiyle mi tanıştın?"

"Yok yahu," diye geçiştirdi Tamás. "Sadece Ági. Yine ortaya çıktı."

Eski karsının adı Ági idi. Durumları benle Vali'nin duru-

muna benziyordu. Ne onunla ne de onsuz. Ágі genç olmasa da, Tamás onun yatakta hâlâ istekli olduğundan birkaç kez bahsetmişti. Ayrı olduklarında ise daha da arzulu oluyormuş. İnternet üzerinden Tamás'ın ilgisini çekebilmek için neler yapıyordu acaba?

"Bende bir şey yok," dedi şikâyetçi bir tavırla. "Burada bütün kızlar parmak arası terlik giyiyor. Vietnam terliğinin modern yorumu. Bir balta ne kadar erotikse, bu da ancak o kadar erotik. Tırnakları ojeli olsa bile öyle. Buradan bakınca, memleketteki seçenekler harika görünüyor."

"Neden? Asyalı ya da siyahi öğrenciler yok mu?" diye espri yaptım.

"Seçenek bile değil..." dedi keyifsizce. "Daha doğrusu, taciz olarak algılamalarından korktuğum için kızlarla konuşmaya çekiniyorum. Burası Budapeşte değil. Burada cinsel devrim çoktan geride kalmış. Görüşmeler sırasında kapı ardına kadar açık duruyor. Bu tavsiyeyi erkek meslektaşlarım verdi. Bunlar Doğu Avrupalı bir profesörü, perilerle oynaşan tanrı Pan gibi hayal ediyorlar."

"Yine de sen hiçbir fırsatı kaçırmazsın. Hiçbir şey yapmasan da, senin konuşma şeklin bile..."

"Yani şey... İlk bölüm toplantısından sonra bir kadın meslektaşıma gerçekten de bir şeyler söyledim. Topuklu ayakkabı, sağlam memeler. Üniversitede gördüğüm, kadına benzeyen ilk canlı. Ona sadece bunu söyledim. Bir de gülümsedim. Yemin ederim becermek istemiyordum. Beni sert bir tavırla tersledi. Berbat bir durumdu. Başkalarının da kulağına gitti. Aslında tahmin edebilirdim: İkinci Dünya Savaşı tarihiyle ilgileniyor sonuçta. Savaş tarihiyle ilgilenen birini kim becermek ister? Sonra bir erkek meslektaşım böyle yapmamam konusunda

beni uyardı. Ne ona ne de bir başkasına. Halbuki sadece kıyafetine iltifat etmek istiyordum. Talihsiz bir olay işte. Ya sen? Prag'da Kafka peşinden koşmaya gidecek misin? Orada konuyla ilgili uzman bulmakta zorlanmazsın."

"Geçen konuşmamızda birisinden bahsetmiştin."

"Yaa, evet. Oradaki Yahudi Müzesi'nde edebiyat tarihçisi bir arşivci var. Eski bir dostum. Kahramanlık çağından kalma samizdatçılardan.[1] Rudi Krank. E-posta adresini göndereyim. Fazla erotik, hatta bazılarına göre pornografik yazılar yazmıştı zamanında. Pornografi nereden başlar bilemiyorum... Özünde, düzüşmenin metafiziğini yazmak istiyordu; seksin her anını temel unsurlarına ayırıp, çocukluktan başlayan bir psikanalitik sosa bulamaya çalışmıştı. Tüm davranışlarımızın, çocukluğun temel kalıplarıyla bağlantısını anlatıyordu. Takıntısı buydu. Düzüşmekle ilgili Freudyen bir roman..." Tamás bir an durup düşündü. "Bense rezilden ziyade sıkıcı bulmuştum. Sadece Almanca metinden kısa bir bölüm okuduğum halde... Zavallı adam bir dönem her yabancıya bunu gösteriyordu; ama kitabı hiç basılmadı."

Aniden sustu.

"Ne oldu?" diye sordum.

"Nostalji."

"Neyle ilgili?"

"Prag'a gitmek güzel olurdu."

"Profesör maaşın yetmiyor mu gitmeye?"

"Biraz uzak."

"Tatilde gel."

"Şimdi gelemem," dedi ciddiyetle ve sustu.

[1]Doğu Bloku'ndaki kaçak yayınları ve bu yayınların el altından dağıtılmasını kapsayan terim. (ed.n.)

"Tamam da, neden?"

Söyleyip söylememeye karar vermeye çalışır gibi birkaç saniye bekledi.

"Belki bir kadro alacağım." Sadece sesi değil, bakışları da alışılmışın dışında karamsardı.

"Sürekli bir pozisyon mu?" diye heyecanla atıldım.

"Öyle görünüyor."

"Vay be! Hem de UCLA'de..."

"O zaman sadece yazları gelebilirim."

"Vatan hasreti mi çekiyorsun yani? Şimdiden ha?"

İç çekti.

"Buradan bakınca, Ági bile daha çekici geliyor. Her gün Macar internet sitelerine bakıyorum. Aynı evdeki gibi. Siyasi saçmalıkları bile özlüyorum."

Söyleyecek bir şey bulamamıştım.

"Ne yapacağımı bilemiyorum." Gülüyordu. "Yıllardır bunu istiyordum. Bir Amerikan üniversitesinde rahat bir kadro. Kendimi memleketteki karmaşa ve histeriden uzak tutmak istiyordum. Ne komünistler ne Naziler ne de vergi memurları tepemde olacaktı. Ya da yaptığım bir yayın yüzünden içeri atılmayacaktım. Artık burama kadar gelmişti. Gitmek istiyordum. Şimdiyse, altmış yaşında, buradayım ve rahat kadroya kayıtsızca sevinemiyorum."

"On yıl sonra geri dönersin. Amerikan emekli maaşıyla hem de..."

"Harika. O zamana kızım evlenmiş olur. Belki Ági bile evlenir."

Bu söylediğine güldüm. O da gülmeye başladı

"Eski karınla mı flört ediyorsun?" diye sordum. "On yıl sonra?"

"Onunla da. Onunla da."

"Bir denizci gibi. Her limanda bir kadın. Tam bir harem."

"En fazla üç. Abartma!"

Kafamı salladım.

"Şimdi aklıma geldi..." İşaretparmağını dudağına götürdü. "Jirzi Langer'in yazısına da yorum yapmıştı."

"Kim?"

"Rudi işte. Langer, Kabala'daki erotizmle ilgili Almanca ufak bir kitap çıkarmıştı. Eğer tamamen bunamadıysam, bu Langer'in Kafka'yla bir bağlantısı vardı: Ona İbranice öğretmişti ya da öyle bir şey. Sanırım biraz da homoseksüeldi. Belki de Kafka'dan hoşlanmıştır."

"Nereden biliyorsun?"

"Her eski Avrupalı entelektüelin yolu Kafka'dan geçmiştir. Bazıları diğerlerinden daha fazla okumuştur. Mesleki deformasyon. Sen sormadan söyleyeyim; Rudi yarı Yahudi ve babasını da Auschwitz'de öldürmüşler. Yazı yazmayı da tamamen bırakmış. Bir sebeple gaza gelmiş, dediklerine göre inançlı bir adam olmuş ve dine de girmiş. Onun da Kafka'yla uğraştığını hatırlıyorum. Bu konudan fazla bahsetmezdik. O zamanlar birincil konumuz bu değildi; üçüncü bir yolun olup olmadığıyla ilgileniyorduk... Demokratik sosyalizmin olup olamayacağı ve buna benzer şeyler. Bugün artık çoğunu unuttum. Hadi, ben artık yatıyorum..." İç çekti. "Sabah yine bölüm toplantısı var ve artık hepsine katılmak zorundayım. Kadronun gereklilikleri. Düşünsene, yaşlılığımda, sabahın köründe kalkmam gerekiyor," dedi memnuniyetsiz bir ifadeyle. Klavyedeki parmaklarının sesini duydum. "Sana Rudi'nin e-posta adresini yolladım."

Yedinci Bölüm

Yola çıkmama iki gün kaldığı için hemen Krank'a bir mektup yazdım. Şaşırtıcı bir süratle, hemen o gün cevapladı. Onu hangi gün öğleden önce bulabileceğimi ve arşivin nerede olduğunu yazmıştı cevabında. Ertesi sabah valizimi topladım ve kalan zamanda, üç gün boyunca ihtiyacım olabilecek her şeyi alıp almadığıma bakmak üzere defalarca valizimi kontrol ettim. Uzun uzun düşündükten sonra, Prag'da da kitap alabileceğime karar vererek bu birkaç günlük yolculuğa yalnızca evde okumaya başladığım iki kitabı götürmeye karar verdim: Kafka'nın son aşkı olarak anılan Dora Diamant'ın, kendisiyle sadece isim benzerliği taşıyan yazar Kathi Diamant tarafından yazılmış biyografisi ve Gilles Deleuze ile Felix Guattari'nin *Kafka – Minör Bir Edebiyat İçin* isimli ufak kitabı.

Yolcularının çoğu öğrencilerden oluşan, soğutması da biraz fazla çalışan otobüste okumaya, notlar almaya ve notlarıma notlar eklemeye çalıştım.

Yahudi olan Kafka, Avusturya-Macaristan Monarşisi'nin sınırları içinde yer alan ve baskın dili Almanca olan Çek mil-

liyetçisi Prag şehrinde, bir azınlık üyesiydi. Seküler bir entelektüel olarak, dini ucundan bile olsa formel bir şekilde uygulayan tüccar-burjuva ailesinin içinde de azınlık olarak kalmış, sonra Yahudi mistisizmi ve Siyonizm'e yönelmesi ile, asimile olmakta olan Yahudilerin arasında da azınlık haline gelmişti. Nişanlısı Felice'ye yazdığı bir mektubunda, bir Siyonist kongresine katılımcı olarak gönderildiğini yazıyordu. Aktivist politik hareket onun yapısına pek uymuyordu, hatta kongrede kendini kötü de hissetmişti, ancak bir Yahudi devletinin kurulması, Yahudi otonomisi ve sürgünden, diaspora olmaktan, ezilmiş bir kölelik durumundan kurtulma düşünceleri onu heyecanlandırıyordu. İbranice öğreniyor, hobi olarak düzenli bir biçimde bir bahçecilik arazisinde çalışıyor ve 1916'da, nişanlısı Felice'den Berlin'deki Yahudi Evi'nin pedagoji programına ilişkin olarak detaylı bilgiler istiyordu. Dora Diamant'la ise Tel Aviv'de restoran açmayı, bu restoranda Dora'nın aşçılık, kendisinin de garsonluk yapacağı günleri hayal ediyorlardı. Daha sonra Dora, gerçekten de restoran açmıştı; Tel Aviv'de değilse de, Londra'daki East End'de.

Kafka, elbette ki Fransız Freudyen yazarlar Deleuze ve Guattari'nin yazdıklarına göre, bir çocuk olarak, güçlü ve katı babasının karşısında azınlıktaydı ve babasıyla, onun diğer arkadaşlarıyla, babalar ve oğullarıyla, anneler ve kızlarıyla birlikte büyük babasının, yani uygarlığın ağır ve nevrotikleştiren yükünün karşısında da son kertede azınlıktaydı.

Deleuze ve Guattari'yi okuduktan sonra, Kafka'nın günlük ve mektupları, azınlık konusu bağlamında son derece heyecan verici olmaya başlamıştı: Sanki tüm dünyaya karşı sürdürdüğü mücadeleyi, iktidar ilişkilerinin vücut bulmuş hali olarak gördüğü babasına yansıtmıştı ve dış dünya Kafka'ya babasının üzerinden aktarılıyordu.

Otobanda kuzeye doğru giderken, kitaptan başımı kaldırıp *OrangeWays* katlı otobüsünün üst katının camından dışarıya, yol boyunca hasat edilmiş buğday tarlalarına, sararmakta olan ayçiçeği başlarına ve sonra, düzenli sıralar halinde dikilmiş yeşillenen üzüm bağlarına baktım: Talmud'dan bir mesel geldi aklıma. Dua ederken bakışlarını manzaraya çeviren ve Yaradan'ın yerine, yaratılana hayranlık duyan her kim ise, ölüm onu beklemektedir. Sonra şunu düşündüm: Yahudi olmayan bir oğlan çocuğu ergenlik çağına gelince isyan eder ve kendi kuşağıyla birlikte, etrafındaki topluma karşı bir çıkışta bulunur. Diasporanın içinde, antisemitizmin yarattığı korku atmosferinde, içe dönük bir toplumda ve ailede, birbirlerine olan bağlılığın toplumun diğer kesimlerine göre daha önemli olduğu bir ortamda yaşayan Yahudi bir genç içinse, böylesi bir yoldan gitmek pek de mümkün değildir. O zaman ona özgürleşme ve kurtuluş yerine ne kalmış olabilir? Eğer öfkeliyse, anarşizm ve dünya devrimi; eğer duygusalsa, nevroz ve edebiyat.

"Yazmamak olanaksız, Almanca yazmak olanaksız, başla türlü yazmak olanaksız" – Deleuze ve Guattari'nin hem Kafka'nın günlüğünden hem de Max Brod'a yazdığı bir mektuptan yaptığı alıntıları ve bunlara ilişkin yorumlarını okuyordum: "Yazmamak olanaksız; belirsiz ya da baskılanmış halk bilinci edebiyata dökülmeye ihtiyaç duyar 've edebi tartışmaların varoluş nedeni de budur; en ateşli olanlarının bile.' (...) Kolektif bilinç ya da halk bilinci 'dışarıdaki hayatta genellikle atıl ya da bölük pörçük olduğundan', edebiyatın görevi ve rolü, kolektifin ve hatta devrimin açığa çıkışının pozitif harcı olmaktır: Eylemde tezahür eden dayanışmanın ortaya çıkmasını sağlayan güç –tüm şüpheciliğine rağmen– edebiyattır ve

yazar, kırılgan, belirsiz ve bastırılmış topluluğun dış çeperine sıkışmış olsa da, bu durum, olasılıklar dahilinde farklı bir toplum tahayyül etmesi, farklı bir bilincin ve farklı bir duyarlılığın araçlarını ortaya koyabilmesi için daha da elverişlidir. Bu şekilde, edebiyat makinesi, ideolojik sebeplerden ziyade, bu bağlamda kolektifin açığa çıkmasının şartlarını tek başına sağladığından, gelecekteki devrimci makinelerin yerini alır: Edebiyat, halkın davasıdır."

İsyan ve devrim yerine edebiyat. Politika ve iktidar ilişkilerinin Yahudi edebiyatına sızması konusunda ise:

"Azınlık edebiyatlarının belirgin özelliği (...) içlerinde barındırdıkları her şeyin politik olmasıdır. Buna karşın 'büyük' edebiyatlarda, şahsi meseleler (aile, ev ekonomisi vb.), şahsi olmayan diğer meselelere bağlanırken, toplumsal olan, sadece bir çevre, bir arka plan işlevi görür. Buna benzer oedipal meselelerin hiçbiri vazgeçilmez olmamasına karşın (...) geniş alanda ortak bir 'gövde oluşturmaktadırlar'. Azınlık edebiyatı ise tamamen farklıdır: Alanın darlığından, her şahsi mesele (...) altta yatan bambaşka bir hikâyenin varlığı nedeniyle (...) kaçınılmaz olarak politikaya bağlanır. Kafka, azınlık edebiyatının hedeflerinden birisi olarak 'babalar ve oğullar arasındaki zıtlıkların yüceltilmesi ve tartışılmasının olanaklı hale gelmesini' sıralarken, oedipal bir fanteziden değil, politik bir programdan bahsetmektedir. 'Büyük edebiyatlarda aşağılarda bir yerde, binanın vazgeçilebilir mahzeni olarak yer alan şeyler, burada tüm açıklığıyla ortadadır; orada anlık karşılaşmalara neden olan şeylerin buradaki etkisi ise, her şeye ölüm-kalım derecesinde etki eden kararların etkisinden daha az değildir.'"

Otobüsün monoton bir şekilde devam eden yumuşak sarsıntı ve sallantısından uykum gelmişti. Boş boş önüme bakı-

yordum ve yarı uykuda, geçen hafta okuduğum metinler kafamın içinde dolanıp duruyordu. Bir hipotezim olmadan ne okursam okuyayım nafile olacağını, başkalarının yazdıklarında Szigetli hasidin bana verdiği bilgi bulunmadığı için, bunlara bakarak ilerleme kaydedemeyeceğimi fark ettim. Kafka'nın biyografisinin herkesçe bilinen kısımları ve yazdıklarına ilişkin yorumlar faydalı olsa da, ihtiyacım olan şey, başkaları tarafından tekrar tekrar ortaya konmuş gerçekler değildi. Sonuç elde edebilmek için hayal gücümü serbest bırakmam gerekiyordu. Kafka'nın kendi ölümünden sonra, daha doğrusu resmi olarak öldüğü 3 Haziran 1924'ten sonra nasıl olup da yaşamaya devam etmiş olabileceği sorusuna bir cevap bulmalıydım.

Önceleri duygusal olarak ailesine bağımlı bir hayat sürmüştü ve tabiri caizse, babasının baskısı altında boğuluyordu. Kapalı bir toplumda olmaktan boğuluyordu; kimliğini kaybetmiş Yahudi bir entelektüel olarak toplumsal beklentilerin altında ve Yahudi azınlığın bir mensubu olarak da, çoğunluk milliyetçiliklerinin arasında boğuluyordu. İçgüdüleriyle hareket eden nevrotik bir varlık olarak, medeniyetin baskısından boğuluyordu ve yazılarında da bundan sıklıkla hayvan biçimine bürünerek kaçış arıyor, ancak bulamıyordu. Bunca hayal kırıklığından sonra, hasidik bir aileden gelen Dora Diamant'a karşı olan aşkı, Dora'nın ona ilgi göstermesi, Dora'nın otantik Yahudiliği ve otantik kadınlığı ile bulduğu denge, Kafka'nın, o güne değin kendisini dünyadan ayıran duvarı yıkmasına yardımcı olmuştu.

Dora'nın biyografisine bakarak, son aylarda neler olduğunu kurgulamaya çalıştım.

Temmuz 1923'te Baltık Denizi kıyısındaki Müritz'de, Kafka'nın dinlendiği Haus Gluckauf'un yanındaki Berlin Yahudi

Evi tarafından kullanılan dinlenme tesisinde karşılaşmışlar, birlikte üç hafta geçirmişlerdi. Kafka on yıldır ne deniz kıyısına ne de Berlin'e gitmişti. Geçirdiği zatürreeden sonra yeni ayaklanmıştı ve sağlığı elverirse sonbaharda "kuru ve sıcak" Filistin'e gidip arkadaşlarını, İbrani Üniversitesi öğretim görevlisi Profesör Hugo Bergmann ile karısı Elza'yı ziyaret etmeyi planlıyordu. Berlin Yahudi Evi'nin Siyonist havası ve oradaki gençlerin gelecek hayalleri onu yıllar önce Felice ile olan ilişkisi döneminde bile heyecanlandırmıştı. Felice'yi, kendi kendine özgürleşmenin önemli bir aracı saydığı bu kurumun çalışmalarında yer alması için teşvik etmeye çalışmıştı. "Yardımcılar hedefe, yardım ettikleri kişilerden daha çabuk ulaşırlar," diye yazmıştı 1916 tarihli bir mektubunda. Kendisini 1923 yazında bir cuma akşamı dinlenme tesisine davet ettiklerinde de, bu ziyarete hevesle hazırlanmıştı.

Dora yirmi beş yaşında ve isyankârdı. Ger'deki hahamın hasidi ve gabeyi[1] olan ve karısı öldükten sonra yeniden evlenen babasıyla ilişkilerini kesmişti. Babasının hasidizminden kopmuştu ve kendi modern Yahudilik yolunda ilerlemek istiyordu. İbranice öğrenmek ve sistematik bir biçimde kendi dinini ve kültürünü tanımak istiyordu. Kafka'ya hasid hikâyeleri anlatmış ve onu gündelik Yahudilikle tanıştırmıştı: sıradan günlerde ve bayramlarda riayet edilmesi gereken ritüellerin düzeniyle.

Dora'nın başına buyrukluğu, bağımsızlığı ve aile baskısına karşı duruşu da Kafka'yı derinden etkilemişti. Kafka'yı kendisinin de ailesinden uzakta kendi yaşamını sürdürebileceği düşüncesine Dora inandırabilmişti. Her ikisi de, orta sınıfın

[1]Bir sinagogda görevli olan sekreter, sinagogun bakımından ve hayır işlerinden sorumlu kimse. (ç.n.)

yaşam tarzına, geleneksel ailelerin beklentilerine ve onları hazır bekleyen toplumsal rollere isyan ediyorlardı.

Kafka, Dora'ya, Felice'yle evlenip orta sınıf hayatı sürmesinin bir yalanı kabullenmek olacağını söylemişti: Avrupa'nın kendisi gibi bir yalanı. Felice ortalama bir yaşam istiyordu; rahat bir ev, Kafka'nın da hissedarı olduğu asbest fabrikasından iyi bir gelir, güzel yemekler, gece on birde yatmak, merkezi ısıtma: Kısacası normal olanı, Alman idealini, Kathi Diamant'ın Kafka'nın son aylarıyla ilgili detayları anlattığı kitabındaki tabiriyle "alles in Ordnung"[2] dünyasını istiyordu.

Önemli her ayrıntıyı not almaya ve ezberlemeye çalışıyordum.

Dora Berlin'de haftalarca Kafka'yı beklemiş, bu sırada sakin Steglitz Rathaus muhitinde, yeşillikler içinde, şehir merkezinden tramvayla erişimi olan bir ev bile ayarlamıştı. Ev, Kafka'nın derslere katılmak istediği Dahlem Bahçıvanlık Okulu'na da yakındı.

Dora, Kafka'da, kendisinden önceki kadınların başaramadığı bir şeyler uyandırmış olmalıydı. Kafka, ona güven ve arzu duyuyor, duygusal bir bağ hissediyordu: Kendisine de güç verebilecek bir gücün varlığını seziyordu. Dora, Batı kültürüne özlem duyuyordu. Kafka ise, ona yönelik hisleri ve aralarındaki duygusal bağın yanında, onun Doğulu, Yahudi kökleriyle ilgileniyordu. Müritz'den Prag'daki evine döndüğünde *tefilin*ini[3] ve aileye ait dua kitabını da yanına almıştı. Ağustos ayında, iki çocuğuyla Schelesen'de yaşayan kardeşi Ottla'yı ziyaret etmek üzere taşraya bir yolculuk yapmış ve eylülde Prag'a dönmüştü.

---

[2] (Alm.) "Her şey yolunda". (ç.n.)

[3] Tefilin: Musevi erkeklerinin bayram ve cumartesileri hariç, sol kol ve başlarına kayışla sararak taktıkları, içlerinde Tevrat'tan bölümler içeren deriden yapılmış iki küçük kübik kutucuk. (ç.n.)

Her ne kadar aileden, akciğer hastalığından, yoğun ilişkilerden ve birlikte yaşamaktan korkuyor olsa da, 21 Eylül 1923'te, Yom Kippur'dan bir gün sonra –adeta kutsal kefaret günü onu, kendisi olmayı ve ailesinin ona çizdiği yol yerine, kendi yolundan yürümeyi istemesi nedeniyle hissettiği vicdan azabından kurtarmışçasına– Dora'ya bir telgraf göndermiş ve kendi ayakları üzerinde durabilmeyi, erişkinlere yakışan türden bir ilişki sürdürmeyi denemek üzere Prag'dan Berlin'e doğru yola çıkmıştı.

Kurtuluş düşüncesi her ikisinin de kafasını meşgul ediyordu. Antisemitizmin tehdidi altındaki Avrupa Yahudi varlığına karşı isyan ve Filistin'e yerleşme düşünceleri ile Avrupa'dan kopmak da, tıpkı aileleriyle bağlarını koparmaları gibi, erişkin olmalarının kaçınılmaz bir önkoşulu gibi görünüyordu. Kafka, daha önce âşık olduğu çevirmen Milena Jesenská-Pollak'ta da aynı isyankâr ruhu sevmişti. Dora, ailesine yönelik isyankâr tavrına ek olarak, özgürce yorumladığı Yahudiliği nedeniyle de Kafka'ya çekici geliyordu. Kafka, Dora ile, daha önce başkalarıyla asla deneyimleyemediği şeyleri tadıyordu. Dora'nın her şeyi onu çekiyordu; kadınsılığı ve enerjikliği, onunla ilgilenmesi ve kendi ayaklarının üzerinde durabilmesi, inanç konusundaki bilgisi ve özgür düşüncesi, rasyonalizmi ve hasidik kökleri, politik bilinci ve Siyonizm'e bağlılığı hep birlikte çekicilik unsuruydu.

Dora, çalıştığı Charlottenburg Yahudi Yetimhanesi'ndeki yatağını resmi olarak kullanmaya devam etse de, şehrin dışındaki Steglitz'de, Miquelstrasse 8 numaradaki evi kiralamıştı ve zamanının çoğunu Kafka'yla geçiriyor, onun bakımıyla ilgileniyordu. Kafka'nın rahatsızlığı göz önüne alındığında, Filistin yolculuğuna çıkma ihtimalinin oldukça az olduğunu kabul-

lenmişti; Berlin'de düşündüklerinden daha uzun süre kalmaları gerekecekti.

Kafka daha önceki başarısız ilişkilerine dair haberleri arkadaşlarıyla kolaylıkla paylaşıyor olsa da, Dora'yla gayet iyi giden ilişkisinden zar zor bahsediyor, hatta bu konuda hiçbir şey yazamıyordu. Ziyaretine gelen arkadaşları, aralarındaki romantizmi görebiliyorlardı. Kafka evden nadiren çıkıyor, çalışmalarını evde sürdürüyor ya da yine o civarda gezintiye çıkıyordu. Aşırı enflasyon yüzünden birkaç ay sonra taşınmaları gerekmiş olsa da –bu sefer Grunewaldstrasse 13 numaradaki küçük villanın iki odasını kiralamışlardı– bu durum ilişkilerini etkilememişti. Kasımdan itibaren Kafka da Dora'yla birlikte birkaç kez şehir merkezine gitmiş ve Yahudi Bilimler Merkezi'ni ziyaret etmişti. Dora *halakhah* adı verilen Yahudi hukuk sistemiyle ilgilenirken, Kafka Profesör Guttmann'ın Talmud ve Profesör Torcziner'in *haggadah* derslerine katılıyordu. Çocukluğunda öğrendiği duaları, şarkıları, hasidik hikâyeleri ortak yaşamlarının bir parçası haline getiren Dora'yı tutkuyla dinliyordu. Dora'nın Yiddiş ve İbranice bilgisi de, yıllar boyunca İbranice öğrenmek için çabalamış olan Kafka'yı epey etkiliyordu.

Bir keresinde, çocuk parkında, kaybolan oyuncak bebeği yüzünden ağlayan küçük bir kızla karşılaşmışlardı. Küçük kızın kederi Kafka'yı derinden sarsmıştı. Bebeğin sadece seyahate çıktığını ve gittiği yerden kesinlikle haber vereceğini söyleyerek küçük kızı hemen avutmaya çalıştı. Ertesi gün yine orada buluşmayı kararlaştırdılar ve Kafka eve gidip bebeğin ağzından bir mektup yazdı. Seyahate çıkması gerekiyordu –böyle yazmıştı–, dünyayı görmesi gerekiyordu, çünkü önceki yaşamı artık ona dar geliyordu. Küçük kız onu merak etmesindi; yine mektup yazacaktı. Böylece küçük kız yeni mektubu

beklemeye başladı ve Kafka da ertesi gün bir mektup daha yazdı. Bebek yeni arkadaşlar edinmişti –hayatından bahsediyordu– ve küçük kızı, ders çalışması, kitap okuması, arkadaşlar edinmesi ve dünyayla tanışması konusunda cesaretlendirmeye çalışıyordu. Üç hafta boyunca her gün Steglitz'deki parkta bu şekilde buluştular ve Kafka her gün yeni bir mektupla çıkageldi. Küçük kız mektupta anlatılanları sonuna kadar dinliyor, oyuncağı kaybolduğu için artık daha az üzüldüğü görülüyordu. Bebek, son mektubunda, bir ailesinin olduğunu, evlendiğini, kendi evinin olduğunu, çocuk doğurduğunu ve artık küçük kızın onu beklememesini, geri dönmeyeceğini yazmıştı. Kafka sanki bu mektuplarda kendi arzularını, geçmiş aylarını ve geleceğe dair beklentilerini, erişkinliğe adım atmasını anlatmıştı; tüm bunların pekâlâ gerçekleşebileceği konusunda kendini ikna etmeye çalışıyor gibiydi. Bir yandan bilinçli bir şekilde kendi ayakları üzerinde durabildiği bir erişkin yaşamı sürdürmeye çalışıyor ve Dora'nın eninde sonunda doğurmak isteyeceğini hissettiğinden, bir aile oluşturma fikri de bazen aklına düşüyordu, ama bu sırada nevrozun karşı güçleri de boş durmuyor ve Kafka çocukluğundan beri kendisiyle büyüyen kaygılarıyla da mücadele etmek zorunda kalıyordu.

Dora, ortak yaşamlarının, evin, birlikte yaşamanın ve anksiyete hastalığının tehditkâr ilerleyişinin Kafka için ne demek olduğunun farkına, onun Berlin'de yazdığı bir eseri; sürekli tehditkâr sesler duyan, yeraltındaki kaçış yollarını ev gibi düzenleyen bir hayvanın hikâyesi olan *Oyuk* isimli öyküyü okuduğunda varmıştı. Tırmanan enflasyon, Steglitz Meydanı'ndaki basın kurumunun camındaki gazetelerden okudukları Münih'teki birahane darbesine[4] ilişkin rahatsız edici haberler,

[4]Adolf Hitler'in Bavyera'nın yönetimini devralmak için 8-9 Kasım 1923 tarihinde organize ettiği başarısız darbe girişimi. (ed.n.)

ailesinin kesintili olarak gönderdiği para –gerçi kendi emekli maaşı da vardı– ve soğuk geçen kış, Kafka'nın sağlığını kötü etkilemişti. Durumu kötüleşmiş ve Şubat 1924'te yeniden taşınmaları gerekmiş olmasına rağmen, Kafka Prag'a dönmek istememişti.

Yine Dora'nın düşünceli seçimi sayesinde öncekiler gibi yeşillikler içinde olan Zehlendorf'daki evde ateşi yüzünden yatağa düşen Kafka, Dora'yı, kendine ait bir tiyatro eserinin ve Odessa'da işlenen ayinsel bir cinayet için açılan davanın anlatıldığı hikâyenin de bulunduğu bazı elyazmalarını yakmaya ikna etmişti. Dora yine de her şeyi yakmamıştı; elyazması günlükler kalmıştı.

Kısa bir süre sonra, Kafka'nın dayısı Doktor Löwy onları ziyaret etmiş ve yeğeninin durumunu görünce kararlılıkla hareket ederek Kafka'nın hastaneye yatmasını önermişti. Dora ve 17 Mart'ta arkadaşının hastalığı nedeniyle Berlin'e gelen Klopstock, Kafka'yı merkez garına götürmüşler ve oradan da hasta arkadaşını Prag'a götüren Brod olmuştu; zira Brod kendisi tarafından tercüme edilen Janácek'e ait müzikli tiyatro eseri *Jenufa*'nın sahnelenmesi vesilesiyle o sırada şehirde bulunuyordu. Kafka, Dora'nın Prag'a gelip de ailesiyle tanışmanın zahmetine katlanmasını istememişti.

Prag'da Kafka, Klopstock'a endişe verici semptomlardan bahsetmişti: Belli başlı sıvıları, özellikle de meyve suyunu içtiğinde, boğazının arka kısmında bir yanma hissi oluşuyordu. Akciğer ve göğüs hastalıkları üzerine uzmanlaşmakta olan tıp öğrencisi Klopstock ürkmüştü; tüberkülozun boğaza sıçramasının ne demek olduğunu biliyordu ve arkadaşının hastalığının ilerleme riskinin olduğunun da farkındaydı.

Üç hafta Prag'da kaldıktan sonra Kafka, 5 Nisan'da, dayı-

sının da yardımıyla, Viyana ormanındaki Wienerwald Sanatoryumu'na yatmıştı. Dora'nın yolculuk yüzünden yıpranmaması için, ondan oraya gelmemesini rica etmiş olsa da, Dora ertesi gün onu ziyarete gelmişti. Kesin bir tanı koymayı başaramayan ve ilaç tedavisi konusunda (üstelik arkadaşının hangi ilaçlara ihtiyacı olduğunu bilen ve bunu kendilerine belirten Klopstock'a rağmen) çekinceleri olan doktorlardan memnun kalmayan Dora, Klopstock ile görüşmüştü.

Viyana'ya kadar olan dört saatlik yolu, üstü açık bir Benz'de gitmeleri gerekmişti. Dora, hastayı nakledecekleri araca şaşkın gözlerle bakmış ve yol boyunca da Kafka'yı bedeniyle olabildiğince rüzgârdan korumuştu.

Kafka'yı 10 Nisan'da, Viyana Üniversitesi'ne, Profesör Hayek'in kliniğine nakletmişlerdi. Boğazındaki sorunlar nedeniyle yemek yiyemiyordu ve sinirlerine alkol enjekte edilmesi gerekiyordu. Dora, durumun ciddi olması sebebiyle Kafka'nın ailesiyle iletişime geçmiş, bir aile üyesinin Viyana'ya gelmesini istemişti. Ses tellerinin arasından geçen hava akımı keskin bir bıçak gibi olduğundan, konuşmak bile Kafka için gittikçe güçleşmeye başlamıştı. Bir şey söylemesi gerektiğinde, kâğıda birkaç kelime ya da cümle karalamayı tercih ediyordu. Hiç de tarzı olmayan bir biçimde, hastane masraflarına katkı sağlayabilmek için eserlerini yayınlatmak istemişti. Brod'dan, Praeger Press ile görüşüp, yakın zamanda yazdığı *Şarkıcı Josefine ya da Fare Ulusu* adlı eserini önermesini istemiş ve eser, derginin Paskalya Pazarı'nda çıkardığı edebiyat ekinde yayınlanmıştı.

Viyana Üniversitesi'nin Kulak Burun Boğaz Kliniği'nin en seçkin KBB kliniklerinden olduğu söyleniyor olsa da, Profesör Hayek'in idaresindeki klinik bir hastane bölümünden çok askeriyeye benziyordu. Katı ziyaret saatleri, düzen, disiplin, uy-

gun ilaçlar ve profesyonel tedavi... Tüm bunlara rağmen, akciğer hastalarının ölüm oranı oldukça yüksekti. Kendininkilere benzeyen semptomlar taşıyan oda arkadaşlarından çoğunun birbiri ardına ortada kayboluyor olması Kafka'yı bitap düşürüyordu. Önce, şehir merkezindeki Hotel Bellevue'de bir oda tutan Dora, Kafka'nın ailesine Franz'ın durumunu anlatan bir mektup yazmış, daha sonra, gücünü toparlayabildiği zaman Kafka'nın kendisi de annesi ve babasını bilgilendirmişti.

Arkadaşının kötüye giden durumundan haberdar olan Brod, aralarında tanınmış ve başarılı bir yazar olan Franz Werfelt'in de bulunduğu pek çok kişiyi ayağa kaldırmıştı; Franz Werfelt, bir mektup yazarak Kafka için tek kişilik bir oda istemiş, Hayek ise bu isteği kesin bir dille reddetmişti.

Felix Weltsch de yardım etmeye çalışmıştı. Kierling'deki Dr. Hoffmann'ın sanatoryumunu da o önermişti. Sanatoryum Klosterneuburg'un yanında, Viyana'dan yarım saat uzaklıktaydı ve burada ünlü bir akciğer uzmanının olduğunu duymuştu. Dora, ormanın içindeki sanatoryumu görmek üzere Kierling'e gitmiş ve kurumun en neşe verici özelliği olan çevresini gördüğünde, Kafka'yla birlikte, Weltsch'in önerisini kabul etmeye karar vermişlerdi. Hayek bu duruma karşı çıkmıştı; hastanın durumunu ilaçlar yardımıyla stabilize etmeyi başarmışlardı – hasta yutkunabiliyordu ve boğazının yanması da sona ermişti–, ayrıca sanatoryum, klinikte olduğu gibi bir ilaç tedavisi sunamayacaktı. Bu itiraza rağmen, dostları ve Dora, kararlarından vazgeçmemişlerdi.

Böylece, kliniğe yatmasının dokuzuncu gününde Kafka'yı Hoffmann'ın sanatoryumunda güneye bakan bir odaya nakletmişlerdi.

2 Mayıs'ta Viyanalı göğüs hastalıkları uzmanı Doktor Be-

ck'i Kafka'nın yanına çağırmışlardı. Dora çaresizlik içinde, Franz'ın ablası Elli'den para istemiş, paranın sadece bir kerelik vizite için gerekli olduğunu yazmıştı. Beck, boğazdaki merkez sinire alkol enjeksiyonu yaptıktan sonra, acı verici semptomların ertesi gün yeniden ortaya çıktığını haber alınca, telefonda Profesör Neumann ile görüşerek, Kafka'nın acilen Prag'a nakledilmesini önermişti. Dora, bu bilgiyi kimseyle paylaşmamıştı. Dora fikir değiştirmeyince, ailenin resmi temsilcisi de olmadığından, Beck, Weltsch'e, hastanın üç ay ömrü kaldığını belirten bir mektup yazmıştı. Bunun üzerine Dora, Klopstock'u aramış ve başka bir uzman görüşü almak istemişti; ölümcül görünen gelişmeleri kabullenmek istemiyordu.

Klopstock öğrenimine ara verip sanatoryuma gelmişti. Bu seyahatin masrafını Kafka'nın ebeveynleri karşılamıştı ama Dora onları rahatlatmış, onun sanatoryumda bulunmasının tasarruf da sağlayacağını, böylece sadece gece nöbetleri için ödeme yapılacağını, uzman doktor tedavisinin ücretsiz olacağını anlatmıştı. Klopstock, genç Profesör Tschiassny'dan konsültasyon istemiş, keza o da çok istekli bir şekilde gelmişti Kierling'e. Kafka'yı tedavi edebilecek olmasını bir onur vesilesi olarak görmüş ve iki gün içerisinde, hastanın ateşini düşürmeyi başarmışlardı da.

Kafka'nın annesi Julie, rahatlatıcı mektuplara rağmen, oğlunun kötüleşen durumunu anlamış gibi, Kierling'e gelmek istemişti. Franz, Dora ve Klopstock ise ağız birliği ederek anneyi uzak tutmaya çalışmışlar, buranın sakin bir çevre olduğunu, orman havasının ve ilkbaharın geliyor oluşunun Franz'ın durumuna pozitif etki ettiğini anlatmışlardı.

Dayısı Doktor Löwy'yi ise uzak tutmak mümkün olmamıştı. Sanatoryumdaki şartları görünce, yeğenine daha pro-

fesyonel bir tedavi uygulanması gerektiğini düşündüğünden, Prag'a nakil önerisinde bulunmuştu. Franz'ın, en azından bir süreliğine Kierling'de kalmak istemesini kabullenmesi ise, büyük bir rahatlama sağlamıştı.

Öte yandan, Klopstock sadece ağrıyı azaltmayı başarmış ancak hastanın durumundaki gerilemeyi önlemeye muvaffak olamamıştı. Kafka'yı ise bu süre zarfında başka konular meşgul ediyordu. Dora'nın itirazına kulak asmadan, kızını dört yıldır görmemiş olan babası Herschel'e bir mektup yazmış ve şöyle demişti: "Dini gerekleri uygulayan bir Yahudi olmasam da, daha doğrusu bu gerekleri müstakbel kayınpederimin anlayışından farklı biçimde yerine getiriyor olsam da, inanca geri dönüş yolunu arayan bir tövbekâr olarak, Tanrı korkusu olan böylesi bir adamın ailesine kabul edilmeyi umuyorum."

Pabianiceli Herschel, bu saygı dolu mektubu eline aldığında –ki o zamana değin şüphe içerisinde olan Dora da bu mektuptan bir mucize bekliyordu– bu konuda tek otorite olan ve aynı zamanda kararına bağlı olarak güvenle hareket edebileceği tek kişi saydığı Ger'deki hahama danışmıştı. Hastanede yatmakta olan ve kızıyla aynı çatı altında yaşayan akciğer hastasının, kızını babasından istemesini değerlendiren, müritlerinden de mucizevi haham olarak büyük saygı gören Mordechai Alter'in fazla düşünmeye ihtiyacı yoktu: Hayır demişti.

Dora bu haberden fazlaca etkilenmemiş olsa da, Kafka babanın reddini bir yenilgi olarak yaşamış ve bu düşünce nedeniyle, sağlığı daha da bozulmuştu. Boğulma tehlikesi geçirmeden yemek yiyemiyor, yutkunamıyor, dolayısıyla yiyip içemiyordu. Dora ise böyle bir ziyaretten her ikisi de çekindiği için, Kafka'nın anne babasını sanatoryumdan uzak tutmaya çalışıyordu. Kafka gittikçe yemeden içmeden kesilince, artık

dikkatini iyice çiçeklere, sanatoryumun etrafını saran leylak ve alıç çalıları ile şakayıklara ve terastaki petunyalara vermişti. "Kafka'nın dünya nimetlerinden elini eteğini çektiğini de kim söylemiş?" diye sormuştu daha sonra Dora. "Yavru bir hayvan ya da küçük bir çocuk gibi tenselliğe düşkündü."

Kafka, 2 Haziran'da, kendisini ziyaret etmek isteyen ebeveynlerine bir mektup yazmıştı. Babası da, erkeksi bir katılıkla, oğluyla bir bira içmeyi hevesle beklediğini yazmıştı cevabında. Babasının bu samimiyeti Kafka'yı mutlu etmişti. O da nükteden bir cevap yazmış, babasının bira önerisinden, önceki yılın üzüm hasadının iyi geçmediği sonucuna vardığını belirtmiş ve sadece fısıldayarak konuşabildiği için, ebeveynlerinden onu daha sonraki bir zamanda ziyarete gelmelerini rica etmişti.

Kafka'nın durumu hızla kötüleşirken, Hoffmann Sanatoryumu yönetimi de, Dora'yı, Kafka ile olan ilişkisini tasdik ettirmesi konusunda ikna etmeye çalışıyordu. Dora ise Franz'ın bu acele davranışı kötüye yoracağını düşünerek, bu isteğe karşı çıkmaya çalışıyordu. Kafka gittikçe daha da güç yutkunuyor, yiyip içemiyor ve ağrılarını azaltması için morfin istiyordu. Daha sonra Klopstock'tan, acılarına bir son vermesini de dilemişti. Yaptıkları anlaşmaya göre, Klopstock'un, beklenen son yaklaşırken Dora'yı kendi iyiliği için oradan göndermesi gerekiyordu. Bu nedenle de Klopstock, 3 Haziran'da, Kafka'nın yazdığı mektubu yollaması için Dora'yı postaneye göndermişti.

Biyografi yazarları tarafından bilinen son, işte bu noktada gerçekleşmişti. Kafka, günlerdir ne yiyebilen ne de içebilen aşkına en azından çiçek kokularıyla mutluluk vermek istediğinden elinde bir buketle hastanede beliren Dora'yı, bilinci yarı kapalı bir şekilde selamlamaya ya da çiçekleri koklamaya

çalışmış, ancak yastığının üzerine yığılmıştı. Dora ve Klopstock'un anılarına dayanarak hep böyle yazmışlardı. Ancak eğer Szigetli hasid onunla yirmi yıl sonra karşılaştıysa, Kierling'deki sanatoryumda, Kafka'nın hayatını kayıtlı resmi olaylardan farklı biçimde etkileyen bir şeyler olmuş olması gerekiyordu.

Prag'a varana kadar otobüs çok dolanmıştı. Vardığımıza çok sevinmiştim; yolculuk sırasındaki okuma ve not alma çalışmalarım yüzünden midem bulanıyordu. Diamant'ın kitabını ve not defterimi bilgisayar çantama koydum. Prag'da geçireceğim zamanın beni bu gizemin çözümüne yaklaştıracağını umuyordum. Otobüs terminali yarı açık olduğundan, otobüslerin egzozlarından çıkan duman, yolcu bekleme salonuna sızıyordu. Hava bana çok ağır gelmeye başladığı için hızla kapıya yöneldim.

Sekizinci Bölüm

Şehir dışındaki pansiyon, merkezden yaklaşık on durak uzaktaydı. Krank'la buluşmadan önce bir günüm vardı.

Elimde bir Amerikan sitesinden çıktısını aldığım harita ile Vencel Meydanı'na doğru giden tramvayda oturuyordum ve bir ikilem üzerine düşünüyordum. Eğer başka insanların yakınımda olmasına uzun süre maruz kalırsam, kendi benliğimle olan ilişkim kopuyordu. Eğer uzun süre kendi düşüncelerimle baş başa kalırsam, o zaman da kafam karışıyordu. Neyse ki bir yol planım vardı, böylece hayatım için de bir planım olduğunu düşünüyordum; elimdeki kitabı kavradım.

Elimde bir kalemle yazı masasının başında oturduğumda ya da parmaklarım bilgisayarın klavyesinin üzerinde olduğunda rahatlıyorum. Yazmak, konuşmak gibi; gerçi az konuşuyorum ve susmayı yeğliyorum. Konuşurken, kelimeleri daha zor seçiyorum ve söyleyeceğim şeyler aklıma daha zor geliyor; yalnız olmak ve elle çaba sarf etmek, düşüncelerimin ortaya çıkmasına yardım ediyor sanki. Düşüncelerimi, üzerlerini kaplayan katılaşmış tabakanın altından kazarak çıkardığımı hisse-

diyorum. Başka bir insanla yüz yüze olduğumdaysa, kendimi, yazıya oranla daha zor ifade ediyorum. Dikkatim dağılıyor, sadece beni en çok ilgilendiren meselelere odaklanabiliyorum. Bu nedenle de, yazı yazmak, dikkatimi toplamak ve bilincimi korumak açısından bana yardımcı oluyor.

Evlerin arasından şehrin tarihi bölgesine doğru giderken, haritayı elimde tuttuğum halde, garanti olsun diye etraftakilere de doğru yöne gidip gitmediğimi soruyordum. Elimdeki yol tarifini adımı adımına takip etmeye çalışıyordum.

Kafka, Yahudi mahallesinde, Karpfengasse ile Maiselgasse sokaklarının köşesindeki bir evde doğmuştu. Buradan da, bir zamanlar Zeltnergasse'nin küçük ortaçağ sokaklarından biri olan U Celetná'ya doğru yola koyuldum. Aile burada kısa bir süre yaşadıktan sonra daha zengin bir mahalledeki daha büyük bir eve taşınmıştı.

Tarihi şehir, Vencel Meydanı ile Karlův Most[1] arasında yer alıyor ve gotik Tyn Kilisesi ile Jan Hus'un heykeli de burada bulunuyor. Kuzeydeki Oppelt-haus'un üçüncü katındaki pencereden dışarıya bakan yeniyetmelik çağındaki Kafka'nın gözü bir garson kıza takılmış, kıza defalarca bakmış ama onunla hiç konuşmamıştı. Kafka, bu pencereden ortaokulunu, daha sonra okuduğu üniversiteyi ve işyerini görebiliyordu. 1889 ile 1896 yılları arasında yaşadığı Minuta Evi, eski belediye binasının ana girişinin sol tarafında, Staroměstské Náměstí[2] ile Malé Náměstí[3] arasında bulunuyordu. Erken gotik dönemden kalma temellerin üzerine inşa edilen 17. yüzyıla ait bu Rönesans üslubundaki binanın, tavanının üst katmanı kazındığında ortaya çıkan *sgraffito* seramik tekniğiyle yapılmış klasik

[1]Karl Köprüsü. (ç.n.)
[2]Eski Şehir Meydanı. (ç.n.)
[3]Küçük Meydan. (ç.n.)

ve İncil temalı fresklerle, güçlü bir İtalyan etkisi yansıttığını okumuştum gezi rehberinde. Avludan, babasının Franz'ı susuzluğu yüzünden geceleri uykularını böldüğü zaman kapattığı balkon da görülüyordu.

Sabahları, evin aşçısı kadın, Franz'ı elinden tutup Eski Şehir Meydanı'ndan, Kostel Matky Boží Před Týnem'in[4] yanından geçerek, Fleischmarkt boyunca Alman okuluna götürüyor, yol boyunca da Franz'ı tembelliğini, yaramazlığını ve söz dinlemezliğini öğretmenine söylemekle tehdit ediyordu. Duygusal çocuk, bunu yapmaması için yalvarsa da, aşçı kadın inat ediyor, Franz ise korkudan titreyerek cezasını bekliyordu.

Meydanın doğu tarafında, barok mimariye sahip pembe-beyaz boyalı Goltz-Kinsky Şatosu vardı. Buradaki Alman Lisesi'nde, Kafka nispeten neşeli yıllar geçirmiş ve Max Brod ile ömür boyu sürecek arkadaşlıklarının temeli de burada atılmıştı.

Kafka modaevi, 1912'de evlerinin zemin katına taşınmıştı. Bu bina, 1948'de Klement Gottwald'ın Çekoslovakya Halk Cumhuriyeti'nin ilanını buradan anons etmesiyle tarihe geçecekti.

Meydanın güney tarafında, türlü renk ve desenlerle süslenmiş binalara doğru yönelince, Celetná Sokağı'nın köşesinde, Osobnost Lékárníka'nın[5] üzerinde, birinci katta, eczacı Otto Fanta'nın karısı Berta'nın 1910'lu yıllarda salı günleri toplantı salonu işlettiği evi görmek mümkündür. Kafka ve Brod'un yanında, o zamanlar Prag'da ders vermekte olan Albert Eisntein ve *antropozofi*nin kurucusu Rudolf Steiner de bu salonda sunumlar yapmışlardı.

[4]Tyn'in Önündeki Kutsal Anamız Kilisesi. (ç.n.)
[5]Tek Boynuzlu At Eczanesi. (ç.n.)

Kafka ailesi, 1896'dan 1907'ye kadar, Celetná Sokağı 3 numaradaki "Üç Krallar" binasında yaşamıştı. Kafka, ortaokul dördüncü sınıftan itibaren, yan sokak olan Eisengasse'deki okula ve daha sonra da Karl Üniversitesi'ne hep buradan gitmişti. Sıkıcı Roma Hukuku çalışmaları esnasında, buranın birinci kat penceresinden, ilk cinsel deneyimlerini yaşamış olduğu tezgâhtar kızla işaret dilinde konuşmaya başlamıştı. İlk edebi eser kırıntılarını da burada yazmıştı.

Barut Kulesi'nden Karl Köprüsü'ne doğru ilerledim. Minuta Evi'ni ve Kleiner Ring'i geçip Karlova'dan sola döndüm ve bir zamanlar Reform karşıtı harekette de önemli rol oynamış ancak şimdi Milli Kütüphane olarak hizmet veren 16. yüzyıla ait Cizvit yurdunu, Klementinum'u ziyaret ettim. Tarihi şehrin köprü kulesinin altından, Karl Köprüsü'ne ayak bastım. Köprüde oturan ya da gitar çalmakta olan gençlerin pervasız neşesini kıskanmıştım. Nehrin akıntısı ve yaya trafiği, Kafka'nın *Hüküm* hikâyesinin sonunu çağrıştırmıştı; delikanlı, son nefesiyle, ailesine olan sevgisini haykırıyor ve babasının emrine uyarak, köprünün tırabzanlarının üzerinden kendini nehre atıyordu. Bu son cümlede "In diesem Augenblick ging über die Brücke ein geradezu unendlicher Verkehr" diyordu; yani: "Bu anda, sanki köprüden sonsuz bir trafik akıyordu." Trafiği belirten Almanca "Verkehr" kelimesinin, aynı zamanda cinselliğe de işaret ettiğini anlatan bir çalışma geldi aklıma.

Nehrin karşı kıyısındaki kalede, Franz'ın kardeşi Ottla'nın 22 numaradaki ufak evi kiraladığı Kuyumcular Sokağı'nı arıyordum. Ottla kendisi ve sevgilisi için bir buluşma yeri ayarlamak istemiş, ancak daraltıcı derecede ufak olan bu evi, rahatça çalışabilmesi için 1917'de kardeşi Franz'a bırakmıştı. Sıkıştırılmış kil döşemeli, yedi-sekiz metrekarelik, bazı yerlerde tavanı

insan boyundan bile alçak olan odanın, içeriye güneş girmesini sağlayan tek bir minik penceresi vardı.

Yol, Vitus Katedrali'nin gotik binasına doğru, aşağıya, kalenin güneyindeki Moldva'ya doğru iniyordu. Kaleden, yani Çek krallarının yattıkları yerden, karşı taraftaki tarihi şehrin yüksek binalarını görmek mümkün olsa da, bu manzara, mesafeyi unutturamıyordu. Kaleden çıkıp, iki tarafına asma kütüğü dikilmiş bir yokuştan aşağı inerek, eski adı Kral Kranz Köprüsü olan köprüye doğru ilerledim. Bir zamanlar, buradaki Malá Strana bölgesinde, Ziegengasse ile Stockhausgasse sokaklarının köşesinde, Café Savoy bulunuyordu. Jizchak Löwy Yiddiş tiyatro kumpanyası, 1911 sonbaharında bu kafede sahne almıştı. Kafka, Löwy ve oyuncularıyla, hatta diyebiliriz ki, Yahudi kültürü ile burada tanışmıştı.

Gezmekten yorulmuştum ve boşa vakit geçirdiğimi düşünmeye başlamıştım. Eski binalar, taşlar, kapılar ve pencereler ya da eski binaların yerine dikilmiş yeni binalar görmüştüm. Gezi rehberlerindeki eski fotoğrafları daha gerçekçi buluyordum; zamanında Kafka'nın yazdığı yazıları ve biyografilerde o zamanların gündelik hayatına, o zamanların çevresine dair anlatılanları ise daha da gerçekçi buluyordum. Biyografilerden öğrendiklerimle karşılaştırınca, tüm şehri, evleri, anıtları birer illüstrasyon gibi görüyordum. Şehri gezmek tıpkı daha önceki gezilerimde olduğu gibi beni gündelik hayatımdan uzaklaştırmış olsa da, etrafımda gördüklerim –belki gülünç gelecek ama– yazılanlara kıyasla bir kopya gibi, sadece bir anıyı sonradan hatırlamak gibi bir hissiyat uyandırıyordu, hatta şehrin tarihi bölgesinde binalardan birinin kapısından birisinin çıkmasını fırsat bilip içeriye girerek binanın avlusuna ve iç kısmına şöyle bir göz atmama rağmen bir şey değişmemişti. Daha

önceki seyahatlerimde de böyle hissetmiştim; mekân değişikliği daha çok alışıldık rutinimi askıya almak ve gündelik yaşantımdan uzaklaşarak, evde olduğum zaman göremeyeceğim şeyleri görebilmem için gerekliydi sanki.

Tarihi şehre geri dönüp kitapçılara ve sahaflara uğradım. Aldığım kitaplarla birlikte, dinlenmek için kafelerde ve banklarda oturdum. Eski Şehir Meydanı'nda İngilizce kitaplar satan bir kitapçıda bulduğum Klaus Wagenbach tarafından hazırlanmış eski bir fotoğraf albümünün ve Kafka'nın aşklarından bahseden bir kitabın sayfalarını karıştırıyordum. Okuma konusunda hızlı ilerliyordum ama çok geçmeden karnım acıkmıştı. Kahvaltıdan beri hiçbir şey yemediğimi fark etmemiştim bile.

Na Prikopé gezi sokağındaki bir fast-food restoranında akşam yemeği yedim ve hazır buradayken, Kafka'nın da arkadaşlarıyla film ya da kabare izlemek için gittiği yakındaki Lucerna Sineması'na bir göz attım. Daha sonra, kendimi yorgun hissettiğim halde, Slavia Kafe'ye kutsal ziyaretimi de gerçekleştirdim. Kafka da burada oturmayı seviyordu ve yasaklı bir yazar olup daha sonra başbakan seçilen Havel de Slavia'nın daimi müşterileri arasındaydı. Art deco üslubundaki kafenin camından Moldva'nın diğer kıyısına, öğleden sonra gezindiğim Kraliyet Kalesi'ne baktım. Orta Avrupa'da, başkentlerin içinden geçen nehirlerin iki kıyısında kalan tarihi ve modern kozmopolit bölgelerin birbirlerine dik dik bakıyor olması yasa gereği miydi acaba?

Akşam, Vencel Meydanı'nda gezindim. Ulusal Müze'nin anıtsal binasının neo-Rönesans üslubundaki cephesini ve korkuluk duvarını izledim. 1989 sonbaharında, kalkık yakalı ceketleri ve atkılarıyla, heyecanlı muhalifler bu duvarın ardında

toplanmışlardı. Karşılarında ise, polis baskısını aşmayı başararak meydanda sevinç çığlıkları atan o yüz bin kişilik kalabalık vardı. O zamanlarda, ben de Budapeşte'deki protesto eylemlerine katılıyordum.

Vencel Meydanı'nda durdum ve geri gelmeyen kalkık yakalara, atkılara ve uzaklaşıp kaybolan heyecana; Budapeşte, Prag, Varşova ve Bükreş'teki muhalefet gruplarına üzüldüm; göz açıp kapayıncaya kadar süren baskı karşıtı ayaklanmalar sırasında gördüğümüz o bir anlık Orta Avrupa dayanışmasına üzüldüm.

Vakit geç olmuştu. Lucerna Sineması'nın karşısında tramvayı bekledim. Yahudi Mahallesi'ni ertesi güne bırakmıştım ve de bu kararımdan memnundum; ne de olsa Krank'la orada buluşacaktım.

Dokuzuncu Bölüm

Krank'la buluşmaya gitmeden önce, Kafka'nın yeni Yahudi mezarlığındaki mezarını görmek üzere tramvayla Strašnice'ye gittim. Kırmızı tramvayda otururken tramvayın tıpkı Budapeşte'deki gibi şehrin ikonik bir parçası olup olmadığını değerlendirmek üzere Çek filmlerindeki sahneleri düşündüm ama aklıma hiçbir şey gelmedi.

Aklımda sadece siyah-beyaz filmler vardı. Loş barlar, döner kapılı, dekorları aynalı kafeler vardı aklımda. Tabağın kenarında yürüyen bir sineğin ağır çekim görüntüleri. Uzun süren sessizlikler, korkuyla atılan kaçamak bakışlar. Ellerinde köpüklü bira dolu bardaklarla, kronik alkoliklerin birbirinin kopyası yüzleri. Beceriksizce hareket ederken bir anda doğrulup koşmaya başlayan insanlar. Baştan çıkarılmayı bekleyen, çekici bir aptallık sahibi, yuvarlak yüzlü kızlar. Schorm, Menzel ve Forman'ın filmleri.

Mezarlıktaki danışma ofisinde yardımsever bir hareketle elime bir harita tutuşturdular. Klement Gottwald ve Şehir İttifakı birliklerinin '68'de şehre girmesine karşı çıkan Jan Pa-

lach'ın mezarının, karşıdaki mezarlıkta bulunduğu bilgisini vermeyi de ihmal etmediler.

Kısa bir süre sonra, Kafka'nın mezar taşının önünde duruyordum. Kübist stildeki granitin –onunla ancak ölümünden sonra iftihar edilircesine– en tepesinde, ismi, doğum ve ölüm tarihleri, altta İbranice ismi ve İbrani rakamlarıyla ölüm tarihi, en altta ise babasının ve annesinin bu tarz bilgileri yer alıyordu. Mezarın ayakucundaki mermer panoda ise, külleri Sola Nehri'nin Vistula ağzında bir yerlerde, Auschwitz bölgesine dağılmış olan üç kız kardeşinin evlenmeden önceki isimleri yer alıyordu. Mezarın üzerine birkaç çakıl taşı koydum ve şehre dönmek üzere yola çıktım.

Öğleden evvel, Altenau'da, tavan arasında Haham Löw'ün goleminin[1] yaşadığını söyledikleri sinagoga da uzun uzun baktım. Kafka büyük bayramlar münasebetiyle burayı ziyaret ediyordu. Sinagogun girişindeki İbranice yazının onun için ne anlama geliyor olabileceğini düşündüm: "İnsan, mitzvahtan[2] başka bir şey değildir." Kafka bunun üzerine düşündüyse eğer, "İnsan, sözlerden başka bir şey değildir" sonucuna varmış olabilirdi. Yine de, bir emri yerine getiriyormuş gibi hissediyor da olabilirdi.

Bilet alıp Pincas, Maisel ve İspanyol sinagoglarını da ziyaret edip, on iki bin mezar taşının olduğu eski Yahudi mezarlığına da gittim. Yüzyıllar içerisinde, gerekli durumlarda başka yerlerden de buraya naklettikleri kalıntıları birbirlerinin üzerine gömmüşlerdi. Bu insanlara öldükten sonra bile gettonun kalabalığı düşmüştü. Birbirinin üzerine çıkmış mezar taşları-

[1]Musevi inancında çamur ya da kilden oluşturulan ve ruhu olmayan insan biçimli canlı. Prag Musevileri arasında da antisemitlere karşı adaleti sağlayan "Prag Golemi" inancı yaygındı. (ed.n.)

[2]İbranice "emir." (ç.n.)

nın arasında, tüylerim diken diken olmuş vaziyette dolaşıyordum. Özellikle de, hasidik cemaatlerin kendilerine en güzel yerlerde ebedi istirahat yeri seçebildikleri köylerdeki Yahudi mezarlıklarında gezerken hissettiğim türden bir rahatlamayı hiç hissetmiyordum.

Deri ceketimin cebindeki kemik parçası aklıma gelince, tüm vücudumdan bir ürperti geçti. Elimi cebime soktum; kemik oradaydı, Auschwitz'den beri yanımda taşıyordum. Bir anlığına oracıkta bir çukur açıp kemiği içine koymayı düşünmüş olsam da, sonra bunun sadece zoraki bir çözüm olabileceğini ve kemiği oraya gömmenin pek de iyi bir fikir olmadığını düşünerek bunu yapmaktan vazgeçtim.

Mezarların arasında gezinirken, Maharal olarak bilinen Haham Löw'ün kocaman taştan mezarının önünde durup üzerindeki İbranice yazıyı kurcalarken vakit geçip gitti, artık çabucak arşive gitmem gerekiyordu.

Cemaat binasının girişi, aynen Budapeşte'deki binanınki gibi soğuk, cereyanlı ve iticiydi. Güvenlikçiler –İsrailliler ve yerli destek ekibi– güvenmez gözlerle ve asabi asabi beni süzüyorlardı. Yönetmeliğe uygun olan pasaportuma rağmen beni içeri almadıklarından, arşivi aramalarını ve ev sahibimin gelip beni almasını beklemem gerekmişti.

Merdivenlerin başında, eski bir takım elbise giymiş, sırtına üst düğmeleri açık duran beyaz bir gömlek geçirmiş, kirpi saçlı ve yine saçları gibi kısa kesilmiş kır sakallı bir adam belirdi. Sırtı kamburlaşmış, omuzları da öne doğru çökmüş olmasına karşın genç bir havası vardı. Hatırı sayılır ebattaki burnunun üzerinde, yüzünün uzun biçimini ortaya çıkaran metal çerçeveli bir gözlük duruyordu. Altında torbalar olan gözleri mutsuzluk yayıyor olsa da kendisi gülümsüyordu. Ağzının köşesinde, henüz yakılmamış bir sigara sallanıyordu.

"Üzerinde silah bulamadılar mı?" diye İngilizce sordu, elini uzatırken.

Korkuyla güvenlikçilere baktım. Bir ona, bir bana bakıyorlardı.

"Bir tanecik Uzi'niz bile mi yok?" Söylediklerinin nasıl bir etki yaratacağını görmek istercesine, kendisi gibi misket kafalı güvenlikçilere baktı. Güvenlikçiler Krank'ın espri anlayışından pek etkilenmemişlerdi.

Birinci kattaki eski mobilyalarla döşeli ofisine kadar bana eşlik etti. Odadaki mobilyalar, koyu kahverengi bir gardırop, etrafına sandalyeler dizili aslan ayaklı bir masa, aynı derecede ağır bir yazı masası ile onun arkasındaki kollu bir sandalye ve yazı masasının üstündeki dosyalardan ibaretti. Aralık kapıdan, gemi dümenine benzeyen bir düzenekle hareket ettirilebilen yüksek metal rafların olduğu yan odadaki arşive bir göz attım. Duvarın yanında, üzerlerine sararmış parşömenler, düzenlenmeyi bekleyen dosyalar, İngilizce, Almanca, İbranice ve Çekçe kitaplar yığılı geleneksel kitap rafları vardı.

Oturmam için masanın yanındaki sandalyelerden birini işaret etti.

"Tamás bana geleceğini bildiren bir e-posta gönderdi. En az sekiz-on yıldır görüşmedik, o nasıl?"

"İyi," diyerek kafamı salladım.

"Amerika'da mıydı?"

"Los Angeles. UCLA."

"Orada kim iyi olmaz ki…" Gözlüğünü alnına doğru ittirdi, öne eğildi ve masanın üzerinde bir şeyler aramaya başladı.

Bu tablonun içinde aykırı bir görünüşü vardı. Takım elbisesine ve beyaz gömleğine rağmen, tipi bir türlü eski mobilyalara uymuyordu.

"Neyle ilgileniyorsun?" diye sordu. "Kimsin? Ne üzerine çalışıyorsun?"

"Yahudi bir yazarım," diye cevapladım.

Kafasını takdir edercesine salladı. Ekledim:

"Macaristan'da kendisine böyle diyen son kişiyim. Belki de ilk kişiyimdir gerçi."

Güldü.

Birden konuya girmek istemiyordum; zaten beceremezdim de. Konuyu Prag'a getirdim. Biraz Yahudi mahallesini ve yenileme çalışmalarını övdüm. Konuşmayı biraz uzattıktan sonra da sadede geldim:

"Neden sen ve sana benzeyenler bu cemaatte yer alıyor?"

"Bana benzeyenlerden kastın nedir?" diyerek gözlerini kıstı.

"Eski muhalifler işte. Orta yaşlılar. Entelektüeller."

"Böyle dersek abartmış oluruz... Budapeşte'de hâlâ eski yaşlılar mı yaşıyor? Ya da ticaretle uğraşanlar?"

"Çoğunlukla."

Ellerini açtı:

"Bunu senin bilmen gerek."

"Enteresan," diye bir tespitte bulundum. "Geçen yüzyılın başında bile böyleydı. Prag'daki entelektüellerin arasında çok sayıda Siyonist vardı; ya da en azından harekete bağlı olanlar vardı. Brod ya da Weltsch kardeşler gibi. Hugo Bergmann gibi. Gerçi bunların hepsi İsrail'e göçmediler. Bu nasıl oluyor?"

"Çek milliyetçiliği, Almanlar... Monarşi. Yahudiler de kendileri için bir şeyler istediler." Sandalyesinde arkasına yaslandı. "Kimisi dünya devrimi, kimisi de kendine ait bir ülke istedi. Elbette ki kendi ebeveynlerine karşı da isyan ettiler. Çok önemli bir faktör..." Güldü. "Tarihte, devrimler olduğu zaman, biyoloji hep unutulmuştur... Tabii Nazizm '68'lilerin

işine gelmese, Almanların tarihle yüzleşmeleri de gerçekleşmezdi. Manevi anlamda incelediğimizde, '68 devrimi, baba katlinden başka bir şey değil. *Rituale Vatermörder*.[3] Pek iç açıcı olmasa da, soykırımın hatırlanması açısından bakarsak, yerinde bir hareket. Ama sen Prag'la ilgili bir şeyler sormuştun. Praglı Yahudiler, '10'lu, '20'li yıllarda bile korkuyor olmalıydılar. Yahudiler her zaman korkuyorlardı; ama geçerli sebepleri vardı. Şehirde düzenli olarak onlara karşı saldırılar oluyordu. Kavgalar çıkıyordu. Durum böyle olsa bile, kültürleri Alman kültürüydü. Aralarında Siyonistler, Orta Avrupalılar ve hatta Praglı Almanlar vardı. Birisi, bir diğerine engel değildi. Uzaktan bakınca farklı görünüyor. Macar Yahudilerinin de dergileri ve gazeteleri varmış. Bunların da Siyonist olanları bulunuyormuş. Okuduğuma göre, bu yayınlardan bir tanesi, haftalık otuz bin tirajına ulaşmış. Gerçi Siyonizm'e karşıymış. Halleri vakitleri fazla yerindeymiş demek ki."

Bu anlattıklarının sorumun cevabıyla ilgisi olmasa da, başımla onaylıyordum. Beni etkilemeye çalıştığından Macaristan örneğini getirmişti. Ders anlatır gibi konuşuyordu; ben de, üniversitede sınava girmişim de profesör beni azarlıyormuş gibi hissediyordum.

"Mesela Avigdor Hameiri de oradaymış," diye devam etti kendini kaptırarak "İbranice yazılar yazmaya başlamış. Pek çok başka kişi de varmış. Biliyorum, komşunun bahçesi her zaman daha yeşil görünür." Ellerini modaya uygun şekilde kısa kesilmiş sakalının üzerinde gezdirdi. "Burada '89'dan sonra çok büyük değişiklikler olduğu doğru. Eski muhalifler ve entelektüellerden de cemaate katılanlar oldu. Bizim cemaat

[3](Alm.) "Babanın törensel olarak katledilmesi." (ç.n.)

binamızda sadece İsrail bayrakları değil, kitaplar da var. Sanırım..." Ciddileşmişti. "... sanırım o birkaç Yahudi entelektüel, burada, Prag'da, bir şeyler buldular."

Çeşitli konulardan bahsederek yaptığı manevralardan tatmin olmuş gibi ya da nasıl devam edeceğini düşünüyormuş gibi konuşmasına ara verdi ve sessizleşti. Konuşma imkânı bulmanın hoşuna gittiği açıkça belli oluyordu.

"Bugün Avrupa'da Yahudi olmak, on yıl öncekine göre bile çok farklı. Bir meydan okuma. Normalliğin avangart hali. Avrupa, büyük bir düşmanını, yani Sovyetler Birliği'ni kaybetti. Dengeler bozuldu. Geriye ulusötesicilik ve Euro kaldı ama bunlar da çok soyut şeyler. Elle tutulur bir şeyler lazım. Bir 'öteki', bir 'yabancı' gerekiyor ki Avrupa buna karşı kendini tanımlayabilsin. Avrupa önceleri Amerika'nın müttefikiydi. Bugün Amerika, bıyıklarını buruyor ve ulus devlet olduğu için İsrail'i eleştiriyor. Ama İsrail yüz yıl geç kuruldu ve günümüzde bile Yakın Doğu'daki tek demokrasi." Başını kaşıdı. "Şoah'tan[4] sonra İsrail'i eleştirebilmek, Avrupa için büyük bir rahatlama olmalı: İşte, Yahudiler de bizden farklı değil. Ancak Avrupa artık hiçbir şey için fedakârlıkta bulunmak istemiyor. Kendi çıkarlarını korumaktan âciz olduğu için başkalarına muhtaç kalıyor. Göçmenlerin ikinci neslinin köktendinciliğinde ise, her zaman bir yerleri patlatmak isteyen birkaç manyak çıkabiliyor. Çünkü İslam'ın da bir ajandası var. Müslümanların da kimliği var. Soyut kavramları kimse canla başla koruyamaz. Bu yüzden de, Amerika'yı, kapitalizmi, devleri ve demokrasiyi rehabilite etmek gerekiyor. Hepsini birden."

"Ya Kafka?" Ağzımdaki baklayı çıkarmıştım sonunda. Ama acele ettiğimi hissediyordum. İkimizin arasında bir bağ olu-

[4](İbr.) "yıkım", "çöküş", "yok oluş". Özel olarak, Yahudi Soykırımı. (ç.n.)

şana kadar sabırla beklemeyi başaramamıştım. Her zamanki gibi acele ediyordum ve o da, bana kalırsa, konudan fazla sapıyordu.

"Ne olmuş Kafka'ya?"

"Kafka'nın Siyonizm'i..."

"Herkesin şüphe ettiği Siyonizm'i mi? Kendisinin de günlüğünde irdelediği Siyonizm'i mi?" Gülmeye başladı. "Bugünlerde bir yazarın herhangi bir şeye sorgusuz sualsiz bağlanması ne kadar rahatsız edici, değil mi? Başkalarının öyle olacağını bile düşünemiyor. Siyonizm tabiri ise hâlâ aşağılayıcı bir tınıya sahip. 1975'te Siyonizm ırkçılıkla damgalandığında, bizler Birleşmiş Milletler kararına ve parti basınının yalanlarına karşı imza toplamıştık. Üniversiteden ikinci defa o zaman atılmıştım. O zaman asistandım. İlk defa da '68'den sonra atılmıştım; o zaman henüz öğrenciydim."

Sözünü kesmeye cesaret edemiyordum, gerçi yeniden Kafka konusuna nasıl döneceğimizi de bilmiyordum.

"Siyonizm..." Kollarını açtı. "... farklı halkların, kültürlerin ve bunlara ait ülkelerin olduğunu ve bunlardan bir tanesinin de Yahudi olduğunu kabul etmekten başka bir şey değil. Nokta. Siyonizm ile Avrupa kültürü birbirini dışlamaz; Siyonizm, Avrupa'dan çıkmadır: Avrupa kültüründen, Avrupa'nın politik kültüründen ve Avrupa'daki Yahudi avından çıkmadır, gerçekten. Kafka, henüz 1913'te İtalya'ya giderken Siyonist kongresine bile uğramıştı. Gerçi bu ziyareti çok sıkıcı bulmuştu ve bu yüzden Viyana'da daha uzun süre kalması da gerekmişti. Günlüğünde bu olaydan pek fazla bahsetmemiş; oysa kongrede İbrani yazarlar da vardı. Sahnelenen İbranice eserden de bahsetmiyor. İbrani diliyle ilgili bir konferans bile yapılmış oysa. Resmi fikir alışverişi ve protokol konularının

sinirini bozduğunu tahmin edebiliyorum tabii ki. Ancak Kafka'nın arkadaşlarının, önde gelen Siyonistler Brod, Wetsch ya da Hugo Bergmann'ın tiyatroda olmadığını sanmıyorum. Kafka'nın İbranice bilmediği için komplekse girmiş olabileceğini düşünüyorum. Arkadaşları Alman Siyonistlerdi ya da özellikle onlar. İbranice öğrenmeye çalışmıştı; ama çok sayıda öğretmeni olmasına karşın pek başarılı olamamıştı. Henüz Berlin'deyken, Yosef Hayim Brenner'in bir romanını okumuştu; sözlük yardımıyla, her gün bir sayfa, ama pes etmişti. Yahudi tarihi, Yahudi gelenekleri ve Yahudi halkı ilgisini çekiyordu. Onun fiziki yapısı için bir hayal bile olsa, toprakla uğraşmak istiyordu. Hayali buydu. Prag'da çiçek bakımı ve her gün düzenli jimnastik noktasına kadar gerçekleştirmişti hayalini. Ve bir de Horace Fletcher'in 'sağlam ruh, sağlam vücutta bulunur' felsefesini takip ederek, lokmasını otuz iki defa çiğneyip yutmaya kadar…"

Sanki şişedeki tıpayı çıkarmışım gibi, özgür kalan cini geri tıkmak mümkün değildi. Tamás, beni kime gönderdiğini biliyordu. Krank'ın sunumu ilgimi çekse de, bir yandan da beni sıkıyordu; anlattıklarına bakılacak olursa, bir cemaat arşivinde yaşlanıp gitmekten ve Budapeşteli bir misafire bir şeyler anlatmaktan çok daha fazlasını yapabileceğini düşünüyordu belli ki. Bildiklerini, yıllar boyunca kimseyle paylaşma fırsatı bulamamış gibiydi. Gittikçe daha hızlı ve daha tutkulu bir şekilde, bir oraya, bir buraya savrularak ve zaman çizelgesinde de sıçramalar yaparak konuşuyordu, ama en azından Kafka'ya varmıştı. Ağır aksanlı İngilizcesini takip etmekte zorlanıyordum.

"Prag'da çıkan Siyonist dergi *Selbstwehr*'de, Yahudilerin yeni ideali olan vücut geliştirme sporuyla ilgili yazıları hevesle okuyordu. İbranice ismini kendisinden aldığı, kışın neh-

rin üzerini kaplayan buz tabakasında delik açıp orada yıkanan büyük büyükbabasını hatırlamak istercesine, paltosuz, delikanlı tavırlarla dolanıyordu. Hatta *Kanun Önünde*'yi de *Selbstwehr*'de yayınlamıştı. Berlin'e taşındığında, baş editör Felix Weltsch'den, kendisine dergiyi postalamasını bile istemişti. Buber'in dergisi *Der Jude*'de de yazıları çıkmıştı; gerçi Buber artık editörlük görevinde değildi ama, Kafka'nın her türlü asimilasyona ve insanın benliğinden vazgeçmesine karşı yazdığı, bir maymunun tutsak edilip insana dönüşmesini anlatan *Akademi'ye Bir Rapor* bu dergide yayınlanmıştı, bir de *Çakallar ve Araplar*. Bir gün, Yahudilerin de başka herkes gibi yaşayabileceği Yahudi devletinin kurulacağına inanıyordu. Onun Siyonizm'i, insanın gerçekten kendi kendini özgürleştirmesi demekti!" Arkasına yaslandı ve kollarını açtı. "Kendisinin tüm bunların bir parçası olamayacağını hissediyor olsa da, doğal olan her şeyle ilgileniyordu. Ortada bir ümit olduğunu söylüyordu; ancak, kendileri gibi, çağın uykusuna dalanlar için değil... Sert bir tavırla yetiştirilmişti ve nevrozuna kadar, ailesine, öğretmenlerine ve işyerine sadık kalmıştı. Bu nedenle de, özünde bir isyankâr, bir anarşist olmuştu. Hazır gelen her türlü otoritenin ortadan kalkmasını istiyordu. 'Sınavı kabullenen, sınavdan kalır.' Onun bu aforizmasını biliyor musun? Bunun ne anlama geldiğini biliyor musun? Bir cemaatinin olmasını tutkuyla arzuluyordu; bulduğunda ise, boğulacaktı. Yine de, bu durum, Yahudi olan her şeyin ilgisini çekmesine engel olamamıştı..." Çağlayan monoloğu yüzünden nefes nefese kalmıştı adam. "Kafka'yla ilgili her şeyi yazmışlar. Kütüphane onunla dolu. Bir zamanlar Kafka'yla ilgili dersler veriyor, hatta yazılar bile yazıyordum. Ama artık bu konuyla ilgilenmiyorum. Onunla ilgili o kadar çok kitap yayınlandı ki. Bir yenisini yazmak neden?"

"Ben onunla ilgili yazmak istemiyorum," diyerek başımı salladım; oysaki tutkulu sözleri beni de ateşlemişti.

"İstemiyor musun? O zaman sana nasıl yardımcı olabilirim?" Gözlüğünü alnına doğru itti.

"O da *Yahudi* bir yazar mıydı peki?" diye sordum tereddütle.

"Başka ne olacaktı ki?"

"Ama bu sözcük yazılarında hiç geçmiyor." Birden çıkıvermişti ağzımdan.

"Mein Gott!"[5] Elini alnına vurdu. "Yahudi değilse ne olacak ki? Hundertprozent![6] Tam da bu eksikliği göstermek için yazılarında bu sözcüğü kullanmamış: Korkuyu, boşluğu, güvensizliği, kaçış isteğini göstermek için. Gündelik hayatına, arkadaşlarına, aşklarına bak. Günlüklerini, mektuplarını oku. Arzuladığı her şey bunlarda var. Yahudilik günbegün ortaya çıkıyor. Ayrıca..." Güldü. "Yazılarından bir tanesinde 'sinagog' kelimesi de geçiyor. *Hungerkünstler*'de[7] bir cümle: 'Thamuhl sinagogunda bir hayvan yaşıyordu.' Sonra sinagogla ilgili bir paragraf ve şöyle başlayan bir kısım: 'In unserer Synagoge lebt ein Tier in der Größe etwa eines Marders.'[8] 'Bizim sinagogumuzda bir hayvan yaşıyor...' *Bizim* sinagogumuzda! Ve tabii yine hayvan betimlemesi. Ve tabii yine yabancılaşma."

"Bunu sormamın sebebi, bizde, *Yahudi yazar* denebilecek birinin olup olmadığının çok tartışılması."

"Sebepsiz yere değil. Macar Yahudileri, her zaman Macarca yazmışlardır. Çoğunluğun dilinden başka dilleri olmamıştı. Macarların kucağında kendilerinden geçmiş haldeler. Buna

[5](Alm.) "Aman Tanrım!" (ç.n.)

[6](Alm.) "Yüzde yüz." (ç.n.)

[7]*Açlık Sanatçısı*. (ç.n.)

[8]"Bizim sinagogumuzda, büyüklüğü aşağı yukarı bir gelincik kadar olan bir hayvan yaşıyor." (ç.n.)

değdi mi? Macar edebiyatçılar ise, yani Kafka ile ilgilenenler, soykırımdan sonraki tabuları incitmemek için fazlaca temkinli davrandılar. Kafka'yı, olsa olsa, kimliksizliği açısından ve Freudyen çerçevelerde okuduular. Ya da Fransızlar gibi: Onu, varoluşçuluğun erken gelen Mesihi olarak gördüler. Modaya uygun olan buydu; basit olan da. Böylece Kafka, kimlik yitiminin simgesi oldu. Böylece yaka iğnesi, kafe ismi ve tişört yazısı da oldu. Bu konuya dalan, aklını yitirir." Krank sandalyesiyle birlikte kendisini geriye doğru itti ve gözlüğünü düzeltti. "Çok fazla konuştuysam ya da keskin tabirler kullandıysam özür dilerim."

"Sorun değil," diyerek başımı salladım. Sustu, sonra birdenbire ayağa sıçradı.

"Benimle gel! Sana bir şey göstereceğim."

Peşinden gidip odadan çıktım. Basamakları hızlıca indi ve zemin kata varınca soldaki salona açılan kapıya yönelerek kapıyı açtı.

Geniş bir mekânda, sıra sıra masalar duruyordu. Sadece birkaç masa doluydu. Yaşlılar öğlen yemeği yiyordu; etrafta şapkalı ve eskimiş ceketli, bazıları kippalı erkekler, başı açık kadınlar vardı. Enerjik bir kadın yemek servisi yapıyordu. Yemeklerini bitirenler, tabaklarını ve çatal kaşıklarını plastik bir tepsiyle götürüp mutfağa bırakıyorlardı. Garson kadın Krank'a bir şeyler sordu ve sonra Krank bana döndü:

"Yemek yiyelim mi?"

"Teşekkür ederim..." Kibarlık yapıyordum. "Rahatsızlık vermek istemem."

Krank iki parmağını kaldırınca, bir çorba kâsesi ve iki servis getirdiler. Üç sıra halinde dizili masaların ortada olan bir tanesine yerleştik: Krank mutfağa bakan sandalyeye, ben de

karşısındakine. İçinde ince halkalar halinde kesilmiş tütsülenmiş sosis olan lahana çorbası servis ettiler.

Bu sırada, bana bir şey göstermek istediğini unutmuş olduğunu düşündüm. Çorbamızı kaşıklarken sordu:

"Sence neredeyiz?"

Etrafıma baktım; ne demek istediğini anlamamıştım. Mutfağın karşısında lambri kaplı bir kürsü ve üst tarafında da kalın, mavi kadifeden bir perde vardı; başka bir şey yoktu.

"Jizchak Löwy ismi sana bir şey ifade ediyor mu?"

Başımla onayladım. 1911'de Polonyalı ekibiyle Prag'da sahneye çıkan Yiddiş tiyatrocudan bahsediyordu.

"Nehrin karşısındaki Cafe Savoy'da sahneye çıkmışlardı," diye anlatıyordu Krank bir yandan çorbasını kaşıklar ve ekmek koparırken. "Haftada birkaç kez sahneye çıkıyorlardı. Kafka tüm oyunlarını izlemişti. Hatta bazılarını defalarca izlemişti. Löwy ile arkadaş olmuşlar ve Löwy ona aktör olduğu zaman ailesiyle bağlarını kopardığını anlatmıştı. Kafka'yı etkileyen şeyin bu hikâye olması da mümkün; veya Löwy'nin anadilinin Yiddiş ve kendisinin Yahudi olması da etkili olmuş olabilir. Löwy içki içiyor, kadınlarla geziyordu, anlaşılır biçimde Almanca konuşsa da bu dili pek iyi yazı yazamıyordu. Bohem bir hayatı vardı; rahat ve umursamaz bir tipti. Kafka'nın ilk Yahudi ustası Löwy olmuştu. Kafka, Yahudi kültürüyle ilgili ilk bilgilerini onun sayesinde edindi. Varşova ve Lemberg'deki Yiddiş edebiyatını, doğudaki kaftanlı Yahudileri, hasidizmi, Talmud'u, Yahudi mistisizmini hep ondan öğrendi. Onun etkisiyle Yahudi tarihi okumaya başladı. Löwy ve ekibinin temsilleri ile Yahudi aile dramaları, Kafka'nın yazılarını temelden etkiledi. Gordin'in *Tanrı, İnsan ve Şeytan*'ı ya da Şarkanski'nin *Kol Nidre*'si, Kafka'nın mektuplarında ve baba figürü kavram-

sallaştırmalarında da ortaya çıktı. Adeta özgürleşmişti! Yazıları da gittikçe daha teatral ve daha dramatik olmaya başlamıştı. *Hüküm'ün* baba figürü, uzun geceliğiyle, adeta trajikomik bir Yiddiş eserinden çıkma gibiydi. Brod, Petersburglu arkadaş figürüyle ilgili olarak, bu figürün tamamen Löwy'den esinlenerek ortaya çıkarıldığını yazmıştır. Üstelik bu sadece bir tahminden ibaret de değil! Kafka hikâyenin oluşmasından üç ay sonraki bir mektubunda Löwy'yi, tam olarak *Hüküm*'deki Rusya'da mahsur kalan arkadaşı gibi tasvir etmiştir. *Amerika* ise, Yiddiş hikâyelerinin çoğunun bittiği yerden başlar. Delikanlı göç eder. Kafka'nın yazıları, işte bu tiyatro eserlerinin etkisiyle daha yoğun ve daha odaklı bir hale gelmiş, psikolojik olarak kendi dünyasına ve kendi durumuna daha da yaklaşmıştır. Daha ne söyleyeyim?" Elinde kaşıkla heyecanlı bir hareket yaptı. "Kafka, Yahudiliğin var olan ve yaşayan bir şey olduğunu Löwy sayesinde hissetmiştir! Boş bir toplumsal protokol değil, şimdiye kadar ölü harfler olarak gördüğü kitaplarla sürekli bir ilişki içerisinde olan bir cemaat. Bu düşünceyi takiben, o zamana dek okumamış olduğu kitaplar da ilgisini çekmeye başladı Kafka'nın. Löwy hem arkadaşı hem de ustası oldu, Kafka da ona elinden gelen her şekilde yardım etti. Babası Hermann ise tabii ki doğulu Yahudiler, tiyatro ve en başta da Löwy ile asla ilgilenmiyordu. Onun evlerine girmesini bile yasaklamıştı."

Garson tabakları ve çorba kâsesini götürene kadar kısa bir sessizlik oldu. Ana yemeği servis ettiler. Kızarmış patlıcan, yanında da pilav ve mayonez vardı. Krank, servisi yapan kadına Çekçe bir şeyler söyledi ve hafifçe kadının kolunu okşadı. Kadının yüzü kızardı. O gidince, Krank hızla patlıcanları kesip lokmaları ağzına götürmeye başladı. Bir yandan da konuşmasını sürdürüyordu:

"Şubat 1912'de Löwy için bir edebiyat gecesi düzenlendi. Haftalar boyunca gecenin detaylarını konuştular. Kafka Yahudi belediye binasının salonunu ayarlamayı başarmış, davetiyeleri çoğaltmış, piyanist ayarlamış, ancak planladığı açılış konuşmasını yazmayı bir türlü başaramamıştı. Organizasyondan önceki gece, panik halindeyken, metin nihayet ortaya çıktı: Yiddiş'e karşı çekingen bir aşk itirafı. Ancak o geceki hengâmeden sonra bu metin de ortadan kayboldu. Daha sonraysa, Brod'un o gece not tutan karısı Elza tarafından yeniden ortaya çıkarıldı. Kafka, anadili Almanca olan her Yahudi'nin, kendisine izin verdiği, Yiddiş'e açılmaya niyetli olduğu ve ondan korkmadığı takdirde bu dili anlayabileceğinden söz etmişti." Krank aniden sustu ve omzumun üzerinden arkaya doğru bakmaya başladı. "Arkana bak!"

Döndüm.

"İşte bu konuşma, şuradaki kürsüden yapılmıştı." Mavi kadife perdenin olduğu tarafı işaret ediyordu.

Tüylerim diken diken oldu. Bu etkiyi sağlamak için uğraşmış, istediğini de elde etmişti. O anda, kürsüdeki heyecanlı yazar ve tıklım tıklım sıralarda oturan izleyiciler önümde beliriverdi. En ön sıradaki Brod ve Elza, cesaret verici bakışlarla arkadaşlarını izliyorlar. Elza, elinde not defteriyle, organizasyonla ilgili her türlü anekdotu yazabilmek için not almaya hazırlanıyor. Diğer arkadaşları da, Kafka'nın öve öve bitiremediği Lemberg'li fenomeni merak etmekte. Biraz da kıskanıyorlar. Kafka'nın her zaman böyle tuhaflıkları olduğunu düşünseler de, yine de Yiddiş aktörü dinlemeye gelmişler.

"Kafka'nın *Yahudi* bir yazar olup olmadığıyla ilgili olarak söyleyebileceklerim bu kadar." Krank'ın bu ironik cümlesiyle gerçek dünyaya dönmüştüm. Lahana kokulu salonda yalnız-

ca biz kalmıştık. Peçeteyle ağzını sildi ve sandalyesini arkaya doğru itti.

"Neden Kafka üzerine yazmıyorsun?" diye sordum etkilenmiş olarak.

"Söylediğim gibi, yazılabilecek her şey yazılmış." Buharlanmış gözlüğünü çıkarıp masa örtüsünün köşesine sildi ve tekrar burnunun üzerine koydu. Etrafına baktı. "Sanırım gitmemiz gerekiyor, salonu kapatacaklar. Cumartesi için hazırlanmaları lazım. Eğer istersen akşam yemeğinde seni misafir etmekten memnun oluruz." Kısa bir tereddütten sonra devam etti. "Kızımla yaşıyorum. Karım, henüz seksenli yılların ortasında öldü. Meme kanseri. Kızım Hana henüz çok küçüktü. O zamanlar her cuma akşamı arkadaşlarımız bize gelirdi. Gerçi o zamanlar henüz Şabat münasebetiyle gelmiyorlardı... Buna da durduk yere sataşamıyorlardı..." Gülümsedi. "Yasadışı kitaplar, dergiler çıkarıyorduk. Ama mesela Pesah'ı kutluyorduk. Özgürlük bayramı olarak. Kırk kişi olduğumuz bir Pesah bile olmuştu. Yahudiler, Yahudi olmayanlar, Yahudi olmayan Yahudiler; hep birlikteydik. Dayanışma önemliydi. Şimdi de cuma akşamları toplanıyoruz; gerçi daha mütevazı bir grup olarak. Evimiz buraya yakın, adresi yazayım..." Elini ceketinin cebine attı ve bir kartvizitle tükenmezkalem çıkardı. "Cumartesiyi karşılama ayinine burada olursan birlikte de gidebiliriz."

Kapıya kadar bana eşlik etti; güvenlikçilerin beni çıkarken de kontrol edeceğinden korkuyordu sanki.

Onuncu Bölüm

Davete sevinmiştim. Cuma akşamını yalnız geçirmek hoş olmayacaktı. Cemaat binasının yanındaki Altneu Sinagogu'nun ilan panosunda duanın başlama saatini görmüştüm. Öğleden sonra şehirde dolaştım ve Jan Saudek'in fotoğraf sergisini gezdim. Baba tarafından Yahudi kökenli olan sanatçıyı, babasıyla birlikte Terezin kampına göndermişlerdi. '60'lı yıllarda erotik çalışmaları nedeniyle marjinalize olsa da, Saudek temasından vazgeçmemiş, hatta bu baskıya karşı sanatıyla verdiği cevap daha da bilinçli bir şekle bürünmüştü. 20. yüzyıl başında çekilmiş havası veren eskitilmiş manzara fotoğrafları vardı; kadın, erkek ve bazen de çocuk bedenleri, bütün doğallık ve yıpranmışlıkları, güzellik ve çirkinlikleri içerisinde manzaraya eklemlenmişti.

Sergiden sonra, bir kahve içmek için Slavia'ya oturdum ve Saudek'in çılgınlığı üzerine düşünmeye başladım. Beden, güzel de olsa çirkin de olsa elle tutulur bir şeydi; sadece fiilen yok edildiğinde ortadan kaybolabilirdi.

Bu düşüncemi, yakındaki bir kulenin saat sesi dağıttı. Kah-

vemi bitirmeden kalkmış olsam bile, sinagogla aramda yirmi dakikalık bir mesafe olduğundan geç kaldım. Girişte, aynen cemaat binasındaki gibi kontrol vardı. İçeri girip etrafıma baktığımda Krank'ı göremedim.

Yanda durup binanın gotik kemerlerini incelemeye başladım; binanın mimarı haç formu inşa etmekten kaçınmıştı. Kutsal kitapların konduğu dolaba erişmek için yapılmış taş merdivenlerin yuvarlaklaşmış ya da yıpranmış kenarlarını fark ettiğimde, bir anlığına tüylerim diken diken oldu. Rivayete göre Prag'daki bu sinagogun tabanında da kullanıldığı söylenen, Kudüs'teki tapınaktan getirilmiş taşlar vardı karşımda.

Aralarında Amerikalı, Fransız, İsrailli, birkaç Avustralyalı ve az sayıda yerli turistin de bulunduğu yüz kadar yabancıyla birlikte üzerinde tepindiğimiz taşlar iki bin yıllık olmasa dahi, yine de Avrupa'nın ayakta kalan en eski sinagoglarından birindeydim sonuçta ve duaları takip etmeye çalışıyordum. Arada, anladığım birkaç kelimeyi yakalıyor ve kulak dolgunluğu sayesinde bildiğim bazı kısımları da diğerleriyle birlikte söylüyordum.

Birisi omzuma dokundu. Geriye döndüm. Dokunan Krank'tı, o da geç kalmıştı.

Başını tamamen örten renkli bir kippa takmış olan sakallı haham, yerli halktan ve turistlerden oluşan cemaati üç dilde selamladı. Çekçe yaptığı kısa konuşmayı ise genç bir adam tercüme etti. Konuşmasından sonra, gümüş bir kadehteki şarabı kutsadı ve Şabat duası kısa bir süre sonra tamamlandı.

Dışarı çıkarken, Krank, duvara dizili hatıra kandillerini gösterdi. Parmağını takip ederken, kırmızı-turuncu parlayan kandillerden birinin altında, Dr. Franz Kafka ismini gördüm.

Sinagogun etrafında toplanmış sohbet eden çok sayıda in-

san vardı. Öğrenciler gürültü yapıyorlardı. Keten pantolonlarından, şapka ve spor ayakkabılarından da kolayca tanınabilecek Amerikalı turistler, rehberin havaya kaldırdığı şemsiyeyi takip ederek hep birlikte akşam yemeği yiyecekleri restorana yöneldiler. Krank, emin adımlarla kalabalığın arasından bize bir yol açtı. Birkaç sokak geçtikten sonra, sinagogun etrafındaki uğultu artık duyulmaz olmuştu. Sokak lambalarının ışığı sadece boş kaldırımları ve geçen yüzyılda inşa edilmiş art nouveau üslubundaki şık evleri aydınlatıyordu.

Krank binaları incelediğimi fark etti. Budapeşte'nin bir zamanlar Yahudi mahallesi olan bölgesi böyle görünmüyordu. Dar sokakların köhneleşmiş ancak kendine has bir havası olan evleri, emlak girişimcileri tarafından hızlıca inşa edilen, herhangi bir tarzı olmayan modern binalara çevrilmişti; *hem de* bu değişimin bölgenin çehresine karşı bir suikast olduğunu, bunun ardında ise yolsuzluk bulunduğunu herkes biliyorken. Olan biteni birkaç cümleyle Krank'a özetlemeye çalıştım.

"Yolsuzluk ekonominin önemli bir parçasıdır, bilmiyor muydun?" Krank'ın konuşması ders verir gibiydi. "Şirketlerin gizli bütçelerinde bu planlamalar önceden yapılmış olur. Tabii sen ticaretle ilgilenmiyorsun... Eğer babamlar savaştan önce burada yaşıyor olmasalar ve eski evimizi geri almış olmasak, bu civarda, satın almayı bırak, ev kiralamaya bile gücüm yetmezdi..." Dudaklarını büzdü. "Emlak fiyatları korkunç. Popüler olabilmeleri için Yahudileri yok etmek gerekiyormuş demek."

Fazla uzağa gitmemiz gerekmemişti. Sinagogun yakınlarında, yeni restore edilmiş bir evde yaşıyorlardı. Üçüncü kattaki dairenin kapısını açtı ve içeriye doğru seslendi:

"Hana, biz geldik!"

Krank seslendikten kısa bir süre sonra kızı ortaya çıktı. Bakışlarımız buluşup selamlaştığımızda ve sonra el sıkışırken bana dokunduğunda uzuvlarımdaki tüm gücün akıp gittiğini, kuvvetten düştüğümü hissettim. Nedenini anlayamamıştım. Sokakta gördüğümde arkasından bir daha dönüp bakacağım tipte birisi değildi. Dal gibiydi, yüzü babasınınki gibi uzundu ve fazla uzun olmayan gür, kahverengi saçlarının arka tarafı yukarıya doğru kıvrılıyordu. Ayrık, kahverengi gözleri ve meraklı bakışlarıyla beni inceliyordu. Yüzü güzel değildi; yine de sürekli ona bakma ihtiyacı hissediyordum.

Babası bizi tanıştırdı. Ama o sırada gelen diğer misafirler kapıyı çaldıklarından konuşma fırsatımız olmadı.

İki çift gelmişti. Yaklaşık olarak Krank'la aynı yaşlarda olmalıydılar ve hemen Çekçe konuşmaya başladılar. Krank onları içeri buyur etti ve beni onlarla da tanıştırdı. Kısa boylu, ince yapılı, geriye doğru taranmış saçlarıyla bir İtalyan şıklığına sahip, modaya uygun siyah çerçeveli gözlükleri olan adam, elimi sıktıktan sonra da heyecanla bir şeyler anlatmaya devam etti. Adamın adı Petr'di; soyadını ise ya ben anlamamıştım ya da kendisi söylememişti. Yanında gelen kadının adını ise anlamaya bile çalışmamıştım. Daha yaşlı ve iri yapılı olan, tepeden tırnağa siyah giyinmiş diğer misafirin adını ise kolayca aklımda tutabilmiştim: İvan Svarc. Mimardı ve hobi olarak da avangart sanat eserlerinin ticaretiyle uğraşıyordu; işin idaresi karısındaydı. Krank bizleri tanıştırmak için bütün bunları söyledikten sonra misafirlere içecek ikram etti.

Misafirler salondaki kanepe ve koltuklara oturdular. Çekçe konuştukları için, onlarla ilgilenmek yerine, duvarı kaplayan kitaplığı inceliyordum. Eski basım, bez ciltli klasikler ve diğer Çekçe kitapların yanı sıra, İngilizce ve Almanca modern ede-

biyat ve tarih kitapları da sıralanmıştı raflara. Bir süre sonra bakışlarım yemek masasına tabakları dizmekte olan Hana'ya doğru kaydı. Simetrik olmayan yüzünün her ayrıntısını merak ediyordum; oysa beni çekenin ne olduğunu bilmiyordum. Kısa ve sivri burnu, hangi çizgi filmden olduğunu çıkaramasam da, bir çizgi film karakterini andırıyordu. Bir kulağında, birlikte okunduklarında "yaşam" anlamına gelen, İbranice minik Çet ve Yod harflerinin olduğu bir küpe vardı. Ara sıra, diğerlerine baktığı gibi nötr bir şekilde bana da bakıyordu. Şahsımla ilgilenmiyor olması beni üzmüştü neredeyse; ama her ne kadar merakımı frenlemeye çalışıyor olsam da, kendisini incelediğimi fark etmiş olmalıydı. Gidip geliyor, masaya camdan salata kâseleri yerleştiriyordu. Derken babasına seslendi. Babası da misafirlere bir şeyler söyledi ve misafirler İngilizce konuşmaya başladılar. Hepimiz kalkıp akşam yemeği yemek üzere sofraya oturduk.

Kızın yüzü tamamen ifadesizdi. Bu ifadesizliğin ardında saklı başka bir yüz olduğunu düşünüyordum ve bu düşünce beni daha da meraklandırıyordu.

Ev sahibi şarabı ve ekmeği kutsadı, böldü ve herkese dağıttı. Tabaklar elden ele dolandı: Avokado, ceviz ve kurutulmuş domatesle süslenmiş yeşil salata ve onun yanında da *pirog* benzeri, soğan, peynir ve ton balığı ile doldurulmuş hamurdan oluşan bir akşam yemeği yiyorduk. Salatayı Hana yapmış, *pirog*u da misafirler getirmişti. Bu arada, benim yüzümden sohbet İngilizce devam ediyordu. Ciddi bakışları olan o gözlüklü adamın yürüttüğü, Orta Avrupa'da Yahudi kimliği ve antisemitizm üzerine yapılmakta olan bir bilimsel araştırmadan bahsediyorlardı. Verileri Varşova, Prag, Bratislava ve Budapeşte'de toplamışlardı. Yemek sona erdiğinde, sohbetin seyri artık

verilerin ardında yatan bağlantılara kadar ilerlemişti. Krank, ayaklı kesme bardaklara şarap koymuş, iki erkek misafir başı çekmişti.

"Bu rakamlar beni hiç şaşırtmadı," diyerek omzunu silkti, ikinci bardak viskisi de önünde durmakta olan Svarc. "Büyük şehirlerdeki Yahudiler daha savaştan önce asimile oldular. Özellikle de Macaristan'da. Sınır dışı edilenler ya da gettolara kapatılanlar kimliklerini tamamen kaybetmiş olabilirler. Kendini babanın ya da benim babamın yerine koysana Petr! İnançlı bir Yahudi ya da bir Siyonist, acı çekmeyi pekâlâ inancıyla ya da kabullenişiyle birleştirmiş de olabilirdi veya –bir an düşündü– inançlar söz konusu olunca bunun tam tersi de gerçek olabiliyor. Pek çok kişi inancını yitirdi sonuçta. Yine de, Siyonistler veya inançlılar açısından bakarsak..." Kısa bir sessizlik oldu "... çok garip bir durum olsa da, her şeyin, çekilen tüm acıların bir 'anlamı' olabilir. Bazıları tüm bunları hayat görüşlerine bir şekilde eklemlendirmeyi başarabildiler, ama Yahudilerin çoğu bunu başaramadı. Özellikle de, ortadan yok olmaya çalışanlar. O yüzden de, günümüzde bile bu sesin baskın olmasına şaşırma. Farklı düşünenler çoğunlukla göç ettiler. Bugün Yahudilerin her türlü dışlanmaya karşı çok daha hassas olmaları da cabası. Bu artık Yahudi kimliği haline gelmiştir."

"Hepsi doğru, İvan," diyerek başıyla onayladı Petr. "Hiçbir gerçek tecrübelerinin olmadığı şeyler yüzünden acı çekti bu insanlar. Çektikleri acılarla, bunların bir şekilde başlarına gelmiş olması haricinde hiçbir bağlantıları yoktu. Bundan daha büyük bir yabancılaşma olamaz." Sustu ve başını yavaşça sallamaya başladı. "Çoğu insanın ruhunda bir boşluk var; bir kara delik. Öte yandan, kimliksiz yaşamaları da mümkün değil.

Eğer Yahudilikleriyle ilgili duyguları varsa, bu duygular sadece kaygı veya dışlanmakla ilişkili korku ve öfkeden ibaret. Trajikomik ama onlar kendi benliklerini sadece bu çerçevede koruyorlar. Bu, onların Yahudiliği ve bu nedenle de ondan vazgeçmek istemiyorlar. Dolayısıyla da, hissedilen antisemitizm, var olan antisemitizmden bazen daha büyük oluyor. Hatta sırf reaksiyon gösterebilmek için, bu tarz olayları bekliyor olabileceklerini söyleme riskini bile göze alıyorum. Ama bunu söylediğimi kimseye söylemeyin; inkâr ederim. Sende dinleme cihazı yok, değil mi Rudi?" Ev sahibine ve bana baktıktan sonra, dertli bir hali olmasına rağmen, gülmeye başladı. "Eğer yeni yoldaşlar beni duyuyorlarsa, kıçımı öpebilirler. Dediklerine göre..." Bana döndü. "... devlet istihbaratı günümüzde bile muhaliflerin telefonlarını dinliyormuş. Sizce doğru mu bu?" diye diğerlerine sordu.

"Sıçarım böyle işin içine!" Svarc omuzlarını silkti ve şarabından bir yudum aldı. Rudi başıyla onayladı.

"Pekiyi, gençler ne düşünüyor?" diye sordu Petr. Bir bana, bir Hana'ya bakıyordu.

"Soykırım, Siyonizm, asimilasyon ve telefonların dinlenmesi..." Hana suratını ekşitmişti. "Başka konuşacak konunuz yok sizin."

Krank zoraki bir kahkaha attı.

"Ağzımızın payını aldık. Konuyu değiştirelim mi?"

"Sormamın bir sakıncası yoksa, ne üzerine yazıyorsun?" Sarı kıvırcık saçlı kadın, mavi gözleriyle bana bakıyordu. Adı Ludmilla'ydı. Yahudi olmadığını düşünsem de, cuma akşam yemeği ortamında oldukça rahat görünüyordu. Svarc'tan çok daha gençti. Onun kıyafetleri de çoğunlukla siyahtı; mini etek ve tozluk giymişti. Dar ve siyah bluzunu, boynuna doladığı

morlu turunculu bir şalla canlandırmıştı ve naylon çorabı da mordu.

"Pek popüler olacağımı sanmıyorum..." Böyle söylerken Hana'ya bakma ihtiyacı hissetmiştim. "Yahudiler hakkında yazıyorum. Bir de, diktatörlüğün kalıntıları hakkında. Parçalanan aileler. Bazen de aşk ve seks hakkında. İlişkilerin neden yürümediği hakkında. Kitaplarım pek koşer[1] sayılmaz..." Kimse beni suçlamasa da, gülerek mazeret üretiyordum. "Yine de, Yahudi olmayanları ilgilendirmeyecek kadar da Yahudidir kitaplarım. Bizde Yahudi yazarları genelde Yahudiler okuyor."

"Endişelenmene gerek yok, her zaman ilgi gösteren birkaç kişi çıkar." Ludmilla beni teselli etmeye çalışıyordu. "Mesela ben ilgileniyorum, halbuki ben de *şikse*yim.[2]"

"Ama sen enfekte oldun, hayatım." Svarc sevgilisini gıdıkladı. "Sen Yahudileştin, Luda." Kadın yüzünü buruştursa da, bozulmamıştı.

"Prag Yahudilerinin var olmak için tek umudu budur: Yahudi olmayanların asimile edilmesi. En azından, antisemitizm cephesine göre böyle." Petr bunu alaycı bir tavırla söylemişti.

"Orta Avrupa'daki son Yahudi yazar." Krank gülümseyerek beni işaret etti. "En azından o kendisine böyle diyor." Misafirler gülmeye başladılar. Hana'ya baktım. O gülmüyordu.

"O zaman iddiaya girerim Kafka için gelmişsindir!" dedi Petr sesini yükselterek.

Paniklemiş halde başımı salladım. Bir anda bildiklerimi anlatamazdım; zaten anlatmak da istemiyordum.

"Yahudi kimliği çerçevesinde Kafka ve Bruno Schulz. Nebbich[3]," diyerek suratını ekşitti Svarc ve son yudum şarabını ka-

[1]Yahudi inancına göre "helal", "helal sayılan iş". (ed.n.)
[2](İbr.) "Yahudi olmayan kadın". (ç.n.)
[3](Yahudi Alm.) "zavallı". (ç.n.)

fasına dikti. "Yahudi yazarların takıntısı bu. Zamanında Roth da bunu denemişti. Başlığı neydi?"

"*Prag Orjisi*," diyerek başıyla onayladı diğer kadın. "Kitabı hatırlıyor musun İvan? Bizi pek de sempatik anlatmıyordu."

Svarc omuzlarını silkti. Yüzünde sinirli bir ifade vardı.

"Ne demek istiyorsun?" Ludmilla, daha yaşlı olan kadına doğru döndü.

"Roth zamanında Prag'a gelmişti," diyerek gururla gülümsedi, siyah saçları beyazlamakta olan kadın. "Bizimle bir partiye gelmişti. O zamanın *underground*[4] tayfasıyla takılıyordu. Yazarlarla, sanatçılarla, samizdatçılarla, aktrisler ve mavi naylon çoraplılarla eğleniyordu. Ve tabii ki ispiyoncularla; onların ispiyoncu olduğunu her zaman bilemiyorduk. Gereğini yaptılar ve onu dışladılar. Prag'la ilgili kısa bir roman yazdı. Romanda biz de vardık. Gırtlağımıza kadar." İvan'a gülümsedi.

Zamanında aralarında bir şeyler geçmiş gibi bir hava yaratmıştı. Sarışın, kıvırcık saçlı kadının sinirli ifadesinin sebebi de bu olmalıydı. İvan sırıtıyordu.

"En azından birisi yazmış. Çok acayip zamanlardı."

"Acayip ve tatlı zamanlar," diyerek ona baktı kadın. Petr rahatsızca gözlüğünü düzeltti.

Hana'nın yüzündeki ifadeden, bu konudan da sıkılmış olduğunu anlıyordum. Bir zamanların muhaliflerinin nostaljisini, öfkesini ya da paranoyasını yeterince dinlemiş olmalıydı. Ondan daha yaşlıydım ve ben henüz diktatörlük döneminde kendime gelmiştim; Doğu Avrupa muhalefetini, onların yasadışı yayınlarını, eylemlerini ve son olarak, yıkılan düşlerini de çok önemsiyordum. Geçmişle şimdinin sınırlarının onlar için daha kesin ve sivil geleneklerin de daha güçlü olması gibi

[4](İng.) "yeraltı". (ç.n.)

nedenlerle, Çekler ve Polonyalıların daha şanslı olduğunu düşünüyordum.

"Haniçka, o zamanlar Yahudilik bizi bu kadar ilgilendirmiyordu," dedi yaşça büyük olan kadın Hana'ya dönerek ve sonra da kızın babasına baktı. "Birkaç çılgın hariç." Kadın, sinirli sinirli gülmeye başladı. "Bunun yeniden önem kazanacağını düşünmemiştik. Ama o kadar çok şey belirsizleşti ki."

"Bütün bu Yahudi edebiyatı konusu benim açımdan birazcık muğlak," diyerek beklenmedik bir anda ağzını buruşturdu Petr. "Demek istediğim şu ki, tutarlı bir tanımla hiç karşılaşmadım. Gerçi elbette ben edebiyatçı değilim."

Konuya girip girmeyeceğini anlamak üzere Krank'a baktım; bir tepki vermemişti. Sorunun bana yöneltildiği hissine kapıldım.

"Bu sizi gerçekten ilgilendiriyor mu?" diye sordum emin olamadan.

Başlarıyla onayladılar.

Derin bir iç çektim. Önceleri defalarca bu konuda açıklama yapmaya çalışmıştım. Ama otobüste okuduğum Deleuze ve Guattari analizinden edindiğim yeni bakış açısı sayesinde, konuyu artık daha geniş bir perspektiften gördüğümü ve çerçevenin kafamda şekillendiğini düşünüyordum.

"Yahudi edebiyatı, bir çifte azınlık olma durumuna işaret eder," dedim düşüncelerimi toparlamaya çalışarak. "Etno-kültürel açıdan bakarsak, çoğunluk karşısında kırılgan bir gelenekten bahsediyor oluruz. Manevi olarak sürekli bir bağımlı olma ve gözlem altında bulunma hali. Sürekli tetikte olmayı gerektiriyor. Seni gözleyen herkesi, senin de gözlemen gereken bir durum. Öte yandan, herkesin babaya, Tanrı'ya ya da eğer inancı yoksa 'büyük babaya' yani bütün medeniyete karşı

bir boyun eğme hali demek. Kendine de sürekli olarak dikkat etmen gerekiyor. Asla hata yapmamalısın." Hana'ya baktım; diğerleri gibi o da ilgiyle dinliyordu. Gaza gelmiştim. "Zira her insan, tek kişilik bir azınlıktır. İnsanı hayvan olmaktan çıkaran ve medenileştiren şeyler, aynı zamanda onu baskılar da. Ben, eserini tüm bunların bilinciyle ortaya koyan kişiyi Yahudi yazar olarak tanımlıyorum."

"Tebrikler dostum!" diye bağırdı Krank. "Yeterince ikna edici oldu mu Petr?" diye sordu otururken bile havalı görünen adama. Petr, mırıldanarak başıyla onayladı. "Yoksa bu senin için fazla mı Kafkaesk? Bilindiği üzere, Petr sadece sayılarla ifade edilebilen türden ampirizme inanır," diye ekledi alaycı bir tavırla ev sahibimiz.

Petr eliyle "boş versene" manasında bir hareket yaptı.

"Sen ona bakma. Alaycılığının ardında, kalpsiz bir heriftir. Eğer alınmazsan, bu anlattıkların bana fazlaca karışık geldiği için yeniden soracağım. Çok psikanalitik. Eğer Singer varsa, eğer Roth da varsa, neden Avrupa'da bunlara benzer güçte bir Yahudi sesi yok?"

"Haklı bir soru," diyerek başını salladı İvan. Hana'ya baktım. Saçını düzeltiyordu. İlgisini korumasını sağlayabilmek için toparlanmam gerektiğini hissediyordum.

"Yahudilerin yanında siyahilerin, İtalyanların, Çinlilerin, Hintlilerin bulunduğu ve beyaz çoğunluğun da göçmenlerin soyundan geldiği Amerika'da, azınlık olma durumuna ilişkin tecrübeleri yazmak daha kolay oldu. Amerika'da yirminci yüzyılda kitlesel zulüm yaşanmadığı için de daha kolay oldu. Avrupa kültürü ise aristokrasiye ve Hıristiyan köklere dayanıyor. O yüzden Yahudiler hep katlanılan, dışlanan ve toplumun geneline uyum sağlaması gereken kişiler oldu. Özellikle Doğu

Avrupa'da, Yahudilerin topluma kabul edilmesi bile başlı başına bir kazanımdı. Yahudilerin büyük çoğunluğu, bu duruma karşı olan minnetlerini, nereden geldiklerini bir an önce unutmaya çalışarak gösterdiler. Az önce de zaten bundan bahsediyordunuz. Soykırımdan sonra, Avrupa'da varoluşçuluk önem kazandı. Edebiyatta ortaya çıkan yeni kimlik, köksüzlük ve varlığa sürüklenmişlik oldu. Soykırıma verilen cevap da bu oldu." Krank'ın başıyla onayladığını görüyordum. Cesaretimi toplayarak sürdürdüm. "Kimliği olan kimse, aynı zamanda şüpheli de oluyor. Amerika'da pek çok kişi, çifte kimlikle yaşıyor. Bu nedenle de, Yahudi edebiyatı daha zengin olabiliyor."

Kısa bir sessizlik oldu. Başlarıyla onaylıyor olsalar da, söylediklerime bir tepki vermemişlerdi.

"Hana?" diye sordu Krank. "Sen ne düşünüyorsun?" Kızın yüzündeki çekinceli ifadeyi görebiliyordum. Ben de aynı duyguları hissediyordum. Babasının zoruyla sohbete katılmak rahatsızlık vericiydi.

Hana alaycı bir şekilde gülümsüyordu.

"Sizin için Yahudilik, sanki başka bir şeylerin yerini doldurmak için varmış gibi görünüyor."

"Ne demek istiyorsun?" diye sordu Ludmilla.

"Bilemiyorum. Bu sadece bir his..." Hana hayalperest bir ifadeyle etrafına bakıyordu. "Hem araştırma, hem edebiyat. Hepsi Yahudilikle ilgili. Üstüne üstlük gerçek bile değil. Tüm bunları aslında ciddiye almıyoruz. Gerçekten dindar olmuş olan birkaç delikanlı görmüşlüğüm var. Bunlar Yahudilere uygun bir hayat sürüyor ve Yahudilikle ilgili her şeyi öğreniyorlardı; ama öğrenmedikleri zaman sürekli Yahudilikten bahsetmiyorlardı."

"İşte modern kültür böyle bir şey Haniçka," dedi Svarc.

"Hiçbir kesinlik yok. Bu nedenle her şeyi bu kadar çok konuşuyoruz."

"Tamam, bu kadar bilgiçlik taslamak yeter! Sizler Yahudi edebiyatını tamamen gömmeden önce iyisi mi biraz içelim," diyerek bardağını havaya kaldırdı Krank. "Hana, misafirimize bir-iki havalı mekân göstermek istemez misin? Hana böyle yerleri çok iyi bilir..." diyerek bana doğru döndü; bu sırada Ludmilla, Svarc'ın içkiye doğru uzanan elini engelliyordu.

Hana'nın bu beklenmedik fikir konusunda ne diyeceğini kestiremesem de, bu ortamdan kurtulabilirsem sevinecektim. Sohbet fazla ciddileşmişti ve özellikle de birbirine alışık olan grubun dışında kaldığım için, geceye daha keyifli bir atmosferde devam etmek zor olacaktı. Dışarıya çıkmanın daha iyi olabileceğini düşünüyordum.

Hana'nın bu öneriyi reddetmemesine memnun olmuştum. Biraz nazlandıktan sonra, bana Prag gecelerini tanıtabileceğini söyledi. Odasına gidip birkaç dakika sonra üstünü değişmiş olarak yeniden yanımıza geldi. Keten pantolonunun yerine diz kısmı yırtık bir kot pantolon giymiş, göz makyajı yapmış, hatta parfüm bile sıkmıştı. Holde, boynuna ince bir şal doladı.

Bir süre karanlıkta yan yana yürüdük; sonra, aramızdaki mesafeyi nasıl aşacağımı merak ettiğinden kasıtlı olarak sustuğunu hissettim.

"Baban iyi birisine benziyor," diyerek ona baktım.

"Sadece takıntılı," dedi başını sallayarak. "Ama artık alıştım."

"Nereye gidiyoruz?"

"Bana biraz güven. Başka seçeneğin de yok zaten."

Birkaç sokak sonra, yerin altındaki dumanlı bir mahzene indik. Mağara gibi dekore edilmiş girintili çıkıntılı bir yerdi ve

duvarlarının iç kısımlarındaki kırmızı tuğlalar görünüyordu. Mekân mumlarla aydınlatılmıştı; hem sağda hem solda küçük koridorlar, birkaç metre ileride de daha geniş bir alan vardı. Ortam kalabalıktı, sahnede de bir grup çalıyordu. Kulağıma blues tınıları geliyordu ve iriyarı siyahi bir kadın, Nina Simone'un "Ain't got No" parçasını söylüyordu.

"Bu kim?" diye sordum.

"Nina Simone."

"Dalga mı geçiyorsun?"

Güldü.

Kadının sesi ürkünç derecede Nina Simone'un sesine benziyordu. Prag'da siyahi bir blues şarkıcısı dinleyebildiğim bir mekânda olmak beni neşelendirmişti ya da yanımda Hana olduğu için müziği fazlaca olumlu değerlendirmiştim. Hana tekila istedi, ben de bir viski söyledim. Arada sırada yanımızdan geçenler ona selam veriyordu; birkaç tanıdığıyla kucaklaşmıştı da. Biraz gerilerde bir yere oturduk ve müziği oradan dinlemeye devam ettik. Yakınlığı yüzünden yine güçten düşmüştüm sanki.

"Buraya gelmenin esas sebebi ne?" diye sordu program arasında.

"Kafka yüzünden."

"Evet, tabii. Herkes Prag'a Kafka yüzünden geliyor."

"Ben turistik amaçlı gelmedim. Öğrenmek istediğim bir şey var."

"Nedir?"

Sustum. Ona söyleyip söylememekte kararsızdım. Bununla da dalga geçmesini istemiyordum. Gergin bir ifadeyle bana bakıyordu.

"Buna inanmayacaksın…" diye söze başladım. "Ben de zor

inandım. Birkaç hafta önce, yaşlı bir Yahudi bana Kafka'nın, biyografilerinde ve mezarının üzerinde yazan tarihte ölmediğini anlattı." Bir anlığına cesaretimi yitirsem de, kendimi toparlayıp devam ettim. "Birlikte Auschwitz'de bulunduklarını iddia ediyordu."

Hana şüpheyle bana baktı ve gülmeye başladı.

"Ve sen de ona inandın mı?"

Ellerimi açtım:

"Neye inanacağımı bilmiyorum. Mantığım bunun saçmalık olduğunu söylese de, adamın dediklerini bir türlü unutamıyorum."

"Birer içki daha içelim," dedi ve o an ilk defa beni, nezaketen eşlik ettiği babasının misafiri olarak değil de, kendi arkadaşı olarak gördüğünü hissettim. Ayağa kalkıp bara doğru yöneldik. Yine birer tekila ve viski istedik. Elini cüzdanına götürdü ama ben ödemesine izin vermedim:

"Babam ne dedi?" diye sordu bana içkimi uzatırken.

"Ona neden burada olduğumu söyleyemedim. Kendimi aptal yerine koymaktan korktum."

"Rahat ol…" Gözlerimin içine baktı.

"Efendim?"

"Gerginsin; hissediyorum. Hiçbir şey yapmana gerek yok, müziği dinle yeter."

Daha da gerilmiştim. Prag'a yaptığım seyahat sonucunda Kafka'ya yaklaşmak yerine, bu biraz tuhaf kıza yaklaşmıştım.

"Ot?" diye sordu metal bir kutudan kalın sarılmış bir sigara çıkararak. Etrafıma baktım; başkaları da içiyordu.

Öksürttüğünden, fazla içime çekmiyordum. Müzik başladı ve siyahi kadın yeniden sahneye çıktı. Otlu sigara aramızda gidip geliyordu.

Hana dumanı içine çekerken yüzü de içeriye doğru çekiliyordu. Sıra dışı bir benzerlik fark etmiştim. Kalp şeklindeki yüzünde, *thamuhl* sinagogunun[5] gelincik benzeri hayvanını görür gibi olmuştum. İrkildim. Sivri burnu ve hafif çıkık dişleri, yırtıcı bir hayvana benziyordu.

"Dans edelim," diyerek elimi tuttu.

Sahneyle masaların arasındaki dar alanda birkaç kişi dans ediyordu. Bana yaslandığında kalp atışlarını hissetmeye başlamıştım; ya da kendiminkileri hissediyordum: Emin olamıyordum. Kollarımı ona doladım; o da bana yaslanmaya devam etti. İçkinin ve otun etkisini hissediyordum. Başım dönüyordu. Onu sıkıca tuttum. Karşı koymadı.

Dudaklarımızın uçları birbirine değdiğinde, başını kaçırmadı.

"Sana bir şey göstermemi ister misin?" diye sordu. Başımla onayladım.

"O zaman gidelim. Seni bir yere götüreceğim."

Spontan ve kestirilemez birisiydi. Beni elimden tutup götürmesine izin verdim.

Dar ara sokaklarda seğirtiyorduk; bir anlığına mezarlığın parmaklıklarını bile gördüğümü sandım. Bir süre sonra Altneu'nun önünde duruyorduk. Hana binanın etrafında turlayan nöbetçi polisin köşeyi dönmesini bekledi ve cebinden bir anahtar tomarı çıkarıp kilidi açtı.

"Bu anahtarı nereden buldun?"

"Anahtar babamın. Eskiden beri var. Ben de bir kopyasını yaptırdım."

İçeriye girince karşımıza çıkan demir kapıyı da anahtarıyla

[5]Kafka'nın "Sinagogumuzda" başlıklı öyküsüne atıfta bulunuyor. Bu öyküde gelincik-sansar benzeri bir hayvandan bahsedilir. (ed.n.)

açtı ve döner merdivenlerden tavan arasına çıktık. Korkuyordum, ancak merakım daha ağır basmıştı.

Karanlıkta bir şeyin aniden hareket ettiğini görür gibi oldum.

"En sonunda golemle bile karşılaşacağız desene..." Nefes nefese espri yapmaya çalışıyordum. Susamış ve heyecanlanmıştım.

Hana çakmakla, ben de cep telefonumla ortamı aydınlatmaya çalışıyorduk. İki tane kollu sandalye, eski bir kanepe ve raflarda devasa, tozlu kitaplar görüyordum. Kitapların ciltleri şaşırtıcı bir biçimde yeni görünüyordu.

"Babam zamanında eski Chevra[6] kitaplarını kurtarmış." Fısıldayarak konuşuyordu Hana; kendisi de korkuyordu ya da durumdan etkilenmişti. "Cemaatin başındakiler, daha diktatörlük zamanında kitapları İsrailli ve Amerikalı koleksiyonculara satmaya başlamışlar. Hem cemaatin arşivinde hem de kütüphanesinde araştırma yapmakta olan babam ise, bu kitapların yerinin burası olduğunu düşünmüş. Birilerinin onları götürmesindense, hiç kimsenin onları görmemesi daha iyi olacakmış. Daha sonra burada bir şeyler saklamak popüler olmuş ve samizdatları da burada saklamaya başlamışlar."

Üzerine incelmiş bir halı örtülü olan kanepeye oturdu. Örümcek ağını görünce aklıma geldi, acaba buranın temizliğini kim yapıyordu? Sonra da merakla düşündüm: Başkalarını da buraya getirmiş miydi acaba? Yatağın yanındaki deri kolçaklı sandalyenin üzerinde duran şamdanın mumunu yaktı.

"Arada sırada buraya geliyorum."

"Kendini yalnız hissetmiyor musun?"

"Hayır," diyerek başını salladı. "İnsanın tek başına olması

[6] Cenaze ve hayır işleriyle uğraşan bir dini kurum.

yalnız olması anlamına gelmiyor. Bir şeyler okuyorum. Yahudi yazarları da okuyorum…" Güldü. "Yahudi edebiyatının ne olduğunu biliyorum. Biz kitaplarda yaşıyoruz. Ama şimdi okumak istemiyorum."

"Ne istiyorsun?" diye sordum. Yanına oturup başımı kucağına koymamak için, kollu sandalyelerden birisine yerleştim.

"Düşünsene, burada bir de baykuş yaşıyor," dedi aniden.

Sessizce ona bakıyordum. Çekiciydi ama yine de onu baştan çıkarmak istemiyordum.

"Bu gece cuma gecesi," dedi. "Benimle sevişmeni istiyorum."

"Hana, sanki kafamız güzelmiş de hayal görüyormuşuz gibi geliyor bana şu an. Beni çimdiklesene!"

Öne doğru eğilip elimi çimdikledi. Acıdı. Güldük.

"Hana, sen harikasın ve seni beğeniyorum. Ama baban..."

"Ne olmuş babama?"

"Baban bana yardım etti; ayrıca kendisi bir arkadaşımın arkadaşı."

"Ne olmuş yani? Bu yüzden mi bana dokunmak istemiyorsun?"

"Hana, bütün akşam seni okşayabilmeyi arzuladım. Ama baban benim ev sahibim ve bana yardım ediyor. Aramızda bir şeyler geçmesinin uygunsuz olacağını düşünüyorum. Bir de şu var ki, benden en az on beş yaş gençsin."

"Ee, ne olmuş? Annem öldüğünden beri babam hep benden bile genç kızlarla yatıyor. Saplantısı bu. Üniversitedeki öğrencileriyle yattı. Bu yüzden atıldı. Öğrencilerden birisi ona âşık oldu ve intihar etti."

"Aman Tanrım! Şimdi anlıyorum. Demek arşive böyle düştü."

"Benimle evlenmeni istemedim. Evlenmeyi düşünmüyorum. Sadece benimle sevişmeni istedim."

"Hana, sen çok güzelsin ve ben gerçekten..."

"O zaman?"

"Prezervatifim yok."

"Ne olmuş?"

"Ne demek ne olmuş?"

"Hamile kalırsam benimle evlenmeni istemedim ki."

"Ne dedin?"

"Benimle evlenmene gerek yok yani. Ben hiçbir zaman korunmuyorum."

"Korunmuyorum derken, nasıl yani?"

"Sadece çocuğumun babası olacağını hayal edebildiğim kişilerle yatıyorum."

"Ama daha bugün tanıştık!" Sesimi yükseltmiştim.

"Kiminle çocuk yapmaya değeceğini hissediyorum."

"Peki hiç hamile kalmadın mı böyle?"

"Hayır. İnanılır gibi değil ama hayır." Ağlamaya başlamıştı. Boğazımdan aşağıya, mideme ve kucağıma doğru korku akıyordu. Kaçma isteğine kapılsam da, elimi ona doğru uzattım ve beni kendisine, yatağın üzerine doğru çekmesine izin verdim. Kucağıma oturdu ve kollarını boynuma doladı. Ben de kollarımı ona doladım ve bir çocuk gibi kucağımda hafifçe sallamaya başladım. Yavaş yavaş rahatlamıştı; kısık sesle konuşuyordu.

"Babam, annemin stresten kanser olduğunu sanıyor. Onun sürekli olarak gözetim altında olmaktan ve evde yapılan aramalardan dolayı hasta olduğunu sanıyor. Bazen annemi veya babamı, bazen de ikisini birden götürüyorlardı. O zamanlar bana babaannem bakardı. Onları, ikisini birden hapse atıp

beni de yetimhaneye vermekle tehdit ediyorlardı. Siyasi suçlu olduklarına karar verilirse ismimi bile değiştireceklerini ve beni bir daha asla göremeyeceklerini söylüyorlardı."

Hana'ya sıkıca sarıldım. Bedeninin bedenime yaslandığını hissedebiliyordum.

"Babamın belki de o zamanlarda bile kadınlarla ilişkileri vardı ve annem de bunları hoş görüyordu. Göğüslerimi okşa, lütfen..." Elimi tuttu ve göğsüne koydu.

Ona karşı koyamıyordum. Göğüs ucunun sertleştiğini hissedebiliyordum; ben de sertleşmiştim. Öpüşmeye başladık.

Biraz geri çekildiğimde, güvensizliğimi hissederek şöyle dedi:

"Korkuyorsun. Hepiniz korkuyorsunuz. Siz erkekler, hepiniz aynısınız. Sorumluluk almaktan korkuyorsunuz. Adresimi ya da telefon numaramı almanı bile istemedim." Belki de söylenmeye bir süre daha devam edecekti; ama ben, yeniden onu öpmeye başlayınca, başımız dönerek boylu boyunca yatağa uzandık. Tavan arası soğuktu ve ortam da tüylerimi diken diken ediyordu. Buna rağmen, Hana'nın yakınlığı ve yumuşaklığı sayesinde dikkatim ona odaklanmıştı, kopamıyordum.

"Bunu neden yaptığını biliyor musun?" diye sordum.

"Bilecek bir şey yok. Her şeyi bilmeye gerek yok," diye fısıldadı. "Ama burada kimseyle birlikte olmadım. Neden geldiğini söylemesen, seni de buraya çıkarmazdım. Yardımcı olabileceğini düşündüm."

Doğru mu yalan mı söylediğini bilmiyordum.

Beni kendisine doğru çekti. Birbirimizi aceleyle soyduk, yine de hareketlerimiz kararsızdı. Kontrolümü kaybetmemden ve bana hükmediyor olmaktan zevk aldığını görebiliyordum. Tüm bedenime aynı anda dokunuyormuşçasına duyu-

larım keskinleşmişti. Ben de onun tüm bedenini istiyordum. Birden parmaklarımı saçlarının arasına daldırdım ve o da beni yukarıya doğru çekip bacaklarının arasına yerleştirdi.

On Birinci Bölüm

Uyandığımda başım dönüyor ve ağrıyordu. Otele dönüşümü de ancak hayal meyal hatırlıyordum. Taksiyle geldiğimden emindim. Tüm gece, karmakarışık bir rüya gibiydi. Kıyafetlerim etrafa dağılmıştı; onları topladığımda, üzerlerine sinen parfüm kokusunu hissettim.

Boğazımda bir korku düğümlendi: Hana hamile kalmış olabilirdi.

Gevşememe yardımcı olmasını umarak neredeyse kaynar suyla banyo yaptım ve yiyecek bir şeyler almak için dışarıya çıktım. Saat öğlene geliyordu ve kurt gibi acıkmıştım. Resepsiyon görevlisi garip bir şekilde bana bakıyordu; bakışlarıyla beni suçladığı hissine kapılmış olsam da, sadece kim olduğumu doğrulamak istemişti ve doğrulamanın ardından Krank'ın mesajını iletti. Resepsiyonistin hayatı ne kadar kolay, diye düşündüm, sadece bir isim onu rahatlatıyor. Mesajda Krank'ın beni almaya geleceği ve otobüs terminaline götüreceği yazıyordu.

Farklı bir durumda, bu dostça tavır beni sevindirirdi, ama

şimdi korkudan dehşete düşmüştüm. Ya Hana ona geceden bahsettiyse? Ya olanları çarpıtarak anlattıysa ve Krank da aslında beni otobüs terminaline götürmeye değil de, hesap sormaya ve ders vermeye geliyorsa? Sonuçta, beni muhtemel çocuğunun babası yapmaya çalışan bu kadın hakkında hiçbir şey bilmiyordum.

Düşüncelerim gittikçe bulanıklaşıyordu. İçtiğimiz otun yan etkisi olabileceğini düşündüm. Sırtımdan aşağı soğuk terler akıyordu. Dikkatimi dağıtmak için derin derin nefes alıyor, sayı sayıyor, monoton tekerlemeler tekrarlıyor, saçma çocuk şarkıları söylüyordum. Kendimi sakinleştirmeye ve karanlık düşünceleri gerçeklerden ayrıştırmaya çalışarak, endişeyle Krank'ı beklemeye koyuldum. Onu beklemeden otelden çıkıp gitmeyi bile düşündüm. Ancak bu asabi davranışım yüzünden daha çok tepki çekeceğimi düşünerek, soğukkanlı bir şekilde her şeyin onun planladığı gibi gerçekleşmesine izin vermeye karar verdim. En kötü ihtimalle, bu durumun ortaya çıkmasındaki sorumluluğumun, kendi kızınınkinden daha fazla olmadığını söyleyebilirdim.

Belirtmiş olduğu zamanda geldi ve resepsiyondan beni aradı. Hâkim önüne çıkacakmışım gibi bir havayla, valizimi ardımdan çekerek odadan çıktım. İradesi ve onayı olmaksızın kendisine fani bir kader biçtiğimiz ve varoluşuna ilişkin temel sorularına cevap veremeyeceğim çocuğumuza hesap vermem gerektiği yetmezmiş gibi, şimdi bir de kızgın bir babanın kızıyla ilgili ithamlarına da karşılık vermem gerekecekti.

Ona selam vermek yerine suçsuz olduğumu haykırmayı tercih edebilirdim, ama bundan da emin değildim.

Krank, beni hafifçe alaycı bir gülümsemeyle selamladı.

"Gece kısa sürdü, değil mi?"

Bakışlarımı kaçırdım. Sessizce, suçluluk hissiyle başımı salladım.

"Hana tüm gizli saklı yerleri bilir. Ben de onun yaşındayken böyleydim. Gerçi o zamanlar şimdiki kadar çok popüler mekân yoktu," dedi, ben valizimi yerleştirdikten sonra arabanın kapısını kapatırken. Yerime geçmem için bir el işareti yaptı. "O zamanlar daha ziyade ev partileri oluyordu. Bazen parti cuma akşamı başlar, ancak pazartesi sabahı son bulurdu; üniversiteye de oradan giderdik." Bunu söylerken, kendisi bile kendi söylediklerine inanmıyormuş gibi bir tavırla kafasını sallamıştı.

Arabada üzerimize büyük bir sessizlik çöktü. Benden hesap sormadan önce daha ne kadar havadan sudan konuşacağını merak ediyordum. Bir süre sessizliğini bozmayınca, benden konuşmaya başlamamı ve bir açıklamada bulunmamı beklediğini düşünmeye başladım. Önemsiz konulardan bahsederek dikkatini dağıtmaya gücüm yoktu.

Krank, "Hana bana..." diye cümlesine başlarken dudaklarımı ısırdım. "... Prag'a neden geldiğini anlattı."

Gergin bir şekilde, devam etmesini bekliyordum.

"Kafka'nın, Grete Bloch'tan çocuğu olduğuna dair bir iddia vardı," diye devam etti. Kırmızı ışıkta durdu ve bana baktı.

Yok olup gidecekmişim gibi hissediyordum. Bana ders vermesini ve bu münasebetsiz örneği dinlemek istemiyordum. Arabanın kapısını aniden açıp kaçmayı düşünsem de, kol ve bacaklarımda derman kalmamıştı sanki.

"Bilirsin işte, Felice'nin arkadaşı hani; büyük ihtimalle gizli bir ilişkileri vardı. Bu konuyla ilgili bir şeyler bulmayı hiçbir zaman başaramadım. Zamanla da Kafka'dan yoruldum. Hayallerimin yıkılmasını da istememiş olabilirim."

"Bak..." Ona doğru döndüm. "... ben nasıl olduğunu hiç bilmiyorum..."

"Ben de," diye sözümü kesti. "Eğer bu konuyla ilgili bir şeyler bulursan, hikâyenin aslını merak ediyorum."

Gerçek olup olmadığını bile bilmediğim bir şey yüzünden özür dilemek için gerekli sözleri arıyordum. Peki, ya özür dilememi gerektirecek bir durum yoksa peki? Kızı beni baştan çıkardığı, ben de karşı koyamadığım için özür dilemeli miydim yani? Benim yerimde olacak hangi lanet olası erkek böyle bir duruma karşı koyabilirdi ki? Sonuçta yetişkin, aklı başında insanlardık. O zaman neden hâlâ vicdan azabı çekiyordum peki? Zavallı Grete Bloch'un hikâyesini nasıl oldu da tam şimdi gündeme getirdi, anlayamamıştım. Ya Kafka'nın gerçekten de evlilik dışı bir çocuğu varsa? Neden olmasındı ki? Sonuçta o da bir insandı, aziz değil. Belki de Grete ona söylemediği için, bir çocuğu olduğundan haberi bile olmamıştı ve bu yüzden de ondan yazılarında hiç bahsetmemişti. Çocuğu olduğundan haberi olmuş olsa, mutlaka yazılarında bu cefasının izlerine rastlanacağını düşünüyordum. Belki de bu olay hiç gerçekleşmemişti. Eğer öyleyse, seksen yıldan uzun bir süre sonra onu suçlamanın, arkasından araştırma yapmanın ne anlamı vardı? Kafamdan aşağı kaynar sular dökülüyordu.

"Aslında seninle bunları konuşmak istemiyordum," dedi üzüntüyle. "Esas konuşmak istediğim konuyu düşünürken, bunlar bir anda aklıma geldi."

Sıkıca koltuğun kenarına tutundum. Krank derin bir iç çekti.

"Hana sana çocuklardan bahsetti mi?"

"Neden?" diye sordum koltuğa yapışmış olarak.

"Kişisel bir mesele. Hana çok lazımmış gibi bazen bundan

bahsediyor da. Ona boşuna söylüyorum... Onu tek başıma büyüttüğüm için, meselenin ucu bana da dokunuyor aslında. Jinekolojik bir problem nedeniyle, Hana'nın... çocuğu olmuyor. Kesin değil aslında. Olamayabilir yani…" İç çekti. "Regl olmuyor. Oysaki vücudunda hiçbir fizyolojik problem bulamadılar. Bir tek eksikliği var. Bence bu durum, psikolojik sorunlardan kaynaklanıyor. Doktorlar da tam olarak anlayamıyorlar. Sana bundan bahsetti mi?"

"Hayır," diye cevapladım şaşkınlıkla.

"Bunu sormamı garipsedin mi? Bana bunlardan bahsetmiyor. Olası hormon tedavisiyle ilgili olarak da benimle konuşmuyor. Bir keresinde hafif alkollüyken, yabancı bir arkadaşıma bahsetmişti; o nedenle düşündüm ki..."

"Hayır," dedim hemen. Bu cevap ağzımdan beklenmedik bir şekilde çıkmış ve içimi bir hüzün kaplamıştı; oysa üzülmek yerine içimin rahatlaması gerekiyordu. "Bundan hiç bahsetmedi. Sadece ileride çocuğunun olmasını istediğini söyledi."

"Bu da iyi bir şey. Çok ümitliyim... Bunu başaracağından eminim…" Otobüs terminaline vardığımız için frene bastı ve bana baktı. "Ve böylece tüm sorunlarının psikolojik olduğu ortaya çıkacak. Annesinin ölümüyle bağlantılı olduğunu sanıyorum. Bilirsin, böyle olunca…" İç çekti. "… her şey daha da acı verici oluyor. Sana bunları anlatarak keyfini kaçırdıysam lütfen kusuruma bakma."

Söyleyecek bir şey bulamadığımdan, onu anladığımı bir el hareketiyle belirtmeye çalıştım. Tüm bunlar bir gün için fazla gelmişti.

"Arabadan inmeyeceğim, burada vedalaşalım," diyerek elini uzattı. "Bu konularla canını sıktığım için tekrar özür dilerim. Gerçekten üzgünüm. O hasidin sana söyledikleri ise:

İnanılmaz. Ancak söz konusu Kafka olduğunda her şey mümkün. Tüm diğer azizlerde olduğu gibi. Gershom Scholem ne demiş, biliyor musun? Kafka bunun bilincinde olmasa da, yazıları Kabalist bir dünya anlayışının seküler yansımaları gibidir. Kabala öğrenmek isteyen birisinin ise, öncelikle Kafka'yı anlaması gerekiyor. Ben hiçbir şeye şaşırmam o yüzden; ama artık daha fazla araştırma yapacak gücüm kalmadı. Eğer senin varsa, araştır."

İki eliyle elimi sıktı. Vedalaştık. Yalnız kalmaya can atıyordum. Bekleme salonunda çantamdan bir sakinleştirici çıkardım ve kana daha çabuk karışması için, hapı kuru kuruya yuttum.

On İkinci Bölüm

Eve dönüş yolculuğu sırasında içinde bulunduğum rahatsızlık hissi yavaş da olsa geçmeye başladı ve düşüncelerim yeniden Kafka'ya odaklandı. Daha doğrusu, Hana ve Krank'la olan anılarımdan kurtulmak için, kendimi Kafka'ya odaklanmaya zorladım neredeyse.

Kitabın sayfalarını karıştırdım, Kafka'nın son günlerinin hikâyesini ve Dora'nın haricinde Klopstock ve belki de sanatoryumda çalışan hemşire Anna'nın da şahit olduğu ölüm anını yeniden okudum.

Kendi ölümlülüğümüm bilincinden kurtulmak istercesine, Kafka'nın ölmediği düşüncesine sıkı sıkıya sarılmıştım.

Hikâye ne kadar inanılmaz, çözümü ne kadar ürkütücü olsa da, mantıklı bir şekilde düşünmeye çalışıyordum.

Tek bir olasılık vardı.

Ortalıkta gezinen onlarca, kısmen birbirinden yola çıkarak yazılmış biyografide anlatılanın aksine, gırtlak tüberkülozunun ölümcül olmaması gerekiyordu.

Pekiyi dünyayı buna inandırmak ve hikâyenin ortaya çıkmasını önlemek nasıl mümkün olmuştu?

Eğer bu teori doğruysa, hastalığın seyrinin değişmesine neden olan neydi? Klopstock'un da on yıllar sonra yapılan bir röportajda anlattığı gibi, tüberküloz tedavisinde kullanılan streptomisin hastalar üzerinde çok sonra kullanılmaya başlandığına göre, solunum organlarını tüketen hastalığın durmasını sağlayan neydi?

Hastalığın ortaya çıkışı, her hasta açısından aynı nedene bağlanamadığı gibi, tek tük hastanın durumunda da tıbben açıklanamayan değişiklikler olabiliyordu. Bunun için hastanın tüm benliğini etkileyecek türden manevi değişimlerin gerçekleşmiş olması gerekiyordu. Hastalığın, tüm vücudu etkileyen psikolojik sebepleri de olmalıydı ve hatta, hastalığın ortaya çıkışı da psikolojik kaynaklı olmalıydı ki, iyileşme süreci de bunlara bağlı olarak başlamış olsun.

Solunum yolu hastalığı, boğulma hissi ve ateş, Kafka'nın tüm benliğini ve varlığını saran hayat tecrübesinin tam karşılığıydı. Olanakların kısıtlılığı, azınlık olarak var olmanın yarattığı hava açlığı: Çocuk haliyle, ailenin beklentileri sonucunda, Yahudiliğin içi boşaltılmış formlarında, gerginlikten için için yanan havasız alanda, insanlığın olgunlaşmaktan âciz varoluşundan, yani medeniyetin baskısından nefes daraltan bir çıkış arayışı.

Kafka'nın hava alabilmek, aklıselimini koruyabilmek ve özgürlüğünü yeniden kazanabilmek için kendisini boğucu ve felç edici beklentilerden koparması gerekiyordu. En azından, toplum içerisinde yaşayan medeni bir insanın, toplumda yaşama olanağını kaybetmeksizin kendini koparabileceği tüm beklentilerden uzaklaşması gerekiyordu.

İyileşebilmesi için, babası ve ailesiyle olan ilişkisinin karanlık gölgesinden çıkması gerekiyordu; zira bu ilişki, ilgiyle

karışık baskıcı kısıtlamalar, yönlendirmeler, denetlemeler ve tatminsizliklerle dolu olduğundan onun büyümesini engellemişti. Mükemmelleşmesine engel olan ve boğucu atmosferiyle –muhtemelen öyle hissediyordu– nefes almasına engel olan, boğazını sıkan ailesinden uzaklaşmalıydı. İlişkilerini alenen koparacak kadar güçlü olmadığından, Kafka için tek bir solgun olasılık vardı: Kaybolmak, kimlik değiştirmek ve hayatına başka bir isimle, başka bir kimlikle devam etmek.

Bu karara varmasının sebebi belliydi. Ancak onu, kendisine hiç de uymayan bu radikal karara götüren şey ne olabilirdi? Veya bir insan söz konusuysa, bu kişi kim olabilirdi? Ya da Kafka bu işi nasıl başarmıştı? Karar vermesini sağlayan şey neydi? Kararına yardımcı olan, bu süreçte onu destekleyen ve başarmasını sağlayan kişi ya da kişiler kimdi? İlerleme kaydedebilmek için öncelikle bu soruları cevaplamam gerekiyordu.

Havasızlık ve güneş yüzünden fazlaca ısınmış olan Újlipótváros'taki evime vardığımda, pencereleri açtım, pörsümüş çiçekleri suladım, e-postalarımı cevapladım ve valizimi boşalttım. Okuyup bitirdiğim kitapları raftaki yerlerine koydum ve gelecek sefer hangi kitabı okumaya başlamam gerektiğini düşünerek, ne yapacağımı bilmeden öylece durdum.

Kafka konusunda yazılanlara doyduğumu ve kafamı dağıtmak için başka bir şeyler okumam gerektiğini hissediyordum. Biyografilerde çok etkileyici bir şekilde anlatılan Kafka'nın son haftalarının bunaltıcı çaresizliği, birbiri ardına değişen hastaneler, nafile tedaviler, galip gelen ölüm, cenaze, yas ve Dora'nın çektiği acı bana ıstırap vermişti. Başka bir şeyler yapmak istiyordum ve yeniden ipucu aramaya koyulmadan önce, birkaç gün dinlenmeye ihtiyacım olduğunu hissediyordum. Rafta duran kitapları taradım ve karton ciltli, renkli kapaklı Freud dizisini de gözden geçirdim.

Bir anlığına başım döndü ve oturmam gerekti.

Koltukta oturup boş boş önüme, daha doğrusu kanepenin üzerindeki rafta duran Freud dizisine bakıyordum ve aniden, Kierling Sanatoryumu'nun hastane tarzı, beyaz odasında, Kafta ve Freud'u görür gibi oldum. Yatak, dolaplar, nevresimler ve hastanın önlüğü de beyazdı. Beyaz, keçisakallı doktor, hafif kumaştan yapılma gri bir yazlık takım elbise giymiş, bacak bacak üstüne atmış, bir koltukta oturuyordu ve her zamanki gibi üzerinde yeleği ve yeleğinin cebinden sarkan köstekli saati vardı. Gözlüğünün ardındaki sert bakışları, aynı zamanda huzur ve kararlılık yayıyordu. Hastaysa yatakta büyük yastıklara sırtını dayamış, kuzguni siyah saçlarıyla öylece yatıyordu; bir deri bir kemik kalmış, kanı çekilmiş yüzü, sivri burnu, yarasa gibi kulakları, kırılmış isyanı ve teslim olmuş bir hayvanın dermansızlığını akla getiren puslu bakışlarıyla…

Buna benzer bir şeyler olmuş olmalıydı.

Viyana yakınlarındaki sanatoryumda bulundukları sırada Klopstock ve Dora, Dr. Freud ile irtibata geçmiş; Dr. Freud da mektubun eline geçtiğinin akşamı ve ertesi gün, kendisine gönderilen Kafka metinlerini okumuş ve bu sıra dışı hastaya ilgi duymuştu.

Dora ve Klopstock, Freud'un cevaben yazdığı mektubun ardından hemen doktorun Viyana'da, Berggasse 19 numaradaki evine gitmişlerdi. Çaresizlik içinde hastanın durumunu açıklamışlar, doktorun hastayla görüşmeye niyetli olduğu belli olunca da nabız yoklama niteliğinde olan ilk vizitin tarihini kararlaştırmışlardı.

Böylece Freud, kendisi için gönderilen otomobille Kierling'e seyahat ederek, Hoffman Sanatoryumu'nda Kafka'yı ziyaret etmişti. Günlüğünde psikanalize ilişkin çekincelerin-

den bahsetmiş olan Kafka, ilk başta bu görüşme planına itiraz etmiş olmalıydı; ancak ölüm korkusu, Dora'nın sürükleyici duygusal enerjisi, Klopstock'un ikna yeteneği ve kendisinin artakalan yaşam enerjisi, bu çekincelerine daha ağır basmıştı.

Yirmi yıl önce psikanalizle ilgili yazılar okumaya başladığından beri bu konu onu heyecanlandırıyor olsa da, Kafka aynı zamanda çekiniyordu da. Belki de, bu yöntemin insanın kişiliğinde, hayatında ve çevresindeki insanların hayatında değişikliklere yol açabileceğini sezmişti ve böylesine bir değişimin kendisi için uygun olmadığını düşünmüştü. Ancak durumunun hızla kötüye gitmesi ve böylece hayatının da tehlikeye girmiş olması, onu, düşüncelerini değiştirmeye zorlamıştı. Mesleğinin öncüsü olan misafirinin ziyareti yaklaştıkça, merakı da uyanmış ve kendi önemi üzerine şakalar yapmaya başlamıştı.

Hasta ve doktorun sanatoryumdaki ilk buluşmasından sonra, her ikisinde de karşılıklı bir merak uyanmıştı. Bu ilgi, sonraki buluşmalarda daha da artmıştı. Kafka'nın iyileşeceğine dair inancı olmasa da, bir şekilde terapi için gerekli olan güven oluşmuştu. Bu da, Klopstock'un gözetimindeki tüberküloz tedavisinin yanında, hastanın nevrotik durumunun, inatçı kâbuslarının ve melankolisinin de tıbbi gözetimin merkezine oturması anlamına geliyordu. O sırada yaşı artık ilerlemiş olan Freud, vakanın sıra dışı vasfı nedeniyle indirimli vizite ücretiyle hasta yazara her gün uğramayı kabul etmişti. İlk baştaki karşı çıkışına ve tedaviye olan inançsızlığına rağmen, aralarında geçen konuşmalar, Freud'un yer yer Kafka'nın yaşamına ve yaşadıklarından kaynaklanan dünya görüşüne bağlayarak yaptığı çıkarımlar Kafka'nın hoşuna gitmeye başlamıştı. Freud'la yaptıkları entelektüel tartışmalar ve zaman zaman köşeye sı-

kışması, ortaya koydukları farklı teoriler ve başlangıçta yapmış oldukları konuşmalar, Kafka'nın da yavaş yavaş terapi sürecine entegre olmasını sağlamıştı. Kişiliğinin derinliklerinde ne kadar acı verici kırılmalar bulunuyor olursa olsun, birkaç hafta sonra durumunda gözle görülür bir iyileşme olmuştu. Bilinç düzeyinde terapiye karşı koyuyor olsa bile, bilinçaltı, terapiye uyum sağlamıştı. Sanatoryumda bulunduğu süre boyunca, hem bedensel hem de ruhsal değişimler geçirmişti. İlaçlar ve terapinin yanında, Dora'nın kararlı ve nazik varlığının da bu değişimlere büyük etkisi olmuştu.

Franz'ın duyguları ve önceleri bastırmış olduğu acıları, öfkeleri açığa çıkmıştı. Terapi sayesinde, o zamana değin ancak yazıyla, hatta o şekilde bile ancak metaforlar yardımıyla bahsedebildiği şeyleri sözlü olarak ifade edebiliyordu. Sert mizaçlı babasının çocukluğundan beri kendisini küçük gören tutumunu, aşağılayıcı tavırlarını ve gerçekleştirilemez beklentilerini dile getirebiliyordu. Erkek kardeşlerinin hastalığı ve trajik ölümleriyle ilgili olarak hissettiği vicdan azabından bahsediyordu. Tek erkek çocuk olmanın güçlüklerini, İbranice bilmediğinden tek kelimesini bile anlamadığı kasvetli duaların monotonluğunda ebeveynleri tarafından üzerine yüklenen matemin uzatılmışlığı hissini ifade ediyordu. Babasının ve tanıdıklarının davranışları nedeniyle, kendisine içi boş bir sosyal formaliteden öteye gitmiyormuş gibi gelen sinagogdaki varlığını irdeliyordu. Annesinin sürekli uzakta olmasını ve ölen kardeşlerinin eksikliğini kapatamayan hayattaki tek oğluna dair tatminsizliğini düşünüyordu.

Annesi Julie her zaman dükkânda duruyor ve kocasına yardım ediyordu. Sadece kocasına yaranmaya çalışıyor ve tartışmalarda hep onun tarafını tutuyordu. Franz'ın acı veren anı-

larına göre, annesi her tartışmalarında ona karşı ödün vermez bir tavır takınıyordu. Aslında, Franz çoğunlukla kırgınlığını ifade edecek cesareti bulamadığından, tartışmaları da istisnai bir durumdu. Babası, fakir bir Yahudiyken, Prag'ın merkezindeki bir dükkânın ve başka girişimlerin sahibi olmuş, yakaladığı bu toplumsal statü ve saygınlığın sihrine kapılmıştı. Her zaman alaycı, kaba ve duygusuz olmasına karşın, Franz her zaman onun beklentilerini karşılamaya çalışmış, ancak her denemesi hüsranla sonuçlanmıştı. Yardıma muhtaç bir çocuk olduğu dönemde, aşçı kadın ve bakıcı tarafından büyütülmüş, ebeveynlerini sadece akşamları görebilmişti. Ezilmişliklerinden kaynaklanan öfkelerini dolaylı olarak çocuktan çıkaran ev çalışanlarının sinsiliğine ve merhametsizliğine ilişkin sayısız anısını da, ancak şimdi dile getirebiliyordu.

Ailesinin içi boşalmış Yahudiliğine ilişkin düş kırıklığını bilinç düzeyine aktarması gerekiyordu. Ne kadar istese de, bu düş kırıklığı nedeniyle, önünde ne inançlı bir yaşama giden ne de Siyonizm'in hayata geçirilmesine yönelen gerçek bir yol açılmıştı. Tek çıkar yolu, yalnızlık içerisinde bir hatırlayış ve kendisini bir şekilde ifade etmeye çalışmaktı: Bu dışavurumun yöntemi ise edebiyat olmuştu. Yazı yazmak, boşluğun, güvensizliğin, yardıma muhtaçlığın ve sonu gelmeyen endişelerin arasında ona yine de bir şey veriyordu; dişlerini sıkarak katlandığı acılara her şeye rağmen gülebilmesini ve salt varlığını göstermek için de olsa yürüyebilmesini sağlayan, koltuk değneği misali bir dayanak…

Kafka, Kierling'deki bahçede açan çiçeklerin gerçek rengini ilk defa bu geç gelen baharda görebilmişti. Daha önce, renklerin kendisine mutluluk getirmediğini fark etmemişti bile. İlk defa, bitkilerin kokusunu birbirinden ayırabilmeyi arzulamıştı. İlk defa, dindar bir aileden gelen, kültürünü iyi tanıyan,

ancak özgürlüğüne düşkün ve ailesiyle bağlarını koparmış kanlı canlı bir kadının varlığının onu neden kendisine çektiğini anlamıştı, bu öyle bir kadındı ki ancak onun yardımıyla kendisinde tedaviyi kabul edecek gücü bulabilmişti. Dora'nın candan bakımının, ruhsal ve fiziksel yoldaşlığının, baskılar ve korkulardan arındırıcı varlığının kendisi için ne demek olduğunu, iyileşmeyi bunlar sayesinde arzuladığını anlamıştı.

Birkaç hafta boyunca yapılan konuşmaları içselleştirerek, geçmişini, çocukluğunu, bastırılmış duygularını tartmaya başlamıştı. Freud'un sistematik ve yol gösterici soruları, kendisini empatiyle dinlemesi ve bilinçaltının karanlığından sızan çelişkili arzu ve yönelimlerine karşı takındığı kabul edici tavrı sayesinde Kafka, bilinçli olarak yaşamayı seçmesi ve bunun için çaba sarf etmesi şartıyla, iyileşme umudu olduğunu fark etmiş ve kabullenmişti.

Freud, durumun ağırlığını göz önüne alarak ameliyat önermişti. Bu, hastanın bir uzvunun kesilmesine eşdeğer önemde, ruhsal bir ameliyat olacaktı. Ama bu ameliyatta, hastanın iyileşebilmesi için bir uzvunun kesilmesi değil, hastanın bedeninin ve ruhunun, o zamana değin hastalığa neden olan her şeyden ayrılması gerekiyordu.

Bu düşünceler beni öylesine rahatsız etmişti ki hayal kurmayı bıraktım. Başka zaman, unutmamak için üzerine yeniden düşünmek istediğim her şeyi yazardım. Şimdi ise, rahatlıkla başka şeylerle ilgilenebileceğimden emindim.

Fark ettiğim şeyleri, bir daha asla unutmayacağımı biliyordum.

Saat geç olduğu halde Vali'yi aradım. İhtiyacım olursa, Alman ve İsrail büyükelçiliklerinde çalışan arkadaşlarını arayıp arayamayacağını, bir araştırma bursundan ya da seyahat des-

tek fonundan haberdar olup olmadığını sormak istiyordum. Onun girişimleriyle, kapı kapı dolaşmaktan çok daha fazla sansım olabilirdi. Yetki sahiplerinin üstün statüsünü olumlayıp onları etkileyecek diplomatik konuşmalar için gerekli görgü, nezaket, heyecan ve tevazu yeteneğine sahip değildim. Vali'yi aradığımda da muhtemelen aramanın asıl amacına çok hızlı gelmiştim.

"Akşam yemeğine bile davet etmeyecek misin? Benimle yatmak bile istemiyor musun," diye dalga geçti Vali. İncindiğini hissedebiliyordum. "Sevgilin mi var ya da vardı da yeni mi kurtuldun?"

"Yardım edebilecek misin, Vali?"

"Yardım edemeyecek olmam mümkün mü?" diye sordu ve sustu.

"Vali, aslında arkadaş olduğumuzu, işte bazen de birbirimizle yattığımızı söyleyen sendin bir zamanlar."

"Cehenneme kadar yolun var!"

"Seni rahat mı bırakayım? Konuşmayalım mı?"

Birkaç saniyelik sessizlikten sonra yeniden konuşmaya başladı:

"Konuşabiliriz."

"İstemiyorsan yardım etmek zorunda değilsin."

"İlgileneceğim," diyerek iç çekti. "İsrail'deki bu türden burslar ya da fonlardan haberim yok. Çulsuzlar. Almanlarınsa bir sürü vakfı var."

"Sağ ol. İstersen buluşabiliriz."

"Yardım edersem gelip benimle yatacak mısın? Senden çok daha hevesli olan gönüllüler var."

"Anlıyorum," dedim kabullenmiş bir tavırla. "Bir şey çıkarsa beni arayacak mısın?"

"Çok kolay pes ediyorsun," diyerek telefonu kapattı.

On Üçüncü Bölüm

Akşam yemeği yemeyi bile unutmuştum; telefondan sonra buzluktan iki dilim ekmek çıkarıp kızarttım sadece. Kendi kendime saklambaç oynuyor gibiydim: Fikrin olgunlaşmasını bekliyor, hikâyenin devamını düşünme işini aceleye getirmek istemiyordum. Sabırla düşüncelerimi frenleyip akşam yemeğinden sonra devam etmek istiyordum; ne de olsa hafta başında vereceğim derslere hazırlanmak pek çekici gelmiyordu. Ton balıklı salata yapmak için balığı, mayonezi ve hardalı, buzdolabında biraz beklediği için şaibeli görünen fakat son kullanma tarihi geçmemiş süt kremasıyla karıştırdım. Yemeğimi akşam haberlerini dinleyerek yedikten sonra da kanepeye uzandım ve okuma lambasını önce açıp ardından kapayarak öylece karanlıkta düşünmeye devam ettim.

Kırk bir yaşındaki hastasının hayat hikâyesini dinleyen ve tüm çevresel faktörleri değerlendirmeye çalışan Freud – Franz'ın ebeveynleriyle olan sıkı bağlarını, yazmaya karşı obsesif tavrını, zorunlu zaman çizelgesini, beslenmesini ve egzersizlerini, kendisine has boş vakit değerlendirme yöntemlerini,

her gün aynı güzergâhta yaptığı yürüyüşleri, kadınlarla olan karmaşık ilişkilerini, aynı anda hissettiği çekim ve kaçma isteğinin çelişkisini, Dora'dan önce çoğunlukla fahişelerle yaşadığı mutlulukları, pornografiye olan ilgisini, çocuk dünyaya getirmeye ilişkin endişelerini, aile kurumuna dair umutsuz mücadelesini ve tüm bunların ışığında ortaya çıkabilecek çıkış yollarını ortaya dökerek– mesleki deneyimi ve insanların bakış açılarının dar ufkuna dair bilgisiyle, bu çatışmalı durumda gerçekçi görünen tek çözümü bulmuştu.

Kafka'ya, aslında annesi ve babasına karşı olan ancak kendisine yönelttiği agresyonla ortaya çıkan ölüm isteğini yenerek sadece ailesinin gözünde ölmeyi önermişti.

Eğer ruh ile beden sağlığının birbirine bağlı olduğu ve sanatoryumdaki tedavi ve terapinin ortak etkisiyle Kafka'nın hem ruhsal hem de fiziksel durumunun değiştiği, bedeninin güçlendiği doğruysa, bunların, Freud'un tavsiyesine uyarak, Dora ve Klopstock'un yardımıyla ölüm haberini yaymak ve hem ebeveynleri hem de önceki çevresiyle bağlarını koparmak gibi ağır bir kararın sonucu olduğunu söyleyebiliriz. İnanması güç olsa da, sırf bu kararı vermeyi başardığı için, fiziksel durumunun ve ciğerlerinin, henüz gerekli tedavilere sıra gelmeden iyileşmeye başladığını söylemek mümkün.

Dindar bir aileden gelen Dora Diamant gibi Freud da, Kafka'da, Yahudi geleneğine göre hastanın etrafındaki ölüm meleğini kandırmanın yolunun, hastanın adını değiştirmek olduğunu biliyor olmalıydı. Kafka'nın sadece soyadını değil, İbranice adını da değiştirmiş olması ve doğumundaki adı olan Amschel'den başka bir ad daha almış olması mümkündü. Bu adın Yiddişçe olan başka bir formu, yeni Latin yazımına da bakılınca, Antschel olmalıydı. Şair olarak kullandığı ismi, Ru-

mence olan esas adının (yani Paul Antschel adının) harf dizilimini değiştirerek biçimlendirmiş olan Paul Celan, Kafka'yla olan isim benzerliği konusundaki düşüncelerine ilişkin olarak, on yıllar sonra Klaus Wagenbach'a, Orta Yüksek Almancada Amsel'in anlamına dair şunları yazmıştı: Siyah bir kuş, ama kuzgun değil. Ardıçkuşu olabilir. Latincesi: Turdus merula. Almanca "Kafka" ya da Çekçesi olan "Kavka" da kuş anlamına gelmektedir: Siyah kuş, ardıçkuşu, sığırcık ya da karga.

Ölüm kuşu.

İşte Kafka'nın değiştirdiği adı buydu; acılarıyla baş başayken kendisinin de alay ettiği, kesin başkalarının da alay ettiği bu ad. Kendisini dışladığını, duygusallığını, değer yargılarını, kendisininkinden farklı dünya görüşünü, kısacası hayatını kabullenmediğini düşündüğü babasının adı. Hayatı için mücadele ediyordu ve yeni bir hayata başlamasının tek yolu da buydu.

Freud'un yönlendirici sorularına karşılık olarak Löwy adını seçerek, Franz yeni bir kişilik de edinmişti.

Ailesinden nihai olarak kopmamıştı, sadece yeraltına çekilmişti. Belki bir zaman, mesela babasının ölümünden sonra, annesine ve kardeşlerine dönme olasılığını yok saymamıştı. Annesinin soyadını seçmiş olmasına karşın, terapi sırasında, yetersizlik hissine, güvensizliğine ve yetişkin olma konusundaki umutsuzluğuna neden olanın sadece babasının katılığı, aşağılayıcı mizahı ve ezici bir şekilde etrafa yayılan enerjisi olmadığını da fark etmişti. Annesiyle ilgili ilk anılarının dünyanın nasıl bir yer olduğuna ilişkin görüşlerinin oluşmasında belirleyici bir rol oynadığını fark etmiş olmalıydı. Julie, pek çok anlamda, aynen Kafka gibi endişelerle dolu ve belirsizliklerle mücadele eden bir insandı. Güçlü ve karizmatik kocası

Hermann'ın yanında huzur bulmayı umuyordu. Oğlunun, annesinin bakışlarından, küçük bir çocuğun ihtiyacı olan cesareti ve merhametli teselliyi alması mümkün değildi. Böylece, Franz'ın dünyası tehditkâr, güvensizliklerle ve kötü hislerle dolu bir hal almış, Franz da babasının gözünde dengesiz, ezik ve sürekli eleştirilmesi gereken bir varlığa dönüşmüştü.

Yeni adını seçerken, sadece annesine ve arkadaşı Jizchak Löwy'ye olan sevgisi değil, Löwy kelimesinin sihri de etkili olmuş olmalıydı. "Kafka" onda neredeyse tamamen negatif duygular uyandırırken, Freud'la konuşmaları sırasında "Löwy" isminde Lévi kavminin, yani Levilerin, Kudüs tapınağının kadim müzisyenlerinin, kendi sanatçı kişiliğini destekleyen mirasını, ona güç ve cesaret veren aslan figürünün Yiddiş karşılığını bulmuştu. Dora'nın yaptığı tercümede ise, babasının beklentilerine karşı bile yok olmayan duygusallığının aslında istenmeyen ve hor görülesi bir özellik olmayıp, varlığının ve sanatçı kişiliğinin temeli olduğunu anlamasını sağlayan kalp kelimesinin İbranice karşılığını bulmuştu.

Dora'nın ve birlikte yaptıkları kutsal kitap okumalarının etkisiyle, Antschel yerine Besalel adını almıştı. Yiddiş yerine İbranice olan bu adda, ortak planlarının gerçekleşeceğine, böylece Tel Aviv'e yerleşeceklerine dair bir umut bulmuşlardı. Dora'nın yemekleri yapacağı, Franz'ın da zarif ve dengeli hareketlerle yemekleri servis edeceği bir restoran açmak istiyorlardı. Besalel, kutsal kitapta, çöldeki tapınağı tasarlayanın, yani Uri'nin oğlunun adıydı ve yüzyılın başında Kudüs'teki güzel sanatlar akademisine de onun adı verilmişti. Onun adı, Kafka için gelenek ve yeniliğin, din ve sanatın birleşimini temsil ediyordu: Yahudi bir yazar olarak sonu gelmez gerilimlerle dolu yaşamındaki çelişkilerden kurtuluşunu temsil eden bir kimlikti bu.

Bunun tesadüfen mi yoksa bilinçli olarak mı olduğunu bilemesek de, muhtemelen ikincisiydi: Dora ve Franz'ın seçimi, golemin yaratıcısı olan ve Maharal adıyla da anılan, bir zamanların Prag hahamı Moreinu Ha-Rav[1] Jehuda Löw ben Becalel'in, babasından aldığı adıydı. Franz, aktör arkadaşı Jizchak Löwy ve üstadı Belzli hasid şair Jirí Mordechai Langer'le de sık sık Haham Löw'den bahsediyordu.

Karanlıkta kanepede uzanmış tüm bunları düşünürken, yorgunluğun da etkisiyle bir an endişeye kapıldım. El yordamıyla lambanın düğmesini bulmaya çalıştım. Üşüyordum ve gece yalnız olmanın yanında, aklıma gelenleri uyandığımda hatırlayacak olup olmayacağım konusu da beni endişelendirmişti. Şu an yanımda sadece kendi düşüncelerim vardı ve onları kaybetmek istemiyordum. Aklımda düşünceler dönüp dursa da, daha fazla oyalanmamam gerektiğini, bu düşüncelerin olgunlaşmasını daha fazla bekleyemeyeceğimi fark ettim. Ağzım kurumuş halde, başım dönerek ve yazım yanlışlarına bile aldırmadan bilgisayarın klavyesini dövüp durdum ve sonra bilgisayarı kapatmadan, kıyafetlerimi çıkarıp yere saçarak yatağıma serildim.

Bu teorimi nasıl test edebileceğim konusunda hiçbir fikrim yoktu. Zihnimi boşaltmak ve dinlenmek istememe rağmen uyuyamadım. Yeniden uykum gelip de ışığı kapatana kadar da, uzun süredir komodinin üzerinde duran bir ders kitabını karıştırdım.

[1]Öğretmenimiz, ustamız – bilge kişilere sesleniş. Maharal, bu seslenişin ve Löw adının ilk harflerinin kısaltılmış şeklidir.

On Dördüncü Bölüm

Berlin'deydim ve kurumun adını bile bilmediğimden kendimi rahatsız hissediyordum. Pekâlâ bunu sorabileceklerini ve bilemezsem, bana güleceklerini düşünüyordum; nerede olduğunu bile bilmeyen birisinden ne beklenebilirdi ki? Burası yerine Varşova'da veya daha da doğuda, Lemberg'de olmam gerekirdi aslında, böyle bir izlenim vardı içimde.

Toplantı salonundaki masanın diğer tarafında üç kişi oturuyordu. Kıyafetleri ve saç kesimleri eski modaydı. İçerisi loş olduğundan, karşımdakileri ve arkalarındaki iki kanatlı kapıyı net olarak göremiyordum; yine de kapının ardında başka bir salonun ve sonrasında başka bir kapının olduğundan ve tüm binanın, üniversite binalarına has bir şekilde karmakarışık ve devasa olduğundan neredeyse emindim. Bu üç adamın ise, göstermemeye çalışsalar da, giriş kapısını benden korumaya çalışıyorlarmış gibi bir havası vardı. *Déjà vu* yaşıyordum ve adamları nereden tanıdığımı çıkaramıyordum.

Kıvranıyordum. Tıpkı bugün bile hâlâ rüyalarıma giren o eski sınavlarda olduğu gibi. Resmi kurumlara gittiğim, devlet memurlarıyla görüştüğüm ya da öğretmen olarak bizzat be-

nim öğrencilerin yoklamasını alıp bilgilerini ölçmek zorunda olduğum zamanlardaki o aynı kıvranma hissi ve kaçma isteğine kapılmıştım. Ancak bu sefer, bilgisi ölçülecek olan bendim sanki.

Sınavı kabullenen, sınavdan kalır, düşüncesi geldi aklıma. Peki ya sınavı yapan?

Korkuyordum; yine de nerede olduğumu ve bu insanların kim olduğunu bilmek istediğimden, kalmam gerekiyordu. Bekledim ve dinledim; içimden yükselen gerilimi hissedebiliyordum. Sonunda adamlardan birisi konuşmaya başladığında, rahatladığımı hissettim.

"İbranice biliyor musunuz?" diye sordu, ortada oturan en yaşlı adam. Bölüm başkanı olduğunu düşündüm. Bembeyaz saçlı, beyaz sakallı, yetmiş yaşın üzerinde, sert bakışlı bir adamdı. Yakaları kolalıydı ve şaşırtıcı bir biçimde, burnunun üzerine tutturduğu eski tarz gözlüklerden takıyordu. Bugün kim böyle bir şey takar ki? diye sordum kendi kendime.

"Hayır, maalesef hayır," diye açık yüreklilikle cevap verdim. Biraz anlıyordum, biraz konuşuyordum, biraz da okuyabiliyordum ancak bildiklerimi, olduğundan fazlaymış gibi göstermek de istemiyordum.

"Ya Yiddiş bilginiz?" diye sordu temkinli bir sesle, önceki adamın sağında oturan, tombul yüzlü, gür bıyıklı, daha genç olan adam; ciddi sorusuna karşın, espri yaparmışçasına gözlerinin içi gülüyordu.

Soru bana hiç komik gelmemişti; daha çok rahatsız ediciydi. Aklıma, J. L. Perec'in hikâyesinin kahramanı Suskun Boncse geldi: Göklerdeki hâkimlerin önünde duruyor, şuursuz bir durumda olduğu için ise kendisinden bahsettiklerini ancak tahmin edebiliyordu. Kalbim küt küt atmaya başladı.

"Hayır, maalesef Yiddiş bilgim de yetersiz," dedim açık yü-

reklilikle. Yiddişçe sadece birkaç kelime biliyordum ve biraz okuyabiliyordum.

"Yine de siz Yahudi edebiyatıyla ilgilenmek istiyorsunuz, öyle mi?" diye sordu keskin bir sesle üçüncü adam, rolleri paylaşmışlar gibi. Profesörün diğer yanında oturan adam iyi polis rolünü, ince, narin yapılı ve içlerindeki en genç olan gözlüklü adam ise kötü polis rolünü oynuyordu. Dudaklarının üzerinde geniş ve diğer tarafta oturan adamınkinden daha bakımlı görünen bir bıyık, altında ise ponpona benzeyen bir top sakal vardı. İnce telli saçlarını düzgünce ayırmış ve yana yatırmıştı. Sorusunu sorduktan sonra dönüp diğerlerine baktığında, gözlerinde kendini beğenmiş ve aşağılayıcı bir şeyler vardı.

"Evet. İstiyorum." Derince yutkundum; boğazıma bir şey takılmış gibi hissediyordum. Boğazımdaki düğüm yüzünden yutkunamıyor, zorlukla nefes alıyordum. Öksürmek zorunda kaldım. Tüberküloz olmuş olabilirdim.

Adamların Kafka'yı tanımıyor olabilecekleri düşüncesi içime bir bıçak gibi saplandı. Kimin Yahudi yazar olabileceğine İbranice ve Yiddiş bilgisine göre mi karar vereceklerdi?

Önlerinde, masanın üzerinde kitaplar ve başka yayınlar duruyordu, ama kapaklarında ve sırtlarında anlaşılmaz bir yazı olduğundan, sadece harfleri seçebiliyor, kelimelerin anlamını çıkaramıyordum.

Bir anda aklıma geldi: Acaba İbranice porno dergiler bulmak mümkün müydü?

Belki de bunlar kanun kitaplarıydı. Korkmuştum.

Bu da mı bir mahkeme? Acaba dini mahkeme mi? Bet Din'in[1] üyeleri gibi bunlar da üç kişiler, ama başları örtülü değil.

[1] Yahudi dinî mahkemesi.

"Yahudi edebiyatıyla neden ilgileniyorsunuz?" diye sordu gür bıyıklı, gözlerinin içi gülen adam ve diğerlerine baktı. Sanki soru sormuyor da, dalga geçiyor gibiydi. Bir panoptikondaymışım gibi bana dik dik baktılar.

Öfkelenmeye başlamıştım. Neden Yahudi edebiyatıyla ilgilenmeyecektim ki? Bir araştırma için yardım istediğimde neden beni sınava aldıklarını, bu kişisel soruları neden sorduklarını anlamıyordum. Yine de, bir cevap formüle etmeye çalıştım.

"Çünkü ben Yahudi bir yazarım ve kendimi yalnız hissediyorum. Atalarım yok ya da çok az sayıdalar. Mirasçılarım da yok ve neredeyse orta yaşlı sayılırım. Ayrıca ülkemde hiç kimse kendisine Yahudi yazar demediğinden, hatta Yahudi edebiyatının varlığı bile tartışıldığından, başka Yahudi yazarların yanında..."diye kararlılıkla cevap verecektim ki, yaşlı ve gözlüklü olan sözümü kesti.

"Neye dayanarak kendinizi bu şekilde tanımlıyorsunuz?" diye sordu. "Kendi yazılarınız ile başka yazarların eserleri arasında bir benzerlik mi gördünüz? Hangi yazarları okudunuz?"

Konuşma absürtleşmeye başlamıştı. Sorgu gibi olmuştu artık. İşlenmiş olması muhtemel ancak benim işlemediğim bir günah için ifade vermem gerekiyor gibiydi. Anadilim başka bir dil olduğu için Yiddiş ya da İbranice yazmıyorsam benim ne suçum vardı ki?

"Yani, bir benzerlik görüyor musunuz?" diye sordu tombul yüzlü adam ve bir kurtarma sorusu gelmiş gibi hissettim.

Öyle hızlı konuşuyordum ki, cümleler adeta üst üste biniyordu. Bu tuhaftı çünkü başka zamanlarda kendimi kelimeleri arayarak, ağır ağır, etrafıma bakarak ve bazen tutuk bir şekilde ifade ederdim; ya da normal tempoda fakat düşündüklerim-

den farklı şeyler söyleyerek. Sözlerimin anlamının kaydığını, tam olarak tasarladığım şeyi söyleyemediğimi, ama yine de – bunun farkında olmama rağmen– söylemek istediğim şeyleri söyleyemeyeceğimi hissediyordum. Anadilim yabancı bir dil miydi? Yoksa herkes yabancı bir dilde mi konuşuyordu?

Bundan sonrasında, kendimi, bedenimin dışından dinliyormuşum gibi hissetmeye başladım: Sürekli konuşuyordum ve düşüncelerim sesli çıkıyor gibiydi; bu şekilde cümlelerim, gerçekte olduğundan daha yuvarlak oluyordu. Ne dediğimi unutmamak için iyice konsantre olmaya çalıştım.

"Benzerlik mi? Elbette. Tabii özellikle çağdaşım olan diğer yazarlarla. Ama çağımdan önceki yazarlardan da ilham alıyorum. Edebiyatın rolü aynı. Onlar için vazgeçilmez bir şey, zira kendilerini toplumun ve konuştukları lisanın içinde vatansız hissediyor ve bu yalıtılmışlıktan da kurtulmak istiyorlar. Cvetajeva'nın her şairin Yahudi olduğunu söylemesi de bundandır. Bir anlamda lisan sürgünü ve vatansızı." Bakışları onaylar görünse de, bu ismi hiç duymamış gibi bir halleri vardı. "Amerikalı Yahudi şair John Hollander'in de yazdığı gibi, diasporada yaşayan Yahudi yazar, kendi dilini konuşamadığı için kendi kültürüne de yabancılaşmıştır ve aslında geleneklerini miras almadığından, bu gelenekleri de bölük pörçük uygulamaktadır, çünkü aslında kendisi bunları parça parça toplamış ve birleştirmiştir. Bu yüzden de söz konusu yazar, vatansızlığı içerisinde iki kat Yahudidir ve yazı yazmaya da iki kat ihtiyaç duymaktadır; adeta kendini kendi saçından, daha doğrusu kendi sözcüklerinden tutarak tuzaktan kurtarmak istermiş gibi…"

Biraz fazla yüksekten konuştuğumu hissediyordum. Sınav psikolojisine benzer bir hava olması neden olmuştu buna. Sor-

gulanma hali ve sorular çok bilindik olsa da, burada ne aradığımı, beni kimin, ne konuda sorguladığını hâlâ bilmiyordum.

Sürekli tetikte olma ve bana yöneltilen sorulara cevap vermeye çalışma hissini iyi biliyordum. Bu nedenle başka zamanlarda, yanlış anlaşılmamak ve söylediklerimin aleyhime kullanılmaması için yavaş konuşur ve kelimelerimi yavaşça, dikkatle seçerdim; sonrasında söylediklerimin bana karşı kullanılabileceğini bildiğimden, konuşmaktan ziyade dinlerdim. Ama bu sefer, hiç tarzım olmayan bir şekilde konuşmaya kapılmış ve içinde bulunduğum durumun sıra dışı, anlaşılmaz ve bir yandan da törensel yapısı nedeniyle yüksekten konuşmaya başlamıştım. Nedenini bilmediğim halde, başka seçeneği olmayan birisi gibi aniden bu adamlara güven duymaya başlamıştım. Öte yandan, simaları tanıdık gelse de, bu adamların kim olduğunu hâlâ bilmiyordum. Bir yandan adlarını hatırlayacağımı umarak, konuşmayı sürdürdüm.

"Yazar, Yahudilerle ilgili bir şey yazarken ve söylerken, onların adına da konuşmuş olduğunu düşünür. Onları provoke etse bile, söylediği şeyler sahiplenilmese bile ve hatta Yahudiler bunlara öfkelenseler bile… Hem yazar da bazen çepere savrulur, belki de başka halklardan çepere sıkışmış bir diğer yazarla özdeşleştirir kendini; bu yazarlar, başkalarının söylemeye çekindikleri şeylerden söz ederler ve sadece, yazdıklarına ihtiyaç duyduklarını fark etmiş olan entelektüel okuyuculara güvenebilirler." Kimin sözlerini alıntıladığımı fark edip etmeyeceklerini merak ediyordum, ama hiçbir işaret göremedim.

"Evet," dedi en genci ve diğerlerine baktı. "Bunu biliyoruz. Gerçi bizim zamanımızda güvendiğimiz okuyucuların sayısı da fazlaydı. Kimleri okuyorsunuz?"

Bu sıra dışı yorum dikkatimi çekse de, bir cevap vermem

gerektiğinden, fazla üzerinde düşünemedim. Sözlerimin sahibini biliyor olmaları mümkün görünmüyordu. Durum gittikçe tuhaflaşmaya başlamıştı.

"Amerikalı Yahudi yazarları okudum; Singer, Malamud, Roth ve günümüzün genç yazarlarını. Polonyalı ve Rus yazarları, Ortaçağ'dan ve 20. yüzyılın başlarından İbrani şairleri ve çağdaş yazarları da okudum. Alman, Fransız ve tabii ki kendi anadilimin Yahudi yazarlarını da okudum," dedim bilinçli bir şekilde. Bu son söylediğimden sonra, içime bir korku saplandı; herhangi bir yerde onları bu şekilde tanımlamamı, bu çerçeveye yerleştirmemi, hatta mahkeme önünde bile onları bu şekilde anmamı hoş karşılamayacaklarını biliyordum; cüretle devam ettim. "... ve klasikleri, Yiddiş şairleri ve yazarları da okudum." Bu noktada, isim sıralama ihtiyacı hissettim. "Özellikle şu üç klasiği: Mendel, Perec ve Scholem Alechem."

Bu son isimleri duyunca yüzlerini gülümseme kapladı. Tatmin olmuş şekilde arkalarına yaslandılar ve sonunda karşımda kimlerin oturduğunu anladım. Saygıyla, oturduğum sandalyeden kalktım.

"Ben söylemiştim, ben söylemiştim!" diye bağırıyordu tombul yüzlü diğerlerine.

O ana kadar, bu üç kişiden sadece tek bir tanesinin hareket ettiği sararmış, eski bir fotoğrafa bakıyor gibiydim; şimdiyse hepsi canlanmıştı. Birbirlerine dönerek ellerini havaya kaldırmış birbirlerine çak yapıyor, oturdukları yerde dans ediyorlar, çocuk gibi davranışlar sergiliyorlardı. Sonra bana dönüp başlarıyla onayladılar; nedenini bilmediğim bir suçtan beni beraat ettirmiş gibi davranıyorlardı.

İçimi sonsuz bir rahatlama kaplamış, ruhumu nadiren hissettiğim, belki sadece rüyalarımda gördüğüm bir mutluluk

sarmalamıştı. Elleriyle işaret ettiklerinde kalktım ve yanlarına gittim. Uzun masanın etrafından dolanıp onların olduğu tarafa, kapıya doğru geçmemi işaret ettiler; böylece aralarına katılmaya hak kazanmışım gibiydi. Yanlarına doğru giderken açılıp açılmayacağını merak ederek bir yandan da kapıya bakıyordum ki elimi masanın köşesine çarptım.

Uyurken elim uyuşmuştu ve döndüğümde, elimi komodinin köşesine çarpmıştım. Kendime gelince bir süre yatağın kenarında oturduktan sonra ışığı yaktım ve rüyamda gördüğüm, arşiv fotoğraflarından tanıdığım yüzleri hatırlamaya çalıştım.

Prag'a yaptığım seyahat ve eve dönüş beni germişti. Işığı kapatmadan önce okuduğum kitabın karmaşık kırıntıları kafamda burgaçlanıyor, uykumda kitabın içine girmişim gibi zihnimde geziniyordu. Rüyadaki görüntüleri, olayları, bana yöneltilen soruları net olarak hatırlıyordum, tıpkı gülüşmeleri de hatırladığım gibi. Karmaşık cevaplarımı komodinin üzerine bıraktığım deftere not etmeye çalıştım. Zihnimdeki kırıntıları ancak birbirini çizgisel olarak takip eden, yuvarlak ve soğuk cümleler halinde yazabilmiştim; cümleler, kimsenin rüyasında göremeyeceği ya da insanın ancak rüyasında görüp gerçek hayatta asla karşılaşmayacağı türden şablonlara benziyordu.

Tükenmiş bir halde yeniden yatağa uzandım. Neden acaba bazen yattığımda ancak yarı yarıya uykuya dalabildiğimi, uyanıkken ise çoğunlukla ayakta uyuyormuş gibi hissettiğimi düşünüyordum.

Gün ağarmaya başlamıştı. Kuşların cıvıltısı duyuluyordu. Kendimi, yatağa yattığım zamankinden daha da yorgun hissediyordum. Üniversiteye öğleden sonra gitmem gerektiği için, bir uyku hapı almaya karar verdim.

On Beşinci Bölüm

Güz dönemi başladığında, derslerimi hazırlarken olsun, ders anlatırken olsun, hatta havuzda yüzerken olsun haftalarca düşünüp durdum. Yeniden ilişkiye başladığım Vali ile buluştuğumda ya da arkadaşlarımla vakit geçirirken, konuşulanları dinlemeye çalıştığım ve hatta sohbete katıldığım zamanlarda bile, aklımda hep bu düşünce vardı.

Sadece uydurma ölüm haberini, Kafka'nın yerine yıkanıp tabuta konan ölüyü, tabutun Prag'a götürülmesini ve cenazenin detaylarını değil, Dora'nın, Klopstock'un ve Franz'ın kardeşi Ottla'nın ya da zaman içerisinde hangi kardeşi bu işe dahil ettilerse onun, tüm bildiklerini nasıl mezara götürmeyi başarmış olabileceğini düşünüyordum. En kafa karıştırıcı soru ise, Kafka'ya ne olduğu, sonraki yirmi yıl boyunca nasıl yaşadığı, 1924 ile o zamanlar yetişkinliğe yeni adım atmış olması gereken hasidle Auschwitz'de karşılaştığı 1944 yazı arasında ne yapmış olabileceğiydi.

Nerede ve nasıl yaşamıştı, ne iş yapıyordu? Eğer bir şeyler yazdıysa ne yazmıştı ve bu yazılar neredeydi? Ailesi haricinde

ve onun gerçek kimliğini ele vermeyeceklerini düşündüğü en yakın arkadaşlarının haricinde etrafındaki neredeyse herkesle ilişkilerini koparmaya nasıl karar vermişti? Yazı yazmayı bıraktıysa, gecelerini ve günlerini neyle geçirmişti? Başka bir isimle, başka bir tarzda yazmış olması mümkün olabilir miydi? Kendi kendinin taklitçisi olarak ufak başarılar elde etmiş miydi? Eğer önceki varsayım doğruysa ve o zamana kadarki saplantılı uğraşından vazgeçtiyse, yani yazmayı bıraktıysa; onu o zamana dek hayatta tutan, hatta denebilir ki bizatihi hayatı olan şeyden nasıl vazgeçebilmişti?

Ya da, ailesinin gözünde öldükten ve onların çevresinden uzaklaştıktan sonra, artık kendisini, kendine ve başkalarına sürekli olarak ispatlaması gereken başarısız, yararsız, gereksiz ve farklı biri olarak hissetmek zorunda kalmadığı, artık varlığının ona anlam veren bir boyutunun olduğu, öğleden sonraları ve geceleri onu bir kürek mahkûmu gibi yazı masasına zincirleyen zorunluluğun birdenbire ortadan kalktığı düşünülebilir miydi?

Böylece ailesinden ve kabullenemediği, isyan ettiği halde bağlı kalmak zorunda olduğu, kendisini yazma dolayımıyla kaçışa yönlendiren kalıplardan kurtulduğunda, sonunda evlenmiş, aile kurmuş ve belki de çocuk sahibi bile olmuş olabilir miydi?

Ya da tüm bunlar tutarsız bir hayalden mi ibaretti? Fakat eğer öyleyse, gerçekten sarsılmış görünen o yaşlı adamı; onun ağzından duyulduğunda insana imkânsız gelse de, yine de bildiği olguları açıklama ihtiyacı duyan ve bunları açıklamaktan kendini alamayan o yaşlı adamı nereye koyacaktım?

On Altıncı Bölüm

Vali benimle Viyana'ya gelmeye hevesli görünüyordu. Geceyi orada geçirmemek için günübirlik gitmeyi teklif etmiştim. Nereyi görmek istediğimi de söylemiştim: Berggasse'deki Freud Müzesi'ni. Müzeyi ziyaret ettikten sonra şehirde gezebileceğimizi de eklemiştim. Başka nereye gitmek istediğimi ve ayrıca Vali'nin program yapmamdan hoşlandığını da biliyordum. Vali nadiren itiraz eder ve benimle seve seve her yere gelirdi.

"Seks olmayacak mı?" diye sordu suçlarcasına.

"Eve geri dönünce," dediğimde, alaycı bir tavırla karşılık verdi:

"Tabii ya. 'Yahudi veresiye vermez.' Ben de vermem. Atasözünü bilmiyor musun? Benimle yatmak istemiyorsan, bunu söylesen iyi olur, ben de başkasını bulurum. İstersen arkadaş olabiliriz ama en güzel yıllarımı boşa harcamak istemiyorum."

Yine de, sonunda seyahate razı oldu. Bir zamanlar Freud'un yaşadığı evde Kafka'nın varlığına dair ipuçları bulup bulamayacağımdan emin değildim. Eğer sorarsa, Vali'ye bu konudan

bahsedebilirdim; ama Viyana civarında belki de artık var olmayan binaları aramaya çıkacağımı ve aslında ne bulmak istediğimi ona anlatmak istemiyordum, çünkü benimle dalga geçebilirdi. Vali bu hikâyeye dahil edemeyeceğim kadar soğukkanlı, rasyonel ve şüpheci biriydi.

Onu en çok antik vazolar, Asya ve Afrika'dan gelen ahşap oyma eşyalar, özellikle de bereket heykelleri ve açıkça erotik temalı eşyalar büyülemişti. Ben ise, Freud'un seyahatleri sırasında biriktirdiği eşyalardan oluşan koleksiyonunu fazla kalabalık ve boğucu bulmuştum; o kadar çok şey vardı ki, bazı parçaların etkisi tamamen yok olup gitmişti. Vitrinlerin birindeki kitapların arasında, Kurt Verlag'ın gözetiminde yayımlanan *Dönüşüm*'ün 1916 baskısını, yanında *Ceza Kolonisinde*'nin 1919 art-noveau dönemi baskısını, *Dava*'nın 1925'te çıkan yeşil bez ciltli ilk baskısını, *Şato*'nun 1926 ve *Kayıp* [*Amerika*] ismiyle çıkan üçüncü romanının 1927'deki ilk Almanca baskısını gördüm.

Gördüklerim beni heyecanlandırmıştı. Vali de bendeki heyecanı görmüştü; nedenini sorduğunda ise ona, hem buraya geldiğimiz hem de Freud'un da Kafka okuduğunu gördüğüm için heyecanlandığımı söyledim. Yalan söylediğim için kendimden utanmıştım; zira aşkla koluma girdi, gerçekten de mutlu olduğumu sanıyordu. Onu, Klosterneuburg yakınlarındaki Kierling'e gitmeye ikna ettiğim zaman bile, seyahatimizin esas sebebini açıklamadım.

"Senin neyin var? Seyahat etmeyi hiçbir zaman sevmezdin," diyerek şaşkınlığını belirtti Vali. "Yoksa değişik bir şeyler mi istiyorsun?" diye sorarken kışkırtıcı bakışlarını üzerime dikmişti, sandviç, tatlı ve kahve sipariş ettiğimiz Cafe Hawelka'da. Mini kot etek, hafif, siyah bir kaşmir kazak giymiş ve

her zaman ilgileri üzerine çeken bacaklarını da üst üste atmıştı, ayaklarındaysa sadece iki adet banttan oluşan topuklu sandaletler vardı. Ben olsam bu kıyafetle üşürdüm, ama Vali çekiciliğinin farkındaydı.

Bense o an Hoffman Sanatoryumu'nu bulmaktan başka hiçbir şey arzulamıyordum. Vali'nin arkası çarpık Audi'sine bindik. iPhone'unu ödünç alıp internette bulduğum adresi yol bilgisayarına girdi ve bir zamanların sanatoryumuna doğru yola koyulduk.

Viyana'dan arabayla yarım saat uzaklıkta olan Kierling'de, Hauptstraße 187 numarada, aradığımız binayı bulduk da. Araba yolu, bugün apartman olarak kullanılan binanın tam önünden geçiyordu. Duvarları sararmış olan bir dairede, üç tane anı odası bulunuyordu. Bu anı odalarındaysa Kafka'nın kitapları ve biyografisi, Franz, Dora, Klopstock, Brod, Hermann, Julie Kafka ve kız kardeşlerin fotoğrafları sergileniyordu. Ayrıca vitrinlerde Kafka'nın günlüğünden sayfalar, mektupları ve kartpostallarının kopyalarıyla, eski sanatoryumun ve sanatoryumdaki hasta odasının fotoğrafları ve meşhur hastaların listesi yer alıyordu. Bunların haricinde, Kafka'nın kitaplarının ve ondan bahseden çalışmaların derlendiği ufak bir kütüphane de oluşturulmuştu.

"Acaba hangi odada yattığını biliyorlar mıdır?" diye Vali'ye fısıldadım, içeride yaşlı güvenlikçiden başka kimse olmadığı halde.

"Ne fark eder ki?" diye sordu Vali başını sallayarak. "Belki de binayı çoktan restore ettiler. Beni esas, bizim nerede yatacağımız ilgilendiriyor," diye kulağıma fısıldadı ve tırnağını avucumun içine batırdı.

Aynı soruyu sorduğum güvenlikçi de kollarını iki yana aç-

makla yetindi. Dışarı çıkarken kapının önünde duraksadım. Fotoğrafların yardımıyla, Kafka'nın odasının ne tarafta olabileceğini çıkarmaya çalıştım, sonra evin pencerelerine baktım; belki bir ışık yanar, uzaktan, yukarılardan uzun, ince bir tip dışarıya doğru sarkar, bizi görür ve ne aradığımızı sorar diye. Kapı zili görmediğimden, birini kibarca aşağı çağırıp yaklaşık seksen yıl önce o Praglı hastanın hangi odada yattığını sormamız da mümkün olmayacaktı.

Dönüş yolunda, her iki yanımızda hasat edilmiş tarlalar, ilerimizde de orman vardı. Ağaçların arasına girdiğimizde, yapraklar sonbahar öğleden sonrasının sıcak ışıklarının ve hafif esintinin etkisiyle bir yanda gümüşi, diğer yanda kızıl ışıltılarla parlıyordu. Ağaçların cinsini bilmiyordum. Vali sağa dönerek anayoldan çıktı. Yaklaşık yüz metre ileride, ağaçların sık olduğu ve yüksek ağaçların arasına ışık girmediğinden yaprakların kızıl değil de siyah göründüğü bir yerde durup motoru kapattı. Kalçasını kaldırdı, elini eteğinin altına soktu ve artistik bir hareketle külotunu çıkardı.

Kıpırdamadan duruyordum. Hiç umursamamıştı. Etrafa baktı, pantolonumun fermuarını açtı ve kucağıma eğildi. Ama benim büşüncelerim bambaşka yerlerde, sanatoryumla Viyana arasında, Klopstock ve Dora sanatoryumda onun yasını tutarken Kafka'nın kat etmek zorunda olduğu yoldaydı. Şehre kadarki birkaç saatlik yolculukta, Dora da ona eşlik etmiş miydi acaba? Kaybolmasından ya da vazgeçip sanatoryuma dönerek rezalet çıkarmasından korkmuşlar mıydı? Taksi mi çağırmıştı yoksa bir süre yayan gidip sonra trene ya da otobüse mi binmişti? O zamanlarda şehirlerarası otobüsler var mıydı? diye uzun uzun düşündükten sonra da nihayet sertleştim.

Ona sarıldım ve şoför koltuğundan çekip kucağıma oturt-

tum. Yolda Kafka ve Dora özgürlüğün o baş döndürücü hissiyle, kaygı ve heyecanla konuşmuşlar mıydı acaba? Yoksa Kafka sessiz, cansız, cam gibi saydam mıydı yol boyunca? Hâlâ bu sorular dolanıyordu zihnimde. Ancak Vali kararlıydı; baştan çıkarıcı ve utanmaz bir şekilde yüzüme bakıyor, benim de ona bakmama izin veriyordu; bu arada kazağını çıkartmış, sutyenini de çözmüştü. Çok geçmeden ikimiz de zirveye ulaştık. Vücudu birkaç kez hafifçe titredi ve başını alnıma dayadı; iyi bildiğim parfümünün o acımtırak kokusunu alabiliyordum.

Belki de yakınlığından fazla çabuk kurtulmaya çalışmıştım. Onu üzerimden ittiğimde, kızgınlıkla bana sataştı.

"Biraz, sadece biraz, tüm bunların senin için de önemi varmış gibi davranabilirsin."

"Ama Vali, ben seni zorlamadım ki."

"Tam da bundan bahsediyorum, kahretsin!" diye bağırdı. "Uyan artık! Madem benim o kadar aklım yok, bari sen defolup gitmemi söyle. Yanımda oturuyorsun ya da benimle sevişiyorsun ama yine de yanımda değilsin. Bazen... sanki hiç yokmuşsun gibi. Bir tek, sana oral yaptığım zaman içinde bir şeyler kıpırdanıyor. Neye takıldığın konusunda hiçbir fikrim yok ve sen de bunu benimle paylaşmaya hevesli değilsin. Buraya ne halt etmeye geldik? Beni niye çağırdın ki?"

Sorularına cevap veremiyordum

"Tüm bunların sebebi Yahudi olmamam, değil mi?" diye sorduğunda, çektiği acıdan yüzü çarpılmıştı.

"Vali, yeter! Sonunda bana Nazi de diyeceksin herhalde."

"Sen söyledin."

"Bırak bunları şimdi!"

"Sorun bu ama, değil mi?"

"Hayır, değil."

"O zaman, başka birisi var?"

"Kimse yok. Ayrıca birbirimizin özel hayatına ilişkin sorular sormayacağımıza karar vermiştik."

"Ama böyle yaşanmaz ki!" diyerek ağlamaya başladı. "İnsan bir süre deniyor, ama olmuyor. Otuz beş yaşındayım. Çocuk istiyorum. Sen benden çocuk istemiyorsun, değil mi?"

Sustum.

"Yahudi olmadığım ve çocuğum da Yahudi olmayacağı için mi?"

"Hayır!" Sesimi yükseltmiştim. "Öyle bir şey olmadığını söyledim. Sadece bu ilişkiyi sürdüremiyorum; nedenini bilmiyorum ama sürdüremiyorum."

Yalan söylüyordum. Onu çekici buluyordum. Her davranışı bende arzu uyandırıyordu. Geldiğinde arabadan elini çıkarıp salladığında, kararlı bir hareketle direksiyonu çevirdiğinde, sandaletinin bandını düzeltmek için eğildiğinde, aynanın önünde saçını taradığı ya da ruj sürdüğünde, evin içinde pantolonunun düğmeleri açık dolaştığında, topuklu ayakkabısını giydiğinde ya da çıkarıp çıplak ayakla kaldığında, yemek yediğinde, bir çiçeği kokladığında, banyo yaparken, gece vücuduna havlu sarıp balkonda oturduğunda, ayağını boş çiçekliğe dayayıp, nadiren ve yavaşça yaptığı gibi, sigarasını yaktığında onu hep arzuluyordum.

Düşünüp taşınmayan, çekim yasaları dışında bir bakış açıları olmayan hayvanlar ya da çocuklar gibi bedensel bir cezbe çekiyordu bizi birbirimize. Arzularımız ve korkularımız açısından benzeşiyorduk ve bizi hem birbirimize bağlayan hem de birbirimizden güvenli bir mesafede durmamızı sağlayan da buydu. Başkaları bu korkularını yenerken ya da zamanla korkuları yok olurken, benim içimdeki korku Vali'nin korku-

sunun azaldığı oranda artıyordu ve ben de önceki mesafemizi korumak istiyordum hemen.

Şimdi de, çocuk istediğini bilmesem, onu arzulayabilirdim. Oysa onunla bir çocuğumuz olsun istemiyordum ve bunu ona söylemek şimdiye dek çok zor gelmişti. Bu, ben Yahudi olduğum ve o Yahudi olmadığı içinmiş gibi anlaşılıyorsa, bu konuda yapabileceğim bir şey yoktu; Yahudi kadınlarla da çocuk yapmak istemiyordum ve bu çekincem belki de soya ya da inanca dayalı farklılıklarımızdan kaynaklanmıyordu. Hissettiklerimi söylemek istemiyordum; bu hislere sahip olmak yeterince ağırdı. Aramızdaki mesafeyi, bilinçli bir şekilde ya da isteyerek koruyor değildim. Ne kadar utansam da, bana ne kadar ağır gelse de bu mesafe benden kaynaklanıyordu ve başkasıyla birlikte olursam, kendime karşı bile hissettiğim bu mesafenin azalıp azalmayacağını bilmiyordum; belki de başkalarının yakınlığını aramam da bu yüzdendi.

Eve kadar olan yaklaşık iki yüz kilometrelik yol boyunca hiç konuşmadan arabayı sürdü ve beni evimin önünde indirdi. İndiğimde, vitesin üzerinde duran elini tuttum ama ondan karşılık alamadım.

On Yedinci Bölüm

Yine evdeydim ve yine yalnızdım. Ümitsizce Vali'nin yerini doldurmaya çalışmıyordum. Kendimi oyalayacak bir şeyler bulmakta zorlanmamıştım. Tam aksine, içinde bulunduğumdan bambaşka bir zaman dilimi beni kendisine çekerek oyalıyor gibiydi. Derslerime giriyor, konuşuyor, öğrencilerimin sunumlarını dinliyordum; aklım ise, o diğer zaman diliminde geziyordu.

Kafka, bir zamanların imparatorluk şehri Viyana'dan nefret ediyordu; monarşinin çöküşü ve cumhuriyetin ilanıyla bile bu şehri sevememişti. Politik hava değişse de, duvarlardan, geriye kalan heykellerden, binalardan, iktidar çatışmalarından, ama en çok da insanlardan ve hatta bu insanların arasındaki tutucu Yahudilerin zihniyetinden, imparatorluk nostaljisinin ruhu yayılıyordu. Ama her ne kadar Viyana'da yaşamaktan kaçınmaya çalışmış olsa da, metamorfozunun bir sonraki durağı eski monarşinin başkenti olmuştu işte.

Şehrin dışında bir oda kiralamışlardı. Dora iş arıyordu ve Klopstock'un da Prag'daki öğrenimine devam etmek için geri

dönmesi şarttı; Kafka'nın ise başlarda hafta içi her gün, sonrasında ise haftada üç gün Freud'un Berggasse 19'daki muayenehanesine uğraması gerekiyordu. Kafka bu ziyaretlerini büyük bir titizlikle ve deftere kaydettikleri yeni adıyla gerçekleştiriyordu. Freud da ona, muayenehanesinde, üzerine Doğu'dan gelen bir İran halısının serili olduğu divanında yatarken bu isimle sesleniyordu. Hastadaki değişimi bilinç düzeyine taşımak için, terapi sırasında da ona bu isimle hitap ediyordu.

Freud, henüz Kierling'deyken mümkün olan en radikal terapiyi önermişti. Franz'dan, hayatını bambaşka şartlarda yaşadığını hayal edip edemeyeceğini düşünmesini istemişti. Yeni adını ve yeni varoluşunu içselleştirip içselleştiremeyeceğini sorgulamasını istemişti. Bu yeni varoluşunun, ailesinden kopmasının haricinde bir tane daha olmazsa olmaz şartı vardı ki o da yazmayı yavaş yavaş bırakmasıydı; Freud da terapi sırasında bu konuda yardımcı olacaktı.

Freud bundan önce, hayatları, dengesiz davranışları ve semptomları psikanalitik bir müdahalenin gerekliliğine işaret ettiği halde, sanatçıların terapi taleplerini defalarca geri çevirmişti. Bir sanatçıyı kendisini ifade etmenin içgüdüsel özgürlüğünden ya da içgüdüsel özgürlüğün yerini alan kendisini ifade etme olanağından mahrum bırakırsa, tedavinin yarardan çok zarara neden olmasından çekiniyordu. Sanatsal dışavurumun, kendi sınırları içerisinde terapi etkisi yarattığını ya da sanatçıyı toplumun diğer bireylerine bağlayan tamamlayıcı bir etki yaratarak ona başka yollarla elde edemeyeceği bir statü sağladığını, özsaygısını korumasında kilit bir rol oynadığını düşünüyordu. Bu nedenle de, sanatsal dışavurumdan vazgeçilmesi, ruh sağlığı bakımından yanlış ve tehlikeli olabilirdi. Sanatsal dışavuruma önayak olan tecrübelere ve yaratıcı durumun or-

taya çıkmasına alkol, uyuşturucu ve cinsel sapkınlığın eklemlendiği durumlarda bile böyle düşünüyordu.

Kafka'nın durumunda ise, Freud'a göre, ruhsal hastalıkların bedenselleşmesi durumu, boğulma benzeri semptomlar gösteren tüberkülozun seyrinde öylesine etkili olmuştu ki, hastalık artık hayati tehlikeye neden olacak bir hal almıştı. Bu nedenle de, Kafka'nın hayatını kurtarabilmek için, radikal bir müdahaleye ihtiyaç vardı.

Freud terapiye başladığında, Kafka'nın çocukluktan beri aile içerisinde sürekli olarak kırılıp parçalanan benliğini, yazı dolayımıyla edinilmiş bütünleyici kimliğinden ayırıp ayıramayacağından emin değildi. Ancak daha ilk birkaç seanstan sonra, yazının, Kafka'nın benliğinin vazgeçilmez bir parçası olduğunu, adeta hayatının, kendisini ifade etme yeteneğinin, ikili ilişkilerinin ve diğer iletişim yollarının yerini aldığını, yazıya karşı geliştirilmiş saplantılı ilginin yarattığı yaşam biçiminin de hastalığın ilerlemesinde etkili olduğunu fark etmiş ve bunu hastaya da açıklamıştı.

Freud, Kafka'ya, bunun bir ameliyat gibi olduğunu söylemişti. Böyle hayal etmeliydi. Kendi benliğini geri alabilmesi için, travmalarının kaynağı olan ailesinden kopmalıydı. Tedavi edici etkisi olsa da, artık bağımlılık yaratan bir uyuşturucuya dönüşen ve benliğine ulaşmasını engelleyen yazıdan da kopması gerekiyordu.

Sanatoryumda kaldığı dönemde Kafka, ilk baştaki karşı çıkışlarına rağmen, birkaç hafta içerisinde terapinin etkilerini görmeye başlamıştı. Durumu iyiye gidiyordu. Freud'la yaptıkları anlaşmaya göre tüm bunları sadece Dora ve Klopstock bilecekti. Dora, Klopstock ve Kafka, Freud'un tavsiyesi üzerine bir plan hazırlamış ve gelecekte her şeyi tedavinin başarısına

uygun şekilde ayarlayabilmek için, sanatoryumda Kafka'nın bakımıyla ilgilenen kişileri bile kandırmışlardı. Her üçünün de, bu planın gereklerini yerine getirip getiremeyeceklerini tartmaları gerekmişti. Tüm hayatını ya da en azından birkaç yılını –öncelikle babasının hayatta olduğu süreyi– etkileyecek en büyük kararı ise Kafka'nın vermesi gerekmişti.

Doktor ve hasta onları odaya çağırıp bu kararı ilk açıkladıklarında, Dora da Klopstock da şaşkınlıktan kaskatı kesilmişti. Bu kararın korkunç ve uygulanamaz olduğunu düşünseler de, itirazları genelde pratiğe yönelikti. Sonundaysa Dora ve Klopstock şunu anlamışlardı: Mevcut şartlar altında alternatifi olmayan, hayat kurtarmaya yönelik ruhsal bir ameliyat söz konusuydu. Kafka'ya olan sevgi ve bağlılıkları nedeniyle, iyice emin olmaları gereken tek bir önemli konu vardı sadece: Acaba Kafka'nın kendisi hayat boyu sürecek rolünü, bu ağırlığın altında çökmeden oynayabilecek miydi? Fakat geçen haftalarda gizlice yapılan terapiler sırasında Kafka'nın durumu gözle görülür şekilde iyileştiğinden ve her türlü güvensizliğine rağmen onun bu radikal çözümü kabullendiğini gördüklerinden, kendileri için biçilen ve hem ruhsal hem de fiziksel anlamda zorlayıcı olan rolleri kabul etmişlerdi.

Freud "yaşaması için ölmesi gerek" diyerek gülümsemiş olsa da, Kafka bu paradoksa gülemiyordu. Yaşamak istiyorsa, bu riskli adımı atması gerektiğini kabullenmişti sadece; kimlik değiştirme düşüncesi de onu heyecanlandırıyordu. Yeni kimliğiyle nerede, nasıl, hangi şartlar altında yaşayacağını bilmiyordu, buna hazır değil; yazı yazmayı bırakırsa, hayatının nasıl olacağını da kestiremiyordu. Freud ise ona, öncelikle ilk adıma konsantre olmasını, en az ilki kadar zor ve belki de daha önemli olan ikinci adımı ise, ilkini başardıktan sonra düşünmesini salık verdi.

Sahte ölümü adım adım planladılar. Klopstock ve Dora'dan başka kimse orada olmamalıydı. Klopstock, ürpererek de olsa bir kadavra temin etmişti. Ölü yıkama sırasında foyalarının ortaya çıkmaması için, kadavranın sünnetli olmasına bile dikkat etmişti. Franz'a ve Dora'ya, kadavrayı nereden ve nasıl bulduğunu sormamalarını, hastanelerde ve morglarda her zaman cenazesiyle kimsenin ilgilenmediği ölülerin olduğunu ve görevlilerin bunların ortadan kaybolmasına sevindiklerini söyledi. Doktorlar, deneyleri için bu kaynaklardan kadavra bulabiliyorlardı.

Freud'un bu olan bitenden uzak durmaya çalışması anlaşılır bir durumdu. Tedavinin bir parçası olarak önerdiği bu sıra dışı yöntem, prestijini kaybetmesine neden olabilirdi. Franz'ın ölüm haberinin verildiği günlerde, hastası için hep ulaşılabilir olacağına söz vermekle yetindi. Dora, öncesinde Kafka için Prater'e yakın bir yerde bir oda ayarlamıştı. Tedavi pahalıydı, ancak Freud, hastanın yakın zamanda çalışabilir hale geleceğini, hatta bir an önce çalışmaya başlamasının, tedavinin ve iyileşme sürecinin bir parçası olduğunu söylemişti. Franz, Freud'un bu söylediklerine inanmasa da, haberi duyduğunda gözlerinin parladığı görülebiliyordu.

Ölüm haberi verildiği anda, Kafka'nın Hoffman Sanatoryumu'ndan kaçırılması ve Viyana'daki kiralık eve taşınması gerekiyordu. Klopstock sanatoryumdaki görevlileri, ailenin dini geleneklere uygun bir cenaze istediği ve otopsi yapılmasına karşı olduğu vs. gibi konularda uzun uzun lafa tutmuş, oyalamıştı. Kurumun istediği belgelere aile adına imza atmış ve hastanın odasındaki üstü örtülü cesede kimsenin bakmasına izin vermemişti.

Zaman içerisinde haberdar edilen ve telgraf gönderen Her-

mann Kafka'nın direktifiyle, cenazenin Prag'a naklini ayarlamışlardı. Klopstock ve Dora'nın, kendini daha fazla yıpratmaması için Kafka'yı dahil etmeden planladıkları ölü yıkama merasimini, kimliği tespit etmesi mümkün olmayan Viyana'daki Hevra Kadişa görevlileri yerine getirmiş, kapatılan tabut ise Yahudi geleneklerine göre Prag'da da açılmamıştı. Julie Kafka belki de oğlunu son bir kez görmek istemişti, ama geleneklere karşı yapabileceği bir şey olmadığını kendisi de biliyordu. Dora ve Klopstock tek bir şeyden dolayı vicdan azabı çekmişti yalnızca: Berlin'e de, Viyana'ya da, Kierling'e de gitmediği ve oğlunun mektuplarından, durumunun ne denli ciddi olduğunu çıkaramadığı için kendini suçlayan yıkılmış anneyi görmek içlerini sızlatmıştı.

Dora'nın hayatının en zor ayı başlamıştı. Önce, aşkının yasını tutan kadın rolünü oynayabilmek için tüm oyunculuk yeteneğini ortaya koymasını gerektiren cenaze geliyordu. Sonra, aileyi teselli etmek için haftalarca Prag'da kalması gerekti. Tanışmalarına, Berlin, Viyana ve sanatoryumda geçirdikleri aylara ilişkin hikâyeler anlattı onlara. Franz'ın anne babası, bu ilişkinin oğulları için ne kadar önemli olduğunu anlamışlardı; sonuna kadar Franz'ın yanında olduğu için Dora'ya minnettarlardı. Aile onu Franz'ın kardeşleriyle birlikte aileden sayıp sevgiyle kucakladıkça Dora kendini rahatsız hissediyordu; ama rolünü sonuna kadar sürdürmesi gerektiğini de biliyordu, çünkü kendisi için aileden daha önemli biri vardı: Franz.

Cenazeyi takiben, Franz'la önceden anlaştıkları üzere, Klopstock'la birlikte bu sırrı açıkladıkları tek kişi Ottla'ydı. Tekerlekli sandalyede oturan Ottla, sandalyenin kollarını sıkıca tutarak fal taşı gibi açılmış gözlerle onları dinlemiş, ilk anda duyduklarına inanamamıştı. Bir Dora'ya, bir Klopstock'a bak-

mış, önce gülmüş, ardından ağlamış, sonra yine gülmüş ve dakikalarca kendine gelememişti. Franz'ın isteği üzerine bu sırrı kimseye, hatta Max Brod'a bile açıklamamışlardı. Her şeyi oluruna bırakmışlardı, bırakmak zorundaydılar: ölüm ilanları, baş sağlığına gelen ziyaretçiler ve Kafka'nın dostları tarafından kafelerde düzenlenen samimi anma toplantıları.

Brod'a bıraktığı edebi vasiyetname, Kafka'nın Prag'daki odasında, yazı masasının çekmecesinde duruyordu. Ailenin isteği doğrultusunda, kapalı zarf Brod'a ulaştırılmıştı. Kafka, birkaç yıl önce Brod'a elyazmalarının yok edilmesini sözle vasiyet etmişti. Brod, daha o zaman, bu vasiyeti yerine getiremeyeceğini, eğer Kafka bu konuda ciddiyse, başka birisini bulması gerektiğini söylemişti. Kafka vasiyetini değiştirmeyince, Brod da hem bir avukat hem de dostunun yazıları için kendini sorumlu hisseden bir meslektaş olarak, elyazmalarını yakma mecburiyetinin olmadığı yolunda bir yorumlamada bulunmuştu. Bu kararı vermesinin sebeplerinden birisi de, Kafka'nın Dora'yla birlikteyken kendi benliğini bulduğu son yıllarında, daha önce yok etmeyi düşündüğü pek çok yazısını yayınlamasıydı. Zira Kafka, daha önceleri elyazmalarını düzenli olarak kendisi yırtarak parçalıyor ve ateşe atıyordu.

Yeni kimliği onu gerçekten de farklı bir insan haline getirmişti sanki, zira Brod'un vasiyetini yerine getirmeyecek olması Kafka'yı sarsmamıştı. Yazılarının kaderi ondan ayrılmış ya da kendisi yazılarından ayrılmış gibiydi. Dora ve Klopstock onu Viyana'da ziyaret ettiklerinde, yazılarının nasıl alımlanacağına ve piyasadaki başarısına ilişkin ironik tespitlerde bulunmuştu: Ölerek, kendisine en büyük iyiliği yapmıştı. Yayınlanmamış eserleri, hayattayken mümkün olmayacak kadar büyük başarı getirecekti. Brod'un elyazmalarını ne yapacağına ve bunların

ileride ne derece kabul göreceğine ilişkin merakı da açıkça görülüyordu. Ama sanki bu merakının sebebi kişisel hırsı değil de, daha çok, dünyanın kaderinin nasıl tecelli edeceğine dair objektif bir ilgiydi; bu ilgi de daha önceki bir bilgisine dayanıyordu ve doğrulanıp doğrulanmayacağını merakla bekliyordu.

Franz'ın önem verdiği ve Dora, Klopstock ve Brod'a da söz verdirttiği tek konu, günlükleriyle mektuplarının –özellikle de babasına yazıp göndermekten vazgeçtiği mektubun–, ailesi hayatta olduğu sürece yayınlanmamasıydı. Brod, bu varsayımı reddetti; Franz'ın ailesine ilişkin acı verici tespitleri ve bahsi geçen mektubu, Hermann ve Julie hayattayken yayınlatmak aklının ucundan bile geçmezdi. Ama sonrasında Brod ne kadar istemiş olsa da, Dora ona günlükleri ve kendisine yazılmış mektupları vermedi.

1924 yazında Franz'ın Viyana'dan yazdığı mektuplar Dora'nın kiraladığı posta kutusuna geliyordu ve Dora da geceleri gizlice ona cevap yazıyordu. Prag'da kalmaya dayanabildiği iki ay boyunca Dora, Franz'ın anne babasını ve özellikle de oğlunun ölümü için kendini suçlayan annesini teselli etmeye çalıştı. Babası Hermann ise duygularını bastırıyordu; Yahudi geleneklerinde böyle bir giyinme zorunluluğundan bahsedilmediği halde, yazın ortasında da giymeye devam ettiği yas göstergesi siyah takım elbisesi dışında, onun hakkında herhangi bir gözlemde bulunmak mümkün değildi.

İki ay sonra, Dora Prag'dan adeta kaçarcasına ayrıldı. Sonra da, orada bulunduğu süre içerisinde yakınlaştığı Elli'den, Ottla'dan ve anne babalarından bir mektupla özür diledi. Biyografisini yazan yazarlara göre, Dora bir süre Berlin'de kaldı. Kafka'nın genç yazar arkadaşlarından olan ve daha sonra onun biyografisini de yazan Johannes Urzidil o sıralarda çalıştığı Alman Büyükelçiliği'nde Dora'nın vize almasına yardım etmişti.

Bu, hem Dora hem de Franz için acılı bir dönem oldu. Freud, Kafka'nın yalnız kalmaya ve derin derin düşünmeye ihtiyacı olduğunu, aynı zamanda da kararlarını başkalarının etkisi altında kalmadan, kendi başına vermesi gerektiğini düşünüyordu. Mektuplaşmalarına engel olmamış ama eskiden nişanlısı Felice'ye günde iki-üç uzun mektup yazan Kafka'dan böyle yapmamasını, yazma konusunu abartmamasını istemişti. Freud, Kafka'nın durumunu "grafomani"[1] olarak adlandırıyordu; tıpkı canlı organizmanın kanını emen bir vampir gibi Kafka'nın yaşamının, özgürce vereceği yetişkinlik dönemi kararlarının ve bağımsız bir hayat sürmesinin önüne geçerek enerjisini emen bir yazma bağımlılığı.

Freud, bağımlılıktan kurtuluş için aslında bir yoksunluk terapisi öneriyordu. Tıpkı canlının bedeninden ölülerin ruhunun çıkarılması gibi, Kafka'ya, iyileşmesinin en önemli şartı olarak, yazı yazmak yerine sistematik olarak sağlıklı bir hayat sürmesini, çalışmasını, spor yapmasını ve özdisiplin sahibi olmasını öneriyordu. Duygularını anında kâğıda dökmesi gerekmediğini, duygularını yaşamasının tek yolunun bu olmadığına inanmasını söylüyordu. Arzularının, tatminsizliklerinin, kızgınlıklarının ya da ne hissediyorsa o duygunun birikmesine izin vermeliydi. Gerçek duygularını hissetmek için kendisine izin vermeliydi ve bunun için de onu etkisi altına almış bir madde haline gelmiş olan yazıdan uzak kalmalıydı. Yazı bir paratoner, bir uyuşturucu, bir sakinleştirici ve hatta Freud'un yaptığı espriye göre, Kafka'nın kendi kendisiyle iletişime geçmesini sağlayan bir telgraf teliydi. Ancak bu madde, duygu ile duygunun nesnesi arasında, niyet ile niyetin gerçekleşmesi

[1] Yazıkolizm. (ç.n.)

arasında ve arzu ile arzunun tatmini arasında mevcut olması gereken doğrudan bağın yerini tutmuyordu.

Kafka'nın, yazmamak ve yazmayı düşünmemek için her dakikasını doldurması gerekiyordu. Gündüzleri, iş aramakla meşgul olduğu sırada bu duruma tahammül edebiliyordu. Ancak akşamları yattığında, suda ya da sütte toz uyku ilacı eritiyor ve ancak bu şekilde uyuyabiliyordu. Uyku ilacı içmediğinde, zihninde sürekli cümleler akıyor, kelimeler yankılanıyor, ışığı yakıp kâğıt kaleme yapışma arzusuna zorlukla karşı koyuyor ve sonunda da panik halinde ilaç torbasına uzanıyordu. Zihninde neredeyse hiçbir zaman resimler canlanmıyordu; hep kelimeler ve cümleler vardı. Hayatı için mücadele ettiğini ve yaşamak istediğini bildiği halde, ilk zamanlar bu yoksunluk terapisinin gereklerini yerine getirebileceğinden emin değildi. Sürekli Dora'yı düşünmesi, tüm bunları aşkı için yaptığını ve aşkının da onun için mücadele ettiğini aklında tutması gerekiyordu. Şimdiye kadarki tüm hedefleri yazıda vücut bulduğundan, önünde başka bir hedef göremiyordu ve salt hayatı da, içinde Dora olmadıkça, gözüne katlanmaya değecek yeterli bir hedef olarak görünmüyordu.

Freud onu uyku ilacı olmadan uyumaya çalışmaya ve yazı yazma dürtüsüne karşı koymaya teşvik ediyordu, ama böyle yaptığı zaman adeta iblislerle savaşıyormuş gibi hissediyordu. Işığı söndürüp gözlerini kapadığı an, bilincine oklarla saldırıyorlarmış gibi geliyordu. Cümleler akıyor, artlarında da durdurulamaz biçimde başka başka cümleleri sürüklüyorlardı. Freud, bunun olacağını önceden söylemişti. Fakat ne bunu söylemiş olması, ne de verdiği öneriler kâr ediyordu. Freud ona düşüncelerinin karanlıktan çıkıp serbestçe devinmesine izin vermesi, düşünceleriyle beraber sürüklenmesi, onları kâ-

ğıt ve kalemle durdurmaması gerektiğini, böylece düşüncelerinin de yüzeye çıktıkları yere geri döküleceğini söylemişti: bilinçaltının okyanusuna.

Kafka ilk başlarda korkudan titriyordu. Yıllardır hep yaptığı gibi düşüncelerini yazıya dökmezse yok olacağını hissediyordu. Freud ise, Kafka'nın işte tam da bu geçici yok olmuşluk hissine kapıldığı zaman kendisini bulacağını iddia ediyordu.

Kafka, ailesi yüzünden de ıstırap içindeydi; ölümü onlar için nasıl bir acıya sebep olmuştu kim bilir. Freud ise her seferinde, gösterdiği gelişmeyle şu an kendini ne kadar iyi hissettiğine, artık ikiyüzlü davranmasına gerek kalmadığına ve babasının kesintisiz kınamaları ile tatminsizliğine tahammül göstermek zorunda olmayışına getiriyordu sözü. Birlikte yaşadıkları dönemde ne tür acılar çektiğini hatırlayıp hatırlamadığını soruyordu. Ya onların beklentilerini karşılayamadığı için sürekli hissettiği yenilmişlik duygusunu hatırlıyor muydu? Artık gözle görülür şekilde iyileştiği ve Ottla'da gelen haberlere göre annesiyle babasının da onun ölümünü kanıksamaya başladığı şu dönemde, dünyaya kendi açısından bakmak yerine, hâlâ endişeleniyor olmasını garipsemiyor muydu?

Hastasının tekrarlanan şikâyetleri karşısında, Freud empatisinin ve hastası için duyduğu endişenin son göstergesi olarak gözlerini kapatıp şunu sormuştu: Sanatoryumdan kaçtığı ve isim değiştirerek Viyana'da yaşamaya başladığından beri nefes alıp vermesinin daha düzenli hale gelmesi, yutkunma problemlerinin ortadan kalkması ve tüberküloz semptomlarının gerilemesi, bu adımın atılmasının gerekliliğine işaret eden yeterli bir kanıt değil miydi? Bu değişimleri radikal bir adımdan başka ne sağlayabilirdi?

Kafka ise cevaben, ruhsal problemlerinin akciğer hasta-

lığında rolü olduğunu ve boğazının tıkanıp boğulacak gibi olmasının da ailesiyle ilişkili olduğunu içten içe her zaman hissettiğini söylemişti sadece. Seanslar sırasında, durumuna ilişkin olarak zaten bildiklerinden daha fazlasını öğrenebileceğine inanmıyordu. Bunu da tedirgin bir sesle söylemişti.

Doktor da ona, burada bulunmasının sebebinin daha çok şey öğrenmesi değil, daha çok şey hissetmesi ve özgür karar verebilme yetisinin güçlenmesi olduğunu söylemişti. Hissettiklerine göre karar vermesi, ancak öncelikle kendi arzu ve duygularını deneyimlemesi gerektiğini, negatif duyguların da önemli olduğunu belirtmişti Freud. Her zaman iyi ile daha iyi arasında değil, dayanılmaz ile dayanılabilir olan arasında da tercihler yapması gerektiğini açıklamıştı. Veya bazen de yaşam ile ölüm arasında, diyerek alnını kırıştırmıştı sonra da.

Doktorla hastanın o günkü buluşması, sıra dışı biçimde keyifsiz ve gergin sonlanmıştı.

Daha sonraki bir seanslarında ise, Franz'ın yazı yazmadan ve sigorta avukatlığı yapmadan nasıl bir hayat hayal ettiğini konuştular.

Kafka ironik tavrıyla, zamanında Prag'da bahçe işleri yapan bir yerde çalıştığını, orada bazı deneyimler edindiğini anlatmıştı.

"Bu ne zamandı?" diye sormuştu Freud.

"1917'de," demişti Franz. Filistin'e yerleşme fikri ilk kez Balfour Deklarasyonu'ndan[2] sonra aklına gerçekleştirilebilir bir fikir olarak gelmişti ve böylece bahçe işleriyle, bitki bakımıyla uğraşmaya başlamıştı.

Franz, o zamanlarki arzularını düşününce gülümsemeye

[2]Filistin'de bir Yahudi devleti kurulmasının temellerini atan deklarasyon. (ed.n.)

başlamış ve doktorun da gülümsemesini beklemiş ancak doktorun ciddi ifadesi hiç bozulmadı.

Freud, ona bu hayalini gerçekleştirmeyi ciddiyetle düşünüp düşünmediğini sordu. Ailesinden kopmasının yanı sıra ailenin toplumsal beklentilerinden de, babasına ilaveten asimilasyondan ve Avrupa'dan da kopmayı düşünüp düşünmediğini sordu.

Sessiz kalan Kafka bir süre sonra bu sorulara soruyla karşılık verdi: Viyana'da bir bahçıvanlık işi bulup kendini denemesi gerçekçi bir olasılık mıydı? Sonra, doktor onun mevcut fiziğiyle toprak işleri yapabileceğini düşünüyor muydu acaba?

Freud, bahçıvanlığın tarımla ilgili başka işler için de iyi bir temel oluşturabileceğini söyleyerek cevap verdi. Hatta sağa sola sorup böyle bir yer var mı yok mu diye araştıracağına da söz verdi. Büyük villaları olan varlıklı hastalarının ya da onların tanıdıklarının vasıtasıyla bir iş imkânı bulabileceğini düşünüyordu.

Kafka'ya, yazı yazmak yerine boş kalan zamanını İbranice öğrenerek doldurmasını da tavsiye etti. Yahudi gelenekleriyle ilgileniyorsa, Prag'daki aktör arkadaşları Löwy ve Langer'le yaptıkları gibi, Viyana'daki dindar kesimlerde çalışma arkadaşları aramasını ve Yahudi tarihi okumaya devam etmesini önerdi. Dini pratikleri yerine getirmeyip sadece öğrenmeye öncelik verdiği için de vicdan azabı çekmemesini söyledi. Dinden çıkan ailesine tepki olarak Belz hasidi olmaya karar veren Langer'in düştüğü o aynı tuzağa Kafka'nın da düşmesini istemiyordu; Kafka'nın sık sık bahsettiği Langer, aşırı ortodoks inancı nedeniyle sadece ailesinden kopmakla kalmamış, o zamana dek yaşadığı hayatla da bağlarını koparmıştı.

Freud ona bu süreci, yeni hayatının rahme düşme ve sonra

da dünyaya gelme süreci olarak görmesini söyledi. Bilgi edinmesini ve farklı olanaklarla karşılaşmasını tavsiye etti. Ancak, bilmeliydi ki, iyileşmekte olan hastalar, durumları stabil olmadığından kolaylıkla uçlara savrulabiliyorlardı; bu yüzden, harekete geçmeden, sadece düşüncelerin olgunlaşmasını beklemek de bu görevin bir parçasıydı. Kendisine karşı sabırlı ve nazik olmalıydı; tıpkı iyi bir ebeveynin olması gerektiği gibi…

Kafka, sonunda Freud'un yardımlarıyla, bir sebze –ve çiçek– toptancısının, Prater'in ilerisinde, Simmering civarında bulunan bostanında iş buldu. Burada hem sebzelerle hem de çiçeklerle ilgilenmesi gerekiyordu. Araba sürmeye de burada, trafiğin yoğun olmadığı, şehrin bu dış bölgesinde başladı; kendisine acı çektiren ve bazen de karşı koyamadığı yazı yazma takıntısından kurtulabilmek için kendisine meşgale ararken… Yazı yazmaması gerektiği halde yine de yazıyor olmasının sağlığını kötü etkileyebileceği sıkıntısı, onu bir şeyler deneme keyfinden de alıkoyuyordu. Akşamları bir şeyler okuyabileceğini düşünüyor, bu esnada mütemadiyen aklına bir şey geliyor ve onu yazmaya sürüklüyordu.

Henüz birlikte çalışabileceği birisini bulamamıştı. Bir yabancı olarak, Leopoldstadt'da, Karmeliterplatz civarındaki dar sokaklarda bulunan, doğulu Yahudilere ait çok sayıdaki okuma evlerinden birine öylece girmek Kafka için olanaksızdı. Buna karşın, dar pencerelerden dışarı süzülen uğultu ona son derece çekici geliyordu. Çalışabilmek için Kafka'nın sağlam kişilikli birisine ve Löwy ya da Langer gibi, kendisine benzer şekilde düşünen ama eğitimli bir ustaya ihtiyacı vardı.

Dora'yla sürdürdüğü huzurlu yaşamı özlüyordu; mektuplar bu yaşamın yerini tutmuyordu. Yalnızlığını bölen tek şey, sabahın erken saatlerinde başladığı işinden sonra her gün aynı

saatte gittiği Berggasse 19'daki terapi seansıydı. Fiziksel işlere alışık olmadığından, akşamları, Karmeliterplatz'ın arkasında uzanan dar sokaktaki odasına vardığında erkenden gözleri kapanıyordu. Gün doğarken dakik bir şekilde uyanıyor olsa da, geceleri alışılmadık biçimde deliksiz uyuduğunu ancak haftalar sonra fark etmişti.

Sürekli zihninde cümleler kurmasına rağmen, bahçe işleriyle uğraştığından beri bu cümleleri yazma isteği duymadığını ya da yazmadığı için endişe hissetmediğini de fark etmişti. Bu hisler, özellikle öğleden sonraları, biçilen ağaçların ve ayak bileklerine kadar biriken talaşın kokusunun onu büyülediği, kiralık odasına komşu marangoz atölyesine de yardıma gitmeye başladığından beri daha da azalmıştı. Pürüzsüzce zımparalanmış tahtalar, motorlu testereyle nizami ölçülerde kesilmiş parçalar, ahşap ve yapıştırmada kullanılan tutkalın baş döndüren kokusu onu, başarılı bir hikâye veya bir özdeyiş kadar mutlu ediyordu. Ona montajı öğrettiklerinde, birbirine oturtulacak yüzeyleri, dili ve içine gireceği oluğu ilk kez kazıyıp pürüzsüzce tornaladığında, bu işlemin erotizmini bütün bedeninde duyumsamıştı. Hayatında ilk defa, sevdiği kadının fiziksel eksikliğini hissediyordu. Yazıdan yoksun kalışı ile içindeki arzunun ortaya çıkmasının birbirine bağlı olduğunu bu sırada anlamıştı.

Bahçenin ve marangoz atölyesinin yöneticileri, kültürlü, zarif, fakat işine tevazuyla bağlanan bu Yahudi adamı seviyorlardı. Onun garip biri olduğunu düşünüyorlardı, ama işi çabuk öğrendiği ve yaptığı iş konusunda bir şikâyet de olmadığı için zamanını bölerek bostanda ve atölyede çalışmasını her iki yerde de kabullenmişlerdi. Franz diğer çalışanlarla da ahbaplık kurmuştu, molalarda onlara Prag efsaneleri anlatıyordu.

Marangozluğa ilişkin tecrübelerini bir çocuk gibi Freud'a anlattığında, Freud ona okuduklarından, bu yeni tecrübesine ilişkin bir şeyler hatırlayıp hatırlamadığını sordu. Kafka, doktorun ne demek istediğini ilk anda anlayamamıştı.

Martin Buber'in gazetesi *Der Jude*'da bir şeyler okuyup okumadığını ya da çok kez andıkları dostu Langer'den Baal Şem Tov[3] ismini duyup duymadığını sorarken Freud, gözlüğünü çıkarıp camlarını yelek cebinden aldığı bir geyik derisi parçasıyla sildi. Bu ismi duyduğunda, Kafka'nın aklına, meslek hayatına odunculukla başlayan, sonra da gizlenen Caddik'in[4] hikâyesi gelmiş ve daha bir keyiflenmişti.

Terapi devam ederken, akşamın geç saatlerinde, zorlu mücadelesinden vazgeçip kâğıda ve kaleme sarılarak yazı yazdığı, ancak gecenin bir yarısı ya da şafak vakti yazmayı bitirdiğinde, yazmasına neden olan korkunun yazdıkça artması yüzünden kâğıdı yırtıp, bir suç delili gibi masanın üzerindeki kül tablasında yaktığı da oluyordu. Yazı yazmayı arzulasa da, önceki zamanlardan farklı olarak, yazının yaşamdaki huzurunu bozduğunu fark etmişti. Bu sonbahar aylarında, duygularını sadece dolaylı olarak yaşayabilen önceki benliğinden arınmıştı artık. Acı çekerek de olsa, bu aylarda varoluşunu, duygularını ve düşüncelerini sürekli olarak kayıt altına almadan da yaşayıp hissedebildiğini anlamıştı. O zamana kadar içinde yaşayan yabancı bir gücün hâkimiyeti altındaymış gibi görünen gecelerini yavaş yavaş ele geçirmeyi de başarmıştı. Kendisindeki değişimleri fark edip bu değişimlerden güç de alarak sonunda geceleri çaresizlik içinde yazı yazmayı bırakmıştı; şimdiye dek dolmakalem ve mürekkeple telafi etmeye çalıştığı şeyleri artık

[3]Hasidik Yahudiliğin kurucusu. (ed.n.)
[4]Keramet sahibi insan. Birçok büyük haham için kullanılan bir sıfat. (ed.n.)

yardımcı araçlar olmadan, kendi benliğinde düzenlemesi gerektiği konusunda adeta içgörüsü galip gelmişti.

Bu sırada Dora, Berlin'de, sınavına girdiği Max Reinhardt'ın oyunculuk okuluna alınmayı bekliyordu. Franz'ın mektuplarını ve yeniden birlikte olabilmeyi bekliyordu. Kendisi her gün yazsa da, hayatında bir boşluk oluşmuştu. Franz'ın evde kendisini beklemesine alışmıştı sonuçta; sanatoryumdaki tüm günlerini de beraber geçirmişlerdi. Geçimini sağlayabilmek ve kenara biraz da para koyabilmek için çalışması ve kendini Berlin'in kültürel hayatına bırakması hep nafileydi; Franz'ın yokluğu ve onu yalnız bıraktığı için hissettiği sorumluluk duygusu içini kemiriyordu. Mektuplarında rahat bir izlenim bırakmaya çalışsa da, onu özlediğini saklayamıyordu; bu nedenle de Franz, sık sık Freud'a, Berlin'e ne zaman gidebileceğini soruyordu.

Freud ise Kafka'ya kış aylarına doğru seyahat edebilecek kadar iyileşeceğini söyledi ve yola çıkmadan önce Berlin'de kendine iş aramaya başlamasını önerdi.

Dora, Dahlem'deki bahçıvanlık okulunu araştırdığını ve Franz'ın burada bir yandan ders alıp bir yandan da çalışabileceğini söylediklerini yazmıştı. Franz marangozluk işlerini de sorunca, Dora cevabında espritüel bir şekilde, Kafka'nın marangoz olup din kurmaya mı hazırlandığını sormuş, Kafka ise, din değil, en fazla bir devlet kurmaya kalkışabileceğini yazmıştı. Dalga geçmediğini, gerçekten de bir kereste deposunun marangozhanesinde çalıştığını, bu işi yapmanın kendisini son derece mutlu ettiğini ve önce Berlin'de, daha sonra da Filistin'de çalışmaya devem etmek istediğini belirtmişti. Dora böylece çevrede gezerek uygun bir yer aramaya başlamış, birçok küçük marangozhaneden sonra, sonunda iş olanağı olan daha

büyük bir imalathane bulmayı başarmıştı. Bu esnada, Dora'nın Reinhardt'ın okuluna alınmadığı haberi gelmiş, genç kadın Berlin'de vakit geçirmektense, Franz'la birlikte olabilecekleri zamana kadar ailesinin yanına, Brzezin'e gitmeye karar vermişti.

Polonya'da bulunduğu sırada, Dora'nın eline bir Yiddiş gazetesi olan *Literarishe Bletter* geçmişti. Gazetede, Kafka'nın ölüm ilanı ve kısa bir biyografisiyle birlikte, birkaç yazısının Yiddiş çevirisi de yer alıyordu. Kısa bir süre sonra Dora, Polonya-Rusya sınırındaki Tomaszow Lubelski'de yaptığı sunum vesilesiyle, makalenin editörü Yiddiş şair Melech Ravitch'in yanına gitmiş ve Kafka'nın dul karısı olarak, hem makaleyle hem de çeviriyle ilgili eleştirilerini dile getirmişti.

Kafka ise bu sıralarda, kendisinin *Tükeniş ve Yas* olarak çevirdiği Yosef Hayim Brenner'in İbranice eseri *Şkol Vekişalon*'dan günde bir sayfa okuyup tercüme ediyordu. Çeviri yavaş ve eziyetliydi; üslubu Kafka'ya çekici gelmişse de eserin depresif içeriği ve kendisini vatansız hisseden kahramanının yaralanmasının ardından iktidarsızlık tehlikesiyle yüzleşirken Filistin'de çektiği entelektüel yalnızlık, Kafka'yı üzmüş ve Kafka bundan Freud'a da bahsetmişti.

Kitabı sadece hastasının anlatımıyla tanımış olan Freud, Brenner'in yazdıklarını, Avrupalı Yahudi aydınların kolektif kurtuluşu için, önce bireysel psikolojik değişimin gerekli olduğu şeklinde yorumladı. Bu gerçekleşmezse, problemlerini kendileriyle birlikte sürükleyip duracaklardı. Kafka'ya, okuduklarına üzülmemesi gerektiğini, doğru yolda olduğunu izah etti. Kendi hikâyelerini de unutmamasını, onun da eksikliklerini ortaya koyduğunu, öteki eylemlerinde ise tekrar tekrar çözüm arayışında olduğunu hatırlattı. Kafka'ya hayatı edebiyatla

karıştırma hatasına düşmemesini, Brenner'in de bu romanına karşın Filistin'de yaşamaya devam ettiğini unutmamasını söyledi.

Hemen bundan sonraki seansta Freud, Kafka'ya, babasını bir gerçeklikten ziyade bir sembol olarak görüp görmediğini sordu. Geriye dönüp baktığında, babasıyla verdiği mücadele, daha ziyade tüm varoluşuna karşı verdiği mücadelenin vücut bulmuş hali olamaz mıydı?

Babam yüz kilodan ağırdır, diye cevap vermişti Kafka.

Freud ise bir anlık dikkat dağınıklığı geçince şöyle dedi:

"*Unberufen*.[5] Gerçekten de ağır bir sembolmüş."

Sonbahardan kışa geçiş süreci, kiralık odada nemlenip küflenen duvarlar ve o depresif kitap nedeniyle, kasım-aralık aylarında Kafka'nın ruh hali gittikçe kötüleşti ve soğuk algınlığı baş gösterdi. Nemli evi ısıtmak çok zordu. Freud ise, her ne kadar altı ayı aşkın bir süredir devam eden tedavi sonucunda hastasının durumu gözle görülür derecede düzelmiş olsa da, bu yaşam koşullarında Kafka'nın akciğer rahatsızlığının nüksedebileceğinden korkuyordu.

Freud, Kafka'ya, kendi ayakları üzerinde durup duramayacağını ve terapi koşulları olmaksızın da, reçete ettiği o katı kurallara uyup uyamayacağını sordu: Çalışmak, mümkünse fiziksel bir iş yapmak, öğrenmek ve enerjisi yettiği ölçüde spor yapmak. Kendisini bunlara hazır hissediyorsa ve Dora'nın da geçmişte yaptığı gibi –bundan Freud'a bizzat Kafka söz etmişti– kendisini her şeyden koparıp yeni kimliğiyle hayata atılmaya hazırsa terapiyi geçici olarak askıya almalarının ve Kafka'nın Berlin'e taşınmasının önünde bir engel yoktu.

[5](Alm.) "Tahtaya vuralım" (ç.n.)

Neşesi yerine gelen Kafka, profesöre neden bu geride kalan ayları yalnız geçirmesini tavsiye ettiğini sordu.

Freud ise bir ailenin ferdi ya da başkalarının aksesuarı, bakımı başkaları tarafından sağlanan bir kişi olarak değil de, tek başına, zor şartlarda da kendi başının çaresine bakabileceğini tecrübe etmesi gerektiğini söyledi. Kafka, emekli maaşını kaybetmiş olsa da, hayatını, sağlığını ve çalışma potansiyelini yeniden kazanmıştı işte. Freud bunu söylerken gülümsedi. Ve bir de karar verme özgürlüğünü. "Filistin yolculuğuyla ilgili planınız nedir Franz?"

"Aradaki bağlantıyı anladım," diyerek kafasını salladı Kafka. "Vazgeçmiş değilim. Ama şimdi, Berlin'e ulaşmam gerekiyor."

"Bunun önünde bir engel mi var?" diye sordu Freud ve böylece Kafka, yola çıkmakta özgür olduğunu anladı.

On Sekizinci Bölüm

Gece geç saatte Tamás'ı aradım. Sesi keyifsiz geliyordu.

"Prag'da neler oldu?" Ben ona keyifsizliğinin nedenini soramadan, hemen konuşmaya başlamıştı.

"Krank'la buluştum."

"Nasılmış?"

"İyiymiş. Dediklerine göre, genç kadınlarla takılıyormuş."

"Formda kalmak için bire birdir. Kafka'yı bulabildiniz mi bari?"

"Hayır, ama gezi faydalı oldu."

"Bu saçmalığa son vermeyi hâlâ düşünmüyor musun?"

"Saçmalık değil."

"Belki de senin hasid sadece hayal görmüştür. Kafka'yı bir başkasıyla karıştırmıştır. Gördüğü fotoğraflar ve okuduğu makale kafasını karıştırmış olmalı. TSSB. Travma sonrası stres bozukluğu. Belki de gerçek bir hasid bile değildi."

"Ya neydi?"

"Sahte hasid. Dublör. Belki birisi sana şaka yapmak istemiştir. Ya da hayal gücün seninle oyun oynamıştır. İlaç mı

alıyorsun? Ya da Kafka okuya okuya kafayı yemiş birisi de olabilir."

"Dalga geçme!" diye patladım.

"Ben de senin gibi fikir üretiyorum. Öncelikle bu fantezinin senin için neden bu kadar önemli olduğunu anlaman lazım," diyerek sesini yükseltti. "Bundan daha önemli bir işin yok mu senin?"

"Tamás, senin derdin ne?"

Kameraya arkasını döndü ve sigara paketine uzandı. Ağzına bir sigara tıkıştırdı, kibrite uzandı ve sigarayı yaktı. İlk nefeste çektiği dumanı üfledikten sonra cevap verdi:

"Canım sıkkın. İki yerde birden yaşamaktan bıktım. Nerede kendimi evimde hissedeceğimi bilemiyorum."

"Ben de aynı durumdayım..."

"Ama Budapeşte'den dışarıya adımını atmıyorsun. Ya da nadiren atıyorsun. Ben iki yerde yaşıyorum. Ailem ve geçmişim orada, hayatım ise burada. Daha doğrusu, hayatımın nerede olduğunu bilmiyorum. Sen en azından vatanında yaşıyorsun."

"Burada kendimi yabancı hissediyorum."

"Antisemitizm yüzünden mi? Buradakiler duyunca şaşırıyorlar sadece. Belki de sinirlerin yıpranmıştır."

"Öyle mi dersin?" Düşüncelere dalmıştım. Birkaç saniye boyunca, okuduğum makaleleri, mitinglerde atılan sloganları, eylemcilerin taşıdıkları dövizleri hatırlamaya ve içimdeki yabancılaşma hissini bu antisemitizm fenomeniyle ilişkilendirmeye çalıştım. Gerçekten de nedeni bu olabilir miydi?

"Bizim sorunumuz bu değil," dedim. "Sadece onun nesnesiyiz biz. Ya da, daha ziyade bahanesi. Sanki bizim başımızdan geçmiyormuş gibi..."

"Öyle de olsa yavaş yavaş ruhunu zehirliyor olabilir. Özellikle de, antisemitizm karşıtlarından çok, bunları görüyorsan.

Bence düşündüğünden çok daha fazla insanı rahatsız ediyor bu durum. Acaba esas derdin, kendi kendine yabancılaşmış olman olamaz mı?

"Olabilir."

"Herkes kendini biraz yabancılaşmış hisseder, sadece tanımlayamaz. Sen de yabancılaşmışlığını baş köşeye koyuyorsun. Belki de uğraşacak bir şeyler arıyorsundur. Nevrotiksin ama en azından öyle olduğunu biliyorsun. Kendi yabancılıklarıyla barışık olmayanlarsa, başkalarının içindeki yabancıdan nefret etmekle uğraşırlar. Daha kötüsü de bu yabancıların kökünü kurutmaya çalışırlar. Bu durumda, senin bunu Yahudi olmana bağlaman ve bu konuda romanlar yazman en iyisi. Vatanında düşündüğün kadar yabancı olduğunu sanmıyorum. Kendini yanlarında yabancı hissettiğin Yahudiler de yok mu?"

"Birkaç tane var."

"İşte bak! Aptal *goy*lar[1] gibi, aptal Yahudiler de vardır. Tam tersi de doğru. Babel ne demişti? Senin bunu daha iyi bilmen lazım... Hani şu... dükkândaki yaşlı adam... Birbirlerine destek olması gereken iyi insanlardan bahsediyordu ya hani."

"'Ben iyi insanların Enternasyonal'ini istiyorum.' *Gedali*.[2]"

"Evet, böyle bir şeydi," dedi ve gülmeye başladı.

"Ne var?"

"Enternasyonal'i en son ne zaman söylediğini hatırlayabiliyor musun?" diye sordu.

"Maalesef. Dakikası dakikasına hatırlıyorum," dedim somurtarak. Unutulacak bir şey değildi ki. "Askerliğimi seksenli yıllarda yapmıştım. Tek katlı, uzun bir barakanın etrafında

[1]Yahudilerin Yahudi olmayanlara verdikleri isim. (ed.n.)

[2]Isaac Babel kaynaklı, Siyonist bir sesleniş; Yahudiler için Avrupa'nın bittiğini ve henüz yapabiliyorken, kaçmaları gerektiğini belirten bir tabir. Ayrıca ilgili hikâyenin ve hikâyedeki dükkân sahibi yaşlı adamın da adı. (ç.n.)

iki saat uygun adım dönüp durmuştuk. Bir yandan da sürekli bunu söylüyorduk."

"Berbat bir şey."

"Ya sen? Sen en son ne zaman söyledin?

"Güleceksin. Prag'da, Rudilerle. Jaruzelski darbesinden[3] önce olduğuna eminim. Sonrasında artık Enternasyonal söyleyecek hevesimiz kalmamıştı. Espri olarak bile. O son seferinde biraz da içince keyfimiz gelmişti. Bir Charta 77[4] partisiydi sanırım. Herkesin bildiği uluslararası devrim marşları söylemiştik. Batı'dan gizlice getirilen mülteci edebiyatı eserlerini değiş tokuş etmiş, hapse atılan Çek devrimcilerle dayanışma göstermek için de imza kampanyası başlatmıştık. Bira ucuz, kızlar cömertti, biz de gençtik. Geçti gitti. Sen şimdi kaç yaşında oldun?"

"Kırk."

"Ben de neredeyse aynı yaştaydım. Erkeklerin en güzel yılları. Bu yılların kıymetini bil."

"Kadınlarla aran nasıl?" diye sordum biraz rahatlamış bir tavırla.

"Boş ver. Eski karım beni ziyarete geldi. Kadınların neler yapabileceğine inanamazsın. Eve döneceği anı iple çektim. İlişkimizi yürütemiyoruz. Birbirimize yabancı gibiyiz. Ama çocuğu çok özlüyorum."

"Sadece bazı anlarda yabancı değiliz. Seks ve dua sırasında."

"Bir tek ilkinden haberim var..." Hınzırlık yapıyordu. "İkincisiyle işim olmaz."

[3]Polonya Halk Cumhuriyeti komünist hükümetinin, ülkedeki muhalefeti bastırmak için 1981'de ilan ettiği sıkıyönetime atıfta bulunuluyor. Bu dönem General Jaruzelski'nin adıyla anılmaktadır. (ed.n.)

[4]Çekoslovakya'da komünist yönetime muhalif olan bir grup. Adını 1977'de yayınladıkları bildirgeden (Bildirge 77) almıştır. (ed.n.)

On Dokuzuncu Bölüm

Solgun görünmesine ve öksürüğüne rağmen en son görüşmelerine kıyasla çok daha iyi durumda olan Kafka'yı Dora Berlin'de bekliyordu. Kafka artık kan tükürmüyordu ve iştahı da açılmıştı. Geçmiş ayların zorlukları çehresinde izler bırakmış olsa da, fiziksel çalışmadan ötürü kas yapmışçasına daha erkeksi bir havası vardı ve daha neşeli görünüyordu. Hemen ertesi günü iş aramaya başlamak istiyordu; Dora onun bu çalışma şevkini görünce gözlerine inanamadı.

Kafka'nın artık yazı yazmadığını, en fazla kendisine ve Ottla'ya mektup yazdığını, ancak bu mektuplarda da kendini kandırıp yazılarını mektupların içinde kamufle etmemek için boyut kısıtlamaları belirlediğini duyduğundaysa, Dora, Kafka'nın özdisiplini karşısında hayretler içerisinde kaldı.

Ertesi gün Kafka'yı Viyana'da edindiği ilkel becerileriyle tali işler görebileceği marangozhaneye götürdü. Kafka bahçıvanlık okulunda da birkaç ders alarak hububat yetiştirmeyi ve meyve ağaçlarının budanmasını öğrenmişti, ancak sadece Wannsee'de iş bulabildiğinden, daha yakın bir yerlerde bir iş olanağı

çıkmasını beklemeye başladılar. Dora, Berlin'deki Yahudi Halkevi'ne geri dönerek yeniden İbranice dersleri vermeye başladıysa da, oyunculukla ilgili umutlarından vazgeçmemişti.

Kafka yazı yazmıyordu, durumu stabildi ve geceleri de daha rahat uyuyordu. Sosyal hayatın eksikliğini çekse de, tanınma riskini göze almak istemiyor, Yahudi üniversitesinin açık derslerine gitmektense, Dora'ya kütüphaneden kitap getirtmeyi tercih ediyordu. Ottla ise arada sırada bir miktar para, meyve ve çikolata gönderiyordu. Kafka'nın iyileşip iyileşmediğinin ve hasta bedeninin güçlenip güçlenmediğinin anlaşılması için, kilo almış olmasının ve daha rahat nefes alıyor olmasının belirleyici olmadığını, aradan daha uzun zaman geçmesi gerektiğini biliyorlardı.

Freud'la, her şey iyi giderse baharda Viyana'ya kontrole gideceği, ancak o zamana değin Freud'u sadece ihtiyaç olursa arayacağı konusunda anlaşmışlardı.

Kafka yazı yazmadığından ve marangozhanede de genelde gündelik, sıradan konulardan bahsettiklerinden, hani belki ancak pek ilgilenmediği halde biraz politika konuştuklarından, akşama doğru bir şeyler anlatma isteği iyice kabarıyordu. Bu nedenle de, akşamları Dora'yla kol kola Steglitz'de ya da belediye binasının önündeki parkta gezerek, hafta sonları da daha uzaktaki Grünewald'a giderek sohbet ediyorlardı; daha doğrusu genelde Kafka konuşuyor, Dora da dinliyordu. Franz dönüp dolaşıp, hâlâ boğuşmakta olduğu Brenner'in İbranice kitabından bahsediyordu. Bu sırada başka birçok kitap okumuştu ama bu kitapta sayfa sayfa, zorlukla ilerliyordu. Sabırsızlandığı için Dora'dan birkaç sayfa okumasını ve hikâyenin gelişimini anlatmasını istemişti. Duyduğu hikâye onu hem üzmüş, hem de Freud'un daha önce söyledikleri çerçevesinde onu cesaretlendirmişti.

Vatanı, etten ve kemikten insanlar oluşturacak. Belki de bu insanlar birbirlerinden güç alabilecek, diye dalıp gitti Kafka, gezintisi sırasında kızak kayan çocuklara bir yandan imrenerek bakarken. Sanki bir ülkeye değil de, doğrudan Eski Ahit'e adım atmaya hazırlanıyormuş gibi hissettiğini ve bunun için de sadece bedensel ve ruhsal olarak değil, zihinsel olarak da güçlenmesi gerektiğini söyledi. *Musa'nın Beş Kitabı*, *Peygamberler*, *Krallar* ve *Kronikler* başkaları için sembolik anlamlar giydirilmiş metaforlarla doluydu, ancak Yahudilerin kendi tarihleriydi, kelimesi kelimesine kabul etmeseler de... Kudüs'teki Duvar'ın önünde dua etmeye giden herkesin, bu duvarın Kral Süleyman'ın mabedinin kalıntısı olduğunu bilmesi gerekirdi. Eğer öğrenmenin bir sebebi varsa, o da zamanı ve yıkıntıları aşmaktı.

Konuştukça, yüzü kıpkırmızı olmuştu. Dora mutlulukla ona bakıyor, bir yandan da terleyip hasta olmasından korkuyordu. Kafka birdenbire durakladı ve sustu. Bir boşluğa, bir Dora'ya baktı; sanki orada değilmiş, bir korkuya kapılıp gitmiş gibiydi.

"Ne oldu?" diye korkuyla sordu Dora. Bir banka oturmak zorunda kaldılar.

"Kalabalıklar," dedi Kafka. "Kalabalıklar görüyorum. Vatana ulaşmaya çalışan, sefil, zavallı kalabalıklar. Ama ondan önce... Onları sürgün ediyorlar Dora! Her şey aynen... aynen bir soykırım gibi..."

"Sakin ol Franz, sakin ol!" diyerek onu kucakladı Dora. Bütün bedeninin titrediğini, alnının alev alev yandığını ve terlediğini hissediyordu. "Eve gidelim Franz!" dedi korkuyla. Bu ateş nöbetiyle birlikte tüberküloz halinin tamamen geri gelmesinden endişe ediyordu.

Ne olduğunu, bu kendinden geçme halinin neye işaret ettiğini anlamamıştı. Franz'ı yatırdı, ateş düşürücü ilaç verdi, su içirdi, sarılarak onu ısıtmaya, keyfini yerine getirmeye çalıştı, ama Franz bütün akşam titredi ve sonra bir anda, göz açıp kapayıncaya kadar derin bir uykuya daldı.

Sabaha ateşi düşmüştü, ama keyifsiz olduğu halde akşamki nöbeti hatırlamıyor gibiydi. İşe gitmekte ısrar ediyordu. Gün boyu bir masa yüzeyinin cilalanması, sonra ayaklarının montajı ve tutkallanması işine dalıp gitti. Akşam eve döndüğünde hastalık belirtilerinden eser kalmamıştı.

"Tercihen Yahudilerin de değil, çocukların rüyalarını gerçekleştirmek isterim," dedi akşam yemeğinde. Çocukları, büyüdüklerinde kimseden nefret etmeyecekleri şekilde büyütmek gerekiyordu. Ne sınırlara ihtiyaç olmalıydı ne Yahudi devletine ne de başka devletlere... Milletler Cemiyeti I. Dünya Savaşı'ndan sonra azınlıkların korunması için pek çok önlem almıştı. Ama çocukların devletçe korunması konusuyla kimse ilgilenmiyordu. Halbuki çocuklar her zaman ve her yerde azınlıktı ve büyüklerin otoritesi altındaydı. Eğer onlara iyi bakılmazsa, aynı ebeveynleri gibi olacaklardı. "Savaşacaklar, çocuklarını mahvedecekler, çocukları da aynen onlar gibi savaşıp aynen onlar gibi kendi çocuklarını mahvedecekler," diye anlatmaya devam etti. Dünyadaki şiddetin sona ermesi için, bu şeytani döngüyü kırmak gerekiyordu. Tek olasılık buydu!

"Çok güzel bu," diye cevapladı Dora. "Neden bundan bir şeyler yazmıyorsun Franz?"

"Artık yazı yazmıyorum," diyerek başını iki yana salladı Franz. "Önemli olaylar nasıl olsa gerçekleşecek, önemsiz olanlar ise geçip gidecek. Yüz yüze konuşmak gerek."

Dora onu anlamasa da, yazı yazmaya zorlamak istemiyor-

du. Kafka'nın yazı yazmıyor oluşunu bir kayıp olarak değerlendiriyor olsa bile, yazı yazmayışının, iyileşme süreciyle bağlantılı olduğunu biliyordu. Franz'ın hayatı ve huzuru kitaplardan daha önemliydi ve Franz görünür biçimde daha sağlıklı ve huzurluydu; işe gidiyor, bir şeyler öğreniyor, kitap okuyor ve spor yapıyordu.

1924 kışını ve baharını böylece atlattılar. Franz'ın durumu kötüleşmemişti. Tanıdıklarını yavaş yavaş ve dikkatle seçerek yeniden sosyal hayata adım atmışlardı. Yeni arkadaşlarını özellikle de açık üniversitenin öğrencilerinden seçiyorlardı. Dora, Franz'dan bahsettiği eski tanıdıklarını kendilerinden uzak tutmaya çalışıyor olsa da, bu gizlilik halinin yakında son bulmasını ümit ediyordu.

Ertesi yıl Brod, Dora'ya, Kafka'nın *Dava* isimli romanının yayınlandığını bildirdi ve telif hakkından bir miktar para alacakları haberini verdi. Dora, neşeyle Franz'a mektubu gösterdi. Franz kitabın çıkmasıyla hiç ilgilenmese de, Max'ın Dora'yı düşünmesine memnun olmuştu. Kitabı eline alıp okumaya başlarsa belki de kendini kaybedeceğinden ya da hata bulup düzeltmeye çalışacağından korkuyordu; o zaman kendine engel olamayabilir ve eski haline geri dönebilirdi.

Freud, Kafka'ya, yazı yazmanın onun için bir uyuşturucu gibi olduğunu, acılarını dindirip her şeyi unutturduğunu söylemiş, hatta yazı yazmaktan başka bir hayatı olduğunu ve özbenliğini bile unutturduğunu, böylece duygularını sadece yazarak aktarabildiğini anlatmıştı. İyileşmesi ise, duygularını doğrudan ifade etme yeteneğini, arzularını, hazlarını ve öfkelerini geri kazanabilmesine bağlıydı.

Franz'ın yazıdan uzak kaldığı aylarda deneyimlediği şeyler –gündelik işlerden keyif almak; bitkilerin, çiçeklerin değişken

renklerinde, kokularında, eşyaların dokusunda, yiyeceklerin lezzetinde saklı mutluluklar; gözleri kapalı, düzenli ve derin derin nefes almanın hissettirdiği ve güneşli geniş çayırları, sık ağaçlı buğulu ormanları anımsatan özgürlük; kendi eliyle yaptığı eşyaların yüzeylerine ve formlarına dokunmak; Eski Ahit ve Talmud müfessirlerinin incelemelerinde ve diğerlerinin kitaplarında bulduğu entelektüel tatmin; Dora'yla yakaladıkları tensel uyum ve şimdi, Viyana'dan döndükten sonra damarlarına kadar hissettiği kendi mutluluğunun eksiksizliği–, tüm bunlar yazının yerini tutmaya yetmişti. Düşüncelerini not almamayı, zihninde dönüp duran düşünceleri sürekli olarak sabitlemeye çalışmamayı başarmıştı; tüm bunlar artık dayanılmaz acılara neden olmuyordu: O gümbürdeyen baskı dinmişti. Hatta eski alışkanlıklarından uzaklaştıkça, şaşırtıcı biçimde, yazı yazmayı gittikçe daha az özlüyordu. İçinden bir şeyler çıkarılmış, çıkan parçanın yerindeki ruh dokusu ölmüş, ama bir başka yerde güçlenmiş gibi hissediyordu.

Geçmişine dair her şeyden kararlılıkla uzaklaşmak ve Filistin'deki yeni hayatlarına hazırlanmak istiyordu.

Dora yine de rahat edememiş, hemen Kurfürstendamm'daki ilk ciddi kitapçıya gidip o kitabı bulmuştu. Eve dönen Dora'nın paket kâğıdını açarken ve yeni basılmış, matbaa kokulu kitabı Kafka'nın ellerine bırakırkenki heyecanlı hareketlerini yadırgayan bir tebessümle izlemişti Kafka.

Yeşil kumaştan kapağı ve dizgiyi pek beğenmemişti. Kendisine kalsa, daha geniş kenar boşlukları bırakır, satırlar arasındaki boşluğu artırır ve tüm kitabı, daha büyük, okunur harflerle bastırırdı. Yayıncı belli ki tasarruf etmek istemişti. Sayfaları ihtiyatla çevirdi, sonra birdenbire kitabı burnuna doğru kaldırdı ve yeni basılmış kitap kokusunu keyifle içine çekti.

Bir koltuğa yerleşip Brod'un önsözünü ve paylaştığı hatıraları okumaya başladı. Kendisini hayal kırıklığına uğratacak bir şeyler bulacağından korkuyordu. Bazen kafasını iki yana sallayarak yüzünü avuçlarına gömüyor, bazen de başını hoşnutça sallıyordu. O sırada akşam yemeği için sebze doğramakta olan Dora, birden Kafka'nın gözlerinin yaşardığını fark etti.

"Ne oldu?" diyerek yanına gitti ve onu kucakladı.

"En zoru da bu," diyerek başını salladı Franz. "Max'ı özlüyorum. Bilgiçlik taslamasını da aynı şekilde. Hem Klopstock da daha seyrek geliyor. Prag'ı özlüyorum. Antisemitlerini bile özlüyorum," diyerek gülmeye başladı ve burnu akmaya başlayınca cebinde mendil arandı. Dora hemen bir mendil çıkarıp uzattı.

"Neden Max'ı aramıyorsun?" diye sordu Dora. "Onunla konuşsan ne olacak ki?"

Franz başını salladı. Gitmeyecekti. Birlikte olmamalıydılar. "Buluşursak... Yazı yazmam konusunda beni ikna etmeye çalışır. Geri dönmemi ister. Ben de karşı koyamam. Yeniden yazmaya başlarsam... Hem belki de artık yazı yazamıyorumdur. Ya da eskisi gibi yazamıyorumdur. Her şeyi kaybedebilirim. Yazı yazmak ya da yaşamak. Yapmam gereken seçim bu, anlıyor musun?"

Dora'nın ellerini öylesine sıkıyordu ki, genç kadının parmakları uyuştu. Dora bunun üzerine diğer elini Franz'ın elinin üzerine koydu ve parmaklarını yavaşça elinden kurtararak şöyle sordu:

"Madem böylesine rahatsız oluyorsun... Daha sonraki kitaplarını sana göstermeyeyim mi?"

"Hepsini mi yayınlatacak?" diye sordu Franz.

Dora'ya kalbi kırılmış, hayalleri yıkılmış bir çocuk gibi görünüyordu.

"Bu kitaplarla geçineceğiz Franz. En azından kitapların da bir katkısı olacak."

Kafka gülmeye başladı, ama Dora onun acı çektiğini hissedebiliyordu. Kafka yeniden konuşmaya başladığında artık ciddiydi.

"İnsanların dikkatini çekebilmek için hayatını feda etmen gerekiyor. Halbuki ben bunun için yazmıyordum. Görünmekten ziyade kaybolmak için yazıyordum. Yazılarımda kişisel sayılabilecek hiçbir şey yok neredeyse. Gerçi yazdıklarımı açıklamaya çalışmak zorunda kalmayınca ya da başkalarının neyi nasıl yanlış anladığını duymayınca tüm bunları yaşamak çok daha kolay. Başka bir hayat istiyorduysan, üzgünüm."

"Aklını mı kaçırdın?" diyerek iki eliyle Kafka'nın yüzünü kavradı Dora. "Asla senden başka bir hayat istemedim."

Berlin'deki gezintileri sırasında ya da işten eve gelirken Kafka'nın aklına sıklıkla "başı dik gezmek" metaforu geliyordu. Kendisine kalsa, yazılarında metafor kullanmamayı tercih edecek olsa da, bu imge ve anlamı düşüncelerinin arasında yer etmişti. Son zamanlarda binaların süslü dış cepheleri, üst katlardaki teraslar, çekici kıvrımları olan süslemeler ve çatıların altında dolanan sarmaşıklar dikkatini çekmeye başlamıştı. Dik durmaya ve bazı kötü niyetli karikatürlerdeki Yahudi tasvirleri gibi kambur gezmemeye özen gösteriyordu. Sürekli izleniyor olduğu hissi azalmış, ancak yok olmamıştı; Avrupa'da kaldığı sürece yok olacağını da zannetmiyordu. Gerçi nerede olursa olsun fark etmeyecekti. Bu bakışın öznesi onu dikkatle izlemeye her zaman devam edecekti. Kendi gözleriyle de bu bakışı takip etmeye çalıştığından, dikkati hep üzerine çekecekti. Kendisine benzeyen insanların arasında olursa, bu korkuya dayalı şüphenin de ortadan kalkacağını düşünüyordu. Öte

yandan, bu şüphenin, nevrozunun bir parçası olduğunu da biliyordu. Sadece Çeklerin, Almanların ya da kadınların değil, babasının da usanmaksızın kendisini eleştiren bakışını üzerinde hissediyordu her zaman. Kendi bedenini, çöküк yüzünü, kepçe kulaklarını babasının acıma dolu bakışlarıyla değerlendiriyor, her davranışını onun bakışlarıyla ölçüyordu. Daha acı verici olansa, her ne kadar bu bakıştan kurtulmaya çalışıyor olsa da, bazen, eğer dikkat etmezse tüm dünyayı babasının gözleriyle izleyecekmiş gibi geliyor olmasıydı.

Yetişkin bir insanın –kendisi bilincinde olmasa da– gündelik halinin bu olduğunu artık seziyordu. Tüm bunlara bir anlam vermeye çalışmanın, bunu her seferinde tekrar tekrar denemenin değip değmeyeceği konusunda kararsızdı. İnsana çıkış yolunun olmadığını gösterdiği halde, son kertede eğlendirici olan sanatın kendisi de çürümüş değil miydi? Dersi her seferinde yeniden anlatıp duran ancak yardım etmekten âciz her büyük eser aslında kendi kendine hizmet eden birer süsleme değil miydi? Ve de daha iyisini bulamayıp dersi sürekli tekrarlayarak sırtını sözcüklere dayamak acaba trajikomik değil miydi? Din ve felsefenin yanında sanat olsa olsa teselliydi; tabii eğer insan sefil varoluşunu bir şekilde ifade edebilir ve bununla biraz da olsa genişletebilirse…

Dora, Franz'ın edebiyattan çekilme ve eski yazılarının yayınlanmasından alacakları paranın geçimlerine önemli bir katkıda bulunacak olmasının ötesinde kitaplarının kaderiyle ilgilenmeme kararını kabullenmişti. Kendi oyunculuk hayallerinden ise vazgeçmemişti. Eğitim olanaklarını araştırmaya devam ederken, bir yandan da başka konularla ilgileniyordu. Birlikte geçirdikleri zaman uzadıkça, Franz Kafka'dan çocuk sahibi olma isteğini daha keskin hissediyordu.

Yirminci Bölüm

Berlin'e gitmem gerektiğini biliyor ama yolculuğu erteleyip duruyordum. Tamás'ı tekrar rahatsız etmek istemesem de, bana yardım edebileceğini biliyordum. Amerika'ya gitmeden önce, pek çok Kafka araştırmacısının çalıştığı Berlin'deki Freie Universität'te ders vermişti Tamás. Bu araştırmacılar, Kafka'nın eserlerini sadece Prag'ın kültürel arka planına değil, Yahudi mistik geleneğinin içerisine de yerleştiriyorlardı. Bu araştırmacılardan biri olan Manfred Göts, Kafka'nın eserlerinin analizi için özel bir araştırma grubu kurmuştu. Bilgisayar yardımıyla dilbilimsel analizler yaparak Kafka'nın eserlerindeki bölümleri başka metinlerle karşılaştırıyorlardı. İnternette bu araştırmayla ilgili fazla detaylı bilgi yoktu. Ne beklemem gerektiğini bilmiyordum; sonuçta onlar da var olan metinlerden, herkesin bildiği kaynaklardan faydalanıyorlardı. Yine de takılıp kaldığım noktada bana bir ivme sağlayabileceklerini umuyordum.

Kafka'nın takma isimle yazmış olması ve bilgisayarlı analizin dayandığı yapısalcı modeller sayesinde bunun ortaya

çıkarılması durumunda neler olabileceğini düşündüm. Gerçi bunun olabilmesi için, en azından Kafka tarafından yazıldığı izlenimi uyandıran yazıların ortaya çıkması gerekiyordu.

Tamás'a Skype üzerinden ulaşamıyordum; son günlerde sürekli çevrimdışı görünüyordu. Seyahate çıkmış olabilirdi. Ona bir e-posta göndermekle yetindim. Karşılığında, Macarca karakterler olmadan yazılmış bir cevap geldi. Berlin'deki bir arkadaşının iletişim bilgilerini veriyordu. Tamás'ın bu arkadaşı da beni Kafka araştırma merkezinde çalışan birisiyle bağlantıya geçirdi.

Son aylarda, üniversitede verdiğim dersler ve Kafka meselesi haricindeki her şeyi boşlamıştım. Ne kitap eleştirisi ne seminer ne de okuma gecesi tekliflerini kabul ediyordum. Oysa önceleri geçimimi bunlarla sağlıyordum ve teklifleri geri çevirdikçe, tasarruflarımı tüketmeye başlamıştım.

Üç günlüğüne Berlin'e gittim. Ucuz bir uçak bileti bulmuştum. Aslında daha ucuz bir otel de bulabilirdim, ama zamanında Kafka ve Dora'nın yaşadığı bölgede konaklamak istemiştim.

Freie Universität'in de Dahlem'de, Berlin'in Steglitz-Zehlendorf bölgesinde olduğunu haritada gördüğümde tüylerim diken diken oldu. Hiçbir şeyin tesadüf olmadığını hissettim birden. Dora'nın, bahçıvanlık okulunun olduğu bu bölgede ev kiralaması da tesadüf olamazdı. Kafka Prag'da da bahçıvanlık işleri yapmış ve Viyana'da da vaktinin bir kısmını buna ayırmıştı. Dora, Kafka'nın bir yıl önce, yıldırım hızıyla yükselen enflasyon ve mal darlığı zamanında, diğer insanların kaderini paylaşmak istediği için bu bölgede kuyruklarda beklediğini anımsıyordu, ya da kız kardeşi aracılığıyla, yardıma ihtiyacı olanlar için Prag'daki Yahudi kadın yardımseverler cemiyetin-

den yardım paketleri gönderttiğini... İhtiyaçlıların adreslerini bizzat almış, hatta kimin neye ihtiyacı olduğunu ve koşer beslenip beslenmediklerini de not etmişti.

Üniversiteye gitmeden önce, Kafka ve Dora'nın oda kiraladığı üç sokağı ziyaret ettim. Steglitz, Dahlem'in komşu semtiydi. Miquelstrasse'nin her dem yeşil olan sık yapraklı ağaçları, içinde piyano bile olan, ayrıca bir mutfakla banyosu da bulunan o balkonlu odada yaşadıkları zamanı anımsatıyordu. Dahlem'deki bahçıvanlık işine yakın konumuyla, büyük şehrin gürültüsünden uzak, havası temiz bir bölgede yaşamak için ideal bir yer gibi görünüyordu. Stieglitz'deki belediye binasına da yakındı. Kırmızı tuğladan bina, günümüzde camdan binaların arasında kalmış olsa da, kütüphane olarak faaliyet gösteriyor.

1923 sonbaharında, Miquelstrasse'ye taşınmalarından altı hafta sonra, sürekli enflasyondan yakınarak kiraya zam isteyen ve geceleri elektrik tüketilmesinden de şikâyet eden suratsız ev sahibi kadın yüzünden, Franz ve Dora taşınmak zorunda kalmıştı. Oysaki Dora, Franz'ın her akşam yakmaktan ve alevini ayarlamaktan zevk aldığı bir gaz lambası bile satın almıştı. Buna karşın oda kirası dayanılmaz bir hale gelince –ağustosta 28 Çek kronuyken, ekimde 180'e ulaşmıştı– taşınmaya karar vermişlerdi. Ev sahibesi canlarını sıkmasın diye de neredeyse gizli saklı taşınmışlardı. Son gün, Franz şehirde vakit geçirirken, Dora kalan eşyalarını Steglitz'den Dahlem'e doğru uzanan ve iki sokak ileride olan Grunewald Strasse 13 numaradaki yeni evlerine taşımıştı. Franz bu evi, zamanında ailesine yazdığı bir mektupta, "... güzel bir bahçesi, güzel döşenmiş iki (iki!) odası olan, ufak bir villa. Oturma odası en az şimdiki odam kadar aydınlık..." diye tasvir etmişti. Merkezi ısıtma ve elektrik de bu yeni evin artıları arasındaydı.

Ama ev sahibi kadın yine bu sefer de kiraya zam yapmak zorunda kalınca, 1 Şubat 1924'te Frau Dr. Busse'ye ait, Heidestrasse 25-26 numaradaki üçüncü evlerine taşınmışlardı. Burası, Dahlem'in güneybatısında, Zehlendorf'ta, önceki evlerine S-Bahn'la iki durak mesafede olsa da, daha önce yaşadıkları yerlere göre merkezden çok daha uzaktı. "Duraktan, Teltower Damm üzerinden, Potsdam'a giden anayoldan ve sık ağaçlı bir parktan aşağıya doğru, aralarına süslü villalar serpiştirilmiş kiralık malikânelerin yanından, bugün Busse Allee olarak bilinen Heidelstrasse üzerinde uzun bir yürüyüş." Civarda ormanlar ve göller de vardı ve evin güzel havalarda geçip oturdukları bir verandası da bulunuyordu. Dora'nın biyografisini yazan Kathi Diamant, *Kafka'nın Son Aşkı* isimli kitabında, taşındıkları sırada yakıcı kış soğuğunun hüküm sürdüğünü ve Kafka'nın evden pek çıkmadığını yazıyordu.

Profesör Götz ile öğleden sonra üniversitede buluşmayı kararlaştırmıştık, dolayısıyla Dahlem'e dönmem gerekiyordu.

Enstitü binası ufak bir tepenin üzerindeydi. Yolun kenarında yemyeşil ağaçlar sıralanmıştı. Biraz erken geldiğimden, üniversiteye ait botanik bahçesinde gezinme fırsatı da buldum.

Burada öğrenim görmeyi planlayan Kafka da, yüz yılı aşkın süredir faaliyet gösteren enstitünün seralarında ve bahçelerinde gezinmişti. 1923-24 sonbaharında ve kışında da bu civarda yaşamışlardı. Sık sık buralarda yürüyüşler yapmışlar ve Dora daha o zaman olanakları araştırmış olsa da, Kafka'nın sağlık durumu, planlarını gerçekleştirmesine engel olmuştu. 1925'te yine bu civarda ev tuttuklarındaysa, Kafka'nın marangozhanedeki işinin yanı sıra öğrenim görebilecek zamanı ve özellikle de gücü yoktu. Yeniden hukuk alanında çalışmak zorunda kalmaktan korkuyordu. Geçimi için o sıralar artık en fazla Ott-

la'ya güvenebilirdi, ama bitkilerle ve tarımla meşgul olmaktan da vazgeçmemişti. Zira çiçeklerin, adım atmak istediği dünyaya bir kapı açacağını çok iyi biliyordu.

Devasa serayı, tropik bitkilerin olduğu bölümü ve İtalyan bahçesini gezdim. Bazı bitkilerle ilgili yazılanları okudum. Bitkilerin Latince isimlerini aklımda tutmayı başaramadım; zaten bu bitkilerin Macarca isimlerini de bilmiyordum. Sanki başka bir dile, başka bir hayata aittiler.

Geç kalmaktan korktuğum ve botanik bahçesini gezmeye de vakit ayırmak istediğim için oldukça erken gelmiştim. Her zaman yaptığım gibi acele etmiyor oluşum beni de şaşırtmıştı. Parlak yeşil bitkilerin arasında kendimi iyi hissediyordum; ben de onlardan birisi gibiydim.

Enstitüde beni, benimle aynı yaşlarda, ince, siyah çerçeveli gözlüklü, uzun boylu, siyah boğazlı kazak ve kumaş pantolon giymiş bir adam karşıladı. Omurga problemi çekenlere özgü dik ve gergin bir duruşu vardı.

"Siz araştırmacı mısınız?" diye sordu el sıkıştıktan sonra ve oturmam için bölümün toplantı odasındaki boş masanın yanında bir yer gösterdi. Almanca konuşuyorduk. Resmi bir tarzı vardı. Gergindim. Ama askeri bir tavır sergilediğinden mi, yoksa başka bir sebepten mi gerilmiştim, karar veremiyordum.

"Hayır," diye cevapladım. "Yazarım."

"Ve Kafka'yla ilgili bir şeyler yazmak istiyorsunuz."

Gülümsemesinin alaycı olup olmadığını anlayamadım. Belki de ben fazla hassastım.

"Hayır," diye başımı salladım. Burada neden bulunduğumu açıklarmış gibi ekledim: "Aslına bakarsanız henüz bilmiyorum."

Başıyla onayladı ve beni dinlemeye devam etti. Konuşma-

nın gidişatını kolaylaştırmıyordu. Bakışlarını üzerimde gezdirerek beni baştan aşağı süzdü.

"Özel bir sorum olacak," diyerek ihtiyatla başladım. "Kafka'nın hayattayken yayınlanmamış ve farklı bir isimle yazdığı için ortaya çıkarılamamış metinlerinin var olması mümkün mü?"

Hiç düşünmeden, anında cevapladı:

"Eserlerinin çoğu ölümünden sonra yayınlandı. Bunları Max Brod'un yayınlattığını biliyor olmalısınız. Önce romanları, sonra hikâyeleri derledi, ardından da diğer yazıları. Günlükler, mektuplar, not defterleri vesaire. Brod'un bu elyazmalarını çeşitli kasalarda ve arşivlerde muhafaza ettiğini de biliyorsunuzdur. Mirasın idarecisi olarak da sekreterini tayin etmişti. Sekreteriyse bu yazıların büyük bölümünü İsrail'de muhafaza etti, ancak Brod'un vasiyetine tam olarak uymadı. Değişik kurumlara sadece birer elyazmasını verdi. Takma isimle yazılan yazılar konusundaysa şimdilik bir bilgimiz yok."

"Tespit edemediğiniz metinlerin olması mümkün mü?"

"Mirasta neler olduğunu tam olarak kimse bilmiyor," diye cevapladı. "Bunların neden gün yüzüne çıkarılmadığını da bilen kimse yok. Orada-burada, mezatlarda bazı parçalar ortaya çıksa da, geriye nelerin kaldığı bilinmiyor. Mirasçıların, koleksiyonu herkese açıklaması konusuyla ilgili dava İsrail'de sürüyor. Yani, eğer bu insanların gerçek mirasçılar olduğunu varsayarsak. "

"Dava mı?" şaşırmıştım.

"Evet. Brod'un sekreteri, yazıları Tel Aviv'deki kızlarına bıraktı. Devlet, yani Kudüs İbrani Milli Kütüphanesi de onlara dava açtı. Kısmen kasalarda, kısmen içeriye kimseyi sokmadıkları evlerinde sakladıkları her şeyi teslim etmelerini istiyorlar.

Evleri perili şato gibi... İçeriye kimse giremiyor. Avrupa'nın en önemli edebiyat miraslarından biri sağa-sola saçılmış durumda. Bizde herhangi bir malzeme yok, sadece araştırmalar var. Marbach arşivinde de bazı elyazmaları var. Bizler araştırmalarımızı kopyalar üzerinden ya da başkalarından ödünç aldığımız taranmış elyazmaları üzerinden yapıyoruz."

"Peki, sizce," diye sordum öfkeyle, "varlığından haberdar olmadığımız elyazmalarının olması mümkün mü?"

"Sizce?" Gülüyordu. "Kafka'nın kaybolan, yayınlanmamış ya da henüz bilinmeyen metinlerinin ortaya çıkabileceği bizim aklımıza gelmedi mi sanıyorsunuz? Ya da o otuz altı mektup... 1933'te Dora Diamant'ı yakaladıklarında bulunan ve ne Gestapo'dan ne SS'ten ne de Lubyanka arşivinden çıkan o otuz altı mektup? Bunların birkaçı ortaya çıkabilir tabii. Yine de bunun olasılığı, Wallenberg'in[1] ortaya çıkma olasılığıyla aynı."

Bir an nefes alamadım. Aklıma, inanmaya cesaret edemediğim bir düşünce takılmıştı. Kafka'nın kendi resmi ölüm tarihinden sonra da yaşamış olması ve yirmi yıl sonra Auschwitz'e götürülmüş olmasından bile çılgınca bir düşünceydi bu. Ya hasid yanılıyorsa ve Kafka Auschwitz'den de sağ çıkıp Rusların eline geçtiyse? Hayal gücüme gem vurup genç profesörün söylediklerine konsantre olmaya çalıştım.

"Peki, siz nasıl araştırmalar yapıyorsunuz?"

"Marbach'taki arşivle işbirliği yaparak, romanların, hikâyelerin ve günlüklerin eleştirel basımlarını hazırlıyoruz. Metinlerin bilgisayarlı incelemesini yapıp bunları dijitalleştiriyoruz ve metinler için çapraz referanslar ortaya koyuyoruz. Bir çeşit

[1]Raoul Wallenberg. İsveçli mimar, işadamı ve diplomat. II. Dünya Savaşı'nın sonlarında Macaristan'da binlerce Yahudi'nin hayatının kurtarılmasında öncü yol oynamıştır. 1945'te Budapeşte'de Sovyet yetkililer tarafından casusluk şüphesiyle gözaltına alınmış ve ortadan kaybolmuştur. 1947'de öldüğü kabul edilmektedir. (ed.n.)

Kafka hiper-metni ile Kafka sözlüğü geliştirerek, kelimelerin kullanılma sıklıklarını tespit ediyoruz. Çıkarılan kelime toplamının her yönünü bu amaçla geliştirilmiş bilgisayar programlarıyla inceleyebiliyoruz. Ayrıca, örneğin Kafka'nın en sevdiği yazarlardan olduğunu bildiğimiz Goethe'nin eserleri gibi başka Almanca metinlerle de karşılaştırmalar yapıyoruz. Size ilginizi çekeceğini düşündüğüm bir örnek göstermek isterim." Ayağa kalktı ve yandaki odaya girip oradaki raflardan bir kitap aldı. "*Kafka ve Kabala*. Profesör Grözinger'in metin analizi…" diye devam etti geri döndüğünde. "Kendisi Kafka'nın tüm eserlerine ezoterik metinler çerçevesinde yaklaşmıştır."

Daha önce bu ifadeyi sözlü olarak kullanan birini duymamıştım.

"Grözinger'in teorisine göre…" Kitabın sayfalarını çeviriyor, bir yandan konuşurken diğer yandan da gözlerini kitabın sayfalarında gezdiriyordu. "Kafka, Jirzi Langer'le mistisizm üzerine sohbetler ediyordu. Bu isim tanıdık geliyor mu?" Kafasını kaldırıp baktı ama ben başımla onaylamaya fırsat bulamadan devam etti. "Kafka'nın dine dönüp hasid olan Praglı çağdaşı. Belz'deki hahamın takipçisi. Muhtemelen Kafka, bekçi metaforuna yer veren *Kanun Önünde* meselinin de bulunduğu *Dava*'yı yazmaya başlamadan önce de onunla çalışmıştı. Sonrasında görüştükleri ise kesin. Tiyatrocu arkadaşı Jizchak Löwy ile daha 1911'de Talmud'un tanrısal gökyüzü ve koruyucu meleklerle ilgili bir bölümü üzerine sohbet etmişlerdi. Grözinger'e göre, Langer, Elijahu da Vidas'ın XVII. yüzyılda yazdığı Kabalacı eseri *Reşit Hohmah*'ı yani "Bilgeliğin Başlangıcı"nı Belz hahamının tavsiyesi üzerine çalışmış ve belki Kafka'ya da öğretmişti. Bununla meşgul olduğunu Langer'in *Dokuz Kapı* isimli kitabının girişinden de biliyoruz. Vidas'ın eseri

mistik çevrelerde popülerdi. Eserdeki bölümlerden biri, göksel mahkemelerden bahseder. Da Vidas'a göre, göksel mahkemelerde, insanlara karşı görülen davalar aralıksız devam etmektedir..." dedi burayı özellikle vurgulayarak. "Bu, Kafka'nın maneviyatındaki temel öğelerden biridir. Mahkeme; hastalıklar ve acılar dolayımıyla insanların hayatına müdahale eder. Bilgelere göre..." Tekrar kitaba baktı. "'Evinin taşları ve duvarları... ve insanın kendi ruhu ona karşı tanıklık eder... hatta onunla aynı çatı altında yaşayanlar bile.' Haham Yosi'ye göre her gün, Haham Natan'a göre ise her saat başı insana karşı bir hüküm verilir." Bu sefer de "hüküm" kelimesini vurgulamıştı. "Bu da, Kafka'nın ele aldığı temel konulardan biridir. Haham Acha'ya göre ruhu, insanın gizli gizli yaptığı şeyler hakkında bile rapor verir ve insanın yaptığı her şey kaydedilir. Gök gürültüsü ve kâbuslar da insanın dikkat etmesi gerektiğini söyleyen işaretlerdir. Şekinah da böyledir, yani Kabalacıların on Sefira'sının[2] insana en yakın olan katı; Şekinah göksel mahkemenin merkezinde yer alır. Haham Löw, yani sözleri yirminci yüzyılın başında bile Prag'daki sinagoglarda tekrarlanan Maharal, şöyle yazmıştır: '*Tanrı'nın krallığı*, yani Kabalacı tanrısal güçlerin onuncu tezahür formu, *O'nun dünyaya hükmetmesi ve O'nun hükmünün kanun üzerindeki yansımasıdır... Hâkim O'dur ve krallık da O'nun hükmüdür.*'" Yine "hüküm" kelimesine vurgu yapmıştı.

Derin bir nefes aldım. Masumca bir iç çekiş olsa da, profesör bunu fark etmişti.

"Biz bu tarz mikro dilbilimsel yöntemlerle çalışıyoruz..." Anlattıkları ilgimi çekmiyorsa neden vaktini çaldığımı ima edercesine dik dik bana bakıyordu. İç çekişimin anlattıklarına

[2]Tanrı'nın varoluşunun katmanları.

karşı verdiğim bir tepki olmadığını göstermeye çalışarak bir el hareketi yaptım.

"Da Vidas, Zohar'a referans veriyor," diye devam etti. "Zohar'a göre, en yüksek mertebeden bir ışık gelir ve 'yayılıp tüm lambaları yakar' ve burada Tanrı'nın ebediyete kadar yaşaması için diktiği, 'susuzluğumuzu gideren ve soyumuzu idame ettiren' bir ağaç da büyür. İşte bu ağaç Torah'tır ve yanında daha ufak bir ağaç da durmaktadır: Bu da bekçidir..." Kelimeyi vurgulamıştı. "Ve görevi de Torah'ın önüne sadece ona layık olanların çıkmasını, Torah'ın yolunda sadece onların yürümesini sağlamaktır. Torah'ın kapısında kakılıp kalmış insanlar hükmü beklemektedir. Kabala'ya göre Sefitor ağacının onuncu Sefira'sı bekçidir..." Yine kelimeyi vurgulamıştı. "Torah'ın yazılı haline giden göksel yolun üzerindedir. Mistik açıklamaya, sözlü geleneğe ve Torah'la ilgili tefsirlere göre, Torah yolundaki insan bekçiyle karşılaşır. Talmud'a göre insanlar göksel salonlardan geçerler, Kabala'ya göre de mahkemelerden. Dünyadaki yaşantımız da bu mahkemelerin bekleme salonudur. Dualardaki bazı kelimeler de buna işaret etmektedir. Gök gürültüsü, karabasanlar, hastalıklar, acılar, hatta sivrisinek sokmasından antisemitlere kadar her şey, mahkemeden gelen mesajlardır. Uzak ardıllardan Josef K.'nın *Dava*'sı da, suçlu insanın cezalandırılması olarak yorumlanabilir. Dava sırasında rahibin özetlediği gibi, dava bizzat hükme dönüşmektedir: 'Mahkemeye dahil olmayan hiçbir şey olamaz ki,' der Titorelli, Josef K.'ya *Dava*'da. Hatırlıyor musunuz? Da Vidas'ın eserinde, insanın bilgeliğin hazinesine ulaşmak için pek çok kapıyı ve bekçiyi geçmesi gerekir. Buna layık olmayan hiç kimse, daha ileriye gidemez ve onu suçlayan çokları çıkar. İlerlemek için gerekli şartları yerine getirenlerin ise 'tüm

suçlayanları, savunma avukatlarına dönüşsün…' Peki, insanın aldığı hüküm nasıl uygulanır?" diye sordu. Parmağını kitaptaki kelimelerin üzerinde gezdirip açıklamalar yaptığı sırada heyecanlandığını görebiliyordum.

"Şimdi dikkat edin!" Elini kaldırdı. "Da Vidas şöyle yazmış: 'Öldüğü gün, insanın mahkemeye çıkacağı ve yaptıkları için hesap vereceği gündür.' İnsanın yaptığı her şeyi kaydeden iki erkek (iki şahit?) gelir ve ölüm de, elinde cellat kılıcıyla çıkar mahkemeye: Hüküm gününde. İnsanın sevapları, beklenneceği üzere, lehinde tanıklık ederler: 'Onu savunan çıkarsa, kurtulacaktır.' Eğer çıkmazsa 'kralın celladı yanına gelir... elinde keskin kılıç parlamaktadır. O sırada başını kaldırıp bakan, bir evin duvarının sadece kılıcın parıltısıyla nasıl alev aldığını görebilir. O zaman, bizzat önünde görür…' Celladı demek istiyor… 'Celladın bedeni gözlerle doludur…' İzlenme hissi de Kafka'da tekrarlayan bir motiftir. 'Bir de, şunu unutmamalıyız ki celladın esvabı alevlerden yapılmıştır ve alevler sanığın bedeninin etrafında salınır.' Sonra gizemli bir bölüm gelir: 'Bazıları, pazaryerinin ortasında duran meleği çıplak gözleriyle görmüşler, diğerleriyse görememişlerdir.' Peki ya *Dava*'da K.'nin ölümü sırasında ne olur?" Bir anlığına sustu ve anlattıklarının yarattığı etkiyi tartmaya çalıştı. Bana meraklı gözlerle bakışından, benden bir cevap beklediğini anladım. Cevap veremediğim için gerildim. Sonunda devam etti:

"Benzerliklere dikkatinizi çekmek isterim! *Dava*'da da iki adam gelir ve içlerinden biri bir bıçak çıkarır." Başını eğip kitaptan okumaya devam etti: "'Kasap bıçağını kılıfından çıkardı, havaya kaldırdı ve iki tarafı da bilenmiş uzun, ince bıçağı bir süre ışıkta inceledi.' Josef K. 'bu sırada, taş ocağının yanındaki evin en üst katına bakıyordu. Bir ışığın parlamasıyla,

pencerenin kanatları da açıldı. Mesafe ve yükseklik nedeniyle zayıf ve güçsüz görünen bir adam, tek ve cesur bir hamleyle pencereden sarktı... Kim olabilirdi bu? Bir dost mu? İyi bir insan mı?.. Yardım etmek isteyen birisi mi?' Anlıyor musunuz?" diye sordu. "Orada da, burada da iki adam. Keskin kılıç ve bıçak, alevler ve ışık parlaması, melek, zayıf ve güçsüz adam ve umudun son parıltısı... Bir de kasap bıçağından bahsetmemiz gerekli tabii. *Kanun Önünde*'de şöyle yazmıştır: 'Her salonda bir başka bekçi durur.'" Bu sözleri ezberinden söylüyordu ve gözleri parlamıştı. "'Her biri bir diğerinden daha kocamandır. Daha üçüncüsünü görmeye ben bile dayanamam...' Anladınız mı? Kasap bıçağı ve *üçüncü*! Belki biliyorsunuzdur; Kafka'nın büyükbabası sünnetçiydi... *Oğul, baba, büyükbaba. Üçüncü* bekçi!" Sesi yükselmişti, titriyor gibiydi. "Bağlantılar sistemiyle ilgili sadece ufak bir tadımlık bu. Bunları ortaya çıkarmak için, başka metinlere atıfta bulunan hiper-metni ortaya çıkarmaya ihtiyacımız var. Bu da en iyi görselleştirmesi üç boyutlu yapılabilecek bir ağdır. Tüm metinleri, tüm kaynakları ve yazıların İbranice çevirilerini birleştirirsek..." Sesini alçalttı. "... son derece şaşırtıcı sonuçlar ortaya koyabiliriz."

Gizli bir şeyler söylemek ister gibi, arka tarafında kalan toplantı odasının giriş kapısına doğru baktı. Ellerini masanın üzerinde ileriye doğru kaydırdı ve benim ellerime değdirdi. Neredeyse fısıldıyordu.

"Kafka'nın eserlerinin, henüz bizim tanımadığımız pek çok göndermesi olabilir. *Kanun Önünde*'de yer alan *Mann vom Lande* tabirini biz bir defalığına kullanılmış basit bir ifade olarak görebiliriz. Oysa bu tabirin İbranicesi 'ha-arec', Yiddiş çevirisi ise 'amhorec'tir," diyerek bana baktı. Nedenini bilmeksizin, onaylar anlamda başımı salladım.

"Kim bilir..." diyerek devam etti. "... metinlerin birçok saklı boyutu olabilir. Sonuçta Kafka, modern bir mistik." Kollarını açtı ve ellerini yeniden masaya koyduğunda, parmaklarıma bilinçli bir şekilde dokunduğunu düşünmeye başladım. "Ve de gizli homoseksüel. İsrailli bir tarihçi, babasına, kadınlara ve tüm bedenselliğe karşı olan karmaşık tavrını buna bağlıyor. Bu nedenle ailesinin ve hatta tüm toplumun dışında kalmış. Bugün, Brod'un günlüklerde bu konuya işaret eden kısımları sansürlediğini biliyoruz. İlginizi çekiyorsa, size başka ilginç materyalleri de gösterebilirim. Örneğin, kendisi de homoseksüel olan Langer, Kabala'daki erotizm üzerine yazmıştır ki bu da Kafka'yı etkilemiş olabilir. Jesiva öğrencilerinin aşkından da bahsetmiştir Langer..." diyerek sesini alçalttı. "Aslında," dedi mahcup mahçup gülümseyerek, "artık sizli-bizli konuşmayı bırakabiliriz."

"Teşekkür ederim. Evet, bırakabiliriz. Bu kadarı şimdilik yeterli," diyerek elimi çektim. "Şu an başka bir şeye ihtiyacım yok. Son bir sorum var sadece. Eline Kafka ismiyle değil de başka isimle yazılmış bir metin geçerse, bilgisayar programı aracılığıyla bu yazının içeriğine, üslubuna, kullanılan kelimelere bakarak, bunu Kafka'nın yazmış olduğunu tespit edebilir misin?"

"Kafka birçok yazarı etkilemiştir, onu taklit eden çok kişi vardır. Ancak kendisinin takma isimle yazdığına dair bir bilgimiz yok," diyerek başını iki yana salladı. Kollarını kavuşturdu ve kendini disipline etmek istercesine ellerini koltukaltlarına yerleştirdi. "Bu türden bir metinle nerede karşılaştınız ki?"

"Böyle bir şeyden haberim yok..." Başımı iki yana salladım. "Teorik olarak soruyorum sadece."

"Teorik olarak, böyle bir yazıyı tespit etmemiz mümkün.

Ancak kesin bir sonuca varamayız. Birisi, kelimeleri bilinçli bir şekilde Kafka gibi kullanıp onu taklit etmeye çalışırsa, bunu şu anda tespit edemeyiz."

Yardımları için teşekkür ettim. Kapıdan çıkmadan önce, eğer bir sorum olursa, bir şeye ihtiyacım olursa ya da Berlin'in gece hayatını merak edersem onu arayabileceğimi söyleyerek kartvizitini uzattı."

"Akşam sinagoga gideceğim," diyerek geçiştirdim. Aslında ertesi sabah gitmeyi düşünüyordum. Teslim olur gibi kollarını kaldırdı.

Ertesi gün öğleden evvel tramvaya binip Prenzlauer Berg-be'ye gittim. Çok canlı bir ortam vardı; her kafenin bahçesi gençlerle doluydu ve kalabalık gruplar birlikte kahvaltı ediyorlardı. Boş boş gezmek, etrafa bakmak ve vakit öldürmek hoşuma gitmişti; bu bekleyişin de aradığım, ancak sadece puslu çeperlerini görebildiğim şeye beni yaklaştırdığını biliyordum. Bir zamanlar 1 Mayıs'larda dazlakların ve aşırı solcuların çatıştığı Kollwitzplatz'a daha önce de gelmiştim. Nazi karşıtı gösterilerin yapıldığı sıkı polis koruması altındaki alanı, Türk göçmen nüfusunun yoğun olduğu Kreutzberg'e taşımışlardı. Popülerleşen Prenzlauer Berg'de ne dazlaklar ne de otonomi isteyenler kalmıştı artık. Solcu pankartlar asılı tek tük kitapçılara rastladım. Bir köşede birkaç punk takılıyordu. Havada kavrulmuş kahve, taze çörek ve tatlıların kokusu vardı. Avrupa'nın devrimleri geçip gitmişti. Özgürlük olsa da, eşitliğin ve kardeşliğin ne izi ne de tozu vardı. Rahat ve şık giyinmiş insanlar sohbet ediyor, gazetelerin kalın hafta sonu eklerini karıştırıyorlardı. Oturup kahve içerek bir şeyler okumanın çekiciliğine karşı koymayı başararak Rykestasse'deki sinagoga doğru yoluma devam ettim. Kırmızı tuğladan binanın demir

kapısının üzerinde bir Davut yıldızı vardı. Güvenlik görevlisi pasaportumu kontrol ettikten sonra beni içeriye aldı.

Torah'ın o hafta için belirlenmiş kısmı yüksek sesle okunurken, başlarında renkli kipalar olan çocuklar bir içeriye, bir dışarıya koşturuyor, bahçede oyun oynuyorlardı. Mabedin içinde fazla kimse yoktu; on kadar erkek ve birkaç kadın sadece... Kadınlardan bazıları çocukların peşinden bahçeye çıkıyor, sonra geri geliyordu. Ayin sona erip de haham gümüş kupadaki şarabı ve çöreği kutsadıktan sonra, ben de dışarıya çıktım.

Bahçedeki kurumuş akasya ağacının etrafında çocuklar oynuyordu. Kalın gövdesinin üçlü çatalının üzerinden karşıya atlıyor, alttaki dallara tutunarak ağaca tırmanmaya çalışıyorlardı. Bağırışıp çağırışıyorlar, dikenler ellerine battıkça avuçlarına bakıyor, Almanca şikâyet, hatta küfür ediyorlardı. Berlin'deki bir sinagogun avlusunda bu çocukları izlemek sıra dışı bir deneyimdi. Çocukluğumda izlediğim savaş filmlerindeki Nazileri hatırlatan kaba sözlerin bu çocuklar tarafından bağıra çağıra söylendiğini duymak ise daha da garipti. Anneleri bazen aralarında Rusça konuşuyor, bazen de çocukları Almanca sözcüklerle yatıştırmaya çalışıyorlardı. Ben de hiç kimseyle konuşmadan ya da kimse bana seslenmeden otelime doğru yola koyuldum.

Yirmi Birinci Bölüm

Franz ve Dora günbegün geçim sorunlarıyla boğuşuyorlardı. Ottla Prag'dan yağ, bazen de çörek gönderiyor ama bunlar yeterli olmuyordu. Kafka geçinebilmeleri için marangozluğu bırakıp, yeniden hukuk işlerine dönmek zorunda olduğunu düşünmeye başlamıştı. Ottla bunun için diplomasını Prag'dan postayla göndermişti. Annesiyle babası, Franz'ın cenazesinden sonra diplomayı çerçeveletip oturma odasının duvarına astıklarından onu alıp postalamak Ottla için hiç de kolay olmamıştı. Genç kadın, Berlin'de Kafka'yla ilgili küçük bir sergi açılacağı için diplomanın aslını o koleksiyona bağışlamak istediğini söyleyerek, Hermann ve Julie'yi, diplomanın bir kopyasını yaptırıp duvara onu asmaları konusunda ikna etmişti. Bunu duyan anne ve babası, Kafka'nın diplomasını duvardan gururla indirmiş, Hermann onu çerçevesinden çıkarmış ve bir fotoğrafçıya götürüp kopyasını yaptırarak orijinalinin yerine bunu asmışlardı.

Bu esnada Franz, Berlin'de resmi ad değiştirme işlemlerini de tamamlamıştı. Ancak diplomanın üzerindeki ismin Dr.

Franz Löwy olarak değiştirilmesi için Prag'daki üniversiteye gitmesi gerekiyordu. Bunu yapmak çok riskli olacağından, Ottla'nın profesyonel bir kalpazana gidip diplomanın sahtesini yaptırarak bunu postalaması gerekmişti. Franz bu çözümü kabul etmek zorunda kalsa da, yeni işyerinin Prag Üniversitesi ile iletişime geçerek diplomanın gerçekliğini araştırmalarından korkuyordu. Dora ve Ottla ise, bunun sadece formalite olduğunu söyleyerek Kafka'yı rahatlatmaya çalıştılar.

Franz, Stieglitz'deki basın ofisinin camına asılan gazetelerde çıkmış iş ilanlarını takip ediyordu. Berlin'deki sosyal sigorta kurumunun hukukçu bir uzman aradığını görünce hemen başvuruda bulundu. Görüşmeden sonraysa, eğitiminin ve bilgisinin yeterli bulunduğunu, böylece başvurusunun olumlu sonuçlandığını bildiren bir mektup aldı. Bu kurumda çalışmaktan çekiniyordu aslında, ama kendini Dora'ya karşı sorumlu hissettiğinden, daha fazla para kazanabileceği bu işte çalışmaya karar verdi.

Dora'yı, 1926 yılının Kasım ayında, Düsseldorf'taki tiyatro okuluna kabul etmişlerdi. Dora, Kafka'dan kendisiyle birlikte Düsseldorf'a gelmesini istese de, Kafka oradaki iş imkânlarından emin değildi, sigorta işini aylarca beklemek zorunda kalmıştı zaten. Dora'nın kirasını ve eğitim masraflarını da karşılayabilecek kadar para kazanmak istiyordu hatta. Böylece Dora'nın eğitimine başlayıp bir yandan da iş araması, Kafka'nın da tıpkı Prag'da olduğu gibi altı saatlik mesai gerektiren sigorta işinin yanında öğleden sonraları Dahlem bahçe işleri enstitüsünde derslere girmesi konusunda anlaştılar.

Franz, boş zamanın daha iyi geleceğini kurumlu bir ifadeyle söyleyerek, kaygılanan Dora'yı rahatlatmış, ama gerçekten enstitüye giderek yeni bir kursa yazılmıştı.

Dora'nın gitmesiyle Franz yeni işine ve eğitimine başladığında, Freud'un tavsiye ettiği gibi disiplinli bir düzene geçmiş oldu. Öğleden sonra saat ikiye kadar yazıhanede çalışıyor, hafif bir öğle yemeği yedikten sonra da tramvaya binip Dahlem'e gidiyordu. Orada ağaç ve fide dikmeyi öğreniyor, bundan sonra da meyve ağaçlarının budanması ve bağcılığın püf noktalarını öğrenmeyi planlıyordu. Prag'da çıkan Siyonist dergi *Selbstwehr*'in Berlin'e ulaşan bir sayısında okuduğu, fidanlıkların sulanmasında kullanılan yeni yöntem de ilgisini çekmişti. Damla sulamanın sadece Ortadoğu'daki çöl şartlarında su tasarrufu yapmak açısından değil, bitkilerin uygun oranda sulanması açısından da önemli olduğunu anlatan grafiklere yer verilmişti dergide.

Franz bunu okuyunca neşesi yerine geldi. Keyiflenmesinin sebebini bulmaksa biraz zamanını aldı. Bu yöntemde ve onun yaygınlaşmasında, Yahudiliğin bir sembolünü görür gibi olmuştu. İnatçı ve sebatkâr, sonra hem yerel bir karakteri ve önemi olan, hem de dünyanın bütününe hitap eden bir posta şişesi...

Franz hafta sonları bazen Dora'yı ziyaret ediyor, Dora da arada sırada Berlin'e geliyordu. 1926'da *Şato,* 1927'deyse *Amerika* yayınlandı. Dora, kitaplar ve kendilerinden söz eden yazılar bağlamında herkese Kafka'ya karşı duyduğu sevgiden ve ortak yaşamlarından rahatlıkla bahsedebiliyordu. Tabii elbette, kesin olarak geçmiş zaman kipiyle. Dora, romanların yayınlanmasıyla gurur duyuyor ve Franz'ın çekincelerini anlamıyordu. Franz'ın yazı yazmaktan tamamen vazgeçmesini kabullenemeyip bir yandan Freud'a yüklenirken, bir yandan da Franz'ın hayatını aslında profesöre borçlu olduğunu unutmuyordu.

1927'de Dora, öğretmenlerinin gözlerinin üzerinde olduğunu bilse de, 1 Nisan ile 1 Mayıs arasında okuluna ara verdi. Kendi kendine bu durumu, Franz'ın sağlık sorunları nedeniyle yaptığı bir seyahat olarak açıklıyordu, çünkü Franz kışı sorunsuzca atlattıktan sonra şimdi üşütüp hasta olmuştu. Dora, uzakta olduğu için vicdan azabı çekiyordu. Franz'ın yanında olma isteği ve birbirlerine ait oldukları hissi gittikçe ağır basıyordu. İki şehir arasında gidip gelerek, kendini Franz ile okul arasında parçalanıyormuş gibi hissediyordu. Franz'ı acele ettirmek istemiyor, kendisi de eğitimine devam edip oyunculuk yapmak istiyordu. Ama diğer yandan, Franz'dan çocuk yapma arzusu da gittikçe artıyordu.

Kafka, sigorta işine kendisini iyiden iyiye kaptırmıştı. Bahçıvanlık da ona mutluluk veriyor, eğitimi gayet iyi gidiyordu. Seradaki fidelerin bakımı, toprağın kokusu ve baharda ağaç dikmek hoşuna gidiyordu. En çok da güzün bağbozumunu seviyordu; bağbozumu hem Eski Ahit'te anlatılan ilk üzüm yetiştiricisi ve şarap üreticisi olan İsrael'i, hem sarhoş edici içkilerin etkisinden söz eden Nuh'un hikâyesini, hem de Longos'un Antik Yunan hikâyesi Daphnis ve Chloe'de anlatılan, nektardan damlayan şehvetli atmosferi getiriyordu aklına. Sonbaharda bir hafta sonu öğrencileri bağbozumuna götürmüşlerdi. Orada üzüm salkımlarını keserken Kafka'nın içini atavistik bir mutluluk kapladı. Bu anı sanki sadece yazmak suretiyle eksiksiz yaşayabileceğini düşünerek yazı yazma arzusuna kapıldı, ancak Freud'dan öğrendiği tekniklerle dikkatini toplamayı başardı ve aklıselim düşündüğünde, yazı yazma arzusu gözüne nahoş bir anı olarak göründü. Sükûnetini geri kazandığında, içinden, bir mantra gibi, anıların kaynağının yazı değil, hayatın kendisi olduğunu tekrarlayıp durdu.

Aslında Berlin'deki Yahudi Halkevi kurslarına da seve seve katılırdı ama tanınmaktan korktuğu için bir süre daha buna benzer çevrelerden uzak durmaya karar vermişti. Bir gün, Filistin'de, sadece yeni ismiyle değil, yeni kişiliğiyle, insanların hayal meyal de olsa onu hatırlamalarından korkmadan, gerçekten yeni bir hayata başlayabileceğini ümit ediyordu.

Ailesinin ve arkadaşlarının yokluğuna katlanmakta zorlansa da, isim ve yaşam tarzı değişimi yoluyla gerçek bir kişilik değişiminden geçmiş gibi olmuştu. Eski arkadaşlarının yerine, bahçıvanlık okulunda ve İbrani Akademisi'nde tanıştığı, eskiden kim olduğunu bilmeyen insanlarla vakit geçiriyordu. Bir tek, anne babası yüzünden acı çekiyordu; Dora ve Ottla'nın, ölüm haberi anne babalarına ne kadar büyük bir acı getirmiş olsa da, üzerinden zaman geçtikçe acılarının azaldığını anlatarak onu rahatlatmaya çalışıyor olmaları nafileydi.

Bazen, geceleri yaşadığı vicdan azabı nöbetlerinde kendisine hâkim olamazsa, Freud'un yasağına rağmen anne babasına mektup yazmaya çalışıyordu. Ertesi gün, açık bir zihinle düşündüğündeyse, sırrını açıklayacak olursa ailesine daha da büyük bir acı yaşatacağına karar vererek mektupları yok ediyordu. Aklıselim düşündüğü anlarında, kırk bir sene boyunca çözemedikleri sorunları bundan sonra da çözemeyeceklerine kanaat getiriyordu.

Dora uzaktayken onunla seyrek konuşabildiğinden, yazı yazamamak ve yalnızlığında iyiden iyiye üstüne çöken duygularını Dora'ya sadece telefonda anlatabiliyor olmak da ona özellikle acı veriyordu. Bazen Freud'a da, yalnız ve yalnız o anki durumundan bahsettiği mektuplar yazıyor, sonra bunları da göndermiyordu. Bir keresinde, artık dayanamayıp Freud'u arayarak içinde bulunduğu yoksunluk hissini anlattığında,

profesör ona kısacık bir cevap vermiş, terapi sırasında verdiği önerileri hatırlatmaya çalışmıştı. Ama sesi, sakinleştirici bir etki yaratmıştı.

1927 kışında Kafka'ya, Budapeşte'de bulunan Klopstock'tan bir mektup geldi. Arkadaşı ona, yeni çıkan *Macar Edebiyat Ansiklopedisi*'nden bir sayfanın fotokopisini göndermişti. Ansiklopedide kendisiyle ilgili dört satır vardı ve o satırlarda da yanlış bilgiler yer alıyordu: Resmi ölüm tarihi olan 1924 yılını, doğduğu yıl olarak yazmışlardı. "Gördün mü?" diye soruyordu Klopstock, "resmi olarak da yeniden doğdun işte." Yazılanları okuduktan sonra bir an, Kafka'nın yüzü kıpkırmızı kesildi. İlk okuduğunda, bu naif hata onu şaşırtıcı derecede sarsmıştı; sonraları ise, kâğıdı Dora'ya gülerek gösterdi. Dora, Kafka'nın böylesi gülünç bir yazım hatası taşıyan ansiklopedi maddesiyle, kitaplarının yayınlanmasından daha çok ilgileniyor olmasını anlayamıyordu.

1928 yazında Dora mezun oldu ama pek fazla teklif alamıyordu. Sonunda, kısa bir süre Neuss şehrinde, Rajna Halk Tiyatrosu'nda rol aldı. İşsiz kalınca Berlin'e döndü ancak iş bulamıyordu. Yeni kız arkadaşları sayesinde komünist hareketin propaganda sahnesinden haberdar oldu. Katılımcılar arıyorlardı ve Dora da hem iş bulamadığından hem aktrislik yapmak istediğinden hem de özellikle hareketin anti-faşist duruşunu desteklediğinden, ekibe katıldı.

Franz, Dora'nın bu kararını desteklemiyordu. Hareketin radikal politik görüşleri kendisine çekici gelmiyordu. Yine de Dora'nın sonunda bir iş bulmasına sevinmişti. Açıkça eleştirmekten kaçınıyor olsa da, Dora onun neler düşündüğünü hissetmiş olmalıydı.

1929'da Dora, *Vossiche Zeitung*'da, ölmüş dostunun vasiye-

tine karşı gelen Brod'u eleştiren bir makale okuduğunda, gazetenin editörünü aradı ve makaleye yönelik itirazlarını sıraladı. Bu görüşmede Brod'u savunmuş olsa da kendisi de yayınlarla ilgili ufak tefek eleştirilerde bulunmayı ihmal etmemişti. Gazeteci ise Dora'nın güvenini kötüye kullandı ve Dora'nın sözlerini çarpıtan bir makale daha yazdı. Kafka'nın eserlerine tutkuyla bağlı olan ve telif hakkı ödemelerini de düzenli olarak Dora'ya ulaştıran Brod, bu makaleyi okuduğunda ister istemez alındı. Bunun üzerine Dora da meseleyi açığa kavuşturmak için endişeli mektuplar yazdı.

Dora, ekonomik buhran, sefalet ve Nazilerin güçlenmesi karşısında kendini gittikçe daha büyük bir tutkuyla tiyatronun ve komünist hareketin gündelik akışına kaptırıyordu. Franz bunun sözünü etmese de endişeliydi; aşırı sağcı hücrelerle girilen tartışmalardan, çatışmalardan korkuyordu. Dora, politik görüşlerinden evde de bahsedip devrim fikrini anlattığında, Kafka en sonunda kendini kaybetti:

"Dünyaya düzen getirecek bir devrim olamaz."

"Ne demek istiyorsun?" diye sordu Dora.

Franz kafasını iki yana salladı.

"Sistemler değiştirilebilir. Ama sisteme ihtiyaç duymamak..." Keyifsizleşmişti. Sonra bir anda silkinip kendine gelmek istercesine şöyle sordu: "Peki ya Filistin ne olacak?"

"Bana kalırsa hemen yola çıkabiliriz," diye patladı Dora ve ağlamaya başladı.

Uzakta olduğu sırada aralarında bir şeylerin değiştiğini o da hissetmişti. Franz'ın yanındaki o eski ve dar yerine tekrar alışamıyordu. Uzakta olduğu zaman çocuk sahibi olmayı ne kadar istediyse, şimdi de sahnede olmayı o kadar istiyordu. Yerini bulamıyordu; boğulacak gibiydi.

Yirmi İkinci Bölüm

"Yazmayı bırakmış mı yani?" diye sordu Tamás, bir akşam onu çevrimiçi yakaladığımda. Yorgun ve uykusuz görünüyordu ama keyfi yerindeydi. "Bana pek de mümkünmüş gibi gelmiyor. Sonuçta yazının hayata bağladığı bir *grafoman* söz konusu..."

"İyi ama yazı, hayatında bir ilaç gibi değil de... ya da şöyle diyelim, sadece bir ilaç gibi değil de, diğer insanlarla bağ kurmasını engelleyen aşırı dozda alınmış bir uyuşturucu idiyse?" diyerek duruşumu savundum.

"Biraz mekanik," diyerek gözlerini kırpıştırdı. "Gerçi hatırlıyorum da, Felice'ye yazdıklarını okuduğum zaman, çılgınca detaycılığı beni zıvanadan çıkartmıştı. Günde iki-üç mektup... Üstelik de aşkının alevinden, arzularından değil de, gündelik şeylerden bahsetmiş hep. Açık pencerenin önünde nasıl jimnastik yapılması gerektiğinden ya da yemekleri nasıl çiğnediğinden falan..." İnanmakta zorlanırcasına kafasını iki yana salladı. "Bir de, çıplak jimnastik yaptığını yazdığını hatırlıyorum. En azından içinde biraz sapkınlık varmış. Bunun

haricinde, detaycı, takıntılı ve agresif mektuplardı. Ben öyle hissetmiştim... Gerçi bunun önemi yok. Hayatını yaşamak yerine yazmış. Duygularını ancak yazınca yaşayabilen birisi gibi. Onu da sınırlı olarak."

"Bu yüzden de yoksunluk tedavisi uygulamış işte kendine..."

"Yoksunluk tedavisi mi?"

"Öyle," diye cevapladım kararlılıkla.

"Detoks gibi mi?"

"Onun gibi bir şey."

"O zaman ölürdü ama."

"Zaten can çekişiyordu," diyerek sesimi yükselttim. "Babasına, annesine, Çeklere, Almanlara ya da Yahudilere avaz avaz bağıracağına yazı yazdığı için ölümün eşiğine gelmişti... Ya da öyle avaz avaz bağıracağına, soğuk kanlılığını koruyarak susup içine atmış, daraldıkça da yazı yazmış." Böyle güçlü duygulara kapılmam beni şaşırtmıştı. "Freud tam da bu yüzden yazı yazmayı bırakmasını önermiş olmalı."

"Freud mu?" Tamás az kalsın küçük dilini yutacaktı.

"Evet. Bir noktada Kafka terapiye karşı koymaktan vazgeçmiş. En son anlarında, Kierling'de sanatoryumdayken."

"Şimdi bir de Freud mu çıktı..." Benimle dalga geçmeye başlamıştı. "Freud onu nasıl tedavi edecekmiş ki?

"Tüm çelişkileriyle birlikte kendi benliğini kabullenmesini sağlayarak. Böylece Kafka nefes almaya başlamış. Gündelik hayatı yaşamaya başlamış. Bahçıvanlık yapmış. Filistin'e yerleşme planları yapmış. Yazı yazmanın yerine koyduğu her şey, iyileşmesine yardımcı olmuş."

"Yazı yazmak onda bağımsız bir benliğin yerini tutuyordu. Sevgi eksikliği ve babasının ezici yetiştirme tarzı onu bağımsız

benliğine erişmekten alıkoymuştu…" Kafasını salladı. "Bahçıvanlık bunu tedavi etmeye yetmez ki."

"Marangozluk da yapmış," dedim sessizce.

Bir anda, tartışmamın, mücadele etmemin, düşünmemin ve not almamın hiçbir faydası olmadığını anladım. Başka bir şey yapmalı, tamamen başka –sözcük içimde beliriverdi– doğal bir şey yapmalı. Ama bu düşünce, geldiği gibi yine bir anda yok olup gitti.

"Ya da yazmışsa, takma isimle yazmış olabilir," diye devam ettim hayale dalarak. "Yazıdan uzak kalmaya dayanamamış olabilir. Ama Freud'un bundan haberi olmadı. Dora'nın da."

"Tabii canım, tabii!" Tamás her şeye itiraz ediyordu. "Peki, bu elyazmaları neredeymiş?"

"Belki de ortaya çıkınca onları yakmıştır. Ya da yazdıklarını düzenli olarak yakmıştır. 3400 sayfa yaktığını anlatan bir biyografi buldum."

"Peki Freud'un notları nerede? Böyle ilginç bir hastayla ilgili notların kalmış olması gerekir."

"Terapi devam ederken Kafka henüz ünlü değilmiş. Freud ise, karşısındaki vakanın özelliklerini dikkate alarak alışılmadık bir tedavi yöntemi önermiş ve bunu da yayımlamak istememiş. Belki de kendine güvenemedi. Başkalarının da bu yönteme başvurmasından ve bunun yaygın bir pratik haline gelmesinden çekinmiş olabilir. Çocuk istismarı vakalarında olduğu gibi başlangıçta ciddiye alıp çekinmiş, ancak daha sonra hastanın fantezisi olarak değerlendirmiş olabilir."

"Dostum!" Tamás gülmeye başlamıştı. "Sen tüberkülozun psikanalizle tedavi edilebileceğini mi düşünüyorsun?"

"Hayır. Ama hastanın durumunda gerileme görülebilir."

"Sonuçta…" Tamás kısa bir sessizlikten sonra omuzlarını

silkti. "… sen bir yazarsın ve bu hikâye ne kadar inanılması güç olsa da, heyecanlı. Bana hitap etmemiş olabilir. Benim işimde gerçekler önemlidir. Belki de benim hayal gücüm kıttır. Bazen seni kıskanıyorum." Saatine baktı. "Kusura bakma, gitmem lazım." Bahane uyduruyordu.

"Nereye?" diye sordum, hiçbir yere gitmesi gerekmeyen insanların merakıyla. Los Angeles'ta akşamdı, Budapeşte'de ise sabahın körü.

"Uzun hikâye," diye cevapladı. "Sonra anlatırım."

Yirmi Üçüncü Bölüm

Franz'ın ani çıkışı Dora'yı şaşırtmıştı. Dora bu çıkışın, sohbetlerinin konusundan öte bir anlamı olduğunu biliyordu. Sessizliğe büründüler. Belki de bu, ikisinin de ne yapacağını bilemediği, sessizlikle geçen ilk ciddi huzursuzluklarıydı. Dora tiyatro grubuyla birlikte çıktığı birkaç günlük turneden döndüğünde bile aralarındaki gerginlik devam ediyordu. Tartışmanın çıkış nedenini düşündüğünde, Franz'ın neden bu kadar sert tepki vermiş olabileceğini anlayabiliyordu ama.

Birbirlerinden uzaktayken çocuk konusu açılmamıştı. Daha önce bu konudan bahsettiklerinde, tıpkı Tel Aviv'deki restoran gibi, bunu da hayal olarak değerlendiriyorlardı. Ama hayatlarının önemli bir kısmını ayrı geçirmeye başladıklarından bu yana, Dora, birinin kucağında bir bebek gördüğünde duygusallaşıyor, kendisi de kendi bebeğini kucağına almak, okşamak istiyor ancak henüz kariyerine yeni başladığından, anne olmak için çok erken dolduğunu düşünüyordu.

Tartışmaları ve Franz'ın söyledikleri güvenini sarsmış, çocuk isteği yeniden kabarmıştı. Ancak bu sefer, bu arzusunu

Franz'la paylaşamadı. Franz baba olmaya hazır olmadığı sürece ona yüklenmek istemiyordu. Sevdiği adam önceki nişanlılıkları sırasında karşılaştığına benzer, kim bilir hangi içsel dürtülerin ve ailevi beklentilerin neden olduğu sorunlarla yeniden boğuşsun istemiyordu. Dora'nın uzakta olduğu zaman haricinde yıllardır evli gibi yaşıyor olsalar da, Dora, Franz'ı evlilik ve çocuk sahibi olma konusunda acele ettirmek istemiyordu. Dora, tiyatro haricinde, önce Filistin'e gidip sonra çocuk yapmayı mı, yoksa tam tersini mi arzuladığını da bilmiyordu. Sakin kafayla düşündüğünde, mütevazı şartlarına rağmen, tanıdıklarının olduğu, etrafı bildikleri, bir şehir hayatı ve iyi hastane şartlarının bulunduğu Berlin'de doğum yapmak istiyordu. Tel Aviv'de ev ve iş sahibi olup olamayacaklarını, olmazsa geçimlerini sağlamak için bir *moşav*da[1] zor şartlar altında çalışmaları gerekip gerekmeyeceğini kim bilebilirdi ki? Ya şehirden ve medeniyetten uzakta, çöldeki bir yerleşimde doğurması gerekirse? Ya Franz'ın onun ve çocuğun geçimini tek başına sağlaması gerekirse? Hem oradaki tarım işi de Dahlem'de bahçıvanlık yapmaya benzemezdi. O nedenle, çocuk büyümüş olursa, yeni bir yere taşınmak ve alışmak daha kolay olurdu.

Dora, Franz'ın sağlığının yerine gelmesine seviniyor ve onu hiçbir fiziksel sıkıntıya maruz bırakmak istemiyordu. Ayrıca, Franz'ın gürültüye hassas sinir sisteminin çocuk ağlamasından ve bebeğin etrafındaki koşuşturmadan rahatsız olacağından korkuyordu; gerçi Franz'ın durumunun son zamanlarda düzenli fiziksel çalışma ve muhtemelen yazıdan uzak kalması sayesinde çok daha dengeli olduğunu o da görüyordu. Ama Franz'ın bir daha yazmamasının mümkün olup

[1]Bir tür kolektif tarım çiftliği.

olmadığını bilemiyordu. Onun kendine özgü bir havası olan hikâye ve romanlarıyla gurur duyuyordu; her şeyi anlamasa da başka kitaplarıyla karşılaştırarak bunların özgün tonlarını ve dünya görüşlerini hissedebiliyordu. Franz'ın ona gösterdiği bölük pörçük notları da heyecanla okuyor, üzerinde Franz'ın el yazısını keşfettiği her kâğıt parçasını biriktiriyordu. Onun tutkusundan bir ömür boyu vazgeçmek zorunda kalacak olmasına üzülüyordu. Franz'ın yazıdan uzak durmasının geçici bir durum olmasından endişeleniyor ve yeniden yazmaya başlarsa durumunun tekrar kötüleşeceğinden korkuyordu. Ama aynı zamanda da Franz'ın içinde bulunduğu duruma rıza gösteriyor olması, hayatı söz konusu olmasına rağmen, yine de Dora'da hayal kırıklığına sebep oluyordu. Zira "acı verici ameliyatın", yani ailesinden kopmasının Franz'ın durumunda yeterince iyileşme sağladığını, bir de yazıdan kopmasının gereksiz olduğunu düşünüyordu. Ancak Franz acı çekerek de olsa yoksunluk tedavisini sonuna kadar sürdürdüğünden ve yeni uğraşları arasında huzur bulmuş gibi göründüğünden, Dora müdahale etmemişti.

Ne çocuk doğurma ne de Filistin'e yerleşme konularında acele karar vermek istiyordu. Franz'ı da sıkboğaz etmek istemiyor ama artık otuz yaşını geçtiği ve eninde sonunda doğurması gerektiği düşüncesi sürekli olarak kafasını kurcalıyordu. Enerjisini bir şeye aktarması ve zihnini dağıtması için, tiyatro ve komünist hareket imdadına yetişmişti.

Kafka sigorta işine devam ediyor, öğleden sonraları da bahçıvanlık yapıyordu. Birlikte dışarıya pek çıkmadıklarından Dora'nın mutsuz olduğunu biliyordu. Dora, hafta içi akşamlarını tiyatrodaki arkadaşları ve diğer yoldaşlarıyla geçiriyordu. Enflasyon yüzünden fiyatlar çok artmış ve tüm Berlinliler gibi

onlar da ertesi gün paralarının ederini kestiremeyecek durumda olsalar da, Kafka artık daha çok kazandığından ara sıra sinemaya gidip akşam yemeğine çıkabiliyorlardı.

Kafka Dora'yla birlikte İbrani Akademisi'ne gidebilmek ve tanınmamak için bıyık bırakmış ve kafasına da bere takmıştı. Bu haliyle, birkaç yıl önce hayatını kaybeden Franz Rosenzweig'e benzemesi her ikisini de şaşırtmıştı. Eskiden bir kez Kafka ile Rosenzweig Açık Yahudi Okulu'nda karşılaşmışlar ve Buber'in vasıtasıyla tanışmışlardı ama Kafka, Rosenzweig'i soğuk bulmuştu. Belki de sağlam İbranice bilgisini, Yahudi geleneği ve Rabbinik literatüre dair bilgisini kıskanmıştı; sonuç olarak bir daha da buluşmamışlardı.

Dora sonunda insanların arasına karışacakları için seviniyordu. Derslerden sonra öğrenciler genellikle bir kafede toplanıp fikir alış verişine kaldıkları yerden devam ediyorlardı. Son zamanlarda, özellikle de Dora için önemli olan komünizm ya da devrim gibi konular açıldığında, Franz pek de iyi bir sohbet arkadaşı olmuyordu. Devrim düşüncesi Franz'ı endişelendiriyor ve o, bu ideali ütopik buluyordu. Çelişkileri ortaya çıkarmak için keskin ve keskin sorular sorduğundan, Dora bir süre sonra onunla bu konuda tartışmaya gönülsüz olmuştu. Yapıp ettikleri konusunda Franz sanki keyfini kaçırmaya, hevesini kırmaya çalışıyormuş gibi hissediyor ve bu da onu üzüyordu. Franz'ın huysuz davranışlarını, rasyonel bir çıkarıma dayanmaktan ziyade, kuşkuculuk olarak görüyordu. Franz son zamanlarda ne çocuktan ne de Filistin'den bahsediyordu, Dora ise konuyu açmak için uygun zamanı kolluyordu.

Bir akşam Prag'dan, Ottla'dan bir telgraf geldi. "Babamız öldü," diye yazıyordu. "Endişelenmene gerek yok, annemle birlikteyim. Bilmen gerektiğini düşündüm."

Franz, elinde telgrafla, solgun ve sessiz öylece oturuyordu. Dora gelip önünde diz çöktü, elini tuttu ve sonra da kalkıp ona sarıldı.

"Bir gün bunun olacağını biliyorduk Franz."

Kafka, Dora'nın kollarının arasından sıyrıldı.

"Biliyorduk. Ama yine de nasıl olacağını bilmiyordum..." Çok yavaş konuşuyordu. "Oraya gitmeliyim. Annem yalnız kaldı."

"Oraya gidersen ve seni görürse... Kalp krizi geçirebilir! Franz, o seni öldü biliyor."

"Bu çılgınlık, Dora!"

"Sakin ol, Franz. Ottla, Valli ve Elli onunla birlikteler. İnan bana oraya gitmekle hiç iyi yapmazsın."

Franz cevap vermedi. Dora da o akşam ona hiç yaklaşamadı. Bazen acemi hareketlerle onu okşamaya çalıştıysa da, Franz kendi kabuğuna çekilmişti; çaresizlik ve aniden üzerine çöken matem, etrafına Dora'nın şefkatini uzaklaştıran kalın bir örtü örtmüştü sanki.

Franz'ın derin iç çekişleri, Dora'nın bile nefesinin daralmasına neden oluyordu, pencereyi açması da işe yaramamıştı. Franz'ın üşüteceğinden korkarak pencereyi kapatmak için arkasına döndüğünde, Franz'ın ilaç çekmecesini karıştırdığını gördü. Uyuşukluktan hoşlanmadığı için nadiren kullandığı sakinleştiricileri arıyordu belli ki. Tozu, yarım bardak suda eriyene dek karıştırdı ve içti. İlaç etkisini gösterip de Franz yatağa yatınca Dora da yanına uzandı ve ona yine sarıldı. Franz'ın gerilen kaslarının sonunda gevşediğini hissedebiliyordu.

Franz ilacı içince uykuya daldıysa da, eskiden olduğu gibi gece vakti uyandı. Bir şeyleri karıştırdı, yukarı aşağı dolaştı, koltuğa büzülüp oturdu. Ailesinden sonsuza dek nkoptuğunu yeni fark etmişçesine hüngür hüngür ağladı.

Dora kalkıp onu yeniden yatağa yatırdı, tekrar sarıldı ve okşayıp rahatlatmaya çalıştı. Franz ancak sabaha karşı yeniden uykuya dalabildi.

Sonra ne cenazeye gitti ne de annesine yaşadığına dair bir ipucu verdi. Duygularını hiçbir zaman kayıtsız şartsız ifade edebilecek kadar yaklaşamadığı babasının yasını tek başına tuttu.

Yas süresince ve sonraki haftalar boyunca, Dora çocuk konusunu gündeme getiremeyeceğini hissediyordu. Oysa Hermann'ın ölümü, içinde kabaran duyguyu daha da beslemişti: Doğurması gerekliydi.

Yirmi Dördüncü Bölüm

Klári'yi arkadaş olarak Facebook önermişti. Kiliseyi ve ailesini terk edip giden bir Protestan rahibin kızıydı Klári ve Oxford Üniversitesi'nde İbrani-bilimci olmuştu. İbranice dersini birlikte alıyorduk ve sevgili olmuştuk. Kısa boylu, küçük memeli, geniş, yuvarlak kalçalı ve çabuk öfkelenen birisiydi. İlişkimizi, onun kesin talimatıyla, ciddi bir birliktelik olarak adlandırmam yasaktı. "Ben senin sevgilinim, başka da bir şeyin değilim," diyordu ve bu konuda çok kararlı görünüyordu.

Durumu anlamıyordum. Ne daha öncesinde, ne de daha sonrasında bir kadından böyle bir şey duymamıştım. Beni meraklandırıyordu ama cevap alamıyordum ve açıkçası sormaya da korkuyordum. Aramız fazlasıyla iyi olduğundan, ilişkimizin keyifli dengesini bozmak istemiyordum. Hiçbir açıklığına ya da boşluğuna yanaşmama engel olmuyordu ve karşılığında o da her şeyi isteme özgürlüğüne sahipti.

Yüzeysel tanışıklığımıza rağmen veya belki de tam da bu yüzden –yani önceden ya da daha sonra ortaya çıkan hiçbir zorunluluk ve beklenti aramızdaki fiziksel teması gölgeleme-

diğinden ve bizi birbirimize bağlayan tek şey bu fiziksel temas olduğundan–, ilk sevişmemizden itibaren bedenlerimiz olağanüstü bir ahenk içindeydi. Birbirimizle sarmaş dolaşken, daha önce hiç kimseyle olmadığı kadar iç gıcıklayıcı hisler uyanıyordu içimde. Belki tam da sorumluluk gerektirmeyen mutlulukların bilinci bu hazzı özgür bırakmış ve katbekat artırmıştı.

Onunla seviştikten sonra bitkin bir şekilde uykuya dalıyordum. Hevesli ve vericiydi; ben ise minnettardım. Pek fazla konuşmuyorduk; sürekli acelesi vardı, hep ders çalışıyordu ve ülkeden kurtulmak istiyordu. İlişkimizin birkaç karmaşık ayı boyunca birlikte sinemaya gitmedik, kahve içmedik, gezmedik, müzeye de gitmedik ve şehirden çıkıp doğaya bile ayak basmadık; sadece seviştik ve ayaküstü birbirimize kitaplarımızdan bahsettik. Ona âşık olmadığımdan onu özlemekten çok şaşkınlık ve merak hissediyordum.

Birbirimize birkaç mektup yazdık. İkinci cevabında, hiç evlenmediğini ve çocuğunun da olmadığını yazmıştı. Kırk yaşına geldiğinde Oxford'da bir kadro bulmuş ve doktorasını vermeyi başarmıştı. Bodleian Kütüphanesi'nde eski İbrani elyazmaları üzerine çalıştığını öğrendiğimde, Kafka eserlerinin çoğunun da bu kütüphanenin mülkiyetinde olduğunu hatırladım; *Şato, Hüküm* ve *Dönüşüm*'ün elyazmalarıyla, Kafka'nın Ottla, Klopstock ve Dora'ya yazdığı mektupların da çoğu buradaydı. Ben de becerebildiğim kadarını araştırdım.

Elyazmalarını Brod, Prag'dan özgürce ayrılan Yahudilerle dolu son trenle 1939'da kaçırmıştı. Eserleri beraberinde Filistin'e götürmüş ve İsrail devletinin kuruluşundan sonraki Bağımsızlık Savaşı sırasında da yok olmamalarını sağlamıştı. Brod, Kafka'nın eserlerinin telif hakkını anne babasından satın almış, daha sonra da bunları *Haaretz* gazetesinin sahibi

oğlu Amos Schocken'e miras bırakan Salman Schocken'le birlikte 1956'daki Süveyş krizi sırasında, elyazmalarını güvenceye almaları gerektiğine karar vermiş ve birlikte Zürih'teki bir bankada çelik kasa kiralamışlardı. Ailenin vekili, Kafka araştırmacısı Malcolm Pasley de detaylı görüşmeler sonunda elyazmalarının çoğunu kendi arabasıyla Oxford'a götürmüştü.

Brod'un mülkiyetindeki elyazmaları, 1968'de ölümünden sonra, sekreteri ve –bazı dedikodulara göre– sevgilisi olan Ester Hoffe'ye kalmıştı. Brod'un vasiyetine göre, bu mirasın Kudüs'teki İbrani Kütüphanesi'ne mi yoksa Tel Aviv Şehir Kütüphanesi'ne mi kalacağı konusunda Hoffe'nin karar vermesi gerekiyordu. Ancak vasiyette "İsrail'de ya da yurtdışında bulunan halka açık başka bir arşiv" de olabileceği ifadesi yer alıyordu. "Hayattayken kendisinin farklı bir kararı olmazsa", nerenin daha uygun olduğuna karar vermek Hoffe'ye kalmıştı.

Ester Hoffe'yi pek çok kez mirası İsrail'deki devlet arşivlerine bağışlaması konusunda ikna etmeye çalışıp 1970'te miras davası açtılarsa da, 1974'te Hoffe'nin lehine bir mahkeme kararı çıktı. Aynı yılın yaz aylarında, Hoffe'yi Ben Gurion Havalimanı'nda, Kafka elyazmalarını yurtdışına kaçırmaya teşebbüs suçundan tutukladılar. Gerekçe olarak da, İsrail vatandaşlarının yurt dışına elyazması çıkarmaları durumunda, devlet arşivine bunların kopyasını bağışlamaları hususunu ortaya koyan 1955 yılına ait arşiv kanununu göstermişlerdi. Ancak Hoffe'nin üzerinde buldukları, altı Kafka mektubunun fotokopisinden ibaretti.

1988'de Hoffe'nin, Alman bir aracının yardımıyla *Dava*'nın elyazmalarını Sotheby's Müzayede Evi'nde 1,1 milyon sterline Marbach'taki edebiyat arşivine satmasıyla, İsrail'de yeniden hukuki tartışmalar başladı. Yıllar içerisinde, Marba-

ch'taki arşiv, Oxford'dan sonra en büyük Kafka elyazması koleksiyonuna sahip oldu ve uzmanların görüşüne göre, belgelerin korunmasında çok başarılı sonuçlar elde etti. Kudüs Milli Kütüphanesi'nin müdürü Shmuel Harnoi'nin de kabul ettiği üzere, Marbach'ın çok daha iyi imkânları vardı. Ancak Harnoi, ne Ester Hoffe'nin ne de kızlarının Kafka'nın eserlerinin üzerinde miras hakkı olmadığından, eserlerin İsrail'e ve Kudüs Kütüphanesi'ne ait olduğunu da belirtmişti.

Bu mirası onlarca yıl kıskançlıkla koruyan Ester Hoffe ve kızları, belki de Kafka'nın kamuoyu nezdindeki imajının değişeceğinden korktukları için kimseyi mirasın yanına yaklaştırmıyorlardı. Aklıma geliveren bir diğer düşünceyse şuydu: Acaba mirasta Hoffe'nin eline *daha sonra* geçmiş olan bazı başka şeyler var mıydı? Belki de Brod sırrı öğrenmişti ve dolayısıyla, Kafka'nın bugüne dek ölüm tarihi zannedilen tarihte ölmediğini Hoffeler de biliyor olabilirlerdi. Belki de, ölümlerinin yirmi beş yıl sonrasına kadar Brod ile Ester Hoffe'nin mektuplaşmalarını bu yüzden gizli tutmuşlardı, sevgili oldukları için değil. Sevgililik ihtimalini geçersiz kılan bir başka şey de, Brod'un, kendisiyle aynı yıl ölen, Ester'in kocası Otto Brod ile hayatının sonuna kadar iyi bir dostluk ilişkisi içinde kalmış olmasıydı. Belki de yazışmaları, iki sevgilinin değil de, Ester'in kızı Eva'nın sözleriyle, birbirleriyle ruhani bir bağ –ya da diyelim ki gizli bir ittifak– içerisinde olan iki insanın yazışmasıydı, zira onlar dünyanın bilmediği bir şeyi biliyorlardı.

Bunları enine boyuna düşününce, İsrail ziyaretinden de tasarruf edemeyeceğimi fark ettim; şimdiyse, öncelikle Oxford'a gitmem gerekiyordu. Doğru dürüst öğrenmeyi başaramadığım İbranice ve İbrani edebiyatı konusunda Klári bana kıyasla profesör olmuş sayılırdı.

Kendi dillerini konuşarak kendi vatanlarında yaşadıklarını düşündüğüm İsraillileri kıskandığım gibi, Klári'yi de kıskanıyordum. Bir kere gitmiş olduğum İsrail'e ulaşıp ulaşamayacağımı bilmiyordum. Bu ülkeye gitme arzum sık sık depreşiyordu; bir sefer, mümkünse uzunca bir süre orada yaşayıp dilini öğrenmeyi, kültürüne ve edebiyatına yakınlaşmayı planlamıştım; bu sayede belki, kendi içimde ve dünyada kendimi daha bir yurdumdaymış gibi hissedecektim.

Klári'yle iletişime geçip ilk birkaç yazışmadan sonra internet üzerinden onu aramış ve hemen ilk konuşmamızda ona neyi araştırdığımı anlatmıştım.

"Bunun tamamen hayal ürünü olması da mümkün, ama aklımdan çıkaramıyorum."

"Her araştırma için öncelikle bir hipotez gerekir," dedi Klári.

"Hipotezlerimden başka bir şeyim yok zaten."

"Peki ben sana ne konuda yardımcı olabilirim?" diye sordu. "Sanırım bunun için aradın."

"Eserlerin bir kısmı Oxford'da... Bodleian Kütüphanesi'nde."

"Bunu bilmiyordum. Bodleian'da inanılmaz şeyleri bulmak mümkün. Bakmak mı istiyorsun?"

"Evet," diye atıldım elime geçen fırsatın üzerine. Biraz dikkatsiz davrandığımın farkındaydım. "Sadece birkaç günlüğüne geleceğim."

Birkaç saniyelik sessizlikten sonra yeniden konuşmaya başladı.

"Sana faydası olacaksa, benim evimde kalabilirsin. Eğer kibarca rica edersen, seni almaya Heathrow'a da gelebilirim. Yapabileceğim başka bir şey yok. Kafka konusunda bir şey bil-

miyorum. Sadece birkaç öyküsünü okumuştum. Bir de *Dava*'yı..."

"Dalga geçme, Klári... Teşekkür ederim. Çok büyük bir iyilik yapıyorsun. Nasıl teşekkür edeceğimi..."

"Borcunu ödemek istiyorsan bana biraz kestane püresi getir."

"Kestane püresi mi?"

"Evet. Burada yok. Bir de, ne zaman geleceğini yaz."

Serbest kalabilmek için üniversitede sadece birkaç dersi birleştirmem gerekmişti ve bunu da becerebilmiştim. İki günlüğüne yola çıktım ve yanımda tek bir kitap götürdüm: Philip Roth'un *Hayalet Yazar* isimli romanını. Bu kitabı daha önce de okumuştum ve hikâyeye konsantre olmaktansa, detaylarda kaybolmak hoşuma gitmişti. Kafka'nın mirasının beklenmedik kaderiyle ilgili yazılmış ve internetten bulduğum birkaç makalenin çıktısını da almıştım. Bunları da uçakta okumayı planlıyordum.

Ester Hoffe'nin kendine vatan seçtiği ülkeye, bu ülkenin basınına ve uluslararası Kafka araştırmacıları güruhuna karşı kendini neyle ve nasıl savunduğuna dair bir açıklama arıyordum. Yirmi beş yıl boyunca suçlamalara ve saldırılara nasıl katlanmıştı? Onu ve sonrasında kızlarını da motive eden şey sadece para mıydı, yoksa bütün bunlara adalet duygusuyla ve köşeye sıkışmış vahşi bir hayvan gibi, içgüdüsel bir savunma duygusuyla mı karşı koymuşlardı? Elimdeki bilgilerin yetersiz olduğunu bilsem de, Hoffelerin davranışlarında, gizemden öte, Kafka'nın ruhuna sadık bir şey varmış gibi hissediyordum: sonuca bağlanmamış konulara, kırılgan egonun güvensizliğine, bir ayakları Avrupa'da kalmış Yahudilerin çifte bilincine, Kafka kime aittir ve herkese ait olabilir mi açık sorusuna sada-

kat. Yarısı İsrail'e, yarısı Zürih'e saçılmış kapalı kutular, dünyayla paylaşılmamış elyazmaları, otoritelerin baskısına rağmen kırılmayan bir irade ve herkese ait olan ya da hiç kimseye ait olmayan, havada asılı kalmış bir kimlik: Hem Oxford'daki Bodleian'a, hem Marbach arşivine, hem Zürih'teki Trezor'a, hem de Tel Aviv'de Spinoza Sokağı'nda bulunan evin, bulduğum makalelere göre kedi kokulu gizli odasına dağılmış bir kimlik... Dünyanın birçok yerinde, dünya kültürünü sürekli olarak tedirgin ederek aynı anda hem güvenlik hem güvensizlik içinde var olabilen yok edilemez bir ruh, Kafka'nın mirasına bağlılık değilse nedir? Buna kıyasla, yaşlı hanımların buradan sağladıkları gelirle yaşamış ve yaşıyor olmaları, pek de büyük bir bedel sayılmazdı. Çelik kasada saklandığı halde tıpkı radyoaktif maddeler gibi ışınım yayıyorsa, Hoffe'nin kızları Eva ve Ruth'un, bahsi geçen evde Kafka, Brod, Schocken ve sonrasında annelerinden kendilerine kalan miras için nasıl şartlar oluşturdukları beni de meraklandırmıştı.

Havaalanının çıkışında kalabalıkla birlikte sürükleniyordum. Klári'yi önce ben gördüm; bir direğe yaslanmış duruyordu. Rengi solmuş haki bir balıkçı pantolonu, kum rengi keten ceket ve tişört giymişti; basit ama özenle seçilmiş giysiler... Ayağındaysa parçalanmış deri mokasenler vardı; olduğundan daha feminen görünmeye ya da yaşını göstermemeye çalışmıyordu. Sadece gözlerine kalem çekmiş ve dudaklarını boyamıştı. Zamanında kalçaları daha genişti belli ki; yıllar içinde kilo vermişti ve yüzü de eskisi gibi yuvarlak ve güleç değildi. Hatları sertleşmişti. Ama ona yaklaştığımda yüzü aydınlandı.

Yeni modellerden, ikinci el siyah bir Mini Morris'i vardı ve iyi araba kullanıyordu. Yolda giderken anlatmaya başladı:

"Ortaçağ İbrani şairleriyle ilgili çalışmalar yapıyorum. Bu

aralar şiirin *piyyut*lardan[1] nasıl ayrıldığı üzerine yazıyorum. Din ve edebiyatın birbirinden ayrılması üzerine çalışıyorum. Yani eğer ayrıldılarsa ya da İbrani şiirinde ayrılmaları mümkünse. Çünkü Yuda Halevi'nin de yazdığı gibi: 'Şiir, meyvesi olmayan bir çiçektir.' Gerçi bu seni pek ilgilendirmiyor."

"İlgilendirmez olur mu?" diye sordum.

"Gerçekten mi?" Güldü. "Oysa ne zaman bir şey yazacak olsam, dünyada bunu okuyacak olan beş kişinin kimler olduğunu sayabilirim. Elbette ki hepsi meslektaştır."

Gülmeye başladık ve sonra suskunluğa büründük. Çok şeritli otobanda trafik yoğundu. Bilmediğim marka arabalara bakıyordum. Aklıma, ona daha önce sorduğum ancak cevap alamadığım soru takıldı; ama o zaman olduğu gibi şimdi de sormaya çekiniyordum. Mesleki konulardan bahsettik:

"Sen de mi ders veriyorsun? Hiç aklıma gelmezdi."

"Neden?"

"Bilmem…" Omuzlarını silkti. "Ne dersi veriyorsun?"

Ona yazdığımı sanıyordum.

"Amerikan edebiyatı. Yahudi etkileri de var."

"Demek meslektaşız..."

"Sayılır."

Profilden yüzüne baktım, gözünün kenarında birkaç kırışıklık vardı.

"Macaristan'da bu konu çok hassas…" diyerek iç çektim.

"Neden?"

"'Yahudi' deyince insanların aklına kültür ve gelenek değil, ayrımcılık konusu geliyor. Yahudilikten bahsetmedikleri zaman kabullenici davrandıklarını zanneden insanlar var. Bir eseri bu çerçevede değerlendirmek daha iyi sonuç verecek olsa

[1] Tanrı'yı yücelten şiirler.

bile böyle. Pek çok insan 'Yahudi' kelimesini bile kullanmak istemiyor."

"Bu kafayla eserleri analiz etmek kolay olmasa gerek."

"Öyle."

"Gördün mü, Ortaçağ kültürüyle ilgileniyor olmamın faydaları da var. Ölü yazarlar analize itiraz etmiyorlar. Çağdaş yazarlar daha hassas."

Arabanın camından dışarıya baktım. Küçük bir yerleşim yerinden geçiyorduk. Kırmızı tuğladan birbirine benzeyen evler görüyordum, evlerin önünde meşhur İngiliz çimi, duvarlardan ve yeşeren bahçelerden taşan, huzur ve güven verici yüzlerce yıllık gelenek. Ancak, orta sınıfa mensup olmanın getirdiği tekdüzelik ve perspektif darlığı bana çekici gelmemişti. İki yüz yıllık bir huzur ve serpilme döneminin ardından, Macaristan'da da Yahudi edebiyatından bahsetmek kolaylaşabilir miydi acaba? Belki de iki yüz yıllık huzur döneminin ardından, Yahudi edebiyatı diye bir şey de kalmayacaktı.

Klári'nin, bir apartmanda, iki odalı ufak bir dairesi vardı. Vardığımızda artık akşam oluyordu. Binada çoğunlukla öğretim üyeleri, öğrenciler ve doktora öğrencileri yaşıyordu. Oturma odasındaki açılır kapanır kanepeyi benim için hazırlamış, başucuna da nevresimleri yerleştirmişti. Odanın karşı ucundaki Amerikan mutfak, odanın diğer kısmından tezgâh yardımıyla ayrılıyordu. Duvarlar, kitaplarla dolu beyaz raflarla kaplanmıştı. Çok sayıda Macarca kitap da vardı; öğrenciliğine ait tüm kütüphanesini yanında getirmişti. İyi bildiğim kitaplar görüyordum: Patai ve Graves, *Yahudi Mitleri* ilk basım, Josephus Flavius *Yahudi'nin Savaşı* ve *Yahudilerin Tarihi*'nin eski, siyah kapaklı kalın ciltli baskıları ve seksenli yılların sonunda canlanan kitap piyasasında o zamanlar için yeni ve ilginç sayı-

lan bazı kitaplar. Yatacağım kanepe diğer duvara dayanmıştı. Kanepenin önünde üstü cam bir sehpa ve iki de metal iskeletli sandalye vardı. Kedi, sandalyelerin ayaklarına sürtünüyordu.

"Birlikte yaşıyoruz," diyerek kediyi tanıştırdı Klári. "Katz. Rahatça sevebilirsin. Çok uysaldır."

Kedi sürtünmeye devam etti. Birbirimizi güvenli bir uzaklıktan gözlüyorduk. Boğazım gıcıklanıyordu. Kocaman yutkundum.

"Aç mısın?" diye sordu Klári. Başımla onayladım.

"Ton balığı salatası, avokado püresi ve yeşillikler var. Ekmek poşetli ama uzun süre taze kalıyor…" Buzdolabını açtı ve yiyecekleri çıkarıp tezgâha yerleştirdi. Ekmek de buzdolabındaydı. "Kızarmış ekmek mi istersin, böyle soğuk mu yersin?"

"Teşekkür ederim, böyle iyi…" Bunları gergin bir tavırla söylemiştim. Bir türlü rahat edememiş, gevşeyememiştim. Aniden, yaklaşık yirmi yıl hiç görüşmediğim eski bir sevgilimin evinde ne aradığımı sorgulamaya başlamıştım. Bu Kafka hikâyesi olmasa, asla burada olmazdım.

"Bunları neredeyse unutuyordum," diyerek bavula uzandım ve ısı koruyuculu poşetten, altı paket kestane püresini çıkardım. "Bir süre yeterli olur sanırım."

"Gözlerime inanamıyorum!" Gülüyordu. "Teşekkür ederim. Bu bir orduya bile yeter. Birisini hazırlayayım, ne dersin? Ben hazırlayana kadar sen de yemeğini ye…" diyerek yemek masasını işaret etti.

Dolaptan bir mikser ve buzdolabından da krem şanti çıkardı. Sonra kestane püresini, krem şantiyle karıştırdı. Eskiden kestane püresini patates püresi yapılan eziciyle yaptıkları ve ezilip deliklerden çıkan, solucana benzer parçaları da krem şantinin üzerine serpiştirdikleri gelmişti aklıma.

Akşam yemeğimizi yedik. Yemekten sonra bana şehrin haritasının bir fotokopisini verdi, ardından bir şişe kırmızı şarap açtı ve içmeye başladık. Üniversiteden, öğrencilerden ve genel olarak da İngiltere'deki akademik hayattan bahsediyordu. On beş yıldır burada yaşıyordu, vatandaşlık bile almıştı. Soğuk İngiliz meslektaşlarından ve İsrail'in Ortadoğu'da Filistinlilere yönelik tutumunu kınamak amacıyla yakın zamanlarda ülkelerine geri gönderilen birkaç İsrailli profesörden de bahsetti.

"Hem lehte hem de aleyhte büyük imza kampanyaları başlatıldı. Üniversitede de birkaç kişi protesto ettik..." Elinde şarap kadehini tutarken ayaklarını altına topladı. "Ortaçağ araştırmacılarının ve burada bulunan profesörlerin, Ortadoğu'da sürüp giden bir çatışmayla ne ilgisi var? Nerede yaşıyoruz? Toplu bir cezalandırma mı yapılıyor? Ve tam da İngilizler mi yapıyor bunu? *Exodus* gemisini unutmamaları gereken İngilizler mi?[2] Elbette dünya Yahudilerle ilgili olarak suçluluk hissediyor. İsrail'in başvurduğu aşırılıklar sayesinde de, Yahudilerin kendilerinden daha iyi insanlar olmadığını görmek vicdanlarını rahatlıyor... Esas korkutucu olansa, tüm bunları bilmemize, pek çok kişinin yazmasına, İsrail büyükelçiliğinin, Amerikalıların ve Yahudi cemaatlerinin itirazlarına ve toplanan imzalara rağmen bu profesörlerin ülkelerine geri gönderilmiş olması. Tabii sol görüşlü öğrenciler ve profesörler sürekli olarak organize olmaya devam ediyorlar ve Filistin konusu şu an *number one issue*."[3]

Bilgisayardaki çevrimiçi arama programından bir arama geldi. Klári gidip kimin aradığına baktı.

[2] *Exodus* gemisi 1947 yılında 4500 Yahudi'yi Fransa'dan Filistin'e götürmek üzere yola çıkmış ve uluslararası sularda Britanya donanması tarafından engellenmiştir. Müdahale sırasında dört yolcu ölmüş, yüzü aşkın yolcu da yaralanmıştır.

[3] Bir numaralı mesele.

"Annem..." Derin bir nefes aldı. "Şimdi konuşmak istemiyorum, sonra ararım."

Yeniden kanepeye, karşıma oturdu. Şarabın sonuna gelmiştik. Aklıma, evime ilk geldiği zaman da birlikte bir şişe şarap içtiğimiz geldi. Cesaretimi topladım.

"Bir şey sorabilir miyim?" Kadehi iki avucumun arasında ısıtıyordum.

"Tabii."

"O zaman bana neden sadece sevgilin olabileceğimizi, başka bir şey olamayacağımızı söylemiştin? Kadınlar genellikle..."

"'Kadınlar genellikle' ne demek? Kadınlar diye bir genelleme olamaz," dedi vurgulu bir şekilde. "Ben açık sözlü bir kadınım."

"Demek istediğim, kadınların çoğu bunun tam tersini ister."

"Nasıl tam tersini?"

"Duygusal olmayan seks daha seyrektir işte."

Klári alaycı bir şekilde gülmeye başladı. Derinden gelen bir ses tonu vardı ve bu beni hep heyecanlandırırdı.

"Kadınları tanımıyorsun. Kimisi öyledir, kimisi böyle. Hatta aynı kadın bazen öyle olur, bazen de böyle. Ayrıca, seni aptal erkek, benim için seksin duygusuz olduğunu da nereden çıkardın?"

"O zaman neden öyle dedin ki?" Güvenim sarsılmıştı.

"O zamandan biliyordum başka ülkeye taşınmak istediğimi... Kendimi daha beter yakmak istemedim. Ayrıca bu kadar niye soruyorsun ki? Aklına gelen her şeyi söylemeye gerek yok." Başını iki yana salladı. "Aramızda geçenler yeter de artar bile. Hadi yatalım. Sen burada yatacaksın, ben de yatak odasında. Sen durumu yanlış anlamadan önce açıklamak istedim

de... Yarın erken kalkacağız. Seni Bodleian'a götüreceğim. Öğleden sonraya kadar dersim var. Akşama da sana şehri göstereceğim. Havlu da çıkardım..." Kanepenin arkalığını işaret etti.

Klári odasına çekilince, kitaplarına göz gezdirdim; bazılarının sayfalarını karıştırdım. Şaraptan mayışmış halde, kafamın içinde hâlâ uçağın sallantısıyla yavaş yavaş uykuya daldım.

Gün ağarırken uyandım ve Klári odasından çıkıp banyoya girene kadar bir şeyler okudum. Derken giyindi ve ben banyodayken kahvaltıyı hazırladı. Kahve, yulaf gevreği, kızarmış ekmek, tereyağı ve çilek reçeli vardı kahvaltıda. Karnımı doyurmak hoşuna gidiyordu. Onu güzel bulmasam da, hatlarında ve hareketlerinde bana çekici gelen bir ahenk vardı. Hayatında kimsenin olup olmadığını sormaya cesaret edemiyordum; evlenip çocuk yapmak isteyip istemediğini sormaya ise açıkça korkuyordum. Evinde, bir erkeğe ait herhangi bir şey yoktu.

Klári bana da ödünç bir bisiklet edinmişti; bahçede, onun mat gümüş rengi bisikletinin yanında duruyordu. Bilgisayar çantasını çaprazlamasına sırtına astı ve kütüphaneye doğru yola koyulduk. İşe bisikletle giden başkaları da vardı ve çoğu kasklıydı. Erkek öğretim görevlileri takım elbiseleriyle bisikletlerini sürerken kravatları gömleklerinin iki düğmesi arasına sıkıştırılmıştı ya da rüzgârda dalgalanıp omuzları üzerinden sırtlarına çarpıyordu, pantolon paçaları ise fosforlu ataşlarla tutturulmuştu. Onlar da bilgisayarlarını sırtlarında ya da bisikletlerinin eşya taşıma yerlerinde götürüyorlardı. Kotlu ve kazaklı öğrenciler de bisiklet sürüyor, daha şık giyinmiş bazı öğrenciler ise otobüs durağında dikiliyordu.

Trafiğin sağdan akması garibime gitmişti ve soldan dönen bir araç üzerimize çıkar mı diye sürekli tetikteydim; hatta karşı şeritte seyreden birkaç aracın hareketleri de gidonu kırmama

neden olmuştu. Pedal çevirirken Klári hevesle etrafı gösteriyor ve bir şeyler anlatıyordu. Yolumuz yüksek taş duvarların, antik kapıların, okul binalarının arka girişlerinin yanından geçiyordu. Çitlerin üzerinden bize bakan korkutucu ve komik büstler vardı. Hetford Köprüsü'nün ve yerel Sighs Köprüsü'nün altından geçtik. Radcliffe Camera'nın yuvarlak binasının etrafındaki meydanın çakılları üzerinde sarsıla sarsıla ilerlerken, Klári sonunda bana acıdı ve bisikletlerimizden indik. Bisikletleri tecrübeli hareketlerle parmaklıklara zincirledi. Parmaklıkların ardındaki binanın birinci katını oluşturan kızılımsı tuğlalar ve daha yukarıdaki katların pürüzsüz cilalanmış tereyağı rengi taşları, üst üste inşa edilmiş antik ve Hıristiyan geleneklerini sembolize ediyor gibiydi. Binanın önündeki çimenler, insanda parmaklıklardan atlayıp ayakkabılarını çıkararak üzerlerinde gezinme isteği uyandırıyordu. Ama kaybedecek vaktimiz yoktu.

Cattle Sokağı'na açılan kapının arkasındaki iç avludan geçerek kütüphaneye ulaştık. Kütüphanede çalışanların Klári'yi iyi tanıdıkları görülüyordu. Klári yanımda olmasa belki de geçemeyeceğim kapılardan, onun sayesinde kolaylıkla geçtik. İstediğim materyalleri hazırlamalarını önceden istemiş olmalıydı; özel eserlerin bulunduğu, kütüphanenin eski bölümü olan kaset tavanlı Duke Humprey Salonu'ndaki ödünç alma masasına geldiğimizde, beklememizi işaret ettikten birkaç dakika sonra, bir metal ve birkaç plastik kutudan elyazmalarını çıkartılar.

"Beni dijital kopyalarla oyalamak istediler," diye fısıldadı Klári, "ama ben orijinalleri görmek isteyebileceğini düşündüm." Sesinde gurur vardı; elyazmalarına ulaşmasının kolay olmadığı anlaşılıyordu.

Bu arada yerime oturmadan önce, kütüphaneye ait hiçbir el yazmasını, dokümanı veya eşyayı buradan çıkarmayacağıma, üzerlerine yazı yazmayacağıma, hiçbirini kirletmeyeceğime ve tahrif etmeyeceğime, herhangi bir ateş yakmayacağıma, yangın çıkarmayacağıma, tütün ürünleri içmeyeceğime ve kütüphanenin tüm kurallarına uyacağıma dair yemin etmem gerekti.

Belgeyi imzalarken, Kafka'nın Brod'a vasiyetini hatırladım ve bu vasiyetin, kütüphanenin sıkı güvenlik önlemleriyle çelişkisini fark ettim. Masaların arasından içeriye doğru ilerlerken, etrafımdaki her şey dönmeye başladı. Panikledim ve oradan kaçmak istedim. Oturacak bir yer gösterip o kancalı harflerle yazılmış elyazmalarını önüme koyduklarında, sandalyeme tutunmak ve sonra da ellerimin üzerine oturmak zorunda kaldım.

Dosyadan çıkartılıp önüme konan elyazmasına, *Şato*'nun metninin sola yatık harflerine, sağa doğru yükselen satırlarına bakarken Klári'nin de kütüphanecinin de halimi fark etmeyeceğini umuyordum. Birkaç düzeltme, birkaç da üzeri çizilmiş satır vardı metinde ama çok değildi. Ellerim titriyordu; oysa etrafımı saran bu his, bir duygulanmışlık hissi değil, daha çok çaresizlik ve utançtı, putperestlik günahına saplanmışçasına, şu anda yüzleşiyordum yaptığımın ağırlığıyla.

O an birdenbire, Kafka'nın tam da bundan kaçınmak istemiş olabileceğini ama doğal olarak kaçınamadığını düşündüm. Dikkati üzerine çekmemek için kendi benliğini arka planda tutarak herkes için, herkesle ilgili konuşmak, içinde yaşadığımız ve öldüğümüz durumu anlatmak istiyordu; ama hiç kimse kendi kendiyle göz göze gelmek zorunda kalmasın diye, her şeyin merkezine oturan yine o olmuştu. Bunu birden

idrak edince, yapılacak en saygılı hareketin, eğer bir kez bilincine varırsam bunu kafama vura vura öğrenip, unutmamak olduğunu anladım. Kütüphanede bulunduğum süre boyunca da, ani hareket yapmayayım, kendimi unutmayayım ve bugüne dek nadiren hissettiğim böyle bir güçle, böyle bir şaşkın tedirginlikle sıçramaya, mücadele etmeye hazır olan duygularım, altında gizlendikleri yüzeyin ince minesini yarıp dışarıya çıkmasın diye dikkat etmem gerekti.

Döktüğüm soğuk terler yüzünden tişörtüm sırtıma yapışmıştı. Lekenin dışarıdan da gözükmesinden korkuyordum.

"Sorun ne?" diyerek bana baktı Klári. Kendisi de bazı elyazmaları istemişti ve elindeki büyüteçle onları okuyordu. "Bir şey mi oldu?" diye fısıldadı. "Fenalaştın mı?"

Sadece başımı sallayabildim. Görevlinin yanına gitti, bir şeyler söyledi, tekrar yanıma geldi, koluma girerek beni kaldırdı ve dışarıya çıkmama yardım etti.

Kütüphaneden çıkana kadarki birkaç dakikayı hatırlamıyordum.

"Olur böyle şeyler," dedi avluya çıktığımızda. Merdivene oturduk. "Bu elyazmalarının büyülü bir gücü var. Duygusal insanlar rahatsız olabiliyorlar. Bazı parşömenleri görünce benim de yüreğim ağzıma geliyor. Sen de böyle zayıfmışsın demek..." Gülümsedi. "Bir de o zamanlar neden sana aşkımı itiraf etmediğime mi şaşırıyorsun?" Dalga geçiyor gibiydi; yine de bunu söylerken hüzünlüydü. Birkaç dakika sonra kendime geldim.

"İncelemeye devam etmek istiyor musun?" diye sordu.

Birkaç saniyelik kararsızlıktan sonra başımı iki yana salladım.

"Buraya gelmene değdi mi bari?" diye sordu. Sesinde çiğ bir merak vardı.

Omuzlarımı silktim. O da kafasını iki yana salladı.

"Bisikleti burada bırak. Şehirde dolaş. İşim bitince buluşup bir yerlerde otururuz. Kendi başına takılabilecek misin?"

Başımla onayladım, elimi pışpışladı. Ayağa kalkıp birlikte binadan çıktık. Kütüphanenin önünde bana neyin ne tarafta olduğunu anlattı ve iyi gezmeler diledi.

Yalnız kalınca rahatlamıştım. Kütüphanede geçirdiğim şok, sonra şaşkın halim yüzünden Klári'nin önünde hissettiğim utanç ve en çok da buraya boşuna gelmiş olmam, beni yalnız kalmaktan çok daha fazla rahatsız etmişti.

Keyifsiz ve gergin bir şekilde geziniyordum; sanki sadece Bodleian'dan değil de, uğradığım hezimetten de uzaklaşıyordum. Endişeli ve rahatsızdım; olanları düşünmek istemiyordum. Durumu unutmak, dikkatimi başka bir şeye odaklamak istiyordum.

Evler, kaleler, kiliseler bir Ortaçağ filminin dekoru gibi görünüyordu. Önünde Harry Potter'ın birtakım sahnelerinin orada çekildiğini anlatan bir afiş bulunan binayı fark ettiğimde bu hissim daha da güçlendi. Boylu boyunca uzanan salonlarıyla geniş bir bahçenin çevresine yayılan Christ Church kompleksi, sadece bu yüzden ünlü değildi. Oxford Üniversitesi'nin bu en büyük enstitüsünün öğrencileri arasında John Locke ve W. H. Auden, Charles Dodgson ve *Alice Harikalar Diyarında*'nın yazarı Lewis Carrol da bulunuyordu.

Manzaraya bakabilmek için üniversite kilisesinin yüz yirmi bir basamağını tırmandım. Sonra aşağıya inip St. Aldate's, Cornmarket, Queen Street ve High Street'in köşesindeki 14. yüzyıldan kalma Carfax Kulesi'ne bakmaya gittim. Boşuna seyahat etmiş olduğumu düşünmemeye çalışıyordum; en azından tecrübe edinmiştim. Hâlâ sapasağlam duran küçük bronz

çanlara baktım, bilet alıp Radcliffe Tiyatrosu'nu gezdim ve yaklaşık üç bin metrekarelik alanıyla Avrupa'nın en büyük kitapçısı olan Blackwell'e de uğradım. Yürüyen merdivenle bodrum kata inip zemin kattakinden çok daha devasa görünen salona yerleştirilmiş kitapları gördüğümde, boşuna seyahat ettiğim hissi uçup gitmişti. Kitapçıdan çıkarken, Oxford'a gelen turistler için çıkarılmış broşürlerden bir tane aldım.

Dönüş yolunda bir sandviç ve kola alarak Christ Church'ün bahçesindeki çimenlere oturdum. Geç kalan öğle yemeğimi yiyip şehrin tarihçesini kısaca anlatan broşürün sayfalarına kısaca göz gezdirdikten sonra, deri ceketimi başımın altına koyup uzandım. Gökyüzünün genişliği başımı döndürmüştü ve yavaşça süzülen bulutlara rağmen, ışık çok güçlüydü. Ceketin koluyla gözlerimi kapattım.

Yazıyı bırakan bir yazarın hayatının nasıl olabileceğini ve ortak düşünüş tarzlarından giderek uzaklaşan, karşısındaki adamı sevdiği halde onu çocuklarının babası olmaya ikna etme ümidi olmayan ve yine de çocuk sahibi olma isteğinden vazgeçmeyen bir kadının böyle bir adamla nasıl yaşayabildiğini hayal etmeye çalıştım.

Yirmi Beşinci Bölüm

Dora'nın isteği üzerine Zehlendorf'taki evlerinde yoldaşları misafir etmeye başlamışlardı. Ara sıra toplantılar yapılıyordu; Dora'nın, Franz Löwy adında, içine kapanık, kendi halinde, politik tartışmalara çoğunlukla katılmayan, hatta odasına çekilmeyi yeğleyen bir adamla yaşadığı da sır olmaktan çıkmıştı.

1931'de Komünist Parti'nin Berlin-Brandenburg Propaganda Dairesi'nin düzenlediği seminer dizisine Dora ev sahipliği yaptığı zaman da böyle oldu. Seminere katılanlar, on gün boyunca akşamları tarih, ekonomi ve propaganda teknikleri konusunda sunumlar dinlediler. Tarih seminerlerine zaman zaman Franz da katıldı. Kimse kendisini tanımadığından ve kendisi de kimseyi önceden tanımadığından, biraz daha rahat hareket ediyordu. Topluluktaki kişilere sempati duymasa da, onların varlığına Dora için katlanıyordu. Dora'nın bir yazarla yaşadığı geçmişinden bahsetmesinden de hoşlanmıyordu. Bu rahatsızlığını Dora'ya da anlatmış ve ondan kendisini zor duruma düşürmemesini istemişti.

Gelenlerin arasında hastalıklı, ince yapılı, uzun boylu bir

ekonomist de vardı ve başkaları gibi Dora da, Franz ile Lutz Lask'ın vücut yapısı ve yüz bakımından benzerliklerini fark etmişti; aralarındaki en büyük fark, Lutz'un kalın gözlükleriydi. Yeni dostları, Franz'la, seminer harici konular hakkında da severek sohbet ediyordu.

Lutz, sevilen komünist kadın yazar Berta'nın oğluydu ve artık kendi ailesini kurmak istiyordu, Dora ise, otuz dördüncü yaşını doldurmuştu. Lutz'un kendisiyle ilgilenmesi onu rahatsız etmişti. Franz'ı seviyordu, ancak onun yanında da gittikçe sabırsızlanmaya başlamıştı. Nazilerin güçlenmesi ve Yahudilerin kendilerine yapılanları ellerinden bir şey gelmeden izlemeleri Dora'yı rahatsız ediyordu. Komünist harekete ve propaganda tiyatrosuna kapılarak hem aktrisliğe hem de sosyal hayata ilişkin beklentilerini tatmin etme imkânı bulmuştu. Franz'ı âciz buluyor, komünist hareketin onları ortak hedeflerinden uzaklaştırdığına ilişkin uyarılarını ise can sıkıcı ukalalıklar olarak görüyordu.

Bir akşam geç saatte, misafirleri gittikten sonra kavga etmeye başladılar.

"Eğer gitmiş olsaydık değişmezdim!" diye bağırdı Dora öfkeyle. "Buradaysa, Nazilere karşı komünistlerden başka güvenebileceğimiz kimse yok. Sosyal demokratlar mitinglerimizi dağıttılar, polis kalabalığa ateş etti... Fotoğrafları sen de görmedin mi? Sosyal demokratların Nazilere karşı eli kolu bağlı. İşçilerin binlercesi solu bırakıp onlara katılıyor."

Nazilerin sesinin gittikçe daha yüksek çıkmasından Franz da endişeliydi. Ancak ilişkilerinin durumu da endişelendiriyordu onu. Geceleri, yarı uyur halde, zamana karşı mücadele ettiğini hissediyordu. Dora bir süredir Filistin'e yerleşmekten bahsetmiyordu ama Franz onun er geç çocuk istediğini biliyor

ve baba olmaya hazırlanıyordu. Her ne kadar ailesiyle bağlarını koparmış olsa da, annesi yaşadığı sürece Avrupa'dan ayrılamayacağını biliyordu. Ottla'nın mektuplarından, kız kardeşlerinin annesine baktıklarını ve annesinin torunlarla birlikte mutlu olduğunu biliyordu. Bunu düşünmek kendisini ne kadar rahatsız etse de, uzun zamandır çıkmak istediği Filistin yolculuğuna çıkabilmesi için kendisine bu özgürlüğü verecek olan şeyin annesinin ölümü olduğunu biliyordu. Kendi ailesini kurabilmesi için de annesinin ölmesi gerekiyordu sanki. Bir aile kurmayı hem arzuluyordu, hem de bundan korkuyordu. Çocuğu olan insan, ölümü bekliyor demekti.

Dora'nın Berlin'de de çocuk doğurabileceği fikri aklına hiç gelmemişti. Franz'ın zihninde, Filistin'e yerleşme ve çocuk konuları tümüyle birbirine bağlıydı.

Önce yatağın kenarına, sonra koltuğa oturup, huzurla uyuyan Dora'yı seyretti. Geceleri yüreği daralırsa kalkmasının daha iyi olacağını zamanında Freud söylemişti. Terli pijama üstünü çıkarıp oturmaya öyle devam etti. Bir süre sonra üşümeye başladı ve kollarını göğsüne doladı.

Dora, Franz'ın, yatağın yanındaki koltukta titremesine uyandı. Franz'ı kendi yanına, yatağa çekti, ona sarıldı ve sakinleşene kadar onu dolgun bedeniyle ısıttı. Franz'ı küçük bir bebek gibi sallıyordu, derken Franz uykuya daldı, Dora ise uyuyamamıştı. Biraz öteye çekilip ağlamaya başladı.

Franz, Dora'nın ağlamasına uyanınca, Dora ona artık dayanamadığını söyledi. Onu zorlamak istemese de, çocuk istediğini ve Lutz Lask'la yattığını açıkladı. Lask'a âşık olmadığını, ancak ondan hoşlandığını ve Lask'ın da kendisinden çocuk istediğini anlattı.

Franz öfkelenmek yerine, verilecek hükmü bekler gibi, bit-

kin bir halde Dora'nın söylediklerini dinledi. Geceyi sessizce, sırtları birbirlerine dönük yatarak geçirdiler. Franz, Dora'nın ertesi gün eşyalarını toplamasını boş bakışlarla izledi.

Sonra da kendini toparlayıp mücadele etmeye başlayana değin günler geçti. Sürekli Dora'ya telefon edip duruyor, onu buluşmaya zorluyordu. Ondan çocuk istediğini, yeniden birlikte olmaları gerektiğini söylese de, Dora ağlayarak başını iki yana sallıyordu. Sadece, ilişkilerinin kopmayacağı konusunda söz verdi. Elinden geldiğince Franz'la ilgilenmeye devam edecekti.

Franz'ın kendisini sevdiğini ve geri kazanmak istediğini biliyordu. Öte yandan, yeniden birlikte olsalar bile ilişkilerinde değişen bir şey olmayacağının da farkındaydı. Franz'la yaşamak istemese de, sevgilisi olarak kaldı ve Franz'la ilgilenmeye devam etti. Hamile kaldığı zaman da, Franz'a endişe etmemesini, çocuğun babasının kesinlikle kendisi olmadığını söyledi.

Franz'ın, midesine yumruk yemişçesine canı acıyordu. Çocuk yapmaya asla hazır olamayacak olsa da, bir anda çocuk sahibi olmayı kabullenebileceğini düşünmüştü.

Kendini cezasını çekmeyi hak etmiş bir suçlu olarak görüyordu. Hata yaptığını biliyordu, fakat geçen yıllarda güçlendiği için yıkılmamayı bildi. Çaresizlik içinde Dora'ya yazmaya başlayıp sonra da yaktığı birkaç mektubun haricinde, kendine hâkim olmayı başardı ve disiplinli hayat tarzından ödün vermedi. Dora'nın kendisine geri döneceği ümidiyle beklemeye karar verdi. Dora'sız geçirdiği geceleri sakinleştiricilerle atlatabiliyordu; okumaya çalışıyor, sinemaya gidiyor ya da Dahlem'deki serada fidelerle deneyler yaparak oyalanıyordu. Geleneksel sulama yöntemlerine karşılık, damlatma yöntemiyle sulama yapmayı deniyordu. Damlatma yöntemiyle daha güçlü fideler, daha hızlı büyüme ve daha iyi ürünler elde etmişti.

Lask ve Dora 1932 yılının Haziran ayının sonunda evlendiler ve Franz, Dora'yı sadece haftanın iki-üç günü görebileceği gerçeğini kabullendi. Dora'nın çocuk istediğini ve daha fazla bekleyemeyeceğini anlayışla karşılamaya çalışarak, kıskançlık krizlerine engel oldu. Aynı zamanda, hâlâ birlikte Filistin yolculuğuna çıkma ihtimalleri olduğunu düşünerek kendini avutuyordu. Dora, buluşmadıkları günlerde de Franz'ı arıyordu. Franz, Lask'ın ilişkilerinden haberi olup olmadığını sorduğundaysa, Dora ikircikli cevaplar veriyordu.

Franz, haftada iki kez, pazartesi ve perşembeleri, İbrani Akademisi'nde genellikle gençlerden oluşan bir grupla birlikte dersler alıyordu. Talmud'un tamamının ilk Almanca çevirisi de bu dönemde hazırlanmaktaydı. Çevrilmiş bölümlerden, tarımla ilgili kısımları inceliyorlardı. Aradan yıllar geçtiği ve öğrencilerle birlikte eğitmenlerin bir kısmı bile değiştiği için, Franz artık kendisini tanıyacaklarından endişe etmiyordu; üstelik bıyık da bırakmıştı.

1933'te Nazilerin iktidara gelmesini takip eden haftalarda, Dora'nın kocası ve kayınvalidesi de gözaltına alındığında, Lask'ın evinde yapılan aramalar sonucunda, Gestapo, diğer belgelerle birlikte Dora'da bulunan Kafka'nın eski günlük ve mektuplarına da el koydu. Dora da bunları evde muhafaza ettiğine belki yüzüncü defa pişman oldu. İlk önce ne Franz'a ne de Brod'a elyazmalarının kaybolduğunu söylemek istedi, ama bir süre sonra bu haberi içine atmayı daha fazla başaramadı. Franz haberi aldığında bakışlarını uzaklara çevirdi. Düşünebildiği tek şey Dora'nın kendisine geri dönüp dönmeyeceği idi.

"Ben artık yaşamıyorum ki," diyerek hüzünle gülümsedi. Nazi siyasi polisi notlarını okursa, yazılarında onun itibarını

tehlikeye sokacak ne gibi detaylar bulabileceklerini ve bunun itibarına ne gibi tehlikeler getirebileceğini düşünmeye çabalıyor gibiydi. Kaybın kendisiyle ilgilenmiyordu. Dora'nın endişesini görünce, ona Max'ın ve Berlin'deki Çek Büyükelçiliği'nin yardımıyla yazıları geri almaya çalışmasını önerdi. O sıralarda Camill Hoffman kültür ataşeliği görevindeydi. Dora, Franz'dan kendisiyle bir süre iletişime geçmemesini istedi; evleri gözetim altındaydı ve telefonları da dinleniyor olabilirdi.

10 Mayıs'ta sıra Bebelplatz'daki büyük kitap yakma hadisesine gelmişti. Kafka'nın olan bitenden ancak ertesi gün haberi oldu. Dora, propaganda bakanı Joseph Goebbels'in emriyle "Alman ruhunun temizlenmesi maksadıyla" SA ve SS'in Hitler gençliğini oluşturan Nazi öğrenciler tarafından eserleri yakılarak yok edilen yazarların isimlerinin yer aldığı bir makaleyi burnuna sokmuştu. Bu sıralarda Dora gecelerini Franz'ın evinde geçiriyor, Lutz ailesinin özgür kalan az sayıda üyesini ise ancak gündüzleri görüyordu.

Kafka iyi bildiği isimleri hızlıca okudu: Doktoru Freud ile arkadaşları Max Brod ve Franz Werfel de listede yer alıyordu. Sonra sessizce şöyle dedi: "Şimdi, kitaplarımın daha çok tanınmadığına üzülüyorum."

Bunu söyledikten sonra sustu, bakışları uzaklarda kayboldu ve içine kapandı.

"Heine'nin ne dediğini anımsıyor musun? Kitap yakılan bir yerde, eninde sonunda insanları da yakarlar."

"Sakin ol Franz," dedi Dora. "Onları durduracağız. İnsanlar aptal değil. Tasmalarından çekilerek sürüklendiklerini fark edeceklerdir."

Lask kısa süre sonra hapishaneden salıverilince, Dora'nın ziyaretleri de seyrekleşti. Lask, yasadışı parti görevinin bir par-

çası olarak *Rote Fahne*'yi çıkarmaya devam etti. Komünistler, Nazilere katılan işçi akınını durdurmaya çalışsalar da, olanakları gittikçe azalıyordu. Ağustosta Lask beklenmedik bir şekilde yeniden tutuklandı. Kocasının kanlı kıyafetleri, Dora'nın eline Lask'ın hapishaneye götürdüğü bavula konmuş olarak geçti. Bu sıralar artık karnı büyümeye başlamıştı ve Gestapo kocasını aylarca serbest bırakmadığından, Franz yeni doğan Marianne'i babasından önce gördü.

Dora'nın başkasından çocuk doğurmuş olmasına kızgın olsa da, bebeğin doğması, Franz'da, kızgınlığın ötesinde, belli bir duyarlılığın ve kendisini şaşırtan derecede bir babalık duygusunun ortaya çıkmasına neden olmuştu. Dora, Franz'ın bebeği kendisininmiş gibi sahiplenmesine ve sevincini saklamamasına çok sevinmişti. "Bizim çocuğumuz," dememişlerdi, ama Franz, kundağa sarılı bebeği kucağına aldığında, ikisi de aynı şeyi düşünüyordu.

Dora, Gestapo'nun bodrumunda tutulan Lutz'a karşı, bir âşığın endişesinden ziyade, bir yoldaşın dayanışma duygusuna benzer hisler besliyordu. Gestapo'yu mektup bombardımanına tutsa da, vicdan azabından kurtulamıyordu. Franz ise Nazilerin alıp götürdüğü politik tutukluların tarafını tutuyordu ama Dora'nın küçük kızlarıyla birlikte kendisine dönmesini de kaderin adaleti olarak görüyordu. Kendisinin bir çocuk yapması belki de olanaksızdı; ancak Dora'nın bebeğinin durumunda, sorumluluk kendi omuzlarında olmadığından, bebeğin varlığına özgürce sevinebiliyordu.

Lask'ı beklenmedik bir anda hapishaneden salıverdiler. Dora, Lask'ın işbirliği yaptığına dair teoriler üretiyordu. Kendisinin de gözetim altında olduğundan ve Franz'la olan ilişkilerinin bilindiğinden, aralarına nifak sokmaya çalıştıklarından şüpheleniyordu.

Dora ve Franz bu haftalarda pek seyrek konuştular. Lask yeni doğan bebeğini görebiliyordu, ama yoldaşları yasadışı işlere geri dönüşünü güvenlik riski olarak değerlendirdiğinden, ülkeden kaçması gerektiğine karar verilmişti. Lask ailesinden ayrılmak istemese de, tüm parti faaliyetlerinden uzaklaştırılıp herkes kendisiyle iletişimi kesince boşluğa düştü ve partinin emrini yerine getirmekten başka şansının olmadığına karar verdi. Ekim ayında Dora'ya veda etti ve Sudeta dağlık bölgesi üzerinden Çekoslovakya'ya kaçtı. Birkaç ay sonra izni çıkınca Sovyetler Birliği'ne iltica etti ve ebeveynleri de onunla gittiler.

Franz, Lask'ın ilticaya hazırlandığını duyunca sevinmişti, ama bu sevinci yüzünden vicdan azabı da çekti. Dora'yla birlikte olmaktan mutluydu. Gerçi Dora bebeği de Zehlendorf'taki eve getirmişti ve bebek huysuzlanıyor, geceleri ağlaması Franz'ı sinirlendiriyordu.

Mutlu haberden birkaç gün sonra telgraf geldi. Postacı kapıyı çaldığında, Dora da bebekle birlikte oradaydı. Franz zarfı açtı ve telgrafı gördüğünde ağlamaya başladı.

Dora, telgrafı onun eline vermeden önce içinde neler yazdığını biliyordu. Ottla, Franz'a annelerinin öldüğünü bildirmişti. Franz, sanki dokuz yıl önce ailesiyle ilişkisini koparmamış gibi ağlıyordu. Dora, onun bu derece yıkılmış olmasını şaşkınlıkla karşılamıştı. Çocukla birlikte bir de Franz'ın bakımını üstlenmesi gerekirse ne yapacağını bilemiyordu. Kandilin başında geçen bir gecenin ve bir haftalık yasın ardından, pek bir şey yemediği için tehlikeli biçimde zayıflayan Franz'ın durumu iyileşmeye başladı.

Franz Ottla'yla telefonda konuştuktan sonra, Dora'ya, telgrafın gelmesinden önceki günlerde içinin acı verici bir hisle kaplandığını anlattı: Hayatta mutluluk veren her şeyin bedeli bir trajediydi.

Yirmi Altıncı Bölüm

Klári nerede olduğumu sormak için sms göndermişti. Mesajını cevapladım ve Bodleian Kütüphanesi'nin önünde, öğleden evvel ayrıldığımız yerde buluştuk. Bisikletleri Radcliffe Camera'nın parmaklığına zincirli halde bıraktık; bana bir şey göstermek istiyordu.

Binaların arkasında, gövdelerindeki kabukları parçalanmış devasa meşe ağaçları vardı. Bir süre ağaçların arasında gezindikten sonra Klári kolumu tuttu:

"Bak!" diyerek bir ağacın dibini gösterdi. Gri bir sincap ağaca tırmanmaya başladı; sonra bir diğeri. Klári bir çocuk gibi, bir o ağacı, bir diğerini gösteriyordu. Sincapların beni o kadar da heyecanlandırmadığını fark edince boş ver gibisinden bir el hareketi yaptı.

"Beğenmedin mi? O zaman başka bir şey göstereyim."

Kütüphaneye doğru iki-üç katlı evlerin arasından yürürken binaların birinden cübbeli gençlerin fırladığını gördük

"Akşam yemeğinde öğrencilerin üniforma giymesi mecburi," dedi Klári. "Başka türlü yemek alamazlar. Dana eti, bezel-

ye, havuç. Daha fenası; tatsız bir balık. Yemekler berbat. Yoksa aç değil misin?"

Kararsızca başımı salladım. Bütün gün boşu boşuna vakit geçirdiğimi ve akşam yemeğini hak etmediğimi düşünüyordum; zaten açlık da hissetmiyordum. Aç olmamam Klári'yi pek ilgilendirmiyordu. Kararlı adımlarla, kütüphanenin karşısında kalan ve çok sayıda öğrencinin takıldığı White Horse Pub'a doğru yürümeye başladı. Öğrenciler cübbelerini katlamış ya da askıya asmışlardı.

Bir süre barın önünde dikilmek zorunda kaldık. Saat erken olmasına rağmen içerisi bir hayli gürültülüydü. Barmen, bardağın üzerinde kalan kalın bira köpüğünü yuvarlak bir altlıkla düzeltti. Klári'nin önerisine uyarak birer peynirli tost da istedik. Arka taraflarda boş bir masa bulduk ve gittikçe artan kalabalığı oradan izledik. İnsanlar geliyor, masaları birleştiriyor, masaların etrafına yerleşiyor ve yüksek sesle sohbet ediyorlardı. Seyrediyorduk. Aniden ne hakkında konuşalım bilememiştim.

Klári yandaki masada konuşulanlara kulak vermem için beni dürtükledi. Sözlerinden çıkarabildiğim kadarıyla, özgürlüğün teorik sorunları ve kısıtları hakkıında tartışıyorlardı. Hararetle birbirlerini ikna etmeye çalışan, özgürlük kavramının farklı yorumlarını düşünüp taşınan öğrencileri ilgiyle dinliyordum. O gün ya da yakın bir zamanda öğrendikleri şeyler üzerine konuşuyor olmalıydılar; tam olarak sindirilememiş bilginin enerjisiyle tartışıyorlardı. Isaiah Berlin'in, iki farklı özgürlük kavramından bahsediyorlardı: Bir şey için özgür olmak, bir şeyden özgür olmak. Bir de Mill'in özgürlük kavramı vardı: Özgürlüğün sınırlarının nerede çizilmesi gerektiği ve toplumun birey üzerinde uyguladığı iktidarın meşruiyetinin

sınırları tartışılıyordu. Öğrencilerden birisi Benjamin Constant'ın eserine atıfta bulundu: *Eskilerin Özgürlüğü, Modernlerin Özgürlüğü* isimli eserinde Constant, devletin baskı uygulama özgürlüğünün, modern özel alan özgürlüğünden farkını anlatmıştı. Hızlı ve birbirlerinin sözünü keserek konuşuyor, taze bilgilerinin içinde suda oynarmış gibi oynuyorlardı. Rousseau, Locke ve Dworkin'in isimleri de geçti. Bilgileriyle birbirlerine caka satıyor ya da kendilerine has bir toplu oyun oynuyor gibiydiler; bir yandan da biralarından kocaman yudumlar alıyorlardı. Bir süre onları dinlediysem de, kurdukları bağlantıları anlayamıyordum. Muhtemelen ortaya koydukları şeylerin tamamı bağlantılı da değildi zaten. Bir süre sonra onları dinlemeyi bırakıp yüzlerini ve mimiklerini incelemeye başladım. İçlerinden hangisinin birkaç yıl sonra bireyin haklarını savunacağını ve hangisinin toplumun çıkarını vurgulayacağını merak ediyordum.

Tekrar önüme baktığımda, Klári'nin yüzünde bir çeşit milliyetçi gurur olduğunu fark ettim. Başımı onaylar gibi salladım.

"Burada kendini evinde hissediyor musun?" diye sordum.

"Ev mi?" Dudaklarını büzüştürdü. "O da ne?"

"Ev işte: Yuva. İnsanın kendini..."

"... evinde hissettiği yer. İyi de, bu bir totoloji. Ev nedir ki? Ya da, evi yuva yapan nedir?"

Konunun hangi açılardan ele alınabileceğini düşünüyormuş gibi, birkaç saniyeliğine sustu ve sonra yeniden konuşmaya başladı:

"Orada kendini iyi hissetmen mi? Ya da senin için önemli olması mı? Senin oradaki varlığının önemli olması ya da orada saygı görmen mi? Çalışman için gerekli koşulların sağlanma-

sı mı, sevdiğin işle uğraşman ve bunun için maaş alman mı? Yoksa anadil ve kültür mü? Ya başka bir kültüre âşık olursan?" Bir süre sustu, sonra devam etti. "Ya da belki bildiğin dükkânların olduğu bir sokağın olması mı? Diğer insanlar mı? Ya da tek bir insan?"

Bana baktı, ama bir cevap vermediğimden, uygun ya da en azından benim hoşuma gidecek cevabı bulamadığını düşünmüş olmalı ki saymaya devam etti.

"Yoksa ailendeki herkesin keder birliği yaptığı ortak bir tarih mi? Bu daha ziyade bir travmadır, değil mi? Yoksa evin, yuvan, memleketin kendini en az yabancı, gereksiz ve garip hissettiğin yer midir? İnsanların daha medeni olduğu bir yer midir? Sen kendini Budapeşte'de nasıl hissediyorsun? Evinde hissediyor musun?"

Bu soruyu beklemiyordum. Ben ortaya öylesine bir konu atmıştım; insanın nereye ait olduğunu tartışmak gibi bir amacım yoktu.

"Bilmiyorum," diyerek iç çektim. "Yahudi karşıtlarının sayısı çok arttı. Diğerlerine göre sesleri çok fazla çıkıyor ve onlara karşı koyanların sayısı da çok az. Anlayış ve empati çok az. Yurtdışına çıkınca da sürekli internetten evdeki haberleri takip ediyorum..." Bir süreliğine düşüncelere daldım. "Etrafımda Yahudiler yoksa eksikliklerini hissediyorum; Onların arasında olduğumdaysa bazen nefes alamıyorum ve yalnız kalmak istiyorum. Başkaları da böyle midir acaba?"

Etrafıma baktım; hukuk felsefesi hakkında konuşuyor olsalar da, koparılan gürültü rahatsız ediciydi.

Klári birasından biraz içti ve bardağı masaya bıraktı. Dudaklarında biraz köpük kalmıştı. Köpüğü temizlemek için istemsizce uzandım. Hareketim onu şaşırtmıştı, başını çekti ve köpüğü sildi.

"İsrail'de yaşasam durum farklı olabilirdi," dedim.

"Neden? İsrail'de yaşasan farklı olacak olan ne? Orada hiçbir şeyi özlemeyeceğini mi düşünüyorsun? Mitleri gündelik hayatla karıştırmamalısın. Ayrıca... sizin en azından özleyecek bir yeriniz var ve anksiyetenizi orada olmamaya bağlayabiliyorsunuz. Hiç yoktan iyidir."

Sustuk. İki eliyle bardağını tuttu.

"Ben, babam bizi terk ettiğinden beri evimde değilim. O zamandan beri, daha sonra beni hiç merak etmemesinin sebebinin ne olabileceğini bulmaya çalışıyorum. Babamı aramaya başladığım zaman annem kıskançlık yaptı. Sonra duruma alıştı. Babama ihtiyacım olduğunu anlamıştı. İletişim kurmuştuk ama terk edip gitmesini affedemiyordum. Sanıyorum, o da bunu yüzüne vurmamı affedemiyordu. Belki de böyle yapmamalıydım ama duygularımı içimde tutamamıştım. Aslında sadece nedenini anlamak istiyordum. Her şeyin bir açıklaması yok işte. Birer konyak içelim mi?"

"Ben getiririm." Ayağa kalktım. Böyle aniden ayağa kalktığım için kendimi kötü hissettim: Anlatılan ağır hikâyeden kurtulduğuma sevinmişim gibi bir hava yaratmıştım. Ama, bir anda bu konuya girmiş olması ve aniden bir şeyler içmek istemesi de garipti.

Elimde bir Hennesy ve bir viskiyle masaya döndüğümde birasını bitirmişti. Bardaklarımızı tokuşturduktan sonra geniş karınlı bardağından büyük bir yudum aldı. Bense sadece ufak bir yudum.

"İlişkimiz düzelmedi." Dudakları bükülmüştü. "Birkaç kez buluştuk. Ama yeni bir ailesi vardı. Bayağı seyrek görüşsek de hâlâ iletişimimiz var. Annemden ise kaçmak istiyordum. Ben ergenliğe girdiğimden ve o da yaşlanmaya başladığından beri

üzerime çöktü. Sürekli beni kontrol etmeye çalışıyordu. Her şeyi ve herkesi kıskanıyordu. Belki de yalnızlıktan korktuğu için beni kendisine zincirlemeye çalışıyordu ve ben de boğuluyordum. Biraz huzur bulabilmek için ta Oxford'a kadar kaçmam gerekti. Bu yüzden elbette ki vicdan azabı çekiyorum. Dağılmışlık..." Acı acı güldü. "Sadece, bizim için Mesih gelmeyecek." Konyağı bitirdi. "Birer tane daha içelim mi?"

Yarısına kadar dolu bardağımı gösterdim.

"Ben yine de birer tane daha getireyim." Kalkıp bara doğru gitti. Bana biraz daha buz getirmesini istedim.

Kendimi meyhanenin uğultusuna bırakmıştım. Kelimelerin anlamlarına dikkat etmek ve konuşmak zorunda olmamanın keyfini çıkarıyordum.

"Uçağın kaçta?" diye sordu geri gelip yanıma oturunca. Bu sefer o da içkisini yavaş içiyordu. Viskime bir parça buz attım.

"Öğleden önce."

"O zamana kadar ayılırım." Güldü. "Londra'ya bile uğrayabiliriz."

Dişleri güzel ve düzgündü, gözleri de; ancak gözlerinin etrafında ürkek kırışıklar birikiyordu. Gerginliği dağılmaya başlamıştı; o andaki değişime kadar, gergin olduğunu fark etmemiştim bile.

"Sarhoş olmayı hiç beceremedim." Saçlarını arkaya attı. "Sürekli bir tetikte olma hali. Keskinleşmiş duygular. Bu yüzden mesleki olarak birçok şeyi elde etmeyi başardım ve yine bu yüzden başka birçok şeyi kaçırdım. İçimde, başkalarınınkinden daha duyarlı bir alarm sistemi var sanki. Başıma bir şey gelmeden sinyal veriyor ve ben de rahatsız edici durumlardan kaçmayı başarıyorum."

"Bu senin için bir sorun mu?"

Başıyla onayladı.

"Kendimi tam olarak rahat bırakamıyorum. Ne de bir ilişkiye verebiliyorum. Sürekli defans. Ormandaki yabani hayvanlar gibi."

"Evini özlemiyor musun? Ya da aileni?"

"Seninle yatmak istemiyorum."

"Bunu sormadım," diye cevapladım gücenerek ve huzursuzca arkama yaslandım. Şimdiye kadar böyle bir düşüncem olmamış olsa da, foyamı ortaya çıkarmış gibi hissediyordum.

Rahatsızlığım hoşuna gitmişti; gülümsemeye devam etti. Bardağıma baktım. Erimekte olan buzun oluşturduğu küçük saydam ada, salladığım içkimin içinde bir aşağı, bir yukarı çalkalanıyordu. İçkiyi kafama diktim; buzun soğuğuyla dilim ve damağım uyuştu. Sonra Klári'ye baktım.

"Gerçek duygular hissedebileceğim kimseyle yatmak istemiyorum," dedi. "Ya da çok istiyor ama korkuyorum ve bu yüzden de kimseyi bulamıyorum. Bunun ne kadar böyle sürebileceğini bilmiyorum. Belki de her zaman. Bağlanmadan yapılan seksi buradaki erkekler de seviyor gerçi."

Benden bahsediyormuş gibi gözlerimi aşağıya çevirdim.

"Rahat ol, bizim ufak ilişkimizden bahsetmiyorum. O bir maceraydı, gençlik ateşi. Çok da güzel bir maceraydı." Konyağı kafasına dikti. Alkol içini ısıtırken gözlerini kapadı. "Çocuk istediğim bir dönem olmuştu. Sonra bu isteğim geçti ya da kendim bastırdım. Bazen yeniden çocuk isteyeceğimden ve o zaman çok geç kalmış olabileceğimden korkuyorum; fazla karmaşık bir konu. Çocuk sahibi olmak için sürekli birlikte olduğum, geliri olan ve yanımda olan bir adam olması gerekli; benim de onun yanında olabilmem gerekli. Fazla karmaşık işte..." Bunu yeniden söylerken başını sallamıştı.

Benden bir şeyin hesabını soruyormuş gibi hissediyordum. Aniden konuyu değiştirdi.

"Ben eve dönmek istemiyorum. Orada neler olduğunu görmek çok fena. Budapeşte de olsa Doğu Avrupa işte. Kendi insanlarının salak olduğunu görmek, diğerlerini görmekten daha kötü. En kötüsü de yapabileceğin bir şey olmaması. Evde olsam benim de açlıktan nefesim kokardı. Öfkeyi, sefaleti görüyorsun... Biliyor musun, antisemitizm beni yaralıyor. Yahudiliğin ne olduğu konusunda en ufak bir fikirleri olmadığı halde Yahudileri kovmak istiyorlar. Bir yandan da gözleri onların parasında ve başarısında. Evde her yerde kıskançlık görüyorum. Dar bir görüş. Benim ne konuda çalıştığımı öğrendiklerinde annemin akrabalarının söylediklerini duydum. Birtakım kör önyargılar. Canım hiç de geri dönmek istemiyor."

Sustu. Başını sallıyordu.

"Ya sen?" diye sordu. "Evden ayrılmak istemiyor musun?"

Omuzlarımı silktim.

"Dedim ya, belki İsrail'e giderim."

"Sen yazarsın..." İç çekti. "Dile ihtiyacın var. Hem acı çekmeye de..." Yüzünde alaycı bir gülümseme vardı. "Tecrübe malzemesi işte."

Sustu ve boş bardağına baktı. Karşılıklı, sessizce oturuyorduk. Sohbetimiz fazla ağır olmuştu. Kelimelere güveniyorduk çünkü güvenebileceğimiz başka bir şey yoktu.

"Gidelim mi?"

Başıyla onayladı.

Eve dönerken bisikletleri iterek götürmeyi tercih ettik. Boş sokaklarda sessizce, yan yana ilerliyorduk. Soğuk rüzgâr ceketimin ve tişörtümün altına sızıyordu; üşümeye başlamıştım.

Yanımızdan gürültüyle birkaç öğrenci grubu geçti. Sarhoş ama zararsızdılar. Kendimi, Klári'nin dışarıdan başarılı, içeriden çalkantılı hayatı yüzünden sorumlu hissediyordum, bir yandan onun da aynı şeyi hissediyor olabileceğini biliyordum ve onun hisleri de aynı derecede sebepsiz olacaktı.

Ev soğuktu, orada da pek konuşmadık. Banyoda sırayla işlerimizi bitirdikten sonra bir yorgan daha istedim. Yatağı kaldırdı, bazadan bir yorgan çıkardı ve bana verdi. Saati kaça kurması gerektiğini sordu, iyi geceler diledi ve yatak odasına girip kapıyı kapattı. Onu kıracak bir şey söyleyip söylemediğimi düşündüm; aklıma böyle bir şey gelmiyordu. Kendime de sorabileceğim masum bir soru sormuştum sadece. Cevabı bilmediğim ya da kendi cevabımı bilmek istemediğim için bu soruyu sormuş olabilirdim.

Birkaç saat önce çimlerin üzerinde yattığım gibi, sırtüstü yatmış, ellerimi ensemde birleştirmiştim. Sokaktan geçen arabaların sesini dinliyordum. Gözümün önünde İngiltere'yi bombalamak üzere havada süzülen Nazi uçakları canlandı.

Öğleden sonra baktığım broşür aklıma geldi. Hitler, Deniz Aslanı operasyonuyla İngiltere'yi Kent'ten Dorset'e kadar, kanal boyunca işgal etmeyi planlıyordu. Oxford'u bu plana dahil etmemişti; hatta Oxford'un yeni imparatorluğunun başkenti olabileceğini bile düşünmüştü. Ama zamanla planlar daha mütevazı hale getirilmişti; Almanya'nın önemli bir deniz gücü yoktu.

Birden aklıma Filistin'le dayanışma adına işten çıkarılan İsrailli profesörler geldi. Ve Batı ülkelerinin soykırım zamanındaki umursamazlığı, Auschwitz'e doğru giden bombalanmamış demiryolları, İngilizlerin otuzlu-kırklı yıllardaki Arap-Yahudi çatışmasında sergiledikleri onursuz tutum, kolonyalist

"böl ve yönet" taktikleri, Ortadoğu'nun yangın yerine yerleşip hem bu yana hem öbür yana vaatler saçan denge politikası…

Gün boyu gördüğüm ve duyduğum şeyleri aklımdan geçirdim: Ortaçağ binalarının sağlam duvarları, derin bir sessizliğe bürünmüş kütüphane salonları, raflardaki dosyalar, birbirinin aynı lacivert ceketleriyle bisikletlerini süren öğretim görevlileri, okul kapısında, saat tam 6'da akşam yemeğine yetişmeye çalışan cübbeli öğrenciler, binaların arasında yüzlerce yıldır bakımı yapılan çimenler; birdenbire, burada yaşamam gerekirse boğulacağımı hissettim.

Yirmi Yedinci Bölüm

Bölük pörçük uyuyor, sürekli uyanıyordum; zihnimde akşamki sohbetin parçaları dolanıyordu. Erken kalktım ve e-postalarıma baktım. Klári de pijamalı ve akşamdan kalmış olarak çıktı odasından. Ayıldığı için ve muhtemelen akşamki sohbetimiz yüzünden benimle pek konuşmuyor, bakışlarını kaçırıyordu. Bilgisayarının başına oturdu ve evden çıkana kadar neredeyse sürekli monitöre baktı. Yine gerginlik taşıyordu içinden. Okumak yerine aslında kalkan olarak kullandığım kitabımdan ara ara bakışlarımı kaldırıp ona bakıyordum.

Heathrow'a doğru giderken gerilim biraz azalmıştı. Klári gündelik şeylerden, üniversite dedikodularından bahsediyor ve kendi anlattıklarına zoraki gülüyordu. Beni yanaklarımdan öpüp yolcu ettiğinde epeyce rahatladım; misafirperverliği için de ona içtenlikle teşekkür ettim.

Havaalanında tek başıma kalıp biniş kapısını bulmayı da başardıktan sonra, rahatlamış olarak oturdum ve gözlerimi kapadım. Kafamı toplayana kadar biraz zaman geçti; önceki gün yarım kalan hikâye bir film şeridi gibi zihnimde dolanmaya devam ediyordu.

Kafka, Yahudilerin devlet işlerinde istihdam edilmesini engelleyen yasa yüzünden hukukçu olarak Berlin sosyal sigorta kurumunda sahip olduğu işi kaybetmişti. Dora ise Lask ailesinden kalan evde Marianne ile yaşıyordu; geçinebilmeleri için onlara biraz para da bırakmışlardı. Franz ve Dora, haftada birkaç gün, genellikle de Zehlendorf'taki evde buluşuyorlardı çünkü Franz, Laskların evinde buluşmaktan rahatsız oluyordu. Dora ile olan ilişkilerindeyse yanlış giden bir şeyler görmüyordu.

İş araması gerekiyordu ve marangozhaneye geri dönmek işine gelmişti. Yeniden burada çalışabileceği için içten içe seviniyor, sadece geçim sıkıntısı yüzünden endişeleniyordu. Lask ailesinden kalan nafakanın sonsuza dek yetmeyeceğini, bu nedenle de üç kişiyi geçindirmek için daha fazla para kazanması gerektiğini biliyordu. Dora, komünistler gibi tiyatronun da yeraltına çekilmesi ve en iyi ihtimalle evlerde, küçük bir topluluğun önünde sahne almaları nedeniyle aktris olarak neredeyse hiç para kazanamıyordu.

Franz marangozhanede iş bulabilmiş olsa da, ortamdaki hava hissedilir derecede bozulmuştu. Çıraklardan Nazi sempatizanı olanlar vardı ve patron eski sosyal demokratlardan olduğu halde, elinden bir şey gelmiyordu. Çırakları işten atarsa, kendisinden intikam alacaklarından korkuyordu.

Dahlem'deki bahçede de iş olanaklarını araştırdı Franz. Ama burası yüksekokula bağlı olduğundan kurallar daha da katıydı. Kendisini tanımalarına ve eskiden sevmelerine rağmen, Yahudi töresine bağlı birisini istihdam etmeyi göze alamıyorlardı.

Franz, bu durumda bir şeyler yapması gerektiğini biliyordu. Filistin'e doğru yola çıkmaları için Dora'ya gittikçe daha

fazla ısrarda bulunuyordu. Düşmanca tavırlara maruz kaldıkları bu ortamda, iş olanakları da gittikçe daralırken, kendisini yolculuğa hazır hissetmese bile başka çıkar yol bulamıyordu. Fikrini almak için aradığı Freud'la yaptıkları kısa telefon görüşmesi sırasındaysa, Freud ona ekonomik kriz dalgalarının ortaya çıkardığı belirsizliğin, kısa zamanda yok olacağını söyleyerek onu cesaretlendirmeye çalıştı.

Dora ise Berlin'den ayrılmak istemiyordu. Franz, sonunda yola çıkabileceklerken onu Berlin'de tutan şeyin ne olduğunu anlamıyordu. İnce bir hesapla, tasarruf ettikleri parayla Innsbruck üzerinden trenle Napoli'ye geçip oradan da gemiyle Hayfa'ya ulaşabileceklerini, hatta yeni hayatlarına başlamak için de biraz birikimleri kalacağını Dora'ya anlatmasına karşın, Dora bu fikre karşı çıktı. Franz onu alıkoyan şeyin ne olduğunu anlayamıyordu. Aylar boyunca bu konuyu sürekli gündeme getirip durduysa da, Dora sürekli karşı koydu ve bir açıklama bile yapmadı.

1934 yılının sonunda, Sovyetler'de komünist partinin ikinci adamı ve Stalin'den daha popüler bir figür olan Leningradlı parti sekreteri Kirov öldürüldü. Ertesi gün ise, Kirov'un koruması da şüpheli bir araba kazasında öldü; arabadakilerden ölen tek kişi oydu. Kirov suikastının ardından, parti yönetiminde bir temizlik dalgası başladı. Buharin, Zinovyev ve Kamenyev tutuklanarak idama mahkûm edildi. Onların dışında on binlerce kişi daha idam edildi ya da kayboldu. Başarılı bir yönetici olan Kirov'u ve yoldaşlarını Stalin'in öldürttüğü konusunda Berlin'e kadar ulaşan dedikodular, komünistlerin arasında da yayıldı ve kısa süre sonra gizli toplantıların sohbet konusu haline geldi. Bu toplantıları Laskların evinde yapmak daha rahat olabilirdi, ancak gizlilik sebebiyle ve Kafka'nın cömertliği veya

aşk taktikleri nedeniyle, Zehlendorf'taki evde toplanmaya devam ettiler.

"Diktatörlüğün ne renk olduğu fark etmez," demişti Franz bir toplantıdan sonra Dora ile baş başa kaldıklarında.

Dora öfkelenmişti. Stalin'in yoldaşlarını öldürdüğüne dair dedikodulara inanmıyor ve Franz'ı Nazi gazetelerinin propagandasına inanmakla suçluyordu.

Son zamanlarda daha çok tartışmaya başlamışlardı. Franz, siyasi görüşlerini beyan ettiği için her seferinde pişman olsa da, düşüncelerini kendine saklamayı her zaman beceremiyordu. Yazı yazmayı bıraktığından, özellikle de Naziler güç kazanmaya başladığından bu yana etrafında cereyan eden yaşamla çok daha fazla meşgul oluyordu. Etrafındaki insanların çoğunun, bilhassa da Dora'nın arkadaşlarının en çok politikadan bahsettiklerini ve dünya görüşlerini politikanın şekillendirdiğini fark etmişti. Ama politika onun sinirine dokunuyordu ve onunla ancak sıkıntıdan, mecburiyetten ya da korkudan ilgileniyordu. Şartları değiştirebileceklerini, hatta değiştirmeleri gerektiğini düşünen Dora ve arkadaşlarının aksine, Kafka, etraflarında yaşanan olayların tesir edilemez bir biçimde dal budak sardığını hissediyordu. Öte yandan o, diğerlerinin göremediği bir şeyi daha görebiliyordu: Sovyetler'e dair illüzyonların günden güne çöküşünü. Bir zamanlar yazmış olduğu romanına atıfta bulunarak başlık atan bir sosyal demokrat gazeteyi dehşetle okudu: *Dava*'da anlattığı her şey, kitlesel ölçekte, gerçek hayatta da gerçekleşmeye başlamıştı. Zaman içerisinde Fransızca, Norveççe, İtalyanca ve Lehçeye çevrilen eserinin politik bir el kitabı olarak kullanılmasından rahatsız oluyordu.

Brod, Dora'yı yurtdışında yayınlanan her çeviriden haberdar ediyor, hepsinden birer kopya gönderiyor ve telif hakkın-

dan gelen paranın çoğunu da Dora'nın hesabına yatırıyordu. Dora yurtdışında yayınlanan eserlerin kopyalarını gururla gösterdiğinde, Franz daha önceki baskılarda olduğu gibi kitabı eline almış ve hep yadırgayarak incelemişti. Eskiden kitaplarıyla ilgili her şey onu heyecanlandırıyordu; kapağı ve cildi, cilt kalınlığı ve yazı karakterinin boyutu, kenar boşlukları ile sayfalandırma oranı; ama yazı yazmadan geçen on yılı aşkın zaman içerisinde, bu ilgisini kaybetmişti artık. Tüm düşüncelerinin yazı yazmak etrafında şekillendiği o zamanlar, uzak ve bulanık görünüyordu. O zamanlar sislerin içinde yaşıyor ve kalemiyle yönünü bulmaya çalışıyordu sanki. Zamanının çoğunu modern edebiyata yöneltmiş olmasa da, tutkulu bir okuyucu olmayı sürdürüyor, Yahudi tarihi, modern din felsefesi ve Talmud'un hazırlanmakta olan Almanca çevirisinin yeni bölümlerini okuyordu.

Dora ile konuşurken Lutz Lask'tan pek bahsetmiyorlardı. Franz'ın bildiği tek şey, Sovyet vizesini alana değin, Lask'ın aylarca Prag'da beklemek zorunda kalmış olmasıydı. Sovyetler Birliği'ne iltica hakkı kazanmış bir komünistin eşi olarak Dora'nın da iltica talebinde bulunduğundan, 1936 Şubat'ında Dora bu durumu kendisine itiraf edene değin haberi olmamıştı.

Dora'nın Lask yüzünden vicdan azabı çektiğini bilse de, onun bunu atlatabileceğini düşünüyor ve kendisiyle beraber kalmayı sürdüreceğini sanıyordu.

"İzin çıkmasaydı, başvuru yaptığını asla söylemeyecek miydin bana?" diye sordu Franz şaşkınlıkla.

"Seni sürüncemede bırakmak istemedim," dedi Dora.

"O zaman, bitti mi?"

Dora hıçkırarak ağlıyordu.

"Bilmiyorum! Sana bağlıyım ama Nazilerin herkesi öldürmesine ya da hapse atmasına seyirci kalmak istemiyorum. Çok geç olmadan buradan gitmeliyiz ve bir şeyler yapmalıyız. Burada olmuyor!"

"Neden tam da oraya ama? Şeytana iblisi mi tercih ediyorsun?"

"Hitler'i nasıl Stalin'e benzetirsin?" Dora öfkelenmişti. Yerde emeklemekte olan Marianne ağlamaya başladı.

"Onları benzeten ben değilim. Kendileri benziyorlar."

Franz sesini bile yükseltmemişti. Enerjisini yitirmiş gibiydi. Dora giderse uzun bir süre görüşemeyeceklerini biliyordu. Diz çöküp bebeği kendine doğru çekti. Marianne de gelip onun dizine oturdu.

Dora yeniden ağlamaya başlamıştı.

"Beni anlamalısın, bir şey yapamıyorum! Vicdanım... Arzularıma göre karar vermiyorum."

"Seni anlamadığımı mı sanıyorsun?" diye söze başladı Franz bitkin bir halde. Çocuğu bıraktı ve yatağın kenarına oturdu. Bacak bacak üstüne atıp dirseğini dizinin üzerine dayadı ve yüzünü avuçlarının içine gömdü.

"Birbirimizi bir daha ne zaman görebileceğiz?" diye fısıldadı Dora, verdiği kararın sonuçlarını yeni fark etmiş gibi. Bu sefer de o aldı çocuğu kucağına.

"Bir daha asla," diye cevapladı Franz başını kaldırarak. Düşündüklerini söylemeden duramamıştı. Başkalarına acı çektirmekten hoşlanmazdı, ama bu kez kendine hâkim olamamıştı ve hâkim olmak da istemiyordu.

Öfkeli ve umutsuzdu. Sadece Dora'nın bu ayrılıkla ona acı çektirecek olmasından, belki Dora'nın kendisinin de böylece acı çekecek olmasından değil, verdiği karar yanlışsa, kendisini

de tehlikeye atmış olacağını ve hatasını telafi etme şansının olmayacağını düşündüğündendi öfkesi ve umutsuzluğu. Marangozhanedeki patronu sayesinde tanıştığı sosyal demokrat gazeteci arkadaşları, Moskova'daki davalardan heyecanla bahsediyorlardı. Bütün Sovyetler'in bir hapishane olduğunu, orada da Nazilerinkinin aynısı olan çalışma kampları bulunduğunu ve durumun Almanya'dakinden bile acıklı olduğunu iddia ediyorlardı. Franz arkadaşlarının bu son söyledikleriyle sadece kendilerini avuttuklarından kuşkulanıyor, ancak çocuğu da yanlarına alıp üçü birlikte Filistin'e doğru yola çıkmazlarsa, büyük bir şansı kaçırmış olacaklarını da hissediyordu.

Sonraki birkaç hafta boyunca, koydukları kuralları çiğneyip Dora ile Laskların evinden de iletişime geçti. Hem telefonda hem de yüz yüze ondan kendisiyle gelmesini istedi; yıllardır bunun hayalini kuruyorlardı. Filistin'in sadece hayallerindeki yer değil, aynı zamanda, Araplarla olan çatışmalara rağmen, Berlin'den ya da Moskova'dan daha sakin bir yer olduğunu söyleyerek Dora'yı ikna etmeye çalıştı. Geçinmeleri daha zor olabilirdi, toprağı işlemesi ya da hayatı boyunca marangozluk yapması gerekebilirdi; ama Dora ona inanmalıydı. Bunu başarabilirdi. Sonunda utana sıkıla ceketini çıkarıp gömleğini sıyırarak kaslarını bile göstermişti; gerçekten de kasları marangozhanede ve bahçe işleri yaparken oldukça gelişmişti. Ergen görünümlü bedeni toparlanmış ve birkaç kilo almıştı; fiziksel işlerde çalıştığı belli oluyordu. Ceketinin iç cebinden, üzerinde Tel Aviv'deki kafelerin ve bu kafelerdeki mermerden masaların etrafında oturan takım elbiseli- kravatlı beylerle şık hanımların fotoğrafı olan bir kartpostal çıkardı. Bomboş bir yere gitmediklerini göstererek Dora'yı rahatlatmaya çalışıyordu. Dora'nın Hamiba'da sahne alma ya da eskiden halkevinin

yazlık tesisinde olduğu gibi çocuklara ders verme imkânı olabilirdi. Restoranı açmak istemezlerse veya bunu başaramazlarsa da yapabilecekleri bir şeyler muhakkak bulunurdu.

"Boş ver artık!" diye bağırdı Dora. "Bunların hepsi rüya! Sen de bunlara inanmıyorsun. Ne zamandan beri Filistin'e gitme hayalleri kuruyorsun? On mu? Yirmi mi? Sen yazı yazmasan da sürekli hayal kuruyorsun; ama ben gerçekten gideceğim. Yetti artık!"

Franz hiçbir şey demeden ceketini astığı sandalyenin yanına gitti ve elini ceketin iç cebine sokup, katlanmış kâğıtlar çıkardı.

"Onlar da ne?" diye sordu Dora.

"Ülkeden ayrılmamız için gerekli kâğıtlar. Sadece imzalaman gerek. Tüm biletleri ayarladım. Tüm tarifeleri, trenin kaçta kalktığını ve geminin Napoli'den kaçta kalkacağını biliyorum."

"Seninle gelmeyeceğim!" dedi Dora kararlılıkla. "Benim başka bir yere gitmem gerekiyor."

Franz cevabı duymamış ya da anlamamış gibi sessizce dikiliyordu.

"Sana yazacağım," diye devam etti Dora. "Söz veriyorum. Hatta belki... Lask çocuğu görünce... Onunla biraz zaman geçirdikten sonra bunu düşünebilirim. Ama şu anda gelmem imkânsız Franz. Beni anlamalısın!"

"Yazı yazmadığım için mi? Artık yeterince ilginç değil miyim?"

"Lütfen Franz, böyle söyleme. Seni yazıların için sevmedim ki ben."

"Seninle çocuk yapmak istemediğim için mi?" Kâğıtları yere attı. "Yoksa dünya devrimine inanmadığım için mi? Ya

da bizim gibi öldürmeyi bilmeyen ve öldürmeyi bilenlere karşı koyamayanların yaptığı gibi, hayallere kapılıp gitmediğim için mi? Bu yüzden mi?"

Dora, Franz'ı daha önce hiç bu kadar heyecanlı görmemişti. Ağlamaya başlayacakmış gibi dudakları bükülen Marianne'i korkuyla kucağına aldı. Franz'ın kendilerini inciteceğini düşünmese de, durum yeterince korkunçtu. Franz daha önce ona hiç bağırmamıştı. Ona acısa da, kararından vazgeçmek istemiyordu. Birkaç hafta sonra Moskova'ya ulaştığında aynı vicdan azabını çekeceğini ve o zaman artık kararından geri dönme imkânının olmayacağını bilse de, artık çok geçti.

Franz yıkılmış gibi hissediyordu kendini. Hem Dora'yı hem de Filistin'e yerleşme hayallerini kaybetmişti. Ne kadar hazırlanmış olsa da, bu yola tek başına çıkamayacağını biliyordu. Dora'nın varlığı ve yakınlığı ona güven veriyor, güç ve inanç sağlıyordu. Şimdiyse Dora, denizin ve Tel Aviv'de açacakları restoranın hayalleriyle birlikte yitip gidiyordu. Yıllar boyunca, sadece yola çıkmayı başaracaklarına değil, yeni çevrelerinde eski hayatlarının samimiyetini de bulacaklarına inanmıştı. Yıllarca antrenman yapmış, kendini bu yolculuk fikrine alıştırmıştı. Nazilerin iktidara gelmiş olması yeterli değildi; her konuda değişememiş olsa da, kendini hazırlaması gerekiyordu. Elinde izin belgeleriyle ülkenin kapısında durduğunu, önünde planlı bir yolculuğun onu beklediğini bilse de ve üzerine sayısız kitap okuduğu bir ülkede başlayacağı yeni hayatına adım adım yaklaşmış olsa da, yine de İsrail Diyarı'na ulaşamayacağını düşünüyordu. Arzuların tatmin imkânı, hiçbir zaman bu kadar kolay ve aynı zamanda bu kadar uzak olmamıştı.

Şimdi de ilk tepkisi eline bir kâğıt kalem ya da bir not def-

teri alıp, içinde kopan fırtınaları yazma isteği olmuştu. Ancak onu sarıp sarmalayan her şeyi kaydetmek için gerekli olan o eski gücü ve arzusu yoktu artık. Hissettiklerine şekil verme, hislerini olabildiğince anlama ya da en azından başkalarına hissettirme arzusu yoktu. Tüm bunların bir faydasının olacağına dair inancı da yoktu. Arzusu artık karşı konulmaz değildi, zira nasıl bir bedel ödediğini çok iyi hatırlıyordu. Eski hayatlarını, eski Dora'yı istiyordu Franz; ancak siste kaybolup gitmişlerdi sanki, artık bunları göremiyordu. Kelimeler artık onu mutlu etmiyordu, artık sözle ifade edemediklerini yazıyla ifade etmek onu mutlu etmiyordu. Günlüklerinde ya da mektuplarında sadece durumunu anlatmak mutlu etmiyordu; ne de hissetmek veya başkalarına hissettirmek için, başka türlü yapamadığından, esrarengiz hikâyelerin labirentlerine karışmak... Anaforlanan alacakaranlıktan kalemle keskin siluetler çıkartmak, şimdiye dek tanınmaz şekilde birbirine karışmış olan şeyleri birbirinden ayırarak tanrısal bir yetiyle yaratmak onu mutlu etmiyordu. Güçlükle atlattığı eski durumuna geri dönmek istemiyordu. Böylece yazının ayartmasına karşı koyuyordu.

Birkaç gün sakinleştiricilerle yaşadıktan sonra, biraz kendine gelmişti. Yalnız kalmaktan, Dora'sız bir hayattan korkuyordu; yine de eskisi gibi, Dora'nın hamile olduğunu söylediği zamanki gibi çaresiz hissetmiyordu kendini. Dora'nın onu terk edeceği güne hazırlanmış gibiydi. Elli üç yaşındaydı, mütevazı bir geliri ve nispeten az kişiden oluşsa da istikrarlı bir arkadaş çevresi vardı, üstelik Berlin'de yaşıyordu. Bir yandan eski kimliğinin artık yok olduğunu düşünse de, tanınma korkusuyla Prag'a dönmek istemiyordu. Prag'da törenle karşılanma düşüncesi onu yalnızlıktan daha çok korkutuyordu. Dora ve

Klopstock'la birlikte tüm dünyaya yalan söylediği için göreceği tepki ya da kardeşleri Elli ve Valli'nin buna ne diyeceği onu fazla korkutmuyordu. Onu esas korkutan, eski arkadaşlarının kendisinden yazmasını istemeleriydi; bunu sadece istememekle kalmıyor, artık yapamayacağını da hissediyordu: O eski içsel yazma dürtüsü eksikti.

Franz ve Dora, birlikte geçirdikleri son gece, bir Yahudi restoranına gittiler. Katıldıkları organizasyonu düzenleyenler kâğıt üzerinde bu salonu bir evlilik töreni için kiralamışlardı. Gerçekte ise, Yiddiş kültürünün takipçileri, ilk Yiddiş klasik dönem yazarı olan Mendele Mokher Sforim'in doğumunun yüzüncü yılını kutlamak için toplanmışlardı. Dora'dan sahneye çıkmasını istemişlerdi ve Dora da, ertesi gün yola çıkacak olmasına rağmen, bu teklifi geri çevirmek istememişti.

Gecenin organizatörlerinden biri, Dora'nın arkadaşı da olan Yiddiş şair Avrom Stencl idi. Dora'nın, özel bir salonda, oryantal desenli halılar serilmiş masaların etrafında toplanmış misafirlere, aralarında çoğu Berlin'de yaşayan Rus ve Polonya Yahudilerinin, birkaç yabancı misafirle Amerikalı Yahudi gazetecilerin de bulunduğu bir topluluğa, Mendele'nin *Sihirli Yüzük* adlı eserinden bir bölüm okuması gerekiyordu. Küçük salon tıklım tıklımdı ve dışarıdaki soğuğun aksine, içeriye girenleri yapış yapış bir sıcak bekliyordu. Ayakta duranlar, bir sandalyede iki kişi oturanlar bile vardı. Kapıyı kapatmış, Dora'nın sahneye çıkmasından önce ve sonra Yiddiş şarkıları söylemişlerdi.

Kafka şapkasını çıkarmış, en arkada oturuyordu. Bu toplulukta şapka takan kimse yoktu ve onu tanıyacaklarından çekinmesi de gerekmiyordu. Hatırlıyordu: Prag'da, Jizchak Löwy ile birlikte bunun benzeri edebiyat akşamları düzenle-

melerinin üzerinden çeyrek yüzyıldan fazla zaman geçmişti. Erkeklerin bakışlarının odağında olan Dora'yı kıskançlıkla izlerken, içini acı bir gurur kapladı. Sözlerini kısmen anladığı şarkılardan, bölük pörçük anladığı şiirden ve Dora'yı belki de son kez sahnede görüyor olmaktan dolayı duygulanmıştı. Bir yandan da, bu gecenin, tüm cesaret gösterisine rağmen beyhude olduğunu düşünüyordu. Çoktan gitmiş olmaları gerekiyordu; gidebilenlerin Filistin'e, gidemeyenlerin ya da çöl şartlarına uyum sağlayamayacaklarını düşünenlerinse Amerika'ya. Orada da antisemitizm vardı, faşistlerin orada da sempatizanları vardı. Yine de Berlin'de çıkan Yahudi gazetelerinde okudukları onu rahatlatıyordu: *Goldene Medine*[1] Yahudiler için güvenli bir yerdi.

Geçmiş yıllara bakınca, yollarının ayrıldığını fark etmesi gerekiyordu; bu da sadece çocuk yüzünden değildi. Dora'nın daimi hareketliliği ile kendisinin pasif hali birbirine tam bir tezat oluşturuyordu. Acaba Dora haklı olabilir miydi? Onun da gitmesi gerekiyor olabilir miydi? Tek başına yola çıkamıyorsa, nereye gitmeliydi peki? Dora, bebek ve Lutz Lask'ın ardından Moskova'ya mı? Dördü birlikte Lask'ın ailesiyle mi yaşayacaklardı? Saçmalık!

Hayranlıkla kendisini alkışlamakta olan kalabalığın arasında duran Dora'ya baktı. Gitmek istiyorsa izin vermekten başka seçeneği yoktu; bir parazit gibi ona yapışamazdı. Belki de şimdiye kadar Dora'nın yaşam enerjisini çekerek fazlaca bencillik etmişti. Acaba her şey bir illüzyon olabilir miydi? Planını on yıldır olgunlaştırdıkları Filistin yolculuğu da sadece bir hayal miydi? Yoksa tek başına yola çıkmaya korktuğu için mi hayale dönüşmüştü? Amerika'yla ilgili olarak da sadece yaz-

[1]Altın ülke.

mayı biliyordu. Yoksa tek çıkar yol, Dora'nın da dediği gibi, Nazilere açıktan karşı koymak mıydı? Almanya'yı Nazilerden kurtarabilirler miydi? Yoksa bu da sadece bir bahane miydi? Ya sosyal demokrat gazetelerdeki fısıltılar doğruysa ve Naziler gibi komünistler de, halkın tamamı gibi, Yahudileri düşman ilan ederlerse? Gerçekten Avrupa'dan ayrılmaktan başka şans yoktu; zira Yahudi, öyle de böyle de, her zaman her yerde yabancıydı. Yoksa bu da, bunun Dora'yla geçirdiği son gece olduğunu düşünmemesi için bir kaçış mıydı?

Yirmi Sekizinci Bölüm

Eve vardığımda, Tamás'ın beni Skype'tan defalarca aradığını fark ettim. Mesaj bırakmıştı. Yıllardır İsrail'de yaşayan ortak bir tanıdığımızın numarasını almak istiyordu. Kudüs'teki İbrani Üniversitesi'nde bir konferansa katılacaktı ve boş akşamları için bir program yapmak istiyordu.

Ona ulaştığımda dışarıda bir yerde oturuyordu, arka planda palmiye ağaçları vardı ve ekrandan bile güneş yanığı olduğu anlaşılıyordu. Yeni tıraş olmuştu ve yüzü pürüzsüzdü.

"Neredesin?" diye sordum.

"Deniz kenarında. Eski bir arkadaşımdayım."

"Deniz kenarında mı? Sen Kudüs'te değil misin?"

"Artık değilim." Yaramaz bir çocuk gibi sırıtıyordu. "Sunumunu yapıp kaçtım. Tel Aviv'i daha çok seviyorum. Rothschild Bulvarı, limandaki eğlence yerleri ve plaj daha çok hoşuma gidiyor. Sana iki kızı anlatmıştım ya, sonradan anlaşıldı ki..."

"Erkekmişler. Anlatmıştın."

"Bu çürümüşlüğe katlanabiliyorum. Biraz fazla Yahudi var

ama Kudüs'le karşılaştırılınca başka bir ülke gibi. Neden birkaç haftalığına buraya gelmiyorsun ya da bir burs bulmuyorsun?"

"O kadar kolay değil," diyerek iç çektim.

"O kadar kolay olmayan nedir?" Anlam veremezmiş gibi başını salladı. "Yıllardır ders veriyorsun. Burs bulamayacağına inanmıyorum. Kütüphanede takılır biraz İsrail edebiyatı okursun, istersen İngilizce ya da ders alıp İbranice öğrenirsin. Hem burada da ders verebilirsin."

"Öğrensem ne olacak ki? İbranice yazı yazacak kadar öğrenemem. Orada da, aynı buradaki gibi dışarıda kalırım."

"Gerçek bir sanatçı," dedi alaycı bir ifadeyle, "her zaman dışarıda kalandır. Ya da en azından kendini öyle hissedendir."

"Yabancı bir dilde yazıyormuşum gibi olur."

"Saçmalık! Yabancı dil de ne demek?"

"Asıl anadilim benim için yabancı bir dil. Duygularım bu kültüre yabancı."

"Bu yabancılık hissi senin takıntın olmuş. Buraya gelsen hiç de yalnız kalmazsın. İsrail nevrozu ve kimlik problemleri de artık moda. Tel Aviv deli doktorları ve Amerikalılarla dolu…" Gülmeye başladı. "Psikiyatristten çıkıp Rothschild Bulvarı'nda bir kafenin bahçesinden otururken, elinde not defterinle kızlara bakabilirsin."

"Nasıllar?"

"Harikalar. Ve çeşitliler. Gerçi Etiyopyalılar çok siyah değil. New York'tayken zenci bir sevgilim vardı ama şimdi böyle maceralar için çok yaşlıyım. Öte yandan bu şehirde insan kendini evinde hissediyor. Viyana'nın ya da Berlin'in bazı yerlerinde ya da doğrudan evimin bulunduğu Pozsonyi Sokağı'nda geziniyormuşsun gibi. Ama her yer daha rahat ve daha özgür. Ya Shenkin Sokağı! İnanılmaz seçenekler var."

"Yeni bir Borsalino mu aldın yoksa?" diye sordum. Tamás'ın şapka hastası olduğunu biliyordum.

"Kudüs'te daha çok geniş kenarlı siyah şapkalarla ayı kürklü şapkalar moda... Burada daha çok kadın ürünleri var. Oldukça da pahalılar."

"Birisine hediye mi alman gerekiyor yani?"

"Her zaman bir zımbırtı almak gerekiyor işte," diye iç çekti. "Ama yarın dönüyorum. Bir haftalığına gelebildim. Politika hariç, burada olmak hoşuma gidiyor. O pek sevimsiz bir konu. Elbette dindarlara kalsa, Tanrı'nın Yahudiler için neden böyle kötü bir çevreyi seçtiğini de izah etmeye kalkarlar.

Sustu. Tam veda etmeye hazırlanıyordum ki, başını iki yana sallayarak yeniden konuşmaya başladı.

"Öte yandan, bu Kafka meselesi burada da insanları rahat bırakmıyor. Konferansta birisi laf arasında Kafka'nın Yahudi kimliğinden bahsetti ve Almanlarla İsrailliler arasında, Kafka'nın mirasının kime ait olduğu konusunda tartışma çıktı. Üstelik bunlar edebiyatçı bile değil... Çek bir tarihçi de Kafka'nın en çok Prag'a ait olduğunu dile getirdi. Onun dışında, halen açığa çıkmamış elyazmalarının ve mektupların bulunabileceği konusunda birçok dedikodu var. İnternette araştırdım. İsrailli bir herif de bana," dedi haşarı bir tavırla, "Kafka'nın aşk hayatıyla ilgili İngilizce bir kitap çıktığını anlattı. Biriktirdiği porno dergiden de bahsetmişler kitapta. Sınırlı basımmış; sadece önceden abone olanlara gönderiliyormuş. Klimt'in erotik resimleri bile varmış. Kitabın yazarı, Kafka'nın bir züppe olduğu, çağın şartlarına uygun olarak geneleve gittiği ve bu yüzden de normal hayatında seks konusunda sorunlar yaşadığı şeklinde dedikodular kaleme almış. Anlamıyorum..." Kafasını sallıyordu. "Sanki herkes Kafka'nın mutsuz olmasını

ister gibi. Bu röntgencilik hali çok komik. Kafadan atma ve aşırı psikolojikleştirilmiş birtakım analizler."

"Birinin senin hayatını yazacağından mı korkuyorsun yoksa?"

"Boş versene!" Esnedi. "Ben hayatı kitap olacak kadar önemli biri değilim. Kimin hayatında irili ufaklı utanılacak sırlar yok ki hem? Kimin aldatma hikâyesi yok? Porno izlememiş olan kimse var mı? Hele ki internet çağında, bir tek körler ve bilgisayarı olmayanlar porno izlemiyor. Bu sence utanılacak ya da gizlenecek bir şey mi? Bir insanın hayatıyla ilgili olarak yazılacak bir şey mi? Bunları yazanların, kendi arzuladıkları şeyleri yapmaktansa başkalarıyla uğraştıklarını düşünüyorum. Gerçek sapkınlık da bu. Bir de edebiyat teorisi. Hadi, ben gidip akşam yemeği yiyeceğim. Sonra da erkenden yatacağım. Sabahın köründe Los Angeles'a dönüyorum. Gücünü topla ve buraya gel. Burada kalmana gerek yok. Çekincen buysa, seni gayet iyi anlıyorum."

Yirmi Dokuzuncu Bölüm

Tamás'ın heyecanı bana da bulaşmıştı. Denize, sıcağa ve Kudüs ile Tel Aviv'in şehir manzaralarına ulaşmak için içimde dayanılmaz bir istek vardı artık. İnternetten 30'lu yıllara ve devletin kurulduğu döneme ait siyah-beyaz arşiv fotoğraflarına baktım. Büyük şehirlerin tekdüzeliğini yansıtan modern şehir fotoğraflarını da biraz yadırgayarak inceledim.

İsrail ve Kudüs, orada bulunduğum günden beri, benim için daha çok bir kavram, bir metafor olmuştu. İsimleri genelde sadece okuduğum kitaplarda, sohbetlerde, politik tartışmalarda ve dayanışma için yapılan imza kampanyalarında geçiyordu.

En azından dili öğrenene kadar orada yaşamak gençlik hayalimdi. Bunun yerine, vatansızlığın dilini içselleştirmiştim. Tüm bunlardan ya zorlukla bahsedebiliyordum ya da hiç bahsedemiyordum. Yahudiliğime ve vatansızlığıma dair duygularımı, İngilizce daha kolay dile getirebiliyordum çünkü Amerikan toplumunda bu tip yaşanmışlıklar ve bu yaşanmışlıkların ortaya çıkardığı duygular daha doğal kabul ediliyordu.

Kitapların çokluğu da, bu kabule zemin hazırlayan bir gelenek oluşturmuştu.

İsrail gazetelerini inceleme işini erteliyordum. Bahar tatili İsrail seyahati için uygun görünüyordu. O zamana kadar biraz para da biriktirebilirim diye düşünüyordum; arka arkaya yaptığım Prag, Berlin ve Oxford seyahatleri cüzdanımı biraz sarsmıştı. Detayları pek düşünmedim; öncelikle ruhsal olarak kendimi hazırlamaya çalışıyordum.

İnsan, görüntüsünün ve yakınlığının kendisini heyecanlandıracağını bildiği eski bir sevgiliyi ziyaretten bile çekiniyor. Geçmişte kalan o arzuyu canlandırmaya ve bugünkü mesafeyi değiştirmeye yönelik umutlarının nafile olduğunu bilse bile bu buluşmadan kaçınıyor; ama bir zamanlar yaşanan, hissedilen ve görülenler yine de rahat bırakmıyor onu; korkularına, güvensizliklerine, yaşayacağı sıkıntılara, hatta yokluğun ve özlemin verdiğinden daha da büyük bir acı çekme ihtimaline rağmen yine de eski aşkını görmeye tahrik ediyor.

Veyahut insan, böyle bir buluşmanın artık hiçbir duygu yaratmayacağından korkuyor.

Daha önceleri, plan yapıp durduğum dönemde, esas derdim orada olabildiğince uzun zaman geçirmek ve dil öğrenmekti. Sonra araya şu-bu girince, tüm bu planlar mazide kaldı.

Kafka'nın Kierling Sanatoryumu'nda yattığı zamankiyle aynı yaşta olduğumu düşündüm.

Sonra, heyecanla planlar yaptığım zamanlarda, üniversitedeki bitirme sınavlarından sonra, ilk defa dua etmek için sinagoga gittiğim geldi aklıma. Önceleri, daha çok sınavlardan önce giderdim sinagoga, gerçi insanın kişisel çıkarları için dua etmesini uygun da bulmazdım; öte yandan insanın Tanrı'yla çoğunlukla pazarlık halinde olduğunu da biliyordum. O za-

manlar, bunun tersinin de doğru olduğu henüz içime doğmamıştı; sonuçta insanın bir şeyler istemeden ve yakarmadan da Yaradan'a hizmet edebileceğini düşünmesi kibirdi.

İçinde kendime bir camia ararken, Yahudilik ve dindarlık bana münzevi şeyler gibi görünmüştü. Yahudi olarak, dış dünyanın gözünde yabancıydım. İnançlı bir insan olarak ise, çoğunluğu pek de inançlı olmayan Yahudilerin gözünde bile yabancıydım. Yahudiliğimin sadece kimliğimin bir parçası değil, aynı zamanda yabancılığımın kaynağı da olduğunu anlamam için uzun bir zaman geçmesi gerekti. Aynı zamanda, dışlanma, ayrılma ve sürülme dininin içinde yabancılığımın ifadesini de bulmuş gibiydim; böylece yalnızlığımı da bana kucak açan geleneğin dünyasına taşıdım.

İnternette İsrail şehir manzarası fotoğraflarına bakarken gördüğüm turist otobüsü aklıma İsrail'e yaptığım tek seyahatle ilgili bir kareyi getirdi. Yıllardır aklıma bu yolculuk gelmemişti. Şimdiyse, öyle güçlü bir biçimde aklımda canlanmıştı ki, biz içeride klimanın serinliğinde otururken otobüsün bordo perdelerden bile sızan kızgın güneşi adeta hissediyordum. Otobüsün durduğu, indiğimiz ve yaya dolaştığımız yerleriyse, ancak hayal meyal hatırlıyordum.

Kudüs'ün eski şehir bölgesini ve tur rehberlerimizin yirmi yıl önce bile, dükkânlar kapandıktan sonra tek başımıza gezmememizi salık verdikleri Arap çarşısının dar sokaklarını; onu sadece hayal ederken hissettiklerimi, önünde durduğumda pek hissetmediğim Duvar'ı hatırladım. Tevrat'ın üzerine inşa edilen Hıristiyan yorumları gibi, üzerine son akşam yemeği hatıra salonu inşa edilen Davud'un mezarını; Yad Vaşem'de tekdüze bir kadın ve erkek sesi, toplama kamplarında ölen çocukların isimlerini sıralarken zifiri karanlıkta milyonlarca yıl-

dız gibi yansıyan kandillerin ışığında yan yana, sendeleyerek yürümemiz; Ben Yehuda'da yazarların ve sanatçıların buluşma yeri olan ve bir gece oturma fırsatımızın olduğu tarihi Atara Kafe'yi hatırladım. Rivayete göre Romalılardan saklanan Simeon Bar Jochai'nin Nurun Kitabı *Zohar*'ı yazdığı, diğer bir mistik olan Ari ha-Kadoş ile Ortaçağ'ın büyük yasa derlemesi *Şulhan Aruh*'un yaratıcısı Yosef Karo'nun sinagogunun da bulunduğu, Galilea Dağları'ndaki Kabalacıların şehri Safed'i ve Safed'deki Macar Müzesi'nde kıskançlıkla korunan, eski anayurtlara ait birkaç eşyayı hatırladım; karşı yarısında silahlı askerlerin görüldüğü, Ürdün sınırındaki Allenby Köprüsü'nü; efsaneye göre Roma'yla savaş döneminde, savunucularının düşmanın eline geçmemek için topluca intihar ettikleri söylenen Yahudi kalesi Massada'ya şafak vakti yaya olarak yaptığımız geziyi; kadim ataların El Halil'deki ve Rahel'in Beytüllahim'deki türbesine askerler eşliğinde yaptığımız ziyareti ve son olarak da deniz kıyısını ve onca ciddi tecrübeyle dolu yolculuktan sonra içimde bir boşluk hissi uyandıran Eilat'taki otelimizi hatırladım.

En çok da, üç haftalık seyahat boyunca, otobüste ve akşam yemeklerinde gittikçe daha sık yan yana oturduğumuz bir kızı düşündüm. Gördüklerimizden bahsediyor ya da yaşlı İsrailli Macarların savaşkan cümlelerini dinleyerek acı çekiyorduk: "Büyükbabalarınızın öldürüldüğü yerde nasıl yaşayabiliyorsunuz?" Bu cümleler, aradan yirmi yıl geçtikten sonra, yine pek çok insanın yok olmamızı ya da daha iyisi, bir an önce ülkeden ayrılmamızı istediği bir dönemde, daha az abartılı gelmeye başlamıştı.

Bir süre sonra, Yahudiliğin ne olduğu konusunda sonu gelmez tartışmalardan bıkmıştım: Yahudiliğin esasen bir inanç

mı yoksa bir halkın ismi mi olduğunu, kim olduğumuzu, yerimizin neresi olduğunu, nerede yaşamamız gerektiğini tartışıp durmuştuk. Ama şimdi ne tartışmalarımızı hatırlıyorum, ne de birlikte gezip gördüğümüz şehirleri; aklımda bütünüyle kalan tek anı, Rachel.

İsrail'de yaşama isteği Rachel'in de zihnini meşgul ediyordu. Tumturaklı laflar etmiyor, ideolojik argümanlar ortaya koymuyor, korku ya da heyecan duymuyordu. Daha ziyade doğal bir merakla açıklamıştı: *Aliya yapmak*[1] istiyordu ve öncesinde de ülkeyi görmek istemişti.

İlk başlarda ondan pek hoşlanmamıştım. Keskin hatları vardı; sivri burnu, daracık yüzü ve ufak kulaklarıyla bir fareyi andırıyordu. Aniden parlaması, durumu hızlı kavraması, uzun süre sessiz kaldıktan sonra birdenbire gülümsemesi, acımasız eleştirileri ve gülerken parlayan düzgün dişleri, aynı anda hem çekici hem de korkutucu geliyordu, yine de sürekli dikkatimi çekiyordu. Diğer insanlarla konuşurken gündeme gelen konulardan başka pek bir şeyden bahsetmemiş olsak da, aramızda ortak bir şeyler olduğunu seziyordum. Derinlerden gelen çekiciliğine kapıldığımda, birkaç gün sonra yüzünü ve bedeninin biçimini çok farklı görmeye başlamıştım. Sunumlarda ya da otobüste bir yere oturmamız gerektiğinde, hiç sözleşmeden birbirimizin yanına oturuyorduk. Akşamları herkes otel odalarına çekildiğinde, gittikçe aklıma daha sık gelmeye başlamıştı ve onu özlüyordum.

Poposu yuvarlak, saçları kızıl ve kısa, yüzü ise çilliydi. Üç haftalık yolculuk boyunca grubu hep o organize etmiş, çıkan

[1] *Aliya*: (eski) Kutsal Topraklar'a yükselme. Günümüzde *aliya yapmak*, göçmenlerin İsrail'e yerleşmeleri için kullanılıyor. (ed.n.)

tartışmaları çözmüş, şikâyeti olanlara tavsiye vermeye çalışmıştı. Varlığında teselli edici bir şeyler vardı. Onu gözden kaybedince, hemen bakışlarımla aramaya başlıyor, otuz kişilik grubun arasında onun yanına ulaşıncaya dek dolanıyordum. Kendi benliğimin sınırlarını kaybetmiştim de anlaşılmaz bir güç tarafından ona çekiliyordum sanki. Ne dediğinden ziyade, beni rahatlatan derin ses tonuna odaklanıyordum. Bazen beni destekliyor, bazen de benimle tartışarak hatalarımı gösteriyordu. Onun yanında, başka zaman hissetmediğim biçimde, doğru yerde olduğumu hissediyordum.

Geziden kısa bir süre sonra İsrail'e yerleştiğinde de isim değiştirmesi gerekmemişti. Acaba neden bir ilişkimiz olmamıştı? İlişkiye sürüklenmek istememiş miydi yoksa? Ya da İsrail'e taşınmak istediği için ben mi adım atmamıştım? Bugün artık bunları anlamam olanaksız.

Psikolog olmuştu. Facebook'taki arkadaşlık isteğimi kabul ettiğinde hakkındaki bilgileri görmüştüm. Adını Macarca karakterler olmadan yazıyordu. Fotoğraflarında bir ailesinin olduğu görülüyordu: Kızıl saçlı, çilli bir oğlan ve siyah saçlı, zeytuni tenli bir kız çocuğuyla birlikte; resimlerde birçok erkek olmasına rağmen, hiçbirisiyle samimi bir poz vermemişti.

Yaşını göstermiyordu. Yüzü biraz yuvarlaklaşmıştı ve doğumdan sonra aldığı kiloları sporla dengelemiş olmalı ki, vücudu da kaslanmıştı. Yıllar içerisinde, hep gözümün takıldığı kadın tipine yaklaşmıştı. Başka fotoğraflarda, yarım ay şeklinde etrafında oturan askerlerle konuşurken görülüyordu. Egzotik ortamlarda, sepet ören yerli kadınlarla muhtemelen Güney Amerika'da; ya da eğlence yerlerinde kadın arkadaşlarıyla, elinde mikrofonla karaoke söylediğini düşündüğüm fotoğraflar… Facebook'taki kişisel bilgi kısmından evlilik ve ilişki durumu anlaşılmıyordu.

Kısa bir mesaj yazıp halini hatırını ve sanki profilinde görmemişim gibi neler yaptığını sordum. Tel Hasomer Hastanesi'nde klinik psikolog olarak çalışıyordu ve kendi muayenehanesi de vardı. Cevaben o da bana neler yaptığımı sordu. Ben de ona kısaca üniversitede ders verdiğimi, yazılar yazdığımı anlattım. Bunun üzerine bana, yazı yazdığımı bildiğini, internette ve İsrail gazetelerinde adımı gördüğünü yazdı.

Pek fazla ortak arkadaşımız olmadığından kendisini Facebook'un önermiş olamayacağını, yıllar sonra aklıma nereden geldiğini sordu.

Bir süre düşüncelerimi toplayamadım. Geçen ayları, araştırmalarımı, seyahatlerimi ve tüm olayları ona nasıl anlatabilirdim? Szigetli hasidden mi başlamalıydım? Ya da yirmi yıl öncesinden mi? Acaba sonundan, birkaç gün önce İsrail'de olup bana da oraya seyahat etmemi öneren Tamás'tan mı başlamalıydım? Yoksa utanç verici bir biçimde, sırf kalacak bir yer aradığım için mi ona arkadaşlık isteği göndermiştim? Yüz yüze konuşursak, bütün bunların önemini açıklamayı başarabileceğimi düşünüyordum.

Samimi davranıp, tüm hikâyeyi anlatmamın çok uzun süreceğini söyledim. "Gerçekten," dedikten sonra da cevabımın sonuna bir somurtkan surat ikonu koydum: L

Yazışmamızın bununla biteceğini düşünüyordum. Ertesi gün cevabını görünce şaşırdım:

"Neden beni Skype'tan aramıyorsun ya da ziyaretime gelmiyorsun? Buraya gelirsen hikâyeni anlatabilirsin. J"

Otuzuncu Bölüm

Planladığım gibi, bahar tatilinde yola çıktım. Ruth Wisse'nin *The Modern Jewish Canon* [Modern Yahudi Kanonu] isimli eseri ile Cynthia Ozick'in *The Messiah of Stockholm* [Stockholmlü Mesih] romanını yanıma almıştım ama havaalanında okuyacak sabrım yoktu.

Önceki seyahatimi, gelecekte bana kucak açma ümidi olan bir ülkede atıldığım bir macera olarak görmüştüm. Yirmi yıl sonraysa, Kafka'ya referansla, umut varsa ancak başkaları için var olduğunu düşünüyordum. Yine de, yirmi yıl öncekinden daha heyecanlıydım.

Uçakta bir Maccabi birası içtim ve gece uçuşu olduğu için hemen uykum geldi. Yola çıkmadan önceki gün çok yoğun geçmişti. Rachel'la yeniden buluşmanın nasıl olacağını düşünüyordum. Aslında Moleskin defterimi çıkarıp, Felice'nin arkadaşı olan ve Kafka'nın da sevgilisi olduğu söylenen Grete Bloch'la ilgili birkaç şey yazmak istiyordum, fakat yorgunluğun yanında, detaylı notlar alamayacak kadar da meraklı ve sabırsızdım; bu yüzden de gözlerimi kapattım ve kendimi hayallerimin akıntısına bıraktım.

Grete'nin Berlin'de ortaya çıkması Kafka için sürpriz tadında bir mutluluğa neden olmuştu. Eski nişanlısı Felice'nin kız arkadaşı olan Grete ile tanışmalarının ve yakınlaşmalarının üzerinden neredeyse yirmi yıl geçmişti.

Franz bir akşam İbrani Akademisi'ndeki bir sunumdan sonra şehirde gezerken onu Hotel Askanischer Hof'un kafesinin terasında, diğer hanım arkadaşlarıyla birlikte görünce, kimlik değiştirdiğini unutarak yanına gitmişti. Önce, gördüğü kişinin Grete olduğundan emin olamamıştı. Şapkanın gizlediği yüzü yakından görmek için içgüdüsel olarak o tarafa yönelmişti. Kendine hâkim olamayıp el salladığında, Grete başını kaldırıp Franz'a bakmış, bir süre tepkisiz kaldıktan sonra da elini yüzüne götürmüş ve dudaklarında anlaşılmaz bir gülümseme belirmişti. Franz artık geri dönemezdi, kendini tedbirsizce ifşa ettiğinin farkına varmış olsa da dönemezdi…

O zamanlar artık aylardır yalnız yaşıyordu ve yalnızlık canına tak etmişti. Bazı akşamlar birlikte vakit geçirebileceği tanıdıklarının olması boşunaydı. Söz vermesine rağmen Dora'dan mektup gelmemişti ve Franz onun başının dertte olup olmadığını bile bilmiyordu. Mahrumiyeti nedeniyle, yalnız kalmasın diye Dora'nın kendisine söz verdirdiği üzere ara sıra buluştuğu, Berlin'deki yeraltı hareketinden arkadaşlarının da Dora'dan haberi yoktu. Sürüsüne katılsa da bir türlü huzur bulamayan hüzünlü bir hayvan gibi, Franz da ayda bir komünistlerin toplandığı Dahlem'deki yoldaşın evine gidiyordu. Her seferinde geç kalıyor, ama adına kültür programı denen ajitasyon konuşmasının bir kısmına mutlaka denk geliyor, yoldaşlarla biraz sohbet ediyor, sonra da sabırsızlıkla, her seferinde oradan ayrılan ilk kişi oluyordu. Yalnızlık kötüydü kötü olmasına ama bu buluşmalar da onu neşelendirmiyordu: Di-

ğerlerinin arasında yabancılık çekiyordu. Marangozhanedeki çıraklardan biri onu Prag'daki Alman edebiyatından bahsetmesi için Zehlendorf'a, birkaç sokak ötedeki sosyal demokrat işçi eğitim seminerlerine çağırdığı zamanlarda kendisini çok daha iyi hissetmişti oysa. Sunumlarında kendi kitaplarından da bahsetmeyi düşünmüş, sonra vazgeçmişti. Bu iki grubun haricinde, sadece İbrani Akademisi'ne gidiyor, akademiden çıkışta, dersleri izleyen öğrencilerle ve onlara takılan genç öğretim görevlileriyle birlikte Oranienburg Strasse'deki bir kafede oturuyordu. Kendisini en çok, derslerdeki konuların, din felsefesiyle ilgili soruların ya da en son okudukları kitapların tartışıldığı bu gruba yakın hissetse de, bu buluşmaların da kişisel bir özelliği yoktu. Katılımcıların arasında daha derin bir dostluk oluşmuyor, daha çok, artan tehdide karşı güç toplamaya çalışarak, gelecekte neler olacağını kestirmeye çalışıyorlardı. Franz'ın duygusal bir mahrumiyet yaşadığını, hayatında bir kadının olmasının ve bu kadının ona ilgi ve şefkat göstermesinin eksikliğini çektiğini kabul etmesi gerekiyordu.

Franz'ı gördüğünde, Grete de şaşkınlığa uğramıştı. Kendisine el sallayan adam tanıdık geliyor, samimi bir şekilde el sallaması da tanıdık olduğuna işaret ediyordu. Yine de, adam şapkasını kaldırıp selam verdikten sonra, Grete'nin onu tanıyabilmesi için birkaç saniye geçmesi gerekmişti. Franz'ın yüzü elli beş yaşında bile genç gösteriyordu; bir tek, yeni hayatında bıraktığı bıyığı ona daha sert ve erkeksi bir görünüm vermişti.

Grete şaşkındı. Franz gerçekten onu gördüğünden emin değilmiş gibi duraklamış, ama Grete ayağa kalmış, ona doğru dönmüş ve bunun üzerine Franz'ın yüzü, sanki Grete ona adıyla seslenmiş gibi kızarıvermişti.

Derken Franz daha yakınına gitti, yürürken bir yandan da

Grete'nin yüzünü inceliyordu; Grete sanki kırışıklarını saklamaya çalışıyormuş gibi elini yüzünün önünde tutuyordu; oysa sadece şaşkınlığını saklamaya çalışıyordu. Diğer masalarda oturanlar da başlarını çevirip bakarken, Franz, Grete'nin arkadaşına selam verdi ve yeniden Grete'ye dönerek eğilip elini öptü. Grete kesik kesik konuşmaya başladı:

"Ama siz..."

"Korkmayın, küçükhanım! Her şeyi anlatacağım; yeter ki dikkatleri üzerimize çekmeyelim."

"Ama nasıl? Siz… Sizin öldüğünüzü yazmışlardı..."

Gözünden yaş gelen Grete birden gülmeye başladı.

Franz başını sallıyordu. Hayli gerilmiş olsa da Grete'yi sakinleştirmek için kadının elini pışpışlamaya başladı. Kendisi masadan ayrılır ayrılmaz, Grete arkadaşına bu gizemli adamın kim olduğunu açıklardı herhalde.

"İlginizi çekiyorsa sonra anlatırım," dedi mecburen ve Grete'yi bir kenara çekti.

Birkaç dakika boyunca, birbirlerine nezaketen sordukları sorulara pek anlam taşımayan cevaplar vererek sohbet ettiler. Franz, Grete'yi uzun süre meşgul etmek istemiyordu. Grete ise ilk şaşkınlığını atlatmış olsa da, Kafka'yı gördüğüne inanmakta güçlük çekiyordu. Kafka ona "küçükhanım" diye hitap ettiğinde şöyle sordu:

"Küçükhanım mı? Ben evli bir hanımefendiyim. Yani öyleydim. Unuttunuz mu?"

Franz kulaklarına kadar kızardı. Onları dinleyen birisinin olup olmadığını görmek için etrafına baktı; artık kimse onlarla ilgilenmiyordu. Grete'nin masada oturan arkadaşı bile onlarla ilgilenmekten vazgeçmiş, sigara yakmıştı.

Franz, Grete'nin adresini ve telefon numarasını yazdıktan

sonra, ondan ortak tanıdıklarına bu karşılaşmalarından bahsetmemesini rica etti.

"Evli misiniz?" diye sordu alaycı bir ses tonuyla Grete. "Yoksa yine mi birisiyle nişanlandınız?"

"O yüzden değil," dedi Franz ciddiyetle. "Bambaşka bir durum söz konusu. Kimliğimi gizlemem lazım. Sonra anlatırım."

"Burada en son ne zaman buluştuğumuzu hatırlıyor musunuz?" diye sordu Grete, başıyla Hotel Askanischer Hof binasını işaret ederek.

"Hatırlıyorum," diyerek başıyla onayladı Franz.

Nasıl unutabilirdi ki? Felice ile nişanını burada bozmuştu. Grete, kendisi ve Felice arasında yaşanan pek çok şeye olduğu gibi, o ana da tanıklık etmişti bu mekân. Prag ile Berlin arasında gidip gelen o lanet mektuplar! Mektupları Grete getirip götürüyordu ve Franz bir dönem ona Felice'ye yazdığından daha fazla yazmıştı. Grete her ikisini de dinliyor, mektupları okuyor, tavsiyeler veriyor, onlara yol gösteriyordu. Mektuplar gidip gelirken, Franz'la da gittikçe yakınlaşmışlardı. Prag ve Berlin arasında gizlice buluşuyorlardı; zamanla, biraz fazla yakınlaşmışlardı ve artık ortak konuları Felice değildi.

"Ne zaman arayacaksınız?" diye sordu Grete. "Ya da şimdiden bir buluşma mı ayarlasak?"

Franz hatırlıyordu: Grete'nin rahatsız edici derecede doğal bir yanı, kendisine anormal gelen bir karşıdakine güvenme hali vardı ve Franz da zamanında ondan bu yüzden uzaklaşmak istemişti. Şimdiyse, buluştuklarına seviniyordu. Grete yanındaydı, onunla konuşabiliyordu, kokusunu duyabiliyordu ve hatta ona dokunabiliyordu. Franz yalnızdı, yaşlanıyordu, birileriyle tanışmaktan korkuyordu ve korkusuna rağmen, eski

dostlarına yazma fikri aklını çeliyordu. Annesi de babası da artık hayatta değildi ve aslında Prag'a geri dönmesinin önünde bir engel kalmamıştı; ama yine de eski hayatına yeniden başlamak onu korkutuyordu. Freud'un yasaklarını hatırladı; yazı yazmamalı, mektup göndermemeli, insanlarla yüz yüze ilişkiler kurmalıydı.

"Yarın akşam aynı saatte burada buluşalım mı?" diye sordu.

Grete bunun üzerine "Lütfen kendiniz gelmek yerine mektup göndermeyin ama!" diyerek elini uzattı ve Franz da kendisine uzatılan eli yüzü kızararak öptü.

Eski bir tanıdığını gördüğüne bu kadar sevineceğini hiç düşünmemişti. Ertesi akşam henüz buluşma saati gelmeden Kurfürstendamm'daki şık otelin, başka zaman olsa tasarruf sebebiyle oturmayacağı kafesinin terasında hazır bekliyordu. Bir buket çiçek de almış, yanındaki sandalyeye koymuştu. Birkaç dakika sonra kalktı ve loş iç mekândaki başka bir masaya oturdu.

Fazla beklemesi gerekmemişti. Grete de birkaç dakika erken gelmişti. Yüzünde önceki akşamkinden daha fazla makyaj vardı. Franz elini öpmek için eğildiğinde, etrafa yayılan koku bulutunu hissetti. Dora bu kadar ağır parfüm kullanmaz, üstelik daha mütevazı ve gündelik kıyafetler giyerdi. Grete kısa boylu olduğu için topuklu ayakkabı giymiş ve böylece kaslı baldırlarını vurgulamıştı. Franz şık kadınlardan hoşlanıyordu; Grete'nin kıyafetlerini özenle seçmesinden ve canlı renkler kullanmasından rahatsız olmadığı gibi, parfümünü de hoş bulmuştu. Mayıs olmasına karşın Grete krem rengi bir elbise giymiş, boynuna da açık pembe bir şal dolamıştı. Geniş şapkasını ancak oturduğunda çıkardı.

Franz, önceki gece şaşkınlığı yüzünden ayrıntılara odakla-

namadığı için, şimdi Grete'nin yüzüne daha yakından ve dikkatle bakıyordu. Gözünün kenarında kaz ayakları oluşmuştu ve pudrayla kapatsa da, ağzının kenarında da inatçı kırışıklıklar göze çarpıyordu. Fakat cin gibi bakışları, gülümsemesi, enerjik konuşma tarzı ve açık renk elbisesi, cildindeki bozulmayı önemsizleştiriyordu. Grete'de, Franz'ı aynı anda hem çeken hem de iten bir kışkırtıcılık olsa da, kadının yakınlığı ve samimiyeti Franz'ı olumlu etkilemişti. Son aylarda içinde hissettiği düğüm açılmış, yerini heyecanlı bir ürkekliğe bırakmıştı.

Konuşmaya başladılar. İlk önce Franz'ın ölüm haberinden ve bu yola başvurmalarının nedeninden bahsettiler.

Franz hikâyeyi anlatmaya başlamadan önce derin bir nefes aldı. Marangozhanede, gün boyunca, hikâyesini anlatıp kimlik değiştirdiğinden bahsederse nasıl riskler alacağını düşünmüştü. Delila'nın kucağında yatarken sırrını açıklayan ve Delila'nın ihanetine uğrayan Şimşon'un hikâyesini hatırladı. Şimşon kendi kendine zarar vermişti; Franz ona benzemek istemiyordu. Vaktiyle Grete'nin laf taşıdığı ortaya çıkmıştı ama muhtemelen onun durumu da kolay değildi. Grete Felice'nin arkadaşıyken, Franz'ın işbirlikçisi olmuştu ve bu gerilim yüzünden de ağzından laf kaçırmıştı. Şimdiyse, ortada başka bir kadın yoktu.

Böylelikle Franz sadece en gerekli gördüğü şeyleri anlattı. Ailesinden uzak durması gerekiyordu; doktorun tavsiyesi ve iyileşmek için tek ümidi buydu. Ne kadar acı çekerse çeksin, bunu yapmak zorunda kalmıştı.

Grete'nin merakını giderdikten ve ona bunu kimseye söylemeyeceğine söz verdirdikten sonra, geçen yirmi yıl boyunca Grete'nin neler yaptığından bahsettiler. Grete de pek fazla bir

şey anlatmıyor, genellikle son yıllardan bahsediyordu. Sonra konu Nazilere ve ülkeden ayrılmak gerektiğine geldi. Grete hazırlık yapmıştı; İsviçre'ye gidecekti. Uzun yıllar daktilo ticareti yapmış, sonra bir firmada daktilocuların yöneticiliğini üstlenmişti; İsviçre'de de uygun bir iş bulabileceğine inanıyordu.

Franz artık yazı yazmayı bıraktığını ve ne iş yaptığını anlattığında Grete kulaklarına inanamadı. Dora'dan bahsettiğindeyse Grete ona empatiyle yaklaştı. Kısa bir süre sonra da tekrar, Franz'ın buluşmalarından neden kimseye bahsetmemesini istediğini sordu.

"Bilinsin istemiyorum. İnsanların beni aramasını istemiyorum. Ne Gestapo peşime düşsün ne de arkadaşlar. Bir kez daha böyle bir değişime maruz kalmayı kaldıramam."

"Ama anne ve babanız artık hayatta değil. Size kim acı verebilir ki?" dedi Grete, Franz'ın eline dokunarak. "Prag'a geri dönmeniz bile mümkün. Arkadaşlarınıza, kardeşlerinizin yanına dönebilirsiniz. Siz yaşıyorsunuz Franz, ölmediniz!"

Franz başını sallayarak yavaşça şöyle dedi:

"Eskiden resmen yaşıyordum. Kimliğim, pasaportum, kartvizitim vardı. Ve yazıyordum. Yine de yaşadığımı hissedemiyordum. Ama sonra, Berlin'e taşındığımızda, özgürleştim. Yaşadığımı hissetmeye başladım; bazen acı verse bile... Grete, siz belki arada bir fark olduğuna inanmıyorsunuz. Açıklamam bile mümkün olmayabilir. Bazen, özellikle de yalnız kaldığım zamanlar Prag'ı özlediğimi yadsımıyorum. Ama şimdi, geri dönmem mümkünken... beni orada bekleyen bir tehlike varmış gibi hissediyorum."

"Prag'da mı? Asıl tehlike burada değil mi?" Grete derin derin iç çekti. "Neden kendinizi sürgün ediyorsunuz?" diye sordu şefkatle. "Siz bir suçlu değilsiniz ki."

Bunu söyler söylemez ciddileşmiş, hatta adeta kasvete bürünmüştü.

Franz, Grete'nin elini sıkıca tuttu. Parmakları birbirine kenetlendi. Bakışları garsonu aradı. Ceketinin cebinden cüzdanını çıkardı ve içinden biraz para alıp masaya bıraktı.

"Gidelim," dedi.

"Tamam." Grete kalktı ve kapıya doğru yürümeye başladı. Sokağa çıktıklarında Franz koluna girdi ve Grete'nin elini sıkıca kendi kolunun altına yerleştirdi.

"Beni nereye götürüyorsunuz?" diye sordu Grete.

"Kendi evime. Çok uzak değil. Dilerseniz size de gidebiliriz."

"Franz. Ben... ben sizi tanıyamıyorum. Siz gerçekten..."

"Kız kardeşlerim kesin biliyordur. Ottla annemin ölümünden sonra onlara söylemiştir," diyerek Grete'nin sözünü kesti Franz.

Grete ne diyeceğini bilmiyordu. Elli ile Valli'nin ne bildiği onu pek ilgilendirmiyordu.

Tramvayda pek konuşmadılar. Franz'ın aceleciliği ve heyecanı Grete'yi de sarmıştı.

Zehlendorf'taki eve vardıklarında Grete şapkasını çıkardı ve Franz bu hareketin karşısında cesaretlendi.

Tutkularının yoğunluğu ikisini de şaşırtmıştı; ama Franz Grete'den daha da şaşkındı. Grete karşısında hiç çekingen değildi. Eskiden bayağı olarak değerlendirebileceği davranışlar, kırk iki yaşındaki Grete'de doğal bir samimiyet etkisi yaratıyordu. Aralarında geçenlere rağmen zamanında göremediği o samimi yakınlığı da hissetmişti. Bedenini hâlâ çekici bulduğunu gören Grete'nin sevincini de hissedebiliyordu.

Sessizce yan yana uzandılar. Franz biraz kenara çekildi ve Grete de yanaşıp onun koltuğunun altına girdi.

"Felice çok geçmeden evlendi. Ailesi de var, biliyor muydunuz?" diye sordu Grete. Şimdi bile sizli-bizli konuşuyordu.

Franz başıyla onayladı.

"Tek bildiğim bu. Aramızda bir dostluk yok," dedi Grete istifini bozmadan.

"Ya siz? Evlenmediniz mi? Çocuklarınız yok mu?"

Grete'nin bu soruyu kaba bulduğunu fark etse de, sözler artık ağzından çıkmıştı bir kere. Özür dilese, kabalığını daha da ön plana çıkarmış olacaktı.

Grete nevresime sarınarak ayağa kalktı. İçeri girip birbirlerine sarıldıklarında koltuğun yanına bıraktığı çantasını yerden aldı, bir sigara çıkardı ve yaktı. Franz, Dora'nın yoldaşları sigara yaktıklarında yaptığı gibi yüzünü buruşturdu. Camı da açsa, duman perdelere, mobilyalara, hatta duvara bile siniyordu.

"Bir oğlum vardı," dedi Grete. Koltuğa oturdu, ayaklarını altında topladı ve nevresime sarındı.

"Var mıydı?"

"Öldü."

"Çok üzüldüm." Franz yatağın üstünde oturur pozisyona geçti. "Ne zaman oldu bu?"

"Bin dokuz yüz yirmi dörtte." Grete bunu yavaşça, heceleyerek söylemişti. "Yedi yaşında bile değildi."

Franz'ın yüzü kireç gibi bembeyaz oldu.

"Ne zaman doğmuştu?" diye sordu belli belirsiz bir ses tonuyla.

"Hesaplayabilirsiniz."

"Ne demek istiyorsunuz Grete?"

Grete sigaradan derin bir nefes çekti ve konuşmadı. Yüzünü boş olan avucuna dayadı, sonra saçını geriye attı ve yeniden Franz'a baktı. Hiçbir şey söylemiyor, sadece bakıyordu.

"Çocuğun doğum tarihiyle ilgili ne söylemek istiyorsunuz Grete?"

"Bir şey söylemek niyetinde değildim; siz kendiniz sorup soruşturdunuz."

"Yoksa siz bana o çocuğun babasının..." Franz istemsizce sesini yükseltmişti. "Ben olduğumu..."

Franz yorganı terli sırtına örttü. Dora, çabuk hastalandığını bildiği için sırtına hep bir şeyler örterdi.

"Bilmiyorum! Hiçbir şey bilmiyorum." Grete ağlamaya başlamıştı. "Size söylemiştim, bir talibim olduğunu söylemiştim. Sizin olduğunuz zaman. Yirmi bir yaşımdaydım. Genç ve sorumsuz. Kaç yıldır bunu söylemek istiyorum, biliyor musunuz? Size yazmamamın sebebi, bundan başka bir şeyden bahsedemeyecek olmam. Hiçbir şey yazmamayı tercih ettim o yüzden!"

"Ama ya çocuk kimdendi? Kime benziyordu?"

"Bunu nasıl sorarsınız?"

"Grete, bunu siz ima ettiniz. Kime benzediğini bile sormayayım mı?"

"Sorun," dedi Grete yılgınlıkla. "Sorabilirsiniz. Ama küçük bir çocuktan bahsediyoruz..." Hıçkırıklar boğazında düğümlenir gibi oldu. "Henüz yüz hatları tam oturmamıştı."

Sustu. Gücünü toplayınca yeniden konuşmaya başladı.

"Sizce ben anlamaya çalışmadım mı? Sonra, bunu asla bilemeyeceğimi kabullendim. Hayat bu olaylardan daha büyük bir şey. Çocuk ise... Kimden olduğu ne fark eder. Sevmek lazım. Sevebildiğimiz sürece."

Yeniden başını eğdi. Uzun sigara külü yere düşünce eğilip eliyle külü toparladı.

"Bırakın. Hizmetçi temizler."

"Burada bırakmak istemiyorum ama..." Grete ayağa kalktı. İki koltuğun arasından geçerek elindeki külü yuvarlak kahve masasının üzerindeki kül tablasına boşalttı. Ellerini silkeleyerek temizlerken, sarındığı nevresim yere düştü. Çırılçıplak kalmıştı; vücudu olgun ve yuvarlaktı, sadece göğüsleri biraz sarkmıştı. Kollarını vücuduna doladı; yüzünde utanç ve acı vardı ama artık ağlamıyordu.

"Neden bana haber vermediniz?" Franz bu soruyu sorarken kendinde bir samimiyet hissetmiyordu. Acı duymaktan ziyade, şaşırmıştı.

"Ne diyebilirdim ki?" diye sesini yükseltti Grete. Nazikçe eğilip yerdeki nevresimi aldı ve yeniden sarındı. "Çocuğun kimden olduğunu bilmezken, ne söyleyebilirdim ya da ne yazabilirdim ki?"

Franz, Grete'nin ondan kalkıp kendisine sarılmasını ya da onu yanına çağırmasını istediğini bilse de, çökmüş bir şekilde öylece oturuyordu yatakta. Derken Grete yatağın karşısında duran koltuğa yığılıp kaldı, koltuğun içinde kaybolup gitmişti adeta.

"O zaman ikimizin de bir sırrı var," dedi Franz sessizce.

Otuz Birinci Bölüm

Gece uçağın kliması yüzünden üşütmemek için deri ceketimi yanıma almıştım. Yarı uyanık halde elimi cebime attığımda, Auschwitz'de bulduğum kemik geldi elime. Tüylerim diken diken olarak kemiği bıraktım ve ellerimi pantolonuma sildim. Kemiği gömmüş olmam gerektiğini düşündüm. Yirmi yıl önce ziyaret ettiğim, hem binlerce yıllık mezarların hem de yeni mezarların yan yana dizili olduğu, patikayla çıkılan Zeytindağı'nın ardındaki Kidron Vadisi'nde bulunan Yahudi mezarlığı geldi aklıma. Bu kemik parçasını götürüp oraya gömmeliyim, o zaman bundan kurtulabilirim, diye düşündüm.

Rachel beni havaalanında bekliyordu. Sabahın erken vaktiydi. Fazla uyumamış olmalıydı; ben de pek uyuyamamıştım. Heyecanlanacağımı düşünmüş olsam da, indiğimde uykusuzluk yüzünden üzerime bir hissizlik çökmüştü. Sanki her şeyin üzerinde tarihin ağırlığının hissedildiği, hissedilen ulvi havadan dolayı insanın tüylerinin diken diken olduğu, insanların isminde eski çağların yankısının duyulduğu bir ülkeye gelmemiş gibiydim. Uzaktayken, bu soyutlamalar çerçevesin-

de düşünüyordum. Şimdi, buraya vardığımda ise, Rachel'dan başkasını görmüyordum; belki de başka bir şey görmek istemiyordum.

Güler yüzlüydü ve vücudu yirmi yıl öncekine göre daha dolgundu. İki çocuk annesi olduğu hiç belli olmasa da, gözünün etrafındaki halkalar makyajın altından bile belli oluyordu. Parlak kızıl saçlarının arasında kahverengi ve siyah tutamlar göze çarpıyordu, çilli yüzündeyse büyük bir gülümseme vardı. Beni gördüğüne sevinmişti. Genç kızlarınkini andıran yüz hatları, aşırı rujlu dudaklarıyla keskin bir tezat oluşturuyordu; yetişkin bir kadın olduğunu bununla bu şekilde vurgulamak ister gibiydi. Belinin hizasında biten ince bir siyah deri ceket, siyah bir tişört, turuncu bir kot ve siyah spor ayakkabı giymişti. Birbirimizi sanki yirmi yıldır ilişkimiz hiç kopmamış gibi bir samimiyetle karşıladık.

Havaalanından Tel-Aviv'e yolculuk ettiğimiz sırada hava henüz karanlıktı. Kesik kesik sohbet ediyorduk. Birimizin cümlesi bittiğinde, cevaplar ya da yeni sorular hemen ardından gelmiyordu; birlikteliğimizi ve sohbetimizi daha akıcı hale getirebilmek için, bizi bugün de birbirimize bağlayacak olan eski anıları arıyorduk sanki.

Bir araba kiralama şirketinin büyük otoparkının yanından geçtik. Soldaki bir tabelaya göre, karşımda Kfar Chabad'ın iki-üç katlı binalarını görüyordum. Yolun ortasında tren rayları vardı. Kısa bir süre sonra, evlerin arasından palmiye ağaçlarının göze çarptığı Holon'dan geçtik. Yanımızdan birkaç kamyon geçti ve yol çalışması yüzünden bir yerlerde beklemek zorunda kaldık.

Arada sırada –belki de sessizliği bozmak için– yolda gördüğümüz şeylerden bahsediyor ve hatırladığı, hatta buraya gel-

dikten sonra bile belki bir süre iletişimde bulunmuş olduğu arkadaşlarımızla ilgili sorular soruyordu. Sohbet ederken ben de ya kontrol panelinin kırmızı ışıklarına ve reflektör ışığında parlayan, üzerleri İbranice ve İngilizce yazılarla kaplı yeşil tabelalara bakıyordum ya da yukarıya doğru taradığı gür, kızıl saçlarıyla Rachel'a... Burada olmak rüya gibi bir şeydi.

Cümlelerimiz kısaydı, zamanında birlikte geçirdiğimiz o üç haftanın tecrübesinden öte tutunacak bir şeyler arıyor gibiydik. Üstünkörü, politika ve edebiyattan bahsettik. Yakından tanıdığı hiçbir yazar olmadığından, hatta yazarlık yapan hastası bile olmadığından bahsetti. Kitaplarımı okumadığı için özür dileyerek, Macaristan'dan ona pek bir şey gelmediğini ekledi. Yazdıklarımdan kısaca bahsettim ve anlattıklarımın, yazdıklarımın havasını hissettirmek için yeterli olmayacağını söyledim. Hiç yeraltı mağarası görmemiş birisine, bir hayvan inini anlatmak gibiydi. Yazdıklarımı başka türlü anlatmam mümkün olsa, onları yazmam gerekmezdi zaten veya belki de yazmak için böyle gergin bir zorunluluk hissetmezdim. Belki de, sadece yazı yazmanın bana sağladığı meşgul olma ve vaktimi verimli değerlendirme hissine ihtiyacım vardı.

"Anlatabilsem... o zaman belki burada da yaşayabilirim," sözleri çıktı ağzımdan bir anda. Kendi söylediklerime inanamıyordum. "Ve eğer burada yaşayabilsem, o zaman da belki yazmaya ihtiyacım olmazdı. Ama muhtemelen bunları sadece yazıyla anlatabilirim. Tüm bunlar, sanki benim başımdan geçmiyormuş gibi... Sanki bunları bizzat yaşamıyormuşum da, sadece yazıyormuşum gibi. Belki de burada değilimdir bile," diyerek zoraki gülmeye başladım.

Rachel gülmüyordu; dikkatle dinlediği ya da hislerime ortak olduğu hususunda güven vermek istercesine bana bakıyordu.

"Anlattıklarım anlaşılıyor mu?" diye sordum.

Tekrar bana baktı ve başıyla onayladı. Gülümsedi ama gülümsemesi, neşeli olmaktan ziyade affediciydi sanki.

"Tipik diaspora mantığı, değil mi?" dedim. "Senin işinden ve burada olan bitenden bahsedelim en iyisi."

Pek konuşkan değildi. İşinden bahsederken, ülkenin mevcut havası da gündeme geldi. Her an savaşa hazır olmanın ve terör riskinin insanların davranışlarını etkilediğini, ülkenin yaşam şartları biraz zor olsa da, ortamın havasının genel olarak pozitif olduğunu söyledi. Hastalar kendisine, dünyanın her yerinde olduğu gibi, gündelik problemlerle geliyorlardı. Fobiler, saplantılar, yeme bozukluğu, boşanma ve ilişki problemleri, aile-çocuk çatışmaları gibi. Silahlı çatışmaların ve terör olaylarının ardından post-travmatik stres bozukluğu nedeniyle terapiye gelen hastalar olsa da, çoğu insanın uzmanlara başvurmadığını söyledi.

"Her şeyi tedavi etmek mümkün değil. Olsa olsa semptomları hafifletiyoruz," diye açıkladı. "Her şeyin sebebini ortaya çıkaramıyoruz." Aklına gerçek örnekler gelmiş olmalı ki, bakışlarını önüne eğdi.

Bir futbol sahasının ve eskimiş fabrikaların yanından geçtik. GPS'e göre Ajalon otobanının güney tarafındaydık. Rachel bir binayı işaret etti.

"Macabbi Tel Aviv'in basketbol kompleksi."

1980'li yıllarda gecenin geç saatlerinde izlediğim, Miki Berkovich ve arkadaşlarının topla adeta sihirbazlık yaptıkları birkaç Avrupa Kupası maçı geldi aklıma. Onları izlemek, salt spor izleyiciliğinden çok daha farklı bir deneyimdi. O zamanlar iki ülke arasında diplomatik ilişki olmadığından, resmi olarak Macaristan'dan İsrail'e seyahat edilemiyordu.

Sol tarafta, üçgen, silindir ve dikdörtgen biçimlerinde üç tane gökdelen vardı.

"Azriel alışveriş merkezinin kuleleri," dedi Rachel.

Bir üstgeçitten sağ tarafa dönerek otobandan çıktık. İleride, birkaç katarın beklediği bir tren istasyonu görülüyordu. Uzakta beliren diğer gökdelenleri görünce, Rachel açıkladı:

"Burası artık Ramat Gan."

Yan yana inşa edilmiş iki binayı gösterdi. Binalardan biri diğerinin yarısı yüksekliğindeydi; göğe doğru uzanan silindir biçimindeki iki binanın da tepeleri aydınlatılmıştı.

"Ufak olan elmas borsası. Eskiden en yüksek bina buydu. Diğeri de Mose Aviv kulesi. Havalı olsun diye yapmış olmalılar."

Biraz ileride, yol boyunca üç-dört ve altı-yedi katlı konutlar sıralanmıştı. Bembeyaz binaların önünde, bomboş yolların iki yanında, sokak lambaları sabahın ilk ışıklarıyla yapayalnız ve boşu boşuna etrafı aydınlatıyordu.

"Çocuklarından hiç bahsetmedin," dedim çekinerek. Aslında kibarlık yapmaya çalışıyordum ama nazik bir konuya da değinmiş olabilirdim.

"Şimdi babalarındalar. Bir hafta burada, bir hafta babalarında kalıyorlar. Boşandık," diye açıkladı. "Sen? Evli değil misin?"

"Değilim," diyerek başımı salladım.

"Evlilikten kaçmayı nasıl başardın?"

"Böyle oldu işte."

"Çocuğun yok mu?"

"Yok."

"Ailenin eksikliğini hissetmiyor musun? Tek başına yaşlanmanın kötü bir şey olduğunu düşünmüyor musun?"

"Yalnız kalmak kötü bir şey olduğu için çocuk yapmaz ki insan."

"Doğru," diyerek başıyla onayladı ve sustuk.

Biraz fazla açık sözlü davranmıştım. Bir açıklama yapmam gerektiğini hissettim.

"Sorumluluk sahibi bir Yahudi, soykırımdan sonra Avrupa'da çocuk yapmaz ya da çok iyi düşünüp çocuk yapar."

"Ya da o kadar fazla düşünmez ve oradan ayrılır..."

"Burası çok mu güvenli?" diye sorduğumda, bu sefer benim yüzümde bağışlayıcı bir gülümseme vardı.

"Hayır. Ama burada yüzünü yere bastırıyorlarmış gibi yaşamak gerekmiyor işte. Ya da Yahudi olmayan diğerlerinin seninle ya da Yahudilerle ilgili olarak ne düşündüğüne bakıp sürekli taviz vermek zorunda kalmıyorsun," dedi kararlılıkla. "Bunu annemlerde her zaman görmüşümdür. Kendimde de gördüm. Ama burada insan, söylediği şeylerin, durumunu kötüleştirip kötüleştirmeyeceğini o kadar düşünmek zorunda kalmıyor. Sürekli olarak bir şeyleri tartması ve kontrol etmesi gerekmiyor. En azından Yahudi kimliği yüzünden etmesi gerekmiyor. Böylece korkmadan ve kelimelerini seçmeden konuşabiliyor. Çünkü Yahudiler burada azınlık değil, çoğunluk."

"Ya biz korkacağız ya da başkaları bizden korkacak, öyle mi?"

"Nasıl istersen öyle anla. Sana inanamıyorum!" Aniden bana baktı ve başını iki yana salladı. "Daha yeni geldin, yirmi yıldır görüşmedik ve şimdiden politika batağına mı battık yani?"

"Özür dilerim," dedim, içtenlikle üzülmüştüm ve içimi korkunç bir *déjà vu* hissi kaplamıştı. "Eskiden de bu konuları konuşmuyor muyduk?"

"Evet ama o zamanlar sen de benimle aynı şeyleri savunuyor gibiydin..."

Kendimi zorlayarak güldüm. İma ettiği şey her neyse, hatırlamıyordum. Aklıma sadece üniversitedeki saklanmalar geliyordu. Hiç kimsenin yüzüne karşı hiçbir şey söylememek. İnsan alttan aldığı konuları kendini korumak için unutuyor olabilir miydi?

Buluşmamızın gerilimini yeni yeni üzerimden atıyordum. İki buluşmamız arasında geçen zaman yok olup gitmiş gibiydi. Kendimi yeniden klimalı otobüste oturmuş, kuzeyden güneye ülkeyi geziyormuş gibi hissediyordum.

Rachel, Ramat Gan'da üç odalı bir evde yaşıyordu ve bir de çift kişilik yatağın neredeyse tamamını kapladığı ufak bir odası vardı. Odada yataktan başka bir televizyon, bir sandalye, bir makyaj masası, masanın üzerinde de makyaj malzemeleri ile zarif bir mücevher askısında kolyeler ve küpeler vardı.

Bana çocuk odalarından birinde yer ayırmıştı. Her tarafta raflara masal kitapları, oyuncak bebekler, pelüş hayvanlar sıralanmıştı. Bir süreliğine hayallere daldım.

"Neden gülümsüyorsun?" diye sordu.

"Hiç. Eski anılar işte."

Anılardan ziyade hüzünlü bir hayaldi aslında. Yaşlandığımda, kaderimin bu olacağını düşündüm; eskiden tanıdığım kadınlardan beni kabul edenlerin misafiri olarak, bir-iki gece, büyüyüp evden ayrılmış çocuklarının odalarında kıvrılıp yatacaktım.

"Yatmak mı istersin yoksa bir şeyler yemek mi?"

"Sanırım uyusam daha iyi olacak."

"Ben sabah işe gideceğim." Parmaklarını saçlarının arasına soktu ve iç çekti. "Üç saat daha uyuyabilirim. Senin için ma-

saya bir harita koydum. Bilgisayarımı kullanabilirsin, şifresi yok. Yarın Şabat olduğu için işim erken bitecek. Akşam seni şakşuka yemeye götürürüm. Cumartesi gezmeye de gidebiliriz. Ama görüşeceğin birileri varsa, hiç çekinme. Görmek istediğin bir yer varsa söyleyebilirsin.

"Spinoza Sokağı," dedim hiç beklemeden.

Soran gözlerle bana baktı.

"Brod'un sekreterinin kızları orada yaşıyor. Brod, Kafka'nın arkadaşıydı. Elyazmaları..."

"Şimdi anladım. Ben de bir şeyler okumuştum ama başlığı hatırlamıyorum. Geçen aylarda basın bu konuyla çok ilgilenmişti. Onlarla konuşmak mı istiyorsun?"

Başımla onayladım.

"Konuşmaya sıcak bakacaklarını pek sanmıyorum. Olsa olsa mirasın kendilerinden başka kimseyi ilgilendirmediğini söyleyeceklerdir," dedim.

"Mahkemede çekilmiş fotoğrafları görmüştüm... Haberlerde. Bildiğim kadarıyla elyazmalarının bazılarını yurtdışına çıkarmışlar." Esnedi. "Kusura bakma, çok uykum geldi. Ben yatıyorum. Senin için oturma odasındaki masaya haritayla birlikte bir cep telefonu da bıraktım. Numaram kayıtlı, bir şey olursa ara. Buzdolabında fazla bir şey yok ama aç da kalmazsın. Süt, peynir, yumurta, yulaf ezmesi ve taze meyve var. Benimle buluşmaya hastaneye de gelebilirsin ya da seni bir yerden alabilirim. Umarım sabah uyuyabilirsin. Karşıda inşaat var. Uyuyamazsan, uyku ilacı verebilirim."

"Uyuyamayacağımı nereden çıkardın ki?" diye sordum.

"Bilmem." Omuzlarını silkti, el salladı ve ardından kapıyı kapattı.

Tek başıma çocuk odasında dikiliyordum. Görünürde her

şey basit ve doğaldı, oysa ben kendimi yabancı ve kaybolmuş hissediyordum. Uyku ilacı almam gerekeceğini biliyordum; yine de kendi ilacıma daha çok güveniyordum ve Rachel'a böyle bir şeye ihtiyacım olacağını söylemekten çekinmiştim.

Otuz İkinci Bölüm

Uyandığımda saat sabah sekizi biraz geçiyordu. İnşaattaki seyyar vincin çalışırken çıkardığı monoton gürültü gerçekten de rahatsız ediciydi.

Pencereden dışarıya baktım; sokakta, herhangi bir büyük şehri aratmayacak bir trafik vardı. Mutfağa gittim. Mikrodalga fırının yanında krom ve siyah renkli, zarif görünümlü bir kahve makinesi vardı. Kendime bir kahve yaptım ve birisi dünyanın öbür ucundan bana telefon etse ve benim anlattıklarımı anlatsa, acaba ben de Rachel gibi o kişiyi misafir eder miydim diye düşündüm. Yoksa bu araştırmayı bahane ettiğimi, asıl amacımın onu baştan çıkarmak olduğunu mu düşünmüştü? Şimdi ben onun evinde uyanmışken ve o yanımda yokken, yıllar önceki seyahatimiz uzak bir anı gibi göründü gözüme. Ya da her şeyden uzak olan bendim, tıpkı gerçekleri henüz göremediğim dönemde olduğu gibi.

Mutfaktaki yulaf ezmesi ve kahve kapsülü ambalajlarının üzerindeki İbranice yazıları görünce kafam karıştı. Kafamın karışmasına sebep olan şey, yazıları okumakta güçlük çekmem

değil, dua kitaplarında görmeye alışık olduğum harflerin yiyecek ambalajlarında kullanılmış olmasıydı. Sanki minik, kadim böcekler canlanmış, kitaplardan çıkıp yeni bedenlere bürünmüş, etrafa saçılmış geziniyordu.

Hurma balı sürdüğüm iki dilim kızarmış ekmeği yedim ve kahveyi içtim. Duş aldım, giyindim ve Rachel'ın benim için ayırdığı dergilere baktım. Mutfaktaki büyük masaya oturdum; mutfak penceresi, sitedeki binaların ortasında kalan iç bahçeye bakıyordu. Burası sessizdi. Pencereden baktığımda dalları iyice serpilmiş servi ağaçları ve her dem yeşil kalan uzun boylu mazılar gördüm. Mazıların dibinde banklar vardı. Pencereyi açtım; içeriye ılık rüzgârla birlikte, yeni sulanmış bitkilerin buğulu kokusu doldu. İlk düşüncem, deniz kenarına gidip güneşin altına yatmak ve sıcağın tüm bedenime nüfuz etmesini beklemek oldu. Belki böylece evden getirdiğim her şey, sıcakla birlikte eriyip giderdi. Sonra bu düşünceden vazgeçtim. Deniz ve güneş her ne kadar çekici gelse de, vaktim azdı ve nerelere gitmek gerektiğini tam olarak bilmiyordum. Rachel da zaten beni hafta sonu deniz kenarına götürecekti. Artık kendimle mücadele etmekten vazgeçmiştim; nereye gidersem gideyim, içimdeki ötekiden kurtulamayacaktım.

Rachel'ın ayırdığı birkaç makaleyi okudum, sonra bilgisayarı açtım. Yardım için, Amerikalı bir edebiyatçı meslektaşımdan duyduğum ismiyle "Haham Google"a başvurdum. Kafka'nın mirası konusunda, İsrail'de İngilizce yayın yapan basın organlarından bana neler önereceğini merak ediyordum. En yeni yazıları toplamaya çalıştım. Okudum, tıklamaya devam ettim ve anılan makalelerin linklerini de bir Word dosyasına kopyaladım. Adeta mozaikleri oraya buraya itiyor, olguları bir kronoloji içinde düzenliyordum. En fazla bilgi, Ofer Aderet'in

Haaretz'de yayınlanan makalesi ile Elif Batuman'ın *New York Times*'da yayınlanan yazısında yer alıyordu.

Kafka'nın mirasını altı Tel Aviv bankası ile dört Zürih bankası koruyordu. Vasiyet gereği mirasın sahipleri olan Ester Hoffe'nin kızları Eva Hoffe ve kardeşi Ruth'un, *Haaretz*'in talebi üzerine ve Tel Aviv Mahkemesi'nin kararı uyarınca, son karar verilmeden önce kamunun mirasa göz atmasına izin vermeleri gerekiyordu. Haberde anlatılana göre, avukatlar, hâkimler ve banka görevlileri, birlikte kasayı açmak için bankada toplandıklarında rezalet çıkmıştı. Kasa odasına giren mirasçı, EL AL havayollarından emekli hostes Eva Hoffe "Benimdir! Benimdir!" diye bağırmaya başlamış, bu yüzden odadan çıkarılması gerekmişti.

Kasadan elyazmaları ve yüzlerce mektup çıkmıştı. Yazılana göre, bunların incelenmesi ve sınıflandırılması aylarca sürecekti. Mirasın, Max Brod'un isteklerine uygun şekilde hem Yahudi halkının hem de İsrail'in kamusal varlığı olduğunu savunan Kudüs Milli Kütüphanesi'ne karşı mücadele veren başta Eva olmak üzere Hoffe kardeşler, anneleriyle birlikte Spinoza Sokağı'nda yaşadıkları çatının altında kırk yıl boyunca koruduklarını mirasın kendilerine ait olduğunu ateşle savunuyorlardı. Anlattıklarına göre, elyazmalarıyla aralarında farklı bir ruhani ilişki oluşmuştu. Başka İsrail kaynakları ise, elyazmalarına erişilmesine izin vermediklerinden ve –şüphelenildiği üzere– zaman zaman bazı elyazmalarını yurtdışı müzayedelerinde pazarladıklarından onların maddi çıkar peşinde olduğu kanısındaydılar.

Kurumun temsilcileri, verdikleri röportajlarda, Brod'un da mirasın Kudüs Milli Kütüphanesi mülkiyetinde kalmasını istediğini ileri sürmüşlerdi. Elyazmalarının arasından, Brod'un

Prag'daki kütüphanede çalışan eski arkadaşı felsefeci Felix Weltsch'e 1964'te yazdığı bir mektupta bahsettiği, bu niyetini belgeleyen dokümanın da çıkacağını ümit ediyorlardı. Daha yeni olan bu doküman, 1952'de Brod'un Kafka mirasını Ester Hoffe'ye bıraktığı dokümanı geçersiz kılabilirdi. Brod, 1952 dokümanında mirası ve onun korunmasını Ester'e devretmişti; dolayısıyla hukuki açıdan geçerli ve öncekiyle çelişen bir doküman ortaya çıkarsa, önceki geçersiz sayılacaktı.

Onlarca yıl bu mirası büyük bir sebatla muhafaza eden, arkadaşının mirasını bir bavulda dünyanın her köşesine beraberinde taşıyan Brod, bunların fiziki olarak nerede korunacağı konusunda acaba neden açık bir vasiyet bırakmamış, diye düşünerek basılı kâğıtları bir kenara koydum. Bir bardak su içtim ve meyve sıkacağını kullanarak bir bardak portakal suyu hazırladım. Posası yüzünden yoğun olan içecek, aynı anda hem tatlı hem de ekşiydi. Aç değildim, sadece susamıştım; gazete haberlerine aşırı derecede yoğunlaşmıştım.

Dava'yı ve bazı başka elyazmalarını ellerinde tutan Marbach'taki enstitünün temsilcileri ve Alman uzmanlar, Kafka'nın Avrupa ve Alman edebiyatı ile bağlarını savunarak mirasın güvenle korunmasını, bilimsel olarak arşivlenmesini ve elyazmalarının mümkünse bir arada tutulmasını birincil husus olarak görürlerken; İsrail kurumları, Praglı Yahudi yazarın kendi arzusu uyarınca Brod'un İsrail'de muhafaza etmek istediği eserleri üzerinde hak iddia eden Alman kurumlarının bunu yaparken ne gibi bir etik dayanağı olduğunu sorguluyorlardı. Hoffe'nin avukatı Oded Hacohen ise, Yahudi soykırımından sağ kurtulmayı başaran müvekkilinin maddi durumunun tüm bunlardan daha önemli olduğunu ve elyazmalarının satışa çıkarılmasında müvekkilinin tasarruf hakkına sahip olması-

nın durumuna katkı sağlayacağını delil göstererek ikna etmeye çalışıyordu onları.

Kudüs Milli Kütüphanesi temsilcileri, elyazmalarının muhafaza edilmesi açısından kurumlarının uygun olmadığı yolundaki eleştirileri anlamsız buluyorlardı. Bu onlara göre aşağılayıcı bir tavırdı; sonuçta arşivlerinde Maimonides, Isaac Newton, Albert Einstein, Stefan Zweig, Gershom Scholem, Walter Benjamin, Else Lasker-Schüler ve mahrumiyeti nedeniyle, yalnız kalmasın diye Dora'nın kendisine söz verdirdiği Martin Buber gibi kişilerin eserleri muhafaza ediliyordu.

Kütüphane arşivinin yöneticisi İlana Haber, *Haaretz*'e kem küm etmeden retorik bir soru yöneltmişti: "1924'te ölmüş olan Kafka daha uzun yaşasaydı ne olurdu? Onu da, kız kardeşleri ve ailesinin pek çok üyesi gibi Auschwitz'e göndereceklerdi. Zamanında tüberkülozdan öldüğü için şanslı sayılır."

Bana gelen hasidden öğrendiklerimin hepsinin bu meseleye katkıda bulunabileceğini düşününce karnıma ağrılar saplanıyordu. Ya Kafka, Brod'a yazdığı vasiyetnameyi, daha sonra çeşitli sebeplerle değiştirdiyse?

İbrani Üniversitesi'nde Nazi Almanya'sı üzerine çalışan tarihçi Otto Dov Kulka, bir röportajında, Kafka'nın daha sonra Auschwitz'de öldürülecek olan kız kardeşi Ottla'yla çocukken Theresienstad'daki toplama kampında beraber bulunduklarını söylemişti. Mirasla ilgili olarak da şu beyanatı vermişti: "Einstein'ın izafiyet teorisine de, Kafka'nın elyazmalarına da biz göz kulak olacağız. Kâğıtların Almanya'da daha güvende olacağını, Almanların bunları özenle koruyacağını söylüyorlar. Doğrusu ise, Almanların Kafka'yla ilgili şeyleri koruma konusunda pek de iyi bir geçmişleri olmadığıdır. Kafka'nın kız kardeşlerine de pek iyi davranmadılar."

Yüzümdeki kasların seğirdiğini hissediyordum. Bunun, soykırımdan altmış beş yıl sonra, hiçbir günahı olmayan genç Alman kuşaklarına karşı sergilenen bir patavatsızlık mı, yoksa tarihi adalet duygusunun Avrupalı Yahudiler açısından alışılmadık biçimde açık sözlülük ve cesaretle ortaya konmuş bir biçimi mi olduğuna karar veremiyordum.

Ancak Alman araştırmacı Reiner Stach'ın argümanlarını okuyunca öfkelendim. *Tagesspiegel*'e açıklama yapan Stach'a göre, Kafka'nın yazıları Yahudiliğe ilişkin tecrübeleri yansıtıyor olsa da, bu yazılar Yahudi edebiyatının bir parçası olarak değil, Avrupa modernitesi çerçevesinde değerlendirilmeliydi: "İsrail'de yazıların yazıldığı devrin Almanca'sının ve edebiyatının uzmanları bulunmuyor. Burada, İsrail'in kültürel mirasından bahsetmek sanırım yersiz olacaktır. Günümüzde İsrail'de yayınlanmış bir Kafka antolojisi yoktur, onun adını taşıyan bir sokak da bulunmuyor."

Ailesi, bütün Avrupa tarihiyle özdeş olan bir yazarın, dış dünyanın baskısı, zulüm, adaptasyon mecburiyeti ve kabul görme kaygısı yüzünden Yahudi kültürünü kaybeden bir yazarın, eserleri kimlik kaybı ve endişenin simgesi, bu kapsamda da Yahudi kimliğinin kaybının ve bu endişenin sembolü haline gelen, ama günlüklerinde ve mektuplarında kimlik bunalımından, Yahudi kültürü ve Siyonizm sevgisinden sürekli olarak söz eden bir yazarın, Yahudi edebiyatının bir parçası olmadığını söylemek, benim gözümde ikiyüzlülükten farksızdı.

Ben Gurion Üniversitesi'ndeki edebiyat profesörü Mark Gelber'in açıklamaları daha alçakgönüllü ve düşünceliydi. Kafka'nın neden İsrail'e ait olması gerektiği sorusuna "Çünkü Siyonizm girişimi Kafka için önemliydi," diyerek cevap vermişti.

Güneş artık içeriye vuruyordu ve mutfak çok sıcaktı. Baş ağrısı pus gibi çökmüştü kafama. Çocuk odasına geri döndüm, sonra salondaki koltukta bir şeyler okudum, ardından mutfağa gittim, bir bardak su doldurup kafama diktim, bir portakal suyu daha hazırladım ve banyoda başıma soğuk su tuttum.

O an, Kafka'nın Prag'da, Berlin'de ve Viyana'da çok üşüdüğünü, burada olsa sıcaktan bunalacağını düşündüm. Klimanın uzaktan kumandasını aradım.

Krank'la Prag'da yaptığımız sohbeti ve Kafka'nın günlükleriyle mektuplarında ortaya çıkan soruları, çıkarımları, kâh eleştiren kâh Siyonizm'in önemini vurgulayan satırları ve Kafka'nın, arkadaşı da olan dergi editörüne yazdığı mektuplarla, taşınmalar yüzünden sürekli değişen adresine postalamaya devam etmesini istediği en sevdiği dergilerden biri olan Siyonist *Selbstwehr* dergisini düşündüm. Ayrıca kasadan çıkan dopdolu not defteri de, İbranice çalışmalarının kanıtı sayılabilirdi ve bu görüşü destekliyordu. Günlüğünde Yahudileri, Yahudiliği ya da Siyonizm'i eleştirmesi, bunlara karşı çıktığı anlamına gelmiyordu. Hangi büyük yazar, kendine ait olanlardan hoşnuttur ve onlara karşı mücadele etmemiştir ki? Kafka, insan ırkına ait olmanın ötesinde, bir halkın üyesi olmanın, özellikle de, bilinci yıpratılmış, azınlık durumunda olan bir halkın üyesi olmanın hoş bir şey olmadığını biliyordu; ancak bu halkın üyesi olmanın haricindeki seçenekler daha da kötüydü ve yaptığı çıkarım da, içinde bulunduğu durumu kabullenmesi gerektiğiydi. Hayatında, günlüklerinde ve mektuplarında tam da bu mücadele ettiği kaybolmuşluk, sömürülmüşlük ve içi boşalmışlık halini yazıyordu işte. Onun Siyonizm'i, öncelikli olarak başının dik olması ve benlik bilinciydi. Genel olarak

bakıldığında yazılarının insani yorumu ile Yahudilik çerçevesindeki yorumu –Brod'un da belirttiği üzere– el eleydi ve biri diğerini dışlamak zorunda değildi.

Avrupa'nın evrenselci entelektüel çevreleri ise; kimliğini yitirmiş, vatansız, ümitsizliğini dile getirmekten başka tutunacak bir şeyi olmayan bireyci ve varoluşçu sanatçı imajını koruyan bir Kafka portesini savunmak için elinden geleni ardına koymuyordu. Oysa Kafka bir Yahudiydi: Çaresizliğine rağmen bu durumu kabullenemiyor, ümitlenmekten vazgeçemiyordu, bu kişisel bir ümit olmasa da vazgeçemiyordu. Şimdi yatak odasında, Rachel'ın çift kişilik yatağına uzanmış, etrafıma saçılmış makaleleri incelerken, mutsuz bir ruh haliyle, Kafka'nın yazdığı metinler bölüştürülebilse diye düşünüyordum; hikâyelerini Avrupa arşivleri, günlüklerini, mektuplarını ve İbranice notlarını ise İsrail alabilirdi. Ama Avrupa, hem Yahudilerin kendisine verdikleri için hem de kendisinin Yahudilerden aldıkları için, yani Kafka'nın eserlerinin doğuşu için, minnet ve saygı duymalıydı.

Birden Avrupa'daki hiçbir Yahudi müzesinin, arşivinin ya da herhangi bir kurumun elyazmaları için başvurmadığı dank etti kafama. Buna layık bir kurum, vakıf ya da cemaat olsa, bu çok önemli metinler külliyatını muhafaza etme hakkı en çok Avrupa Yahudilerine ait olurdu doğrusu. Söz konusu metinlerin yazarının en yakın akrabası sayılması gereken mirasçıları Avrupa Yahudileri olmasına karşın, Avrupa'daki Yahudilerin varlıkları ve kültürel benlikleri bugün bile eskisi kadar sallantıdaydı.

Elyazmaları, elbette ki taraflar için en çok ekonomiye ve güce dair sebeplerle önemliydi. Ancak bu noktayı, miras paylaşımına yönelik makul bakış açılarının arasına yerleştirmem mümkün değildi.

Brod, en azından yapması gerekenler için mücadele etmiş, Kafka'nın yazılarına adeta dinsel bir hürmetle yaklaşmıştı. Kutsal metinlere olan yakınlığından vazgeçmek istemeyen – çünkü bu yakınlık sayesinde bizzat kendisi de ruhani bir önem elde eden– bir tarikat mensubu gibi davranmış, ama hayatının sonuna doğru, belki de yanlış olan eski kararını değiştiremediğinden, mirasın gözetimini, sekreteri ve aynı zamanda belki de sevgilisi olan kadına bırakmıştı.

Dini paralellikler başkalarının da aklına gelmişti. Yazısında, Kudüs'te yaşayan Avi Steinberg'in sözlerine yer veren Batuman'a göre, Kafka'nın kendi yazılarıyla ilişkisi, İbrahim'in İshak'la olan ilişkisine benziyordu: Kurtarıcı meleğin, yani Brod'un, yetişip yetişemeyeceğini bilmese de, evlatlarını kurban etmeye hazırdı.

Yaşamının son zamanlarında Brod, Kafka arşivini nereye bırakması gerektiği hususunda kararsızdı. O zamana kadarki görkemli özgüveni sarsılmış, kararını sürekli erteleyip durmaya başlamıştı. Aklına, en büyük Kafka araştırmacılarından birisi olan Klaus Wagenbach gelmiş, ama sonra, Kafka söz konusu olduğunda herkese duyduğu gibi, ona karşı da şüphe duymaya başlamıştı. Ester Hoffe, zorunluluktan kaynaklanan geçici bir karardı. Belki de önceleri rasyonel ve ne istediğini bilen bir adam olan Brod, hayatının günbatımında, bilinçsizce de olsa, arkadaşının ikilemine sadık kalmak istemişti: Nereye aitti? Böylece, mirasa ilişkin olarak, son ve tartışmasız bir karar vermeyi başaramamıştı. Sorumluluğu kendi üzerinden atarak, tıpkı Kafka'nın yaptığı gibi, başkasının üzerine yıkmıştı böylece.

O anda cep telefonu çalmaya başladı. Rachel'ın odasında yatıyordum ve kendimi okumaya öylesine kaptırmıştım ki, telefon çaldığında sıçradım. Yatağın karşısında siyah bir plazma

televizyon, yanında da DVD oynatıcısı vardı. Telefonu onun üzerine koymuştum. Arayan Rachel'dı. Ne yaptığımı, nasıl olduğumu sormak için aramıştı.

"Evdeyim, sende. Benim için ayırdığın makaleleri ve internetten bulduklarımı okuyorum."

"Bunun için buraya kadar gelmene değdi mi?"

"Henüz bilmiyorum."

"Bunların çoğunu evde de okuyabilirdin."

"Ama senin yatağında okuyamazdım..." Lafı ağzımdan kaçırmıştım bir kere. Espri yapmak istemiştim ama rahatsız edici bir şey söylemiştim işte. Kendimi ısrarcı biri gibi hissediyordum.

"Çok komik..." dedi kısa bir sessizlikten sonra. "Klimayı açmanı söylemeyi unutmuşum."

"Açtım."

"Harika. Açlıktan ölmedin ya?"

"Sonra bir şeyler yerim." Şimdiye kadar açlık hissetmemiştim; ama artık midem gurulduyordu.

"Dışarıya hiç çıkmadın mı?"

"Burada en az bir düzine makale var. Uzun röportajlar, deneme yazıları."

"Bir de yazarların bohem olduğunu söylerler... Gerçi elbette çilecilik ile hedonizmin tuhaf bir ilişkisi vardır; hastalarımdan biliyorum," diyerek gülmeye başladı. Söyledikleri bana komik gelmemişti. "Biraz bekle. Eve doğru yola çıkmak üzereyim. Telefon edip seni bir yerden alırım. Gidip şakşuka yeriz."

Bir an "Şakşuka ne ki?" diye düşündüm ve kapanmış telefonu komodinin üzerine koyup okumaya devam ettim.

Spinoza Sokağı'ndaki evde gizlenen mirası en az iki sefer incelemişlerdi. İlk inceleme, 70'li yıllarda Ester Hoffe'yi elyaz-

malarını yurt dışına kaçırma suçuyla gözaltına almalarından hemen sonra yapılmıştı; kaçırıldığı iddia edilen elyazmalarının kopya olduğu anlaşılmıştı. Devlet arşivi görevlisi evde on beş metre yüksekliğinde bir doküman yığını bulmuştu. Bunların arasında Brod'un günlüğü, Kafka ile Brod arasında gidip gelen mektuplar da vardı. Ancak mektupların çoğu fotokopilerden oluşuyordu. Elyazmalarının orijinallerinin hesabını sorduklarında ise, Ester Hoffe'nin avukatı, kısa bir duraksamadan sonra, elyazmalarının orada olmadığını, ancak müvekkillerine her zaman, kütüphane kanununa uyarak her şeyin bir kopyasını ülkede bırakmalarını tavsiye ettiğini söylemişti.

80'li yıllarda, dilbilimci Bernhard Echte, yaklaşık 20 bin sayfalık malzemeyi kataloglamıştı. Kudüs Milli Kütüphanesi'nin avukatı Meir Heller bu kataloğu incelemek istediyse de, katalog Hoffelerin mülkiyetinde kalmıştı.

Bunların arasında Kafka'nın Kierling'deki son günlerinde yazdığı iki-üç kartpostal, Kafka'nın Zürih'teki kasadan çıkan mektubu ve yanında Brod'a hediye olarak gönderdiği bir taşla bir Robert Walser kitabı, Tristan Tzara'nın ilk Dadaist yayın sayılan *Premiere Aventure Céleste de M. Antipyne* isimli kitabının Kafka için imzalanmış bir kopyası gibi dokümanlar bulunuyordu.

Spinoza Sokağı'ndaki evde başka önemli dokümanların da olduğu tahmin ediliyordu. Örneğin, Dora'nın Brod'a yazdığı yetmiş kadar mektubun da burada olduğu düşünülüyordu ki bu mektupların birinde, Dora'nın, Berlin'de birlikte yaşadıkları sırada Kafka'nın isteği üzerine, aralarında Kiev'deki bir kan iftirasını[1] anlatan bir hikâyenin de olduğu elyazmalarını yak-

[1]Yahudilerin Hıristiyanları, özellikle de Hıristiyan çocukları öldürerek kanlarını kendi dini ayinlerinde kullandıkları yolundaki çok eski bir iftira. (ed.n.)

tığını itiraf ettiği düşünülüyordu. Bunun, *Dava*'nın eski bir versiyonu olabileceğini düşündüm. Batuman'a röportaj veren ve Dora'nın monografisini yazan Kathi Diamant, Hoffelerin mülkiyetinde olan dokümanların yardımıyla, Gestapo'nun Dora'dan aldığı Kafka'ya ait yirmi not defterinin ve otuz beş mektubun da izine rastlayabileceklerini tahmin ediyordu; bu edebiyat tarihçisine göre, bahsi geçen defterler ve mektuplar, Polonya'daki mühürlenmiş bir arşivde gizleniyor olabilirdi. Diamant, Dora'nın o zamanlar henüz hayatta olan yeğeniyle birlikte Ester Hoffe'yle irtibata geçmeye nafile yere uğraşmışsa da, Ester onlara yardımcı olmak istememişti. Okuduğum makalelerin yazarları da eve göz atmak istediklerinde daha başarılı olamamışlardı. Ester'in kızı Eva da eve girmelerine izin vermemişti.

Rachel'ın yatağında aşağıya doğru kaykıldım ve kucağımdaki bilgisayarı kenara koydum. Saatler boyunca okumak beni yormuştu ve gece de az uyuduğumdan gözlerim kapanmaya başlamıştı. Uyanık kalmaya çalışsam da, bugünlük yapmam gerekenleri yaptığımı ve biraz dinlenmeyi hak ettiğimi düşünüyordum. Açlığın da etkisiyle başım dönüyordu, ama mutfağa kadar gidip yiyecek bir şeyler hazırlamaya halim yoktu. Gözlerimi kapattım ve aç karnına uyumayı kabullendim.

Otuz Üçüncü Bölüm

Yatağın yanında dikilen Rachel'ın koluma dokunmasıyla uyandım.

"İnsanı eve misafir diye alıyoruz, yatağımızdan kovuluyoruz."

"Affedersin!" Otomatik olarak doğruldum ve yataktan çıkmaya hazırlandım.

"Dalga geçiyorum. Hiç dışarıya çıkmadın mı?"

"Hayır." Gözlerimi ovuşturdum.

"Bir şey de mi yemedin?"

"Yedim. Sabah."

"Fena..." Kafasını iki yana salladı. "Hadi toparlan. Seni akşam yemeğine götürüyorum. Neler bulduğunu yolda anlatırsın. Önce bir çörek ye. Benim öğle yemeğim buydu..." Çantasından bir kesekâğıdı çıkardı. Kesekâğıdının üzerinde de İbranice harfler vardı. "Yanımda yoğurt da var, ister misin?"

Utanarak başımı salladım ve ağzıma bir çörek attım. O anda gerçekten acıkmıştım ama bir de yoğurda el atmaktan çekiniyordum.

Hızla tıraş oldum, duş aldım, beyaz bir gömlek ve bavulumda bile ütüsünü koruyan keten bir pantolon giydim. Sonra da cebime bir kippa tıkıştırdım. Rachel fark etti.

"Kippaya ihtiyacın olmayacak. Burada her yerde Yahudi olabilirsin, sadece sinagogda değil."

Bunu söylemesi zoruma gitmişti. Tepki vermedim.

Ramat Gan'ı Tel Aviv'e bağlayan köprünün Ajalon otobanının üstünden geçen kısmını rahatça aşmıştık, ama cuma öğleden sonra olduğundan trafik çok yoğundu, şehir içine doğru çok yavaş ilerleyebiliyorduk. Herkes deniz kenarına doğru gidiyor gibiydi. Rachel'ın bir gaza bir frene basmasından midem bulanmıştı, ama yapabileceği bir şey yoktu, trafik adım adım ilerliyordu.

"Bnei Brak'a bakmak ister miydin?" diye sorduğunda, ciddi mi olduğunu yoksa espri mi yaptığını anlayamadım.

"Arabayla mı? Neredeyse cumartesi oldu."

"Şaka yapıyorum. Zaten ters istikamette. Ben yine de şehri görebileceğin bir güzergâhtan gideceğim."

Şehrin ultra-ortodoks bölgesine girersek, muhtemelen bize bir şeyler fırlatırlardı, ama bu bölge cumartesileri ve bayram günlerinde –bunu okuduklarımdan ve haberlerden öğrenmiştim– zaten bariyerlerle araba girişine kapatılıyordu. Kanunun taşlarla silahlanmış koruyucuları pek sempatik olmasalar da, kendimi mahcup hissediyordum. Aklıma, eskiden okuduğum bir şey gelmişti: Birinin sürgünde, saraydan uzaktayken kanunları çiğnemeye mecbur kalması ile aynı şeyi kanunlara kolayca uyabileceği saray bahçesinde yapması bambaşka şeylerdir.

Jabotinsky'den sonra, Menachem Begin'den denize doğru ilerliyorduk.

"Bütün bu Kafka meselesinin aslında nereden başladığını anlatmak istemez misin?"

"Şimdi mi?"

"Trafiğe bakarak, bol bol vaktimiz olduğunu söyleyebilirim."

Bundan kaçamayacaktım herhalde. Eninde sonunda, neden buraya kadar geldiğimi ona izah etmem gerekecekti. Bunu yaptığımda çoğu kişi "Boş versene canım, hayal ürünü bir hikâye" diye tepki gösterecek olsa da yine de anlatmayı denemeliydim. Keşfettiğim her şeyi özetleyebileceğimden emin değildim, ama trafik gerçekten adım adım gitmeye başlayınca ve acele etmemiz gerekmeyince anlatmaya koyuldum. İster istemez Klári'ye anlattığımdan daha detaylı bir şekilde anlatıyordum. Yer yer fazla heyecanlandığımı ve gereksiz detaylarda kaybolduğumu hissetsem de artık geri dönüş yoktu. Üniversitede beni görmeye gelen Szigetli hasidi, seyahatlerimi, yaptığım birkaç ziyareti ve konuştuğumuz konuları, hatta Tamás'la yaptığımız fikir alışverişlerimizi, '30'lu yılların ortasına kadarki Kafka hikâyesini ve kısaca Grete Bloch'la olan buluşmasına kadarki her şeyi anlattım. Hikâyeyle doğrudan ilgisi olmayan ve aradan birkaç ay geçtiği için artık o kadar da önemli görünmeyen kişisel bölümleriyse atladım. Tüm bunları anlatırken, bir yıldır iz peşinde olduğumu hayretle fark ettim.

Rachel dikkatle beni dinliyor ve arada sadece birkaç soru soruyordu. Kafka'nın ailesinden kopuşunu ve Freud'la sürdürdükleri terapiyle ilgili bölümleri anlattığımda, özel bir ilgiyle dinlediğini fark ettim. Hikâyemi bitirdiğimde bir süre düşündü ve hemen cevap vermedi.

"Peki ya makaleler?" dedi sonra. "Bugün okuduklarında bir şeyler bulabildin mi?"

"Henüz net bir şey bulamadım," diyerek başımı salladım.

Sağa dönerek Kral Süleyman Caddesi'ne girdi.

"Madem evden çıkmadın, biraz şehri de gör diye buradan gidiyorum. Şurası Tel Aviv Müzesi'nin yeni binası…" Uzaktaki, beyaz taş levhalarla kaplanmış uzun, modern bir binayı gösterdi. "Yanındakiler de opera binası ve Cameri Tiyatrosu."

Bu sırada araçlar hareket etmeye başladı ve bir süre ilerleyebildik.

"Bunun kim olduğunu biliyor musun?" Sokak tabelasını gösteriyordu. Başımla onayladım. Ortaçağ şairi İbn Gabirol'u[1] biliyordum.

Sokağın iki tarafındaki İbranice yazılara ağzım açık bakıyor, elimden geldiğince okumaya çalışıyordum. Daha büyük bir kavşaktan geçtik ve bir sonraki geniş yoldan sağa döndü.

"Solda Rothschild Bulvarı, sağda Habima, yani buranın devlet tiyatrosu var. Eğer gezmeye karar verirsen, binaların yerleri konusunda bir fikrin olsun. Buradan döneceğiz…" Şerit değiştirdi ve sonraki ışıklardan sola döndü. "Seni Rothschild'den götürmek istiyorum."

Bölgenin tarihini belli belirsiz hatırlıyordum. Zamanında altmış aile üzüm bağlarının tamamını satın almış ve şu an üzerinde seyrettiğimiz yolun bulunduğu yerde bir vadi varmış. Tel Aviv'in kuruluşundan sonra, 1910'da, Ağaçların Yeni Yılı dolayısıyla, çocuklar buradaki ilk ağaçları dikmişler.

Habima'nın yarım daire şeklindeki camdan siluetinden uzaklaşınca, bulvarın iki tarafında kar beyazı, krem rengi, uçuk sarı ve pembe Bauhaus evlerini gördüm. Yolun ortasını ise ağaçlar çevrelemişti; gezinti bankları, köpek gezdirenler,

[1]İbn Cebirol: MS 5. yüzyılda İspanya'da yaşamış Yahudi filozof ve şair. (ç.n.)

yaşlı beyler ve yaşlı hanımefendiler, el ele gezen birkaç çift, gürültücü öğrenci grupları ve koşuya çıkmış insanlar vardı. Siyah takım elbiseli, uzun boylu, ince, siyah saçlı bir adamın arkadan görünümü, bana Kafka'nın da zamanında bir gemiye binerek buraya gelebilmiş olsa, Berlin'den bildiği tarzda binaların arasında böyle gezeceğini düşündürttü. Berlin ve Budapeşte Újlipótváros Bauhaus evlerini planlayan mimarların birçoğu, '30'lu yıllarda buraya yerleşmişti.

Aniden aklıma Kafka'nın ölümü geldi, ama gözümde canlandırmak istemedim. Görüntüyü gözümün önünden kaybetmek ve hayalimde Rachel'ın kıyafetlerini çıkarmak istedim ama yapamadım. Ona karşı sadece arzu değil, şefkat de hissediyordum ve bunun ne demek olduğunu biliyordum. Böyle bir şeyi en son yıllar önce hissetmiştim. Aynı anda hem gaza hem frene basıyormuşum gibiydi.

"Birazdan da Shenkin Sokağı geliyor." Bana baktı. "Arabadan inmeye kalkarsam beni tut, olur mu?"

"Neden?"

"Burası moda sokağı... Bu ay buraya uğradım zaten. Çok güzel el yapımı kıyafetler oluyor. Sen bir şey almak istemiyor musun?"

Tamás'ın da buradan bahsettiğini hatırladım. Başımı iki yana salladım.

"İlgini çekmiyor mu?" Güldü.

Dudaklarımı büktüm.

"Hediye de mi almayacaksın?"

"Hediye alacak kimsem yok ki..." diyerek başımı salladım. Birkaç saniye sonra kafam çalıştı. "Gel sana bir hediye alayım! Sonuçta hediye getirmedim."

"Saçmalama!"

"Ama içimden geldi!"

"Gerek yok. Gerçekten. Seni misafir ettiğim için karşılık beklemiyorum! Bir şeye ihtiyacım olursa kendim alabilirim."

Bunu sertçe söylemişti; eskiden de sertçe tartışırdı. Sözleri değil, ses tonu kaskatı kesilmeme neden olmuştu. Sustum, o da ciddileşti.

"Ne oldu?" diye sordum. Sadece başını sallıyordu.

"Başka zaman geliriz."

"Ne olduğunu söylemeyecek misin?"

Yine başını salladı.

"Birazdan Derekh Jafo'da olacağız. Oradan deniz kenarına kadar dümdüz bir yol iniyor."

Bir süre sessizce oturduk. Sıkıca kapattığı ve ruj sürmeyi yine bu sefer de ihmal etmediği dudaklarına, hafifçe yukarıya diktiği ve ara sıra ovuşturduğu burnuna, direksiyonu tutan minik ellerine baktım. Saatini sağ bileğine takmıştı: İnce, altın şeritli, örgü modeli kayışı olan siyah saatin kadranında sadece akrep ve yelkovan vardı, sayılar gösterilmemişti.

Birden, yanımda oturan kadını tanımıyormuşum gibi bir hisse kapıldım. Gerçi ben de araştırmalarımdan bahsederken özel konulara girmemiştim ama o da kendisiyle ilgili hiçbir şey söylememişti.

Yıllar önceki seyahatimizde yer alan insanların arasında, ilgimi çeken o kızı hatırladım. Birkaç yazışma ve konuşmadan sonra davetini kabul edecek cesareti nereden bulduğumu bilmiyordum; onun da neden beni misafir etmeye bu kadar hazır olduğunu anlamıyordum. Aynı anda hem merak hem de çekince duyuyordum. Ben de onu merak ediyordum; ancak ona yaklaşmak için daha önce hiç deneyimlemediğim bir mesafeyi aşmam gerekiyordu. Başka bir kadının yanında böyle bir

şey hissetmemiştim hiç. İyi geliri olan bir taksici ya da turist rehberi gibi davranıyordu. Anlaşılmaz öfkemi, sabırlı olmam gerektiğini düşünerek bastırıyordum. Ancak Kafka meselesinden başka, şimdi beni rahatsız eden başka bir şey daha vardı: Rachel'ın neden bu kadar içine kapalı olduğunu anlamak istiyordum. İçimden onu omuzlarından tutup sarsmak geldi. "Ne saklıyorsun? Neden güçlü ve dengeli kadını oynuyorsun? Psikologların duyguları yok mudur? Özel hayatları yok mudur? Problemleri olamaz mı?" Boğucu bir huysuzluk hissediyor olsam da, başka zamanlarda da olduğu gibi kızgınlıklarımı özgür bırakmaktan korkuyordum. Yafa'nın kadim taşları görünene dek, Rachel'ın yanında sessizce oturdum.

Park etti ve arabadan indik. Gergindim; manzara ya da Arap mahallesi ilgimi çekmiyordu. İlgimi çeken şey Rachel'dı ve aramızda bir duvar varmış gibi hissediyordum. Uzun dar sokakta deniz kıyısına doğru yürüdük, huzurluk içimi kurcalayıp duruyordu. Ona hiçbir şey söyleyemiyordum; önce o konuşmaya başladı:

"Ne yapmak istiyorsun? Demek istediğim, araştırmayı nasıl sürdürmeyi düşünüyorsun?"

Omuzlarımı silktim.

"Tüm bunları sana anlatan adamla bir daha konuşmak istemiyor musun?"

Başımı kaldırdım. Bu aklıma bile gelmemişti. Bana asıl o haside konuştuklarımızı hatırlatıp, ya anlattıklarını destekleyecek bir şeyler söylemesini ya da söylediklerinin bende oluşturduğu hayali yok etmesini istemek mantıklı bir çözüm gibi görünüyordu.

"Onu nasıl bulacağım ki?" Bir sonraki köşede adımlarımı yavaşlattım. Arap çocuklar deniz kabuklarından, turkuaz rengi

taşlardan ve sahte kızıl mercanlardan yapılmış kolyeler ve bilezikler satıyorlardı. Rachel takı almak istemediğimizi belirten kararlı bir el işareti yaptı ve çocukların yanından geçip gittik.

"Adını bile bilmiyorum. Tek bildiğim, Szigetli bir hasid olduğu ve öyle de göründüğü."

"Bu gerçekten de pek işe yarar bir bilgi değil. Bizde birkaç yüz bin penguen var sonuçta."

İncitici biçimde alaycıydı.

"Sen hikâyeden hiç şüphe etmiyor musun?" diyerek ansızın durdum. "Sahte ölüm haberi yaymaları, ailesiyle bağlarını koparması, hayatını kimlik değiştirerek sürdürmesi, Dora onu Berlin'de bırakıp Moskova'ya iltica ettiğinde, kendisinden çocuğu olduğunu iddia eden eski bir sevgilisiyle bir araya gelmesi falan... Bunlar sence doğru mu?" Bir nefeste hepsini sıralamıştım.

"Şüphe duysam kendini daha mı iyi hissedeceksin? Senin hasidin salladığını söylesem daha mı iyi olacak? Ya da tüm bunların senin yazarlara has hayal gücünün ürünü olduğunu söylesem? Veya sen ikircimli olmayasın? Ya da doğruların için savaşmak zorunda kalmaya alışmış olmayasın?"

Sinirli sinirli gülmeye başladım. Dar sokağın lambaları yanmış, duvarların, taşların üzerini turuncu bir ışık kaplamıştı.

"Sen en iyisi," dedi gülümseyerek, "hikâyenin nasıl bittiğini anlat!"

"Sen de mi tüm bunları uydurduğuma inanıyorsun?"

"Neden? Başka kim öyle düşünüyor ki? Ben öyle bir şey demedim. Sadece merak ediyorum."

Sustum. Bu arada deniz kenarındaki gezinti yoluna varmıştık, durup tahta parmaklıklara yaslandık. Güneş ufukta yeni batmıştı ve dalgalar hantal bir hışırtıyla kıyıya vuruyordu. Ro-

mantizm için mükemmel bir ortam vardı, cumartesi de gelmişti ama bizim içimiz rahat değildi.

"Sana bir şey almamı neden istemediğini anlatırsan, hikâyenin sonunu anlatırım," diyerek ona baktım.

Yüzündeki gülümseme silindi. Geriye, evlerin arasına doğru yürümeye başladı. Yükseltinin üzerinde uzun adımlarla yürüyordu. Dakikalarca hiç konuşmadan merdivenleri çıktık, dar sokaklarda yürüdük, Fransiskan kilisesinin yanından geçtik ve tırabzanında burçları simgeleyen metal bantları olan Dilek Köprüsü'nden geçtik. Tabelada, kendi burç işaretine dokunanın dileğinin gerçekleşeceği yazıyordu. Rachel kendisininkine dokundu ve o bakmıyorken ben de benimkine dokundum. Sessizlik boğucuydu. Etraf hareketlendikçe, ben de kendimi tutamadım.

"Psikologlar da insan değil mi? Onların da sorunları olamaz mı?"

"Burada olması lazım, bitpazarının yakınında." Etrafa baktı. "Adı, Dr. Shakshuka. Kuzey Afrika tarzı, Trablus'tan. Tek farkı, kadınlarla erkeklerin burada birlikte oturabilmesi. Yıllar önce buraya kocamla gelmiştim. Belki karşılaşırız..." diye espri yaptı. Sonra elini koluma koydu. "Dalga geçiyorum. Burayı sevmezdi. Kendi insanlarından kaçmak istiyordu. Bense doğu mutfağını seviyorum. Şakşuka aslında menemen gibi bir şey. Domates, biber, acı baharatlar ve üzerine kırılmış yumurta. Menemen gibi ama tamamen farklı. Çiğ, vahşi bir tat. Yanında kuskus da yiyebilirsin. Gel, burası..." Yanına gelmemi işaret etti ve sonra aniden durdu.

"*Fuck*... Unutmuşum! Şabat zamanı kapalı oluyor. Tamamen unutmuşum."

"Bahane. Belki de bütün evliliğini unutmak istiyorsundur."

"Dur bakalım!" Parlamıştı. "Bunu nereden çıkarıyorsun ki?"

Yüzü kıpkırmızı, bana baktı. Gözleri kocaman açılmış, kaşları seğiriyor ve yüz kasları titriyordu.

"Kusura bakma!"

"Gidelim buradan!"

Restorana şöyle bir göz atabilmiştim sadece. Tavandan paslı, eski gaz lambaları sarkıyordu ve duvarlarda eski resimler vardı. Kapının yanında kilden saksılarda çiçekler, girişin sağ tarafındaysa bir duvar çeşmesi vardı.

Hiç konuşmadan arabaya döndük. Arabaya bindiğimizde birkaç kere daha özür diledim. Tepki vermedi. Şehre dönüş yolunda sessizce oturup onun bir şey söylemesini bekledim. Dik dik kendi önüne bakıyor, direksiyonu gergince tutuyordu. Sertçe şerit ve vites değiştiriyor, olabildiğince hızlı gidiyordu. Sonunda konuşmaya başladı.

"Kocam radyoloji doktoruydu. Doktorlar arasında star olmasa da, o da fena kazanmıyordu. Trablus'ta geniş bir aileleri varmış. '67 savaşından sonra sürgüne zorlanınca, çocukken buraya gelmiş. Bir gün içerisinde tüm hayatlarını geride bırakmaları gerekmiş. Üniversitede tanıştık ve mezun olduğumuzda evlendik. Belki de hataydı ama sırtımı dayayacak bir dayanağım olduğuna seviniyordum. Hiçbir yerde göçmen olmak kolay değil; burada da değil. Yeni *ole*lere[2] destek veriyor olsalar da sosyal olarak kolay değil. İyi bir aileden gelen ve buranın yerlisi olan Aşkenaz bir erkek, Doğu Avrupalı göçmen kadın istemiyor…" Acı acı gülümsedi. "Elbette sonradan, Mağribilerin de[3] kendilerini çoğu zaman ikinci sınıf vatandaş

[2]Göçmenlere.

[3]Buradaki anlamıyla, Kuzey Afrika'nın batısından gelen Yahudiler.

gibi hissettiklerini anladım. Hatta problemlerimiz de benziyor. Ama bunu anlamak bir şey, değiştirmekse bambaşka bir şey. İkimizin de kendimizi dışlanmış hissediyor olması, birlikte her şeyin daha kolay olmasını sağlamadı. Bir sigara versene! Torpido gözünde."

Kutudan bir sigara çıkardım. Yanında çakmak da vardı. Sigarayı yakıp ağzına tutuşturdum. Dumanı iyice içine çekti ve öksürdü. Camı açtı. Onun tarafındaki camdan dışarıya bakınca, bazı sokakların ucunda deniz görünüyordu. Şu anda ağzından dökülenleri şimdiye dek nasıl olup da içinde tutabildiğini anlayamıyordum. Sanki yirmi yıldır konuşacak kimsesi olmamıştı.

"Nadiren sigara içiyorum. Nerede kalmıştım?"

"Birlikteyken de her şeyin kolay olmadığından."

"Evet olmadı. Her ne kadar daha iyi para kazansak da, güzel bir ev alsak da, giyinmeyi ve iyi yaşamayı sevdiğimi asla kabullenemedi. Kardeşlerinin bazıları tutunamamıştı. Belki bu da onu rahatsız etmiştir. Aslında ailesini seviyordum. Ben tek çocuktum, taşrada ve Yahudi olmayan bir ortamda yaşamıştım. Onlarda ise Akdeniz havası vardı; herkes bağırıp duruyor, çocuklar ortalıkta koşturuyordu. Bu bir süre hoşumuza gitse de, oğlum her zaman rahat edemiyordu. Daha duygusal bir çocuk o. Bazen ne olduğunu anlamıyordum. Ortam birdenbire gerginleşiyordu ve o zamanlar Arapça ya da Fransızca konuşmaya başlıyorlardı. Belki de kocam Sami'yi kıskanıyorlardı. Yani eski kocamı işte. Ya da benim yüzümden onunla uğraşıyorlardı. Kardeşleri Avrupalı kadınlarla evlenmemişlerdi. Kız kardeşi de Cezayirli bir adamla evlenmişti. Önce deri çanta imalatı yaptılar, sonra ayakkabı dükkânı açtılar ama ikisi de battı. Nasıl derler, ben olsam onlardan asla ayakkabı al-

mazdım... Sonradan öğrendim ki, kavganın asıl sebebi, önceki borçlarını da ödemediklerinden, Sami'nin artık onlara daha fazla borç vermek istememesiymiş. Paramız onda dururdu ve bu konuda asla konuşmazdı. Masraf çıkardığım için benimle uğraşıp dursa da, aslında parayı çarçur eden oydu; gerçi kardeşlerine vermişti hepsini. Bizim durumumuzun daha iyi olması onu rahatsız ediyordu. Çok kavga ediyorduk ve ben de bunu çekemiyordum. Neden iyi yaşamayacaktık ki? Sürekli aynı kot pantolonu ve aynı uyduruk terliği giymekten canıma tak etmişti artık, korkunçtu... Oysa biz fakir falan değildik. Ben hayatı yaşamayı, kendim için harcama yapmayı seviyorum; gelecekten korkmuyorum." Sustu, başını salladı, sonra yeniden konuşmaya başladı. "Bir keresinde, yeni aldığım bir çift ayakkabıyı elimden çekip aldı. Bunun altmışıncı çift olduğunu söyledi. O zaman şurama kadar geldi işte."

"Altmış çift ayakkabı mı?"

Sertçe bana doğru döndü ama şaka yaptığımı fark etti.

"Yapma şunu! Sandaletleri ve terlikleri de saymış."

Sustu. Ben de bir şey söylemedim. Devam etmek istediğini görebiliyordum.

"Avrupalı bir koca bulamayan tek kadın ben değilim. Önyargılı değilim ama Mağribilerle huylarımız farklı. Ya da benimki farklı... Misafir olarak gittiğim zaman ilginç oluyor. Ama uyum sağlamak... Bilmiyorum, belki de ben zor bir insanımdır."

"Ne açıdan?"

"Her açıdan."

"Nereye gidiyoruz?"

"Bilmiyorum." Gülmeye başladı. "Rothschild'e gidelim, orada her zaman hayat var."

"Sana Shenkin Sokağı'ndan bir ayakkabı almayayım mı?"

"Bana bak!" İşaretparmağını tehditkârca bana doğru salladı. Parmağını yakaladım ve avucumda tuttum; ona dokunmak güzeldi. Parmağını elimden kurtardı ve yeniden direksiyonu tuttu. Hareketlenen bir araba gördü, fren yaptı, kaldırıma yanaştı ve park etti. Arabadan indik.

"Habima'ya kadar yürüyelim. Hemen sokağın sonunda. Sonra da şakşukasız kalma diye bir restoran ararız."

Etraf tıklım tıklımdı ve kalabalığa karışacak keyfim yoktu.

"Boş ver," dedim. "'Önce mide gelir, sonra ahlak.'"

"Bu bir alıntı mı?"

"Brecht."

Suratını buruşturdu.

"*Üç Kuruşluk Opera*'yı Macarca da izlemiştim oysa."

Viran bir meyhane görünümünde olan kalabalık bir doğu restoranının sarmaşıklı bahçesini işaret etti. Ortamın kalabalık olduğunu görünce tam çıkmaya hazırlanıyorduk ki, bahçedeki masalardan birinde oturanlar hesabı isteyince hemen oraya yerleştik.

Birer kadeh Carmel-Dağı sek beyaz şarabı ısmarladık. Etrafı ve kalabalığı inceliyordum. Komik kaçacağını bildiğim için dile getirmedim, ama etraftaki insanlarının çoğunun Yahudi olması ve sürekli İbranice konuşmalar duyuyor olmak beni hâlâ şaşırtıyordu. Etrafta üniformalı askerler vardı ve bazıları sırtında otomatik silah taşıyordu; hatta birinin sırtında siyah bir çello kılıfı olduğundan, makineli tüfeği göğsünden sarkıyordu.

Şakşuka lezzetliydi: Baharatlı, biraz ekşi, biraz acı tadını, üzerine kırılan yumurta ve küçük bir çanakta servis edilen krema yumuşatmıştı. Beyaz şarap da üzerine iyi gitmişti. Rachel da ufak bir kadeh şarap içmişti.

"Ben sana kendimle ilgili bir sürü şey anlattım, şimdi sıra sende," diyerek göz kırptı.

"Hikâyenin devamını anlatmamı istemiştin..." Şarap kadehini çiçek sapını andıran boynundan tutmuş çeviriyor ve hikâye için ilham vermesini beklercesine içindeki sıvının çalkantısını izliyordum. Zaman kazanmak istiyordum. Sonra anlatmaya başladım.

"Yıl 1937. Kafka, eski nişanlısı Felice Bauer'in arkadaşı ve bir zamanlarki sevgilisi Grete Bloch'la birliktedir yine. Arada bir birbirleriyle yakınlaşıp sonra uzaklaşmaları nedeniyle düzenli bir ilişkileri olmaz. Her ikisi de diğerinin yedek olduğunun farkındadır. Durumları sallantıda olsa da gündelik tehlikelerin varlığı karşısında, yalnızlıkları ve çaresizlikleri nedeniyle birbirlerine tutunmaktadırlar. Kendilerini bu yüzden bile ilişkinin akışına bırakamıyor olabilirler. Kafka, Prag'a dönmesi gerektiğini düşünür ancak gazetelerden öğrendiği, toprak talepleri ve 'yaşam alanı' gibi konulardaki ısrarlardan ötürü, Almanya'nın yakınında hiçbir yerde güvende olamayacağını da sezmektedir. Zaten Ottla'dan başka onu eve çeken kimse yoktur. Eskiden olduğu gibi güçsüzlüğe kapılmıştır. Ayrıca, Berlin'de geçen on iki yıldan sonra artık buraya kök salmıştır. Sosyal hayatını ve İbrani Akademisi'ndeki arkadaşlarını da bırakmak istemiyordur. Bir yandan da, kendisini kovdukları düşüncesi gururuna dokunmaktadır. Tanıdıklarının büyük çoğunluğu göç etmektedir, özellikle de Filistin'e. Ancak Franz, adeta hâlâ Dora'yı bekler ve onsuz bir yere gitmek istemez. Beklemesi de boşuna değildir! 1938 kışında, Den Haag'dan bir mektup alır. Dora, İngiltere'ye gitmeye hazırlandığını, istiyorsa onun da kendisiyle gelebileceğini yazmıştır. Franz buna bir anlam veremez. Dora sanki geçen hafta ayrıl-

mışlar gibi bir rahatlıkla yazmaktadır. Onun neden Filistin'e değil de, İngiltere'ye gittiğini de anlayamaz. Ayrıca görev için gönderilenlerin haricinde kimsenin ülkeden çıkamadığı söylenen Rusya'dan nasıl çıkmıştır?"

Masal anlatmak hoşuma gitmişti. Konuşmak, beni dinleyen birisinin olması, bir süreliğine kendimi unutabilmek, kendi hikâyemizi unutabilmek hoşuma gitmişti. Rachel'ın kocaman açılmış gözleri, titreşen kirpikleri ve dudaklarını ısırması, beni dikkatle dinlediğini gösteriyordu. Ona bir şeyler anlatmak, neredeyse bu konuda bir şeyler yazmak kadar iyiydi.

"Franz, Dora'nın davranışlarında bir şeylerin değiştiğini fark etmiştir. Dora, mektupla birlikte, *Literarishe Bletter* dergisinin 1936'da yayınlanan bir sayısından alınmış bir makaleyi ve Franz Yiddiş bilmediğinden, makalenin özetini de gönderir. Lemberg'deki Yiddiş tiyatro grubunun bir zamanlarki başkanı Jizchak Löwy, Praglı yazar Max Brod'un altmışıncı yaş gününü kutlamakta, Brod'un Yiddiş edebiyatını ve tiyatrosunu desteklemesinden övgüyle söz etmektedir. 1910'lu yıllarda, Prag'da sahne aldıkları sıralarda çalışmalarına Brod'un nasıl gönülden destek verdiğini anlatmaktadır. Brod tüm temsilleri birçok kez izlemiş, Löwy'ye temsil olanakları ayarlamış, hatta açılışını Yiddiş lisanı hakkında sunduğu bir tebliğle yaptığı özel bir gece bile düzenlemiştir. Franz gözlerine inanamaz! Eski can dostu Löwy, kendisine de atıfta bulunmakta, ondan Brod'un trajik biçimde erken yaşta ölen akciğer hastası arkadaşı olarak bahsetmekte, lakin Franz'ın bir zamanlar Löwy ve tiyatro grubu için yaptığı her şeyi Max'a ithaf etmektedir. Franz'ın Yahudi Halkevi binasında düzenlenen Löwy'ye özel gecede yaptığı açılış konuşmasını bile Max'a ithaf etmiştir. Oysaki Franz, aradan yirmi beş yıl geçmiş olmasına rağmen,

heyecanını ve söylemek istediklerini bir türlü toparlayamayıp son geceye bırakmasını tüm canlılığıyla hatırlamaktadır. Löwy ise Kafka'nın onun için ve onlar için yaptığı her şeyi Brod'a mal etmiştir."

Şarabı bir yudumda içtim.

"Mektup Kafka'ya acı verir. Hayatında böylesi bir ihanet yaşamamıştır. Dora'ya da bu makaleyi kendisine gönderdiği için kızmaktadır. Buna neden gerek duyduğunu anlayamaz ve Dora'nın davranışlarını da garip bulur. Dora'nın da kendisine ihanet ettiğini düşünür, yine de mektubun geldiği adrese cevap yazar. Dora'nın yaşamıyla ilgilenir, nasıldır, kiminle yaşamaktadır? Mektubu sansüre mi takılmıştır, Dora oturduğu adresten mi ayrılmıştır, yoksa sadece cevap vermek mi istememiştir, bilemez. Otuz dokuz baharında bir mektup daha yazar. Bu mektubuna da cevap alamaz, bu esnada Avusturya'dan sürülmüş olan Freud'a yazdığı mektuba da cevap alamaz, Freud'un Londra'daki adresini ise bilmemektedir. Dora'nın Den Haag'daki arkadaşlarının açmadan geri gönderdiği mektubu birkaç ay sonra tekrar Kafka'nın eline geçer. Mektubun yanında, Dora'nın da İngiltere'ye gittiğini belirten bir not vardır. Sınır koruma yetkililerinin, Dora'yı şüpheli bulduklarından, defalarca geri gönderdiklerini yazmışlardır. Dora, Hollanda ile İngiltere arasında birkaç kez gemi yolculuğu yapmış, ama görünüşe göre sonunda ülkeye giriş iznini almayı başarmıştır. Nokta. Dora ve Franz'ın hikâyesi burada son buluyor. Artık başka mektup gelmiyor."

"Hikâyenin sonu bu mu?" diye sordu Rachel.

Ellerimi iki yana açtım, derin bir iç çektim ve etrafa baktım. Gürültücü genç grupları, karanlıkta flaşla fotoğraf çeken turistler, cuma akşam yemeğinden çıkmış kippalı Amerikalılar

ve eşleri sokaklarda geziniyordu. Birdenbire, ya onlar gerçek olmalı ya da ben ve benim hikâyem diye düşündüm: İkisi iç içe olamazdı.

"Tatlı ister misin?" diye sordu Rachel. Sanki uzaklardan bir yerlerden dönmek zorunda kalmış gibiydim; yavaş yavaş kafamı topladım.

"Bence senin evine yakın bir yerlerde bir şeyler içelim..." Boş kadehimi kaldırdım. "En kötüsü arabayı orada bırakırız."

"Tamam, gidelim," dedi.

Arabada giderken, büyülenmiş gibi kalabalığı ve canlı şehir hayatının parlak ışıklarını izledim. Rothschild'den uzaklaşınca trafik azaldı ve daha çabuk ilerlemeye başladık. Ramat Gan'a vardığımızda, Rachel sanki beni götürmek istediği yeri biliyormuş da bir türlü bulamıyormuş gibi sağa sola bakmış, sonra köşedeki bir barı işaret etmişti. Müşteriler, uzun metal ayaklı yuvarlak masaların etrafında sokakta dikiliyorlardı. Masalardaki kandiller yüzlerini aydınlatıyordu.

İçeri girip bara yanaştığımızda, Rachel bir votka-portakal istedi. Duvarların dibinde retro bir tarzı olan, bordo yapay deriyle kaplı kanepeler ve koltuklar, önlerinde de ufak sehpalar vardı. Kendime buzlu bir Chivas Regal söyledim. Oturacak bir yer bulamadığımızdan, barın karşısındaki duman grisi duvara dayanarak içeceklerimizi yudumlamaya başladık. Önümüzdeki kalabalık dağılmaya başlayınca, barın arkasındaki devasa aynada kendimizi görmeye başlamıştık; *fin de siécle* döneminden bir tablonun bulanık figürleri arasındaki berrak ve net iki figüre benziyorduk. Mekânın yaş ortalaması bizimkinden yaklaşık on beş yaş küçüktü. Aslında ikimiz de yaşımızı göstermiyorduk ve kalabalığa uymayan tek özelliğimiz, çekingen davranışlarımız ve Rachel'ın huzursuz bakışlarıydı.

"Böyle yerlere sık sık gelir misin?" diye sordum.

"Neredeyse hiç," diyerek başını salladı. "Ama burayı merak etmiştim. Beni dışarıda görüşmeye davet edenler genelde daha yaşlı erkekler olduğundan, çoğunlukla pahalı restoranlara gidiyoruz." Gülümsedi. "İhtiyacım olduğundan değil. Ben sadece ayakkabılara tav oluyorum; bir de kıyafetlere..."

Gülmeye başladım ve kolunu okşadım.

"Hikâyenin devamını anlatsana..." Beni cesaretlendirmeye çalışıyordu. "Ona ne olmuş olabilir?"

"Burada anlatamam." Başımı iki yana salladım.

"Mekânı mı beğenmedin?"

Omuzlarımı silktim.

"Dışarıdan ilginç görünüyor; içeriye girmek istiyorsun. Ama içeriye girince de..."

"Dışarıdan mı gözlemlemek istiyorsun?"

"Bu, başıma ilk defa gelmiyor..." Kendimden utanarak güldüm. "Burası benim için fazla gürültülü. Fazla neşeli, fazla özgür."

"Gidelim mi?" diye sordu.

"İçkilerimizi bitirelim." Elimdeki bardakla içkisini işaret ettim. "Bu kadar çabuk vazgeçmeyelim."

"Ben çakırkeyif oldum bile." Serin bardağını yüzüne değdirdi.

"Amaç bu değil miydi zaten?"

Sonunda, ikimiz birlikte gülüyorduk. Şarabın üstüne yuvarladığım viskiden sonra, ben de rahatlamış hissediyordum kendimi.

Etrafı inceledik, bazıları çok değişik tarzlara sahip, makyajlı ve peruklu, hani sanki sıradan bir cuma akşamı değil de karnaval zamanıymış gibi giyinmiş gençlerle ilgili yorumlar yaptık.

İçkilerimiz bitince, Rachel'ın dirseğine dokundum. Sokağa çıktık ve gürültücü bir grubun yanından geçerken koluma girdi.

Eve vardığımızda, holde, ayakkabısını ve çantasını yere atıp içeriye girmesini bekledim kararsızca. Sohbete devam etmek istiyor muydu, yoksa yorgun muydu, bilmiyordum. Yanına yaklaştığımda içimi bir sıcaklığın kapladığını hissettim. İstemsizce kolunu tuttum.

"İyi geceler!" diyerek çekildi. "Sabah erken kalkmak istemiyorsun değil mi? Ben sadece iki haftada bir cumartesileri, çocuklar babalarında olduğu zaman uykumu alacak kadar uyuyabiliyorum."

Sabahki gibi esnedi ve bana el sallayarak yatak odasının kapısını kapattı.

Biraz mahmur olsam da uzun süre gözüme uyku girmedi. Bir anlığına mutlu olduğumu hissettim ve sonra endişeye kapıldım. İki elimi ensemde birleştirmiş, karanlıkta sırtüstü yatıyordum. Gözlerimi kapadım ve burnumdan derin derin nefes almaya başladım. Bir yoga kitabında okuduğum gibi, havanın bedenimde izlediği yolu takip etmeye çalışıyordum. Yavaş yavaş rahatlamayı başardığımda, servilerin sık dallarının arasındaki ağustosböceklerinin cır cır ötüşünü duydum.

Otuz Dördüncü Bölüm

Öğleden önce saat on buçukta, ayakları çıplak, kalçasının ortasına kadar inen ve omzundan kaydığı için sadece göğüslerinin tuttuğu beyaz bir tişörtle odasından çıktı. Odamın kapısı açıktı. Üstümü giyip yatağa uzanmış, bilgisayarda Hoffe'nin kızlarıyla ilgili haberlere bakıyordum. Spinoza Sokağı'nın nerede olduğunu anlayabilmek için bir Tel Aviv haritası da açmıştım.

"Kusura bakma, uyuyakalmışım!" diyerek küçük bir kız gibi gözlerini ovuşturdu kapı aralığından. "İyi bir ev sahibi değilim. Kahvaltı ettin mi?"

Başımı salladım ve ona baktım. Yüzü henüz uykuluydu. Parmaklarını saçlarında gezdiriyor, dağınık tutamları düzeltmeye çalışıyordu.

"Kendimi toparlayayım, sonra istersen deniz kenarına gidebiliriz. Kahvaltıda humus, lor peyniri ve çörek var. Dün almıştım. Çeşitli peynirler, meyveler ve yumurta da var. Bir de bana az sütlü bir kahve yaparsan çok sevinirim..." Şımartılmayı bekleyen bir çocuk gibi bana gülümsüyordu. "Şeker istemiyorum."

Ben mutfağa yollanırken, onun duşu açtığını ve radyonun çalmaya başladığını duydum. İbranice konuşan sert erkek sesi, tazyikle akan suyun sesine rağmen duyuluyordu. Konuşma tarzına ve canlı sinyale bakarak, haberleri okuduğu kanaatine vardım.

Kendime de bir kahve yaptım. Ekmek kızartma makinesine iki dilim ekmek koydum. Lor peynirini, peynirleri ve sebzeleri çıkarttım. Rachel'ın banyodan çıktığını ve telefonla konuştuğunu duydum. Anladığım birkaç kelimeden ve ses tonundan, çocuklarıyla konuştuğu çıkarımını yaptım.

İki rafadan yumurta pişirdim ve geldiğinde kahvenin hazır olması için kahve makinesine bir kapsül daha yerleştirdim.

Beyaz keten bir bornoza sarınmış olarak geldi. Keyifle gülümsüyordu.

"İşte gerçek Şabat! Başka zamanlarda da beni böyle bir kahvaltı beklese, sanırım alışabilirim."

O da iştahla yemeye başladı ve kalkıp iki dilim ekmek daha kızarttı.

"Akşam Spinoza Sokağı'na gider miyiz?" diye sordum.

"Eğer istersen…" Omzunu silkti. "Ama şimdi denize gidelim."

Kahvaltıdan sonra plaj için gereken malzemeleri bir çantaya tıkıştırdık. Sahilde kablosuz internet olup olmadığını sorduğumda, gözlerini kırpıştırarak bana baktı:

"Bilgisayarını sahile mi getirmek istiyorsun? Bugün Şabat. Dinlenme zamanı!"

Rachel karşı çıkmasa çalışmaya devam edecektim. İçimde, sürekli olarak çalışmamı söyleyen bir ses vardı ve ondan kurtulamıyordum. Böylece çantama bir tane kitap atmakla yetinmek zorunda kaldım.

Rachel yarım saat daha hazırlanmaya devam etti. Yine kırmızı bir ruj sürdü ve ufak ayaklarının tırnaklarını morumsu bir ojeyle boyadı. Kapıdan çıkarken, parfüm de sıkmış olduğunu fark ettim. Evden çıktığımızda saat öğleni geçmişti.

Önceki günkü gibi, arabayla şehirden geçerek denize doğru gidiyorduk. Dizengoff Meydanı ve deniz kıyısındaki otellerin güneyinde, Ben Yehuda Sokağı'yla paralel bir sokakta park yeri bulduk. Arabadan inip sahildeki gezi yolundan yürüdük. Kuma bastığımızda, ikimiz de sandaletlerimizi çıkardık.

Karşımdaki enginlik, sapsarı kumlarla denizin mavisinin beyaz yelkenlilerle kontrastı, güneş şemsiyeleri ve kavurucu rüzgâr başımı döndürdü. Gözümü kapatıp derin bir nefes aldım. Rachel fark etmişti:

"Gevşe biraz. Nereden geldiğini, kim olduğunu ve ne istediğini unut. Güneşin altına uzan ve seni ısıtmasının keyfini çıkar. Denize bak. Tüm bu sonsuzluğun karşısında, her şeyin ne kadar gülünç kaldığını düşün. Sonrasında, amacına da kolayca ulaşacaksın."

"Şu rahatlığa bak!" Çantadan çıkardığım plaj havlusunu ona doğru attım. Havluyu yakaladı, açtı, bana doğru savurdu ve yere serdik.

"Öğrendik işte."

"Kendiliğinden olmadı mı yani?" Dalga geçiyordum.

Dudaklarını büktü ve başını iki yana salladı.

Yan yana uzandık. Dediği gibi yaptım. Ara sıra omzuma değen tenini hissediyordum. Onu kucaklamanın nasıl olabileceğini düşündüm.

"Sırtıma güneş yağı sürer misin?" diye sordu. Gözleri kapalıydı. "Sonra ben de sana sürerim. Benim için yanmanı istemem."

Boğazım düğümlendi. Bir başkasıyla, çoğu kez aylar sonra bile hissedemediğim bu çekincesiz samimiyet alışılmadıktı. Bedenlerimiz kolayca buluşuyor, birbiriyle dolup taşıyor ve ayrıldıklarında sanki birbirlerine hiç temas etmemiş gibi oluyordu. Her seferinde, uzaktan gelip yaklaşmak gerekiyordu ve görünmez duvar ilk dokunuştan sonra yıkıldığında, yine sadece bedenler buluşuyor ve yaşanan uzaklığın hesabını soruyorlardı birbirlerinden. Bu duyguyu daha önce hiç kelimelere dökmemiştim; hissetmeye gelince de ancak şimdi hissediyordum, geriye dönüp baktığımda ilk defa şu anda ve hatta içine bile girmediğim birinin yanında hissediyordum bu yakınlığı; üstelik sırtına güneş yağı sürmemi istediği şu anda, ona karşı bir arzu da hissetmiyordum. Üzerinden zırhı çıkarılmış, çırılçıplak kalmış ve teslim olmuş gibiydi.

Güneş kremini sırtına yaydım ve sürmeye başladım. Omuz civarında kremi iyice ovalayıp yedirmeye çalıştım. Kalçasının kıvrımında da, ilk dokunuş için biraz uzun sayılabilecek kadar zaman harcamış olabilirim. Rahatsız olmadığını ve ters bir tepki vermeyeceğini sezebiliyordum.

Yüzünden memnuniyetini belirten belli belirsiz bir gülümseme geçti ve burun delikleri titredi. İşimi bitirince, güneş kremini bıraktım ve tekrar yattım. Bu sefer o kalktı ve ben istemeden sırtıma güneş kremi sürdü. Omuzlarım, kürekkemiğim ve belim civarında sert hareketler yaptığında irkildim.

"Kulunç," dedi. "İnsan bedeni unutmaz. Acıyor mu?"

"Acıyor," dedim. "Ama iyi!"

Elini sırtımda gezdirdi ve tekrar yattı.

"Anlatır mısın?"

"Neyi?"

"Hikâyenin devamını. Ya da sonunu."

"Burada, plajda mı? Deniz kenarında güneş bizi kör ederken mi?"

"Burada mı bitiyor?" diye sordu hayal kırıklığıyla.

"Onu demek istemiyorum." Başımı salladım. "Burada anlatamam."

"Dün gece de karanlık bir eğlence mekânında anlatmak istememiştin... Hep bir bahane buluyorsun."

"Her zaman olmuyor işte. Ayrıca kendin söyledin, bugün Şabat, çalışmıyoruz."

Sahte bir kınama ifadesiyle arkasını döndü. Omzundan tutup yüzünü kendime çevirdiğimde, surat asma rolü yapmaya devam ediyordu. Teslim oldum.

"Söz veriyorum, anlatacağım."

Derin derin nefes alarak yanımda uzanıyordu. Yüzüstü yatıyorduk. Gözlerini kapattı. Bir süre sessizce yüzünü seyrettim. Sonra, etraftaki sesleri dinledim. Bu sıcakta gözlerim kapalı yatmaya sabrım yoktu. Dirseklerimin üzerinde doğrulup plajdaki insanları incelemeye başladım; brandaların altına sığınmış çocuklu aileler, voleybol oynayan bikinili kadınlar, parlak tenli, kaslı adamlar, renkli şemsiyelerin altında şezlonglara uzanmış yaşlılar vardı.

Kavurucu güneşin altında susamıştım ama Rachel'ı yalnız bırakmak istemiyordum; uyuyakalırsa yalnız uyanmasını istemiyordum. Gözümü kapattım ve uzanıp rahatlamaya çalışırken, Rachel'ın söylediklerini düşündüm. Hikâye burada, Tel Aviv'de bir plajda bitebilir miydi? Kafka plajı ve yüzmeyi seviyordu; deniz havasının ona iyi geleceği de kesindi. Franz'ı ve Dora'yı şezlonga ya da hasırlara uzanmış hayal etmek güzel olabilirdi, ama yapamıyordum.

Güneşin altında kendimden geçmiş olmalıyım ki, Rachel'ın elini omzuma koymasıyla sıçradım.

"Suya girip sonra da gölge bir yere yerleşmemiz lazım. Yoksa başımıza güneş geçecek."

Ayağa kalktım ve güneşlenen insanların arasından, eşyalarının üzerinden geçerek denize ulaştık. Nemli kuma basınca tüylerim diken diken oldu. Rachel neşeyle dalgalara doğru adım atıyordu. Suya dalıp birkaç kulaç atınca ferahladım. Rachel'a doğru yüzdüm. Serin ve tuzlu deniz suyu iyi gelmişti. Beni kendimden, Kafka'dan, Avrupa'dan, hissizlikten, hayallerden uzaklaştırmıştı. Rachel'a su sıçrattım. Soğuktan irkilerek o da bana su sıçrattı; iki elimle suları üzerine doğru atmaya başladım. O da vahşice karşılık veriyordu. Derken gülmeye başladı; ben de güldüm. Ayaklarım denizin tabanına değiyordu. Ona doğru birkaç adım attım, gözümü kapadım ve bana daha çok su sıçratmasına izin verdim. Teslim olduğumu gösterir gibi kollarımı iki yana açtım, tuzlu sudan kör olmuş halde, tam önümde olduğunu hissedene değin öylece durdum. O anda onu yakaladım, kendime doğru çektim ve kucakladım. Karşı çıkmadı ve su sıçratmayı bıraktı. Parmaklarımı kısa saçlarının arasına soktum. O da alnını omzuma dayadı; oyun oynarken hızlanan kalp atışlarını hissettim.

"Aklından ne geçiyor?" diye sordum.

"Yirmi yıl," dedi.

"Yirmi yıl geç mi kaldık?"

Kararsızca omuzlarını silkti.

"Korkuyor musun?" diye sordum ve onu sıkıca kucakladım.

"Her şey çok karmaşık..." Hafifçe arkaya doğru kaykıldı ve gözlerime baktı. Yüzünde endişe vardı. Ensesini kavrayıp avucumla sardım.

"Seni temin ederim ki, bana yirmi yaşımda da her şey çok karmaşık geliyordu."

"'Temin ederim ki'," diyerek hafifçe göğsüme vurdu. "Diplomat gibi konuşuyorsun."

"O zaman konuşmayalım!"

"Üşüdüm. Yüzelim mi, çıkalım mı?" diyerek beni bıraktı.

"Biraz yüzelim, sonra çıkalım," dedim ve açılmaya başladım. Su yavaş yavaş derinleşiyordu. Tempolu bir şekilde yüzmeye başladım ve yan tarafa bakarak, Rachel'ın başını suyun altına sokuşunu izledim; saklanmak ister gibiydi.

Sudan çıktığımızda güneşin ısıttığı plaj havlusuna uzanmak iyi gelmişti. Kuruyup ısınınca, Rachel gölgeye yerleşip bir şeyler içmek istedi.

Yan yana sıralanmış kafelerin açık oturma alanlarında, şanslı olanlar şemsiyelerin altında plastik sandalyelerde oturuyor, diğerleri de bara yaslanmış dikiliyorlardı.

Rachel taze sıkılmış nar ve portakal suyu istedi. Ödemeye yeltendiğimde elimi yakaladı.

"Her seferinde senin ısmarlaman gerekmiyor," dedi ve ödemeyi yaptı. "Gölgede kalalım. Farkına bile varmadan kömür gibi yanarız."

Plajın bir köşesindeki ayaklı tahta çardakların gölgesinde havlumuzu serecek kadar bir yer bulduk. Önceden buraya yerleşmiş olanlar, sıkışmak zorunda kalmaktan hoşlanmamışlardı. Yere oturduk. Rachel pipetle meyve suyunu içerken, omuzlarımızı birbirine yaslayıp tatil kalabalığını izlemeye koyulduk.

"Eve gitmek istemez misin?" diye sorarak omzuna dokundum.

"Kalabalığa dayanamıyor musun?"

Başımla onayladım.

"O zaman gidelim."

Üstümüzü giydik, plajın taştan kaldırımının kenarına otu-

rup ayaklarımızdaki kumları silkeledik, bir süre daha deniz kıyısında gezinip park yerine döndük.

Arabanın aynasına bakarak rujunu sürdü. Gülümsedim.

"Şaşıracak ne var ki?" Bana baktı. "Kadınların çoğu makyajını arabada yapıyor."

"Makyajsız da güzelsin."

"Sağ ol, bu iyi geldi."

Yolda giderken elimi bacağına koydum.

"Kendini bilmez bir turist Tel Aviv'de kazaya neden oldu! Üçüncü sayfaya haber olmak istemiyorum."

"Pardon!" Hemen elimi çektim.

Eve kadar pek konuşmadık. Kafam ağırlaşmış, güneş enerjimi emmişti.

Kapının önüne vardığımızda, o anahtarı çevirirken, arkasına geçip iki yandan belini tuttum.

"Burada kaza riski yok."

Arkasına döndü; onu öptüm. Beni evin içine doğru çekti.

Hole girince plaj çantasını yere attım. O da sandaletlerini çıkarttı. Ona sarıldım ve yatak odasına doğru bu şekilde ilerledik.

Yatağın yanına vardığımızda, çekinerek elimi tişörtünün altına soktum. Yatağın karşısındaki aynada kendimizi görebiliyordum. Bir elimle göğüslerini okşarken, diğeriyle kalçasını avuçladım. Beni bacaklarıyla sardı ve kendisine kenetledi. Ağzını kocaman açarak iştahla öpüşüyordu; tırnaklarını sırtıma geçirmişti. Derin bir nefes aldım ve ben de onu vahşice bedenime bastırdım. Birbirimizin kıyafetlerini çıkarırken, beni tekrar tekrar ısırdı.

"Acıdı!" Saçlarını avuçladım ve başını arkaya doğru çektim. Nazikçe boynuma doğru eğildi, boynumu yaladı ve parmakla-

rının ucuyla okşadı. Önce vahşi, sonra nazik olması beni heyecanlandırmıştı. Onu yatağa yatırdım ve uzun uzun öptüm; bir yandan da bacaklarını ve cinsel organını okşuyordum. Bir süre bir şey yapmadıktan sonra elimi çekti. Dilimle gezinmek için aşağıya doğru iniyordum ki, yüzü buruştu ve başımı oradan itti.

"İçime gir!" diye fısıldadı.

Yüzüne baktım; gözlerini kapatmıştı. İçi sıcak ve kaygandı. Önce yavaş, sonra gittikçe daha hızlı hareket ediyordum; beni sırtüstü yatırdı ve üzerime çıktı. Beni bacaklarıyla sıkıştırırken hiç ses çıkarmamıştı, yüzü de ifadesizdi.

"Sorun nedir?" diye sordum.

"Bir şey yok," diyerek başını salladı. Sözleri, hissettiklerimle çelişiyordu. İnip kalkan kalçalarını kavrasam da, arzum sönmeye başlamıştı.

"Döneyim mi?" diye fısıldadı.

"Sen ister misin?"

"Nasıl istersen."

Yatağın dışında bu kadar yumuşak değildi. Verici olmak ya da maskesinin ardındaki gerçek benliğini göstermek, beni mutlu etmek ve yirmi yıldır beklediğimiz şeyi telafi etmek istiyordu.

Arkasını çevirdim ve parmaklarımı saçına geçirdim; kalçasını ayaklarına doğru indirdi. Poposu yuvarlak, cildi gergin, kadife gibi yumuşak ve pürüzsüzdü. Karşıdaki aynadan gözleri kapalı haline baktım ve belinden tutarak arkasından da bedenine girdiğimde, bacağımı tuttuğunu gördüm. Ben hareket ettikçe pürüzsüz teni karnımın üzerinde aşağı, yukarı kayıyordu. Cinsel organlarımız olabilecek en geniş alanda birbirine temas ediyordu. Tutkuyla arkaya doğru uzandı ve bana tutundu.

"Saçımı çek..." diye fısıldadı.

Saçlarını kavradım. Başını arkaya doğru eğdi ve yüzünü yan çevirdi. Kasıklarımla ittirdikçe, poposu kucağıma dayanıyordu. O da kasıklarını sertçe benimkine doğru ittiriyordu; sanki beni öfkeyle kışkırtmaya çalışıyor gibiydi. Tenlerimiz birbirlerine bir yapışıp bir ayrılıyordu. Yavaşlayıp boşalmasını beklemek istiyordum ama hareketleri beni heyecanlandırmış ve yavaşlamama engel olmuştu. Artık duyduğum arzu bana acı veriyordu ve daha fazla dayanamadım. Karnımın üzerinden bir titreme geçti, kontrolümü kaybettim ve içine boşaldım.

Nefes nefese yatağa devrildik. Sessizce birbirimize sokularak öylece yattık. Elini arkaya attı ve bedenimden geçen, gittikçe azalan titremeyi hissetmek istiyormuşçasına ya da yanındaki bedenin yakınlığını hissetmek, orada olduğumdan emin olmak istiyormuşçasına, bedenimi kendininkine bastırdı.

Otuz Beşinci Bölüm

Kendime geldiğimde ona sarıldım. Bacaklarını toplayıp cenin pozisyonuna geçti. Ensesinden öptüm.

"Bu hoşuma gitti," dedi.

"Neden ki?" Onu kendime doğru çektim. "Şimdiye kadar yaptıklarımız hoşuna gitmemiş miydi ki?"

Cevap vermedi. Sadece elini arkaya uzatıp yüzümü okşadı.

"Çok mu aceleci davrandım?"

Karasızca başını salladı.

Bir süre sonra yeniden sordum:

"Nasıldı?"

Daha da yaklaşıp kucağıma sokuldu ama yine de cevap vermedi.

Burnumu saçlarının arasına sokup, cevap vermesi için oyun oynar gibi dürtükledim. Omuzlarını silkti.

Zoruma gitmişti. Yüzünü kendime çevirdim; homurdandı. Tüm bedeniyle bana doğru dönmek zorunda kalmıştı.

"Yanlış bir şey mi yaptım?" diye sordum.

"Sana kolay bir insan olmadığımı söylemiştim."

"Ne demek istiyorsun?"

"Boş ver!" diyerek sırtını dönmeye çalışsa da izin vermedim.

"Boş vermeyelim!"

Susuyordu.

"Söylesene."

"Böyle olmuyor."

"Nasıl böyle?"

"İçimde olduğun zaman."

"Ya nasıl?"

Cevap vermedi. Israrcı bir ses tonuyla yeniden sordum.

"Nasıl oluyor?"

Susuyordu ama ben cevap vermek istediğini anlamıştım. Yüzünü avuçlarımın arasına aldım.

"Evet, nasıl oluyor?"

Zor bela açıkladı.

"Elinle yaparsan oluyor. İlk seferinde zaten daha zor."

"Neden söylemedin ki?"

"İnsan sevişmeye cinsel problemlerini anlatarak başlamaz..."

"Böyle bitirmesi daha mı iyi?" Bunu söylemiş olmama rağmen bozulmadı. Belki de söylediklerim zihnine kadar ulaşmamıştı. İçine kapandı.

"Bende yanlış bir şeyler var."

"Ya da farklı bir şeyler," diyerek rahatlatmaya çalıştım onu. Başını salladı.

"İnan ki biliyorum. Mesleğim bu."

Ona sarıldım ve sağ elimi yavaşça cinsel organına yaklaştırdığımda elimi tuttu.

"Şimdi canım istemiyor."

Kalakalmıştım. Kendimi hatalı hissediyordum. Oysa neye ihtiyacı olduğunu o söylemeden bilemezdim ki. Elimi ve dilimi bedeninden uzaklaştırdığını, içine girmem için beni acele ettirenin de kendisi olduğunu hatırladım.

Dikkatini başka yöne çekmek için onu okşamaya başladım ve ailesiyle ilgili sorular sordum. Son bir buçuk günde onlardan hiç bahsetmemiştik.

"Sence aile hikâyeleri anlatmak için uygun bir zaman mı?" diye sordu iğneleyici bir şekilde.

"İstemiyorsan konuşmayalım." Geri çekildim. İyice gerilmiştim.

Bana döndü ve gözlerime baktı.

"Yaşıyorlar, iyiler. Budapeşte'ye taşındılar. Eğer hatırlamıyorsan, ben Debrecenliyim."

"Aranız nasıl?"

Oturur pozisyona geçti ve sinirli sinirli gülmeye başladı.

"Şimdi beni analiz mi edeceksin? Sen, beni?"

Sustum. Üzerine bir örtü çekti

"Tamam, buyur! Babam beni taciz falan etmedi, annemle de büyük bir rekabete girmiş değildim. Burada yaşamak istediğim için buraya geldim. Ya da orada yaşamak istemediğim için. Babamın işi yüzünden –bakanlıkta çalışmaya başladığı zaman– Budapeşte'ye taşınmıştık. Orada kendimi iyi hissetmiyordum, arkadaşım yoktu. Her cuma akşamı Rabbi okulundaki boğucu Yahudi topluluğu ilgimi çekmiyordu. Okuldan sonra Dunapark'ta bir kafeye, kızarmış peynir yemeye giden hep o aynı iki düzine insan; gerçi bu şekilde babama isyan etmiş olabilirdim. İşyerindeki sırlarından bıkmıştım artık; başka hiçbir şeyden bahsetmiyorduk. O zamanlar onun çocukluğu aklıma bile gelmiyordu. Onlardan kopmak istiyordum ama başaramıyordum; hepsi bu."

Sustu ve bir sigara almak için komodine uzandı. Sigarayı yaktı, sırtını yatağın başına dayadı, dizlerini kendine doğru çekti, dirseklerini dizlerine dayadı ve başını avucuna gömdü.

"Her ikisinin ailesini de onlar daha çocukken toplama kampına göndermişler. Belki de birbirlerine bu yüzden bu kadar bağlıydılar. Ben de bu yüzden kaçtım. Onların birbirine olan bağlılığından da kaçtım. Beni ne yapacaklarını pek bilemiyorlardı. Bir çocuk yetiştirmek için enerji gerekli; zaman ve sabır gerekli. Onların ise ne vakti ne de sabrı vardı. İkisi de tam *workoholic*.[1] Yaşamlarında anlamlı bir şey bulabilmeleri için işlerine bağlanmaları gerekiyordu sanki. Pek fazla akrabaları kalmamıştı. Babamın iş arkadaşları bizi davet ettiğinde daveti geri çeviremiyorduk ve evde davrandığımızdan farklı davranıp başka türlü konuşmamız gerekiyordu. İstersen buna yalan söylemek de diyebilirsin. Yahudilik sırdı. Ayrıca babam içerdi de. Babasına çekmiş, derdi annem. Büyükbabam Yahudi değilmiş. Bir malikânede arabacılık yapıyormuş. Büyükannem ondan boşanmış. Benim kocam da ikinci çocuktan sonra içmeye başladı. Oysa buralarda içkici pek seyrek bulunur."

Sustu, sigarasından derin bir nefes çekti, yavaşça üfledi ve dumanı izledi.

"Annemle babamın birbirlerine olan bağlılığını kıskanmış olabilirim. Hatta kesin bile denebilir. Annem, bütün saçmalıklarına rağmen babama tapıyordu. Ben de yavaşça aralarından sıyrıldım. Budapeşte'ye taşındığımız için onlara kızıyordum; zaten sayıları az olan arkadaşlarımı da kaybetmiştim. Asker olan babama, katılığı nedeniyle de kızıyordum. Benimle konuşmaktan acizdi; bana sadece ders veriyordu ve kızı olmuş olmasından dolayı hissettiği hayal kırıklığını bastırmaya çalışı-

[1](İng.) "İşkolik". (ç.n.)

yordu. Her pazar tam öğlen saatinde yemek yememiz gerektiği için, liseyi bitirene kadar akşamları hiçbir yere gitmeme izin vermedikleri için ve çocukluğumda onlarla mesela dil öğrenimi gibi hayati meselelerin haricinde hiçbir konuda konuşamadığım için onlara kızgındım. İddia ediyorum ki, buraya gelene kadar doğru düzgün İngilizce öğrenememiş olmamın sebebi de budur. Beni ilgilendiren konular hakkında onlarla konuşamıyordum. Her şeyi anlamıyor olabilirler ama anlamadıkları şeylerin önemini de sorguluyorlardı. Bir zaman sonra artık söyledikleri hiçbir şeyle ilgilenmemeye başlamıştım; bana bir şey anlattıkları zaman tavana bakıyordum. Babam sosyalizmin dünyadaki zaferine hizmet ediyordu…" Alaycı bir şekilde sırıttı. "Ve biz yurtdışına seyahat edemezken, yurtdışında yabancılık çekmeyeyim diye İngilizce ve Almanca öğrenmem konusunda ısrar ediyordu."

"Zor olmalı," diyerek saçını okşadım.

"Hiç itiraz etmemiş olsalar da buraya geldiğim için vicdan azabı çekiyorum. Tek bir bakışları yüzünden bile vicdan azabı çekiyor gibiyim; oysa sürekli ülkeden ayrılmak için hazırlanmam gerektiğini söyleyenler kendileriydi. Skype ekranından bana bakmaları, endişelenmeleri, gittikçe yaşlanmaları... Babam artık hiç de asker gibi görünmüyor. Duygusal, yaşlı bir adam. Tüm hayatı boyunca hep duygusuz biri olmuştu. En azından bana hep öyle gelmişti. Gördüğü bir röportajı anlatan küçük bir çocuk gibi: Debrecen'de ana caddeye çiçek dikimi yapıldı. Oysa şimdi bana dair bütün saçma detaylar onu ilgilendiriyor! Ama artık ben bunları ona anlatmak istemiyorum. Sanki böylece intikam alıyorum onlardan."

"Bu anlattıkların hayatın çekilmez olması için yeter de artar bile."

"Gerçekten mi?" Alaycı bir tavır takınmıştı. "Sence ben bunu bilmiyor muyum?"

"Bahsetmek istemiyorsan boş ver."

"Neden? Anlatmazsam daha mı iyi olacak?" Yataktan inip banyoya gitti.

Bu kadar şüpheci olan birisi insanları nasıl tedavi edebilir? Aklıma ilk gelen şey buydu. Sonra da şunu düşündüm: Bu kadar yaralı olan birisi insanları nasıl tedavi edebilir? Öte yandan, kendisi kaybetmenin ne olduğunu bilmeyen birisinin, kayıpları olan insanları tedavi etmesi mümkün olabilir mi?

Arkasından gittim ve banyodan gelen su sesini duydum. Tam içeriye girip giremeyeceğimi düşünürken, suyu kapattığını duydum. Kapıyı tıklattım. Seslendiğini duyunca içeriye girdim. Kurulanıyordu. Yüzünde gergin bir ifade vardı.

"Ben de yıkanabilir miyim?" diye sordum.

"Tabii," diyerek duşakabini gösterdi ve ben içeriye girip raylı cam kapıyı kapattıktan sonra seslendi:

"Hazır olduğunda istersen Spinoza Sokağı'na gidebiliriz."

Ben de duş aldım ve çıkınca avokadolu sandviçler hazırladım. Rachel hazırlanana kadar e-postalarımı cevapladım; onu acele ettirmek istemiyordum. Çıkmamız gerektiğini o söyledi. Rehberden Eva Hoffe'nin adresine bakmasını istedim. İnternetten adresi buldu: Spinoza Sokağı No: 23. Yola çıktığımızda akşam olmak üzereydi.

Önce Jabotinsky'den, sonra da Menahem Begin'den geçerek şehir merkezine doğru ilerledik. Arabada giderken radyoyu açtı. Radyodaki klasik müzik kanalında, Bach'ın *Brandenburg Konçertosu* çalıyordu. Müzik aramızda sallanıp duran bir asma köprü oluşturmuştu. Müzik dinliyormuş gibi yapabiliyorduk ve böylece konuşmamıza gerek kalmıyordu. Kral Saul Cadde-

si'nden sertçe sağa döndü ve Ibn Gabirol boyunca dümdüz ilerledi. Sosyalist tarzda inşa edilmiş on katlı belediye binasını ve önündeki Rabin Meydanı'nı gösterdi, Başbakan İzak Rabin burada suikasta uğramıştı. Sokakların isimlerini ve yönümüzü aklımda tutmaya çalışıyordum; daha sonra yolumu kendi başıma bulmam gerekecekmiş gibi hissediyordum.

"Lafı ağzına tıkmak istememiştim..." Bunu söylerken bana bakmıyordu. Yanımızdan arabalar geçiyordu ve arkamızda da trafik vardı.

"Sana bir şey sorabilir miyim o zaman?"

Başıyla onayladı.

"Biraz kişisel bir şey ama."

"Vay!" Alaycı tavrı yüzünden sustum.

"E, hadi, söylesene!" dedi kendini beğenmiş bir tavırla. Bu beni rahatsız etmişti. Önceki akşam böyle değildi; öğleden sonra da istiridye gibi içine kapanmıştı. Kararsız kaldım.

"Evet?" Bana döndü. "Caydın mı yoksa?"

"Durumumu riske atmak istemiyorum," diyerek espri yapmaya çalıştım.

"Bence de iyi edersin!"

Derin bir nefes aldım.

"Evliyken de seks sorun oluyor muydu?"

Yüz kasları gerildi.

"İstemiyorsan anlatmak zorunda değilsin," diyerek sorumu geri almaya çalıştım.

"İsteyip istemediğime kendim karar verebilirim," dedi sertçe ve bana döndüğünde direksiyonu da hafifçe sağa kırdı.

"Elbette..." Paniklemiştim. "Elbette senin kararın."

Ne diye sorgulamaya başladım, bilmiyordum. Birlikte iki gün geçirdik diye hayatındaki en derin konuları benimle pay-

laşmasını nasıl beklemiştim ki? Ayrıca böyle kişisel soruları soracak cesareti nereden bulmuştum? Neden kendimi gittikçe daha içinden çıkılmaz bir hale sokuyordum?

"Çok fazla tecrübem yoktu," dedi. "Önceleri zamanla birbirimize alışacağımızı düşündüm. Sonra ilk çocuğumuz doğdu ve seks konusu ikinci plana düştü. Aklım başıma gelmeye başladığında, artık daha önemli olabilirdi. Hatta konuştuk da, ama hiçbir şey değişmedi. Bazı sınırları aşamıyordu. İkinci çocuk da doğunca, bu konu yine senelerce gündeme gelmedi. Böylece on iki yıl geçti ve ben artık daha fazla dayanamadım."

"Porno izlemeyi denemediniz mi?"

Kırmızı ışık yandı ve sertçe fren yaptı.

"*Fuck!* Senin gerçekten her şeyi bilmen mi gerekiyor?! Bu neden seni ilgilendiriyor ki?"

Sesinde, hesap sorma ve şaşkınlıktan başka bir şeyler de hissettim. Cesaretimi topladım.

"Aslında, iki gündür aramızda geçenler haricinde bir konuya ilgim yok. Ya da yirmi yıldır işte."

"Hangi yirmi yıl?"

"Yakup, Rahel'i yedi yıl beklemiş. Sonra bir yedi yıl da onu elde etmek için çalışmış. Ben yirmi yıldır seni bekliyorum..." Sesli düşünüyordum.

"Vıdı-vıdı-vıdı. Benimle bir kere bile iletişime geçmeye çalışmadın ki. Ya diğer kadınlar?"

"Diğer kadınlar mı?" diye sordum saçma bir şekilde ve yanımızdan geçen hızlı trenlerdeki insanlar gibi, hayatımdaki kadınların yüzleri kare kare önümden geçti. Hayatımı daha önce hiç böyle dışarıdan izlememiştim. Odysseus'un özlemini duyduğu Ithaka kıyıları gibi ya da Musa'nın tepesinden hem ileriyi hem de geriyi görebildiği Nebo Dağı gibi sağlam bir

dayanağım hiç olmamıştı. Ne büyük bir fark! Odysseus evini bulmuştu; ancak Musa, evini uzaktan görse de, asla oraya ulaşamamıştı.

Bir anda aklıma gelen örneğin, yine bir anda bağlamını yitirmesinden korkar gibi, yavaş yavaş dedim ki:

"Diğer kadınların annesi veya babası yoktu."

"Ne demek istiyorsun?" diye sordu ve sert bir manevrayla sola döndü. Tabelayı tam zamanında görebilmiştim: Sokağın adı Malkei İzrael, yani İsrail Kralları idi.

"Dediğim gibi. Birlikte olduğum kadınlardan hem annesi hem babası olan bir tek sen varsın. Nasıl olurlarsa olsunlar."

İkimiz de sustuk.

"Kaç kadından bahsediyoruz?" diye sordu.

"Bu tesadüfün ilginç olmasına yetecek kadar sayıda."

Hızlıca hesaplamaya çalıştım. Kaç kadın olduğu ne fark ederdi ki? İstisnalar varsa da, genel olarak öksüz ve yetimlere denk geliyordum. Bu durum, benim hayatımla ilgili ne anlatıyor olabilirdi?

"Sakin ol..." Elimi tuttu. "Sırf istatistiki bir anlamı olabilir mi, onu anlamak için sordum. Ama seninle aynı fikirde değilim. Şimdiye kadar tatmin edici bir açıklama bulamadın mı?"

"Hayır," diye öfkeyle cevap verdim. "Şimdiye kadar bulamadım."

"Geç olsun da, güç olmasın. Öyle değil mi?"

Cevap vermedim. İsrail Kralları Sokağı, Frischman Sokağı'yla devam ediyordu; sağa baktığımda tesadüfen fark etmiştim. Rachel, soru soran ve teselli edici bakışlarını bana dikmişti. Bense ne soru ne de teselli istiyordum; yine de bakışları beni rahatlatmıştı.

Kral Süleyman Yolu kavşağından sonraki ilk sokak Her-

mann Cohen, ikinci sokaksa Spinoza Sokağı'ydı. Gördüğüm her sokak tabelası bende bir özlem yaratıyordu; bir türlü kavuşamadığım bazı eserlerin ve bunların atıfta bulunduğu başka kitapların özlemini çekiyordum.

Rachel, Spinoza Sokağı'na doğru döndü ve durdu. Sessiz sokaktaki Bauhaus tarzı ve Bauhaus taklidi evlerin arasında, düzgünce budanmış, ağaç boyuna gelmiş yeşil yapraklı çalı bitkileri ve palmiye ağaçları sıralanıyordu. Binaların çoğu, sütunların üzerinde duruyordu ve bazılarının önüne arabalar park etmişti. Hışırdayan yeşil dalların arasından ağustosböceklerinin sesi duyuluyordu.

Yavaşça sokağın içinde ilerliyor ve tek numaralı evlerin tarafında bir park yeri bulmaya çalışıyorduk. 15 numaralı evin önünde, bir ipe dizili, naylondan, ufak İsrail bayrakları sallanıyordu. Evlerin çoğunda ışık yanıyordu ve perdelerin ardından gölgelerin hareketleri görünüyordu. Bazı evlerin kapalı panjurları ise içeriyi dış dünyadan tamamen izole ediyordu.

"Ne yapmayı düşünüyorsun?" diye fısıldadı Rachel. Gizli bir iş peşindeymişiz gibiydi.

"Etrafa bakmak istiyorum."

Koluma girdi ve yürümeye başladık.

"Burası bir kreş," diyerek bir evin önünde durdu. Girişin önünde, kaldırımın hizasında, mavimsi-morumsu çiçekler, bahçede ise birkaç oyuncak vardı: salıncak, kaydırak, tırmanma merdiveni. "Yirmi üç numara şurası olmalı," diyerek yandaki binayı gösterdi. Dört katlı bir evdi bu. Birinci kattaki pencerelerin metal panjurları tamamen kapalı olduğundan, içeride birisinin olup olmadığını göremiyorduk. Bahçenin kenarlarına doğal taşlar döşenmişti ve bu taşların ardında da çalı bitkileri vardı. Çalıların üzerine incir ağacının dalları eğiliyor-

du ve evin kapısına giden yolun her iki kenarında da, diğer evlerin önündeki gibi dikdörtgen budanmış *ficus benjamin*ler vardı.

"Burada ne yapıyoruz?" diye fısıldadı Rachel ve koluma sıkıca tutundu.

"Sakin ol." Elini pışpışladım. "Yasadışı bir şey yapmıyoruz. Kapıda duracağız."

Karşımızda, alüminyum çerçeveli, ortası camlı bir kapı duruyordu. Kapının önüne vardığımızda, isimliklerle kapı zillerinin üzerindeki ışık düğmesine bastım. En üstteki zilin yanında, hem İbranice hem de Latin harfleriyle Hoffe yazıyordu.

"İçeriye mi girmek istiyorsun?" diye sordu Rachel, paniklemiş bir halde.

Kapının kanatlarından birini yokladım. Kolayca açılabilecek gibi duruyordu. Josef Škvorecký'nin *Bir Dedektif Romanı Okuyucusunun Düşünceleri* isimli kitabını ve kilit açmanın basit yöntemlerini anlatan başka bir suç romanını anımsadım. En basitinden, bir kredi kartı ya da ince uçlu bir bıçak da işe yarayabilirdi. El becerilerim fazla gelişmiş olmasa da, bu kapıyı iki parça telle bile açabilirdim. Zamanında, alkolik bir öğretmenimiz bir kilidin yapısını ve çalışma prensiplerini anlatırken, gerektiğinde anahtar kullanmadan kilidi nasıl açabileceğimizi uygulamalı olarak göstermişti. O zamanlar çok fazla dedektif romanı okuduğumdan, temel prensipleri öğrenmiştim.

"Bunun sonu hiç iyi olmayacak. Hadi gidelim!" diye ısrar etti Rachel.

"Sakin ol," dedim ve cebimi karıştırmaya başladım. Cep telefonumun ışığıyla binanın merdivenlerini ve zemin kattaki dairelerin kapılarını aydınlattım.

Bu sırada, binanın merdivenlerinin ışığı yandı.

"Söylemiştim!" diyerek Rachel beni çekiştirmeye başladı. "Bunun ne anlamı var? Her yerde ziyaretçilerden nefret ettiğini yazıyorlar. Gidelim buradan!"

Sözünü dinleyerek beni çekiştirmesine izin verdim ve onunla birlikte yürüdüm. Kısık sesle söylenmeye devam etti:

"Bütün bunlar ne işe yaradı şimdi? Birisi kapıyı açsaydı ne diyecektin? Pardon, ben Kafka'nın mirası için gelmiştim mi? Eve kimseyi sokmadıklarını biliyorsun."

Karşısına geçtim ve kolunu tuttum.

"Sen attığın her adımı açıklayabiliyor musun? Hiçbir zaman içgüdülerine göre hareket etmez misin?"

Şimdiye dek beni çekiştiren oydu; şimdi de ben onu çekiştirmeye başlamıştım. Bu heyecanımın onu şaşırttığını ve bana korkarak baktığını gördüm. Kolunu nasıl öfkeyle tuttuysam, şaşırıp korktuğunu görünce de o denli üzülmüştüm. Yirmi yıl önce ülkeye göçmen olarak geldiği o ilk günlerdeki ya da on beş yıl önce Tunuslu bir aileye girdiği o ilk günlerdeki ifadesiyle bana bakıyordu. Birkaç yıl önce iki çocuğuyla yalnız kalan bir kadının bakışlarıydı bunlar. Onu kendime doğru çektim ve sarıldım. O da bana sıkıca sarıldı. Bu sırada, hareketlerimiz bir sensörü etkilemiş gibi, evin yanındaki bir sulama sistemi faaliyete geçti. İrkildik. Sırayla, ikinci ve üçüncü bahçe sulama fıskiyesi de çalışmaya başladı. Ne yapacağımızı şaşırmıştık; sokağın her iki tarafında, her yerden su fışkırıyordu. Burnuma şimşirlerin, palmiyelerin, *ficus benjamin*lerin taze kokusu geldi. Rachel'ı dudaklarından öpmeye başladım ve parmaklarımı saçlarının arasına soktum; o da tırnaklarını sırtıma geçirerek beni öpmeye başladı. Pencerelerden bakanların bizi göreceğinden korkmadan birbirimize dolandık. Fıskiyelerden çıkan, borularda ısınmış sudan biz de nasibimizi almıştık.

Birbirimize sarılarak arabaya kadar yürüdük. Arabaya bindiğimizde öpüşmeye devam ettik. Yumuşak dokulu beyaz bluzunun üzerinden göğüslerini okşarken o da eliyle yüzüme dokunuyordu. Yavaşça elimi bacaklarının arasına kaydırdım; keten pantolonunun üzerinden kasıklarının sıcaklığını hissedebiliyordum. Nefes alış verişi hızlanmaya başlamıştı; bir noktada elimi sıkıca tuttu.

"Burada olmaz!" dedi. "Tahrik olmaktan ziyade tedirgin oluyorum. Biraz şehir içinde vakit geçirelim."

"Şimdi mi?" diye sordum şaşkınlıkla. Heyecanıma zor hâkim oluyordum.

"Bir şeyler içmek istiyorum. Evde pek alkol bulundurmuyorum da." Ciddileşmişti.

"Eğer faydası olacaksa..."

"Aman ne komik!" Dudaklarını çekti, kontağı çevirdi ve gaza öyle bir bastı ki, adeta koltuğa gömüldüm.

Otuz Altıncı Bölüm

Nereye gittiğine dikkat etmiyordum; sadece radyoda yerli caz sanatçısı Avishai Cohen'in bir konser kaydı çalarken boş bakışlarla camdan dışarıyı izliyordum.

"En sevdiğim sanatçılardan biri," dedi Rachel ve radyonun sesini açtı. Geleneksel Şabat duasının modern bir adaptasyonunu söylüyorlardı. Aramızdaki gerilim adeta buharlaşıp gitmiş ve yerini sorumsuz bir neşeye, bir iyimserliğe, uçarı bir güvene bırakmıştı. Sanki sadece akşam ne olacağını değil, yarın, hatta sonraki gün neler olacağını bile biliyormuşum gibi hissediyordum.

Arabayı durdurduğunda bana doğru eğildi ve beni öptü. Ağzımın içine doğru fısıldıyordu:

"Kolay bir insan olmamam, seni istemediğim anlamına gelmiyor."

Ona sarıldım ve arabadan indiğimizde, kollarımızı birbirimizin beline dolayarak yürümeye başladık.

Etraf tanıdık geliyordu. Önceki akşam da buralarda gezmiştik.

"Eve birkaç dakikalık mesafedeyiz. Bir şeyler yer içer, sonra da eve gideriz," dese de, beni oyalamaya çalıştığının farkındaydım.

Seks oyuncakları satan bir dükkânın yanından geçtik. Başka yerlerde erotik dükkânlar gördüğümde pek rahatsız olmaz, hatta meraklanırdım. Ama bu sefer dükkân garibime gitmişti, bunu görse Kafka ne derdi acaba? Muhtemelen huzursuz olurdu ve ancak gece, sokakta pek fazla insan yokken gelip bakardı. Ya da bir posta kutusu kiralayıp, seçtiklerini oraya sipariş ederdi.

Ayaküstü yemek yenen bir suşi restoranına girdik ve birer karışık menü sipariş ettik. Plastik kutuyu açınca, burnuma taze zencefil kokusu çarptı. Rachel yemek için verilen çubukları gayet ustaca kullanıyordu, bense vazgeçip bir çatal istedim. Oradan da, önceki akşam yaptığımız gibi, Jabotinsky üzerinde başka bir mekâna gittik. İki tarafındaki yüksek binaların arasına sıkışmış, iki katlı bir yerdi burası. Pencereden üst kattaki kırmızı ışıklar ve bilardo masaları görünüyordu. Alt katta ise, dans pistinin gerisindeki ufak sahnede bir grup müzik yapıyor, sahnenin ortasında, bacaklarının arasında tuttuğu konga davuluyla rastalı bir genç oturuyordu. Birbirlerine sıkıca sarılıp dans eden çiftler geçiyordu gözlerimizin önünden.

Rachel bir martini istedi, ben de değişiklik olsun diye bir Ballantine's söyledim. İçkilerimizi yudumlarken, keyifle kalabalığı izliyorduk. Derken biraz daha yakınıma geldi; neredeyse kolumun altına girmişti. Ona sarıldım ve öpüştük. Buzun soğuttuğu dilinde, lavanta, ardıç ve tütün tadı vardı.

"Dans etmek ister misin?" diye sordum. Ağzı kulaklarında, başını sallayarak onayladı.

İçkilerimizi kafaya diktik. Çabucak içtiğim alkol yüzünden

mideme yayılan sıcaklığı ve sonra aynı sıcaklığın boğazımdan başıma doğru genişlemesini hissettim.

Kalabalığa karıştık. Konganın ritmini takip etmeye çalışırken gözlerimi kapattım; bu şekilde kendimi tempoya bırakmam daha kolay oluyordu. Rachel'ın bana arkasını döndüğünü, kalçasını bana dayadığını ve kollarımı kendi vücuduna sardığını hissedebiliyordum. Gözlerimi açtığımda, yılan gibi kıvrılan silueti önümde baştan çıkarıcı hareketlerle salınıyor, acımtırak parfümün kokusu beni sarıp sersemletiyor ve saçları burnumu gıdıklıyordu. Onu kucakladığımda, oyun oynar gibi dönerek kollarımdan kurtuldu ve dans ederek benden uzaklaştı.

Birkaç parça sonra konga çalan genç sahneden indi ve yavaş bir parça başladı. Bir anlığına, ergenlik dönemimde, öğleden sonraları okulun üst sınıflarının düzenlediği dans etkinliğinde yaşadığım gerilimi hatırladım: Daire şeklinde dizilmiş sıralar, tatlı kırmızı biber sosuyla süslenmiş salamlı ve peynirli sandviçler, kasetçalardan gelen müzik ve kimin söylediğini bile bilmediğimiz ancak sevişenlerden bahseden "Je T'aime" adlı parçanın çalmasını beklememiz. Günler öncesinden, yavaş parçalar çalarken şu ya da bu kıza dokunmanın nasıl olacağını hayal edip dururdum. Bunu gerçekleştirme fırsatını bulduğum zamansa, gerginlik beni sadece onlardan değil, kendimden de uzaklaştırırdı. Kaskatı kolumu bellerine koyar ve neredeyse hiçbir şey hissetmezdim; bedenlerimiz birbirine değmezdi bile.

Şimdi gergin olmasam da, benzer bir heyecana, benzer bir arzuya kapılmıştım ve bu çok şaşırtıcıydı. Alkolün ve müziğin Rachel'a de iyi geleceğine inanıyordum. Mutlulukla bana yaslanmıştı ama gözlerini kapatmamıştı; kendini tam olarak bırakmaya korkuyor gibiydi.

Dans etmeyi bıraktığımızda bir kokteyl daha içti. Gözleri parlamaya başladı ve daha konuşkan bir havaya girdi. Kendisinden genç olan kadınları incelemeye ve bazılarıyla ilgili yorumlar yapmaya başladı; oysa kendi fiziği de gayet yerindeydi. Beyaz elbisesi ve kızıl saçlarıyla, bu kadınların arasında fark edilir derecede çekici duruyor ama aralarında on-on beş yaş fark olması onu rahatsız ediyordu.

Eğlence daha yeni başlıyordu ve mekân ağzına kadar doluydu. Ben yabancıların arasında olmaktan hoşlanmasam da, Rachel içkiden ve ortamdaki havadan dolayı neşelenmişti. Müzikten ve dans edenlerden uzaklaşmak için biraz gerilere doğru gittik. Barın karşısında durduğumuzda, kalabalığın içinde bana iyice sokuldu ve sürüklenmemek için vücuduma tutundu.

"Bir şey sormuştun," diyerek aniden bana döndü. "Bundan kimseye bahsetmedim. Belki de yanlış yapmışımdır," diyerek omuzlarını silkti. "Bundan bahsedebileceğim bir insanla pek karşılaşmadım. Kocam utangaç bir adamdı. Dindar bir aileydi." Dudaklarını büktü. "Bu yüzden öyle hissediyordum... Bu yüzden ona problemlerimden bahsedemiyordum. Ya da beni bu yüzden dinlemiyordu. Belki dinden de bu yüzden soğudum. Tabii asıl problemin bu olduğu da kesin değil. Çocuklar küçükken, bu mesele hep arka planda kaldı. O zamanlar o kadar da önemli değildi. Daha sonra bahsetmeye çalıştım aslında... Beni dinlese ve bir şeyler yapmaya çalışsa iyi olurdu. Ama bu konu onu rahatsız etti. Sanki erkekliğini ezmişim gibi hissetti."

"Ona anlattın mı?"

"Evet."

"Ve?"

"Pek bir şey fark etmedi."

"Pekiyi sen, ne yapması gerektiğini biliyor muydun?"

Omuzlarını silkti. Merakla ona baktım.

"Rahat olmayı, kendimi bırakmayı beceremiyordum," diyerek dans edenlere baktı. Keyifsizleşmişti. "İnsan psikolog olana kadar pek çok şey deneyimliyor. Yine de kendi dertlerinden kolayca bahsedemiyor. Birilerinin utanması gerekiyorsa, o ben değilim. Ne demek istediğimi anlıyor musun?"

Başımla onayladım ve barı işaret ettim.

"Bir şeyler daha içelim mi?"

"Beni sarhoş etmek mi istiyorsun?"

"Başarabilirsem."

"Gereği yok. Daha doğrusu, faydası yok. Bana ne istersen yapabilirsin. Tabii işe yaramaz olduğumu düşünmüyorsan," diyerek sertçe dudaklarımdan öptü. İşveli ve karşı konulmazdı; ancak bu sefer yaydığı erotik hava yüzünden değil, teselliye ihtiyaç duyan yaralı ruh hali nedeniyle...

"Öyle olduğunu hiç düşünmedim," diye kulağına fısıldadım.

"Oysa..."

Elimle ağzını kapattım.

"Yeter!"

Kapıya doğru yöneldi. Beni de kendisiyle birlikte, evine giden yolun olduğu tarafa doğru çekiştiriyordu. Seks oyuncakları satan dükkânın önünde aniden durdum ve ona baktım.

"Ben buraya girmem," diyerek bana baktı ve arkasını döndü. Bir o tarafa, bir bu tarafa bakıyordu. "Ya bir hastamla karşılaşırsak?"

"Sana ne istersem onu yapmamı söylemedin mi?"

"Ne istiyorsun?"

"Acımayacak."

Gerildiğini görebiliyordum. Onu zor bir duruma sokmak istememiştim.

"Beni orada bekle," diyerek sokağın ucundaki bir bankı gösterdim.

Bir süre, buna izin verip veremeyeceğini düşünür gibi durdu. Koluna girdim ve yaya geçidine kadar ona eşlik ettim.

"Hemen geliyorum!"

Sözümü dinledi ve karşıya geçti. Banka oturana kadar bekledim.

Dükkânda sadece birkaç dakika geçirdim. Şans eseri, tam da kadınlara yönelik bir film buldum. Aceleyle aldığım DVD'yi deri ceketimin cebine koyarken, parmağıma sivri bir şey battı. Elimi öfkeyle çekip çıkarttım.

Yaya geçidinden karşıya geçtiğimde, utangaç bir tavırla gülümsüyordu.

"Ne aldın?" diye sordu.

"Rahat ol. Dedim ya, acımayacak."

Ayağa kalktı, ellerini boynuma doladı, başımı eğdi ve beni öptü. Bizi gören birileri olabilir diye gergindim.

Kısa bir yürüyüşün ardından eve vardık. Bu sefer sokakların isimlerine dikkat etmemiştim. Zaten bu isimleri aklımda da tutamıyordum. Eve vardığımızda ışıkları yakmadı. Sandaletini çıkardı ve öylece kalakaldı. Ben de elinden tutup onu yatak odasına götürdüm, sonra da yatağın üzerine çektim.

"Koy şunu," diyerek filmi ona uzattım.

Yatakta yatıyorduk ve tedirgin gözlerle bana bakıyordu. Bakışlarımla onu cesaretlendirmeye çalışırken kumandayı aldı ve çekinerek bana uzattı.

Filmin başındaki İngilizce yazı, oyuncuların bu filmde

kendi rızalarıyla rol aldıklarını ve cinsel deneyimleri sırasında gerçek orgazmlar yaşadıklarını anlatıyordu. Rachel bana baktı, asabi asabi güldü ve bakışlarını yeniden ekrana çevirdi.

Filmde genç bir çift evlerine varıyor, arabalarından iniyor, içeriye giriyor, birer bardak içkiden sonra kanepenin üzerinde birbirlerini baştan çıkarmaya, ardından öpüşmeye ve sarılmaya başlıyorlardı.

Kamera uzun uzun sarışın kadının yüzünü ve nazik dokunuşlarını gösteriyordu. Kadının yüzü, artan bir heyecanla gerginleşmişti. Arada bir yüksek sesle inliyordu da. Rolleri değiştiklerinde, bu sefer kadın adamın üst bedenini boydan boya öpüyordu.

Daha önce de porno izlemiştim. Film alışık olmadığım derecede yavaş, hareketler alışık olduğumdan çok daha nazik ve duygusaldı. Kadraj cinsel organlara değil, yüzlere, sarılan kollara, bacakların arasına doğru uzanan ellere, birbirine dolanan ayaklara ve gerilen kaslara odaklanıyordu. Filmdeki kadın bakış açısı hissedilebiliyordu.

Rachel'ın yüzüne bakıyordum; arada sırada o da bana bakıyor, benimle göz göze gelmeye çalışıyor ve eliyle elimi arıyordu. Ekrana odaklanmış gergin bakışlarını, utangaç bir gülümsemeyle saklamaya çalıştığı heyecanını görebiliyordum. Onu arzuluyordum ve doğal yollardan başaramadığımız şeyi, yapay olarak telafi etmeye çalışmamızın uygun olup olmadığını düşünmüyordum. Onun da bir şeyler hissetmesini istiyordum. Filmi izlediği sırada elbisesini çıkardım. Saçını, yüzünü, boynunu, kalçasını ve bacaklarını okşadım; göğüslerini ve cinsel organını okşamaya başlamadan önceki süreci uzatmak istiyordum. Avucumu boynuna yerleştirdim ve omuzlarından yavaşça göğsüne kadar kaydırdım, ta ki meme ucunu elimde hissedene dek... Diğer elim ise, bacaklarının arasına doğru kaydı.

"Böyle de olacağının bir garantisi yok," diye fısıldarken, bedeni gittikçe artan bir hassasiyetle tepki veriyordu. Klitorisine dokunup aynı anda göğüslerini ve kasığını okşarken titriyordu. Bana doğru yaklaştı ve filmi izleyip izlemediğimi görmek için yüzüme baktıktan sonra, o da elini bacaklarımın arasına kaydırdı. Bedeninin ufak ufak kasılmalarından, arzusunun artmakta olduğunu anlıyordum. Bakışlarını bir bana, bir ekrana çeviriyordu.

"İzle!" diyerek yüzünü ekrana doğru çevirdim. Aslında bana bakışını izlemek hoşuma giderdi ama ekrana bakmaya ihtiyacı olduğunu biliyordum. Yeniden keşfettiği arzusu da beni heyecanlandırdığından, utanmasını istemiyordum. Şimdi tırnaklarını bana geçirmiyordu. Ekrana bakarken, arada sırada uyluklarımı sıkıyordu sadece.

Birbirine yapışmış dudakları açılmış, bedeni ellerimin arasında dalgalanıyordu. Karnı, arzunun boğucu bağlarından kurtulmak istercesine yukarıya doğru kalkıyor, ardından kaçmayı başaramamışçasına tekrar içe çekiliyordu. Açık duran bacaklarını kapatıp parmaklarımı kasığına sıkıştırarak yana doğru döndü. Kolumu avuçlamış, öylesine sıkıyordu ki acı çekiyordum. Sarsılmalar ve içine hapsettiği inlemeler eşliğinde doruğa ulaştı.

Nasıl olduğunu sormama gerek yoktu. Yüzü ve hassasiyetten dolayı bir kasılıp bir gevşeyen bedeni her şeyi anlatıyordu. Buğulu bakışlarını görünce benim içime de bir mutluluk yayılmıştı ki, bir anda yine bacaklarını sıkıca kapattı ve paniklemiş bir ifadeye büründü.

"Altıma işedim," diye fısıldadı ve utangaç gülümsemesini silmeye çalıştı. Derken kahkaha atmaya başladı ama gözlerinde yaşlar da vardı: Gülerken ağlıyor gibiydi.

"Senin yatağın," dedim. "Kendi yatağında, ne istersen onu yaparsın."

"Ama ben gerçekten altıma işedim," diye fısıldadı ve birden ayağa kalkarak hızla odadan çıktı.

Yanıma geldiğinde çarşafı altımdan çekip çıkarmak istediyse de, onu kendime doğru çekip sarıldım.

"Kendimden utanıyorum," diye fısıldadı ve başını boynuma dayadı. Birbirimize dolanarak yatmak iyi hissettirmişti. "Kapat!" diyerek televizyonu işaret etti ve becerikli bir şekilde altımıza nevresimi yerleştirdi.

Kumandanın düğmesine bastım. Sarılarak yatmaya devam ettik. Benim ya da kendisinin dikkatini az önce olup bitenlerden başka bir tarafa çekmek istercesine, ciddi bir ses tonuyla sordu:

"Şu hikâyenin sonunu anlatacak mısın? Duymak istiyorum."

"Ya sana anlattığım için yazamazsam?"

Yüzünde şaşkın bir ifade vardı; merakla anlayış arasında gidip geliyor gibiydi.

"O zaman anlatma," diyerek başını salladı.

Kolumu altından çekip ellerimden güç alarak oturur pozisyona geçtim. Konsantre olabilmemin tek yolunun ondan uzaklaşmak olduğunu düşünüyordum. İçinde bulunduğum anda, kafamı toplamam ve konuşmaya başlayabilmem için fiziksel mesafeye ihtiyaç duyduğumu düşünmekten öte, biliyordum da.

"Nerede kalmıştım?" diye sordum.

"Kafka'nın savaştan önce eski bir sevgilisiyle yeniden birlikte olduğu bölümde." Rachel, az önce kana kana su içtiği şişeyi göğsüne bastırmıştı. "Grete'yle. Dora'yla da ilişkisi kopmuştu."

"Evet, Grete," dedim ve sonra sustum. "Hayatındaki son kadın." Bana döndü ve yan yatarak dirseğine dayandı. "İlişkileri çalkantılı olsa da ayrılamazlar. Onları birbirlerine bağlayan çok şey vardır. Tehlike çok büyüktür. Grete, İsviçre'ye gitmeye hazırlanır. Franz'ı yanında götürmek istemez, Franz da onunla iltica etmek istemez. Eğer onunla giderse, Grete'yle birlikte kalması gerekeceğini düşünür ve bu düşünce onu, Berlin'de kalırsa başına gelebileceklerden daha çok korkutur. O anda, bunun son şansı olduğunun farkında değildir. Sonunda Grete, yüz yüze ayrılmayı başaramaz. Yola çıkar ve ardında da bir mektup bırakır." Vakit kazanmak için su şişesine uzandım ve şişeyi kafama diktim. Ardından, anlatmaya devam ettim: "Savaş başlamıştır. Düzenli olarak mektup yazan ve birkaç yılda bir gizlice Franz'ı ziyaret eden Ottla, artık gelemez. Mektupları da Franz'ın eline ulaşmaz. Franz, Freud'un Londra'da intihar ettiğini gazetelerden öğrenmiştir. Ağız kanserinin son evresindedir. Doktorunun yardımıyla bilerek aşırı dozda morfin almıştır. O zamanlar artık uzun süredir görüşmüyor olsalar da, Franz, kendisini bir yakını ölmüş gibi hissetmiştir. Nazi gazeteleri zafer naraları atarak dalga geçer: Bir Yahudi, bir diğerini öldürüyor. Bu sırada, Yahudilere yönelik ayrımcılık artmaktadır. İşgal altındaki Polonya topraklarında toplama kampları inşa edilir edilmez, Alman Yahudilerini de sürgün etmeye başlamışlardır. Franz, Dora'nın henüz özgür olan komünist yoldaşları yardımıyla sahte belge temin edebilecek olsa da bunu istemez. Aldığı riskin farkında olsa bile, sahte bir kimlik taşımak ona yetmiştir ve bir yenisini daha istemez. Kafasını kurcalayan tek düşünce, Prag'a, kız kardeşlerinin yanına dönmektir, ama birden, çok geç kaldığını fark eder. Artık Çek-Moravya Protektorası'na erişmesi mümkün

değildir. Gittikçe daralan yaşam alanında, aynı eksende dönüp durmaktadır. Marangozhane, Musevi cemaatinde biraz yiyecek için beklenen kuyruklar, evlere sıkışan talebe cemiyetleri ve yasadışı toplantılar. Son gönderilen gruplardan birisiyle birlikte, 1943'te Berlin'den sınır dışı edilir. Bu nakliyeler, doğruca Auschwitz'e gitmektedir. Kararname uygulanmaya başlayıp da gettoya girmesi gerekince, Franz da, kendisine izin verilen bir bavul ve bir sırt çantasını yanına alarak, Levetzow Strasse'deki sinagoga gider. Kalabalığın içindedir. Onun içini de diğerleri gibi korku kaplamıştır, ama İbrani Bilimler Akademisi'nden tanıdığı, yanına gelen arkadaşlarını teselli etmeye çalışır. Kendisi bile söylediklerine inanmaz, ama en azından bir teselli olacağını düşünür. Gönderilen her grup, bin kişiden oluşmaktadır. Grünewald Garı'nda onu da diğerleriyle bir vagona tıkarlar ve iki gün süren yolculuğun ardından, Auschwitz'e ulaşırlar."

Sustum. Rachel soru soran gözlerle bana bakıyordu.

"Daha ne anlatayım? Detayları tahmin ediyorsundur. Auschwitz'de sağ kalmayı başarmış olan Çeklerden kız kardeşleriyle ilgili bilgi almaya çalışsa da, artık buluşmaları mümkün değildir. Macar Yahudilerinin Auschwitz'e gönderilmesine kadar geçen bir yıl boyunca, o fizikle nasıl sağ kaldığını anlamak mümkün değil. Münzevi yaşam tarzı ya da yirmi yıllık fiziksel çalışma bunu sağlamış olabilir. Marangoz olarak bir işçi grubuna alınmış ve kapalı bir yerde çalışıyor olması sonucunda görece uzun bir süre dayanmış olması da mümkün. Szigetli hasidle de bu sayede karşılaşmış olmalı. Sonra da bir noktada, artık daha fazla dayanamadığından, yeniden yazmaya başlamış olmalı; sonunun yaklaştığını hisseden ve artık hiçbir şeyin önemi olmadığını düşünen birisi gibi.

"Anlatmaya devam et!"

"Daha ne anlatayım, Rachel?"

"Düşündüklerini. Hissettiklerini."

"Ne duymak istiyorsun?"

"Bu hikâye senin için neden bu kadar önemli? Neden kendi ailenden bahsetmiyorsun?"

"Ailemden mi? Ne anlatayım ki?"

"Onlara ne oldu?"

"Büyük büyük ebeveynlerim bir koldan on iki kardeşmişler. Yarısından çoğu Auschwitz'de ölmüş. Diğer koldan on bir kardeşin sadece biri sağ kalmış. Yirmi üçte altı. Şanslı olanlar, daha önce ölmüşler. Eğer yaşasalardı, bugün bir köyün yarısı ederdi. Bunların çocukları da vardı tabii. Sağ kalanlardan biri, yani anneannem, kuzen evliliğinden doğmuş. O zamanlar bu, Yahudi ailelerde alenen yapılan bir şey değilmiş. Doğrusunu istersen akrabalık derecelerini bile tam olarak bilemiyorum. Üzerinde çalışabileceğim kimse de yok. Başka bir koldan da üç kardeş... Bu konuda ne söyleyebilirim ki? Ya bundan bahsederiz ya da yaşamaya devam ederiz. İkisi birlikte pek olmuyor."

Yüzümü ovuşturdum; hâlâ hislerinin olduğundan emin olmaya çalışan birisi gibiydim. Ailemden asla hiç kimseye bahsetmemiştim. Etrafımdaki insanlar da ailelerinden pek bahsetmezlerdi; bahsedecek fazla kimseleri de yoktu.

"Senin ailen nasıl kurtulmuş?" diye sordum. Oturup kollarını dizlerinin etrafına sardı.

"Onları büyükannelerimle birlikte Debrecen'den alıp götürmüşler. Büyükbabam zorunlu çalışma sırasında, savaş alanında kaybolmuş. En azından bilgilendirme belgesinde böyle yazıyor. Adeta buharlaşıp gitmiş, yok olmuş. Yaramazlık yaptığımda ya da saldırgan davrandığımda, annem de beni böy-

le cezalandırırdı: yokmuşum gibi davranarak. Çocukluğunda kendi başına gelen ve konuşmaktan bile çekindiği en kötü şeyi, çocukluğumda benim üzerimde uygulamıştı. Bunu yirmi beş yıl sonra, bir psikanaliz seansı sonucunda anladım. Annem, babam ve diğer herkes, Avusturya'da çalışma kampına düşmüşler. Böyle kurtulmuşlar."

Sustu ve uzun uzun kendi önüne baktı; çıplak bedenlerimizi, yukarıya doğru çektiği sıkıca kapalı dizlerini izliyor gibiydi. Ben de susuyordum. Bir şeyler daha söylemek istediğini hissediyordum. Başını iki yana salladı.

"Onlarla yaşamak kolay değildi. Hayatta kalan ve sürekli bizde toplanıp hikâyeler anlatan az sayıda akrabamızla yaşamak da kolay değildi. Başka çocuklara prenseslerden, perilerden, kılık değiştirmiş prenslerden ya da kötücül cüceler ve cadılardan bahseden masallar anlatılırken, ben taburede oturup büyükannelerimden ve diğerlerinden, getto, tren vagonu, Mengele,[1] pancar çorbası, Nazi ve gaz odası hikâyeleri dinliyordum. Bazen de IG Farben ya da silah fabrikası hikâyeleri anlatılıyordu. Diğer çocuklar zamanla, onlara anlatılanların sadece masallarda olduğunun farkına varırken, ben bana anlatılanların masal olmadığını anlamıştım. Ayrıca..." Güldü. "En kötüsü de, hatırladığım başka hiçbir masal olmaması. Çocukken dinlediğim hikâyelerden geriye aklımda sadece bunlar kaldı. Hansel'le Gretel bunların neresinde? Bunları çocuklarıma çok erken yaşta anlatmamak için epey dikkat etmem gerekti." Başını salladı ve sonra devam etti: "Babamın nasıl asker olduğunu hiç anlayamıyorum. Gerçi bakanlıkta üst düzey bir görevde çalışıyordu ama yine de anlamıyorum. Yine bir şeyler olursa, silahının olması ve kendini koruyabilmesi için olabilir

[1] Josef Mengele: Toplama kampı Auschwitz-Birkenau'da yaptığı acılı ve ölümcül deneylerle tanınan Nazi doktor. (ed.n.)

mi? Ya da bunların bir daha tekrarlanmasını önlemek için? Yoksa sırf kariyer için mi? Bu soruya asla cevap veremedi. Ya da bundan bahsetmek istemedi. Sebep her ne olursa olsun, rahatlamayı asla başaramadılar. Yakınlık duymayı, en azından bana karşı yakınlık duymayı asla başaramadılar. Babam katı ve içine kapanık bir adamdı. Belki de bu yüzden daha sıcak bir coğrafyada yaşamak istedim."

"Belki onlar da bunu hissetmiş ve senin taşınmanı istemiş olabilirler."

"Bu mümkün. Ben herkese yardım etmek istiyorum; ama kendime asla yardım edemiyorum..." Bana yaklaştı, hatta o kadar yaklaşmıştı ki, sanki içime girip orada saklanmak, içimde kaybolmak istiyor gibiydi. Ona sarıldım. Islak dudaklarını önce yanağıma, sonra dudaklarıma yapıştırdı. Yumuşak, derin bir öpücüktü; başım döndü. Ben de onu öptüm ve vücudunu sıkıca kendi bedenime bastırdım. İçimde uyanan arzuyu hissetmişti.

Yatakta dizlerinin üzerinde doğruldu, beni aşağıya bastırdı ve üzerime yattı. Yüzümü okşuyor, boynumu ve göğsümü öpüyor ve yavaşça aşağılara doğru iniyordu.

"Ağzımla bir şeyler yapmak istiyorum." Yaşadığı mutluluğun karşılığını vermek istercesine, fısıldayarak söylemişti bunu.

Bu yapacağı şey, bana bir teselli ya da fedakârlık gibi gelmişti. Yine de izin verdim.

Otuz Yedinci Bölüm

"Neden Kafka'yla bu kadar ilgileniyorsun ki?" diye sordu Rachel, ertesi sabah kahvaltı ederken. Üzerinde beyaz bornozuyla oturmuş, kahvenin hazır olmasını bekliyordu. İşten izin almıştı ve Kudüs'e gitmeye hazırlanıyorduk. "Yalnızca yazıları yüzünden değildir herhalde. Biliyorum, basın bu meseleyi popüler hale getirdi ve epeyce de abarttı, ama bunun ötesinde... Burada da bir nevroz söz konusu ama biz gerilimi haykırarak içimizden söküp atmayı öğrendik. Yüz yıldır, Prag'da ya da Budapeşte'de, haykıran herkes ya ailesini bırakıp gitti ya da aileleri bu insanları dışladılar. Fakat aradan yüz yıl geçti. Psikanaliz gelişti, cinsel devrim yaşandı. İsrail'in de Yahudi ruhu üzerinde büyük etkileri oldu. Bir miktar gelişme var, yoksa sen böyle görmüyor musun?"

Birden, ölen altı milyon kişiyi bu hikâyeye nasıl bağlayabileceği geldi aklıma. Ve bununla birlikte de, düşünce akışının durup durmayacağı.

Rachel, kahvaltı için evin karşısındaki pastaneden aldığım taze çörekleri sütlü kahvesine batırarak yemekle meşguldü.

Ortam, Akdeniz havasına sahip olmaktan ziyade, çocukken, acele edilmesi gerekmeyen zamanlarda yapılan kahvaltıları anımsatıyordu.

Omuzlarımı silktim. Tam da onun örneği üzerinden gitmek istemiyordum.

"Elbette, biliyorum, beraberinde başka çelişkileri da getirdi," diyerek devam etti. "Savaşlar, terör. Sen başka bir şey mi düşünüyordun?"

Bu sırada çöreğe yağ sürüyordum; kafamı kaldırmadım.

"Herkes kendi yükünü beraberinde mi getiriyor diye düşünüyordun?" dedi pes etmişçesine.

"İnsanın kendisi, kendi acılarının sahnesi değil midir?" diyerek başımı kaldırdım. Haddinden fazla baskın davranmış olmalıyım ki, suratı asıldı. "Uzaklaşmış olsak da, geçmiş değişmiyor."

"Ama çocuklarımızın hayatı değişebilir..."

"Eğer bizim içimizde olanları miras edinmezlerse bu mümkün."

"Sen her şeye keyif kaçıracak bir cevap vermek zorunda mısın? Neden biraz kendi dışına bakamıyorsun? Etrafına bak! Deniz, palmiye ağaçları, hayat dolu gençler."

"Umut var, ama bizim için değil. Bu da Kafka. Ve benim çocuğum yok."

"Neden yok? Birlikte çocuklarınız olmasını isteyebileceğin kimse olmadı mı?"

"Henüz genç ve delişmen iken, sen yakınlarda yoktun."

"Gerçekten neden? Neden çocuğun yok?"

"Çocuğum olsa ona ne diyeceğim Rachel? 'Sevgili oğlum, senin yurttaşların, senin büyük ebeveynlerini ve diğer tüm akrabalarını Nazilere sattı ve o yurttaşların soyundan gelenlerse, bugün bile atalarının sorumluluğunu kabullenmekten imtina

ediyorlar, hatta bunu dile getirmekten bile hoşlanmıyorlar. Onların arasında mutlu yaşa!'"

"Bu bana biraz uzak geliyor, fazla soyut. Belki de çocuğun olmamasının başka bir sebebi vardır. Kafanı buna yorsan daha iyi olmaz mı?"

"Bugün bile ölmemizi isteyen pek çok kişi var."

"O zaman neden orada yaşıyorsun?"

"Çünkü annem ve babam gerekli dersleri almayı unutmuşlar. Ve çünkü, o dilde yazıyorum. Kendimi ölülerin dilinde yazıyormuş gibi hissediyorum, Rachel ve sanki ölüler de, yaşayanlarla benim üzerimden iletişim kuruyormuş gibi geliyor. Elbette yaşayanlar bundan hiç de memnun olmuyorlar. Tek umut ne, biliyor musun?"

"Neymiş?"

"Bir tercüman. Ya da çok sayıda tercüman. Veya hiç. Soykırım meselesi Almanların da canına tak etmedi mi sanıyorsun? Bir gün yepyeni bir kuşağın gelip şöyle demeyeceğini mi sanıyorsun: *Danke, genug!*[1] Siyah mürekkeple siyah kâğıda yazıyorum işte. Bırakalım bu konuyu!"

"Tamam, bu kadar yeter! Seni dinleyince, tek çözüm kendimizi asmakmış gibi geliyor. Bana göre değil böylesi. Hadi yola çıkalım. Yanılmıyorsam, Kudüs'e gitmek istiyordun."

Yol arabayla bir saat sürdü. Havaalanından sonra, Airport City'nin yüksek teknoloji ürünü binalarının yanından geçtik. Hızlı trenin rayları ise, bir sağımızda, bir solumuzda kalıyordu. Rachel, göz kamaştıran bembeyaz taşlarla inşa edilmiş sık evlerin bulunduğu bir tepeyi işaret etti; arka planında kalan sarımsı taşların, yeşil ağaçların ve çalıların önünde tepe adeta ışık saçıyordu.

[1](Alm.) "Teşekkürler, yeter!" (ç.n.)

"Orası Modiin. Neden ünlü olduğunu biliyor musun?"

Başımla onayladım. Helenistik baskılara karşı Makabilerin isyanı burada başlamıştı. İrkildim. Başkaları da İsrail'deyken kendilerini böyle mi hissediyordu acaba? Açık bir kitabın içine konan ve kitap kapandığında yamyassı olup, kitap tekrar açıldığında nereye ait olduğu belli olmayan bir böcek gibi: Dünyanın mı, kitaptaki harflerin mi bir parçası olacak?

Sağda, mezarlığın taş duvarı yükseliyordu, solda ise iğne yapraklılarla dolu tepeler ve vadilerin ardında, Kudüs'ün beyaz taş evleri belirdi. İspanyol mimar Santiago Calavatra tarafından yakın zamanda tasarlanan ve çelik kabloların yardımıyla ayakta duran Chords Köprüsü, uzaktan bile göze çarpıyordu. Karayolu, köprünün altından geçerek Kudüs'e ulaşıyordu. Köprü nedeniyle trafik bir miktar yoğunlaştığından, Herzl Tepesi'ndeki park yerine ulaşmamız yaklaşık on dakikamızı aldı. Askeri mezarlığın, Herlz, Begin, Rabin ve Hanna Szenes'in mezarlarının yanından geçtik. Yad Vaşem'in manzara terasına ulaşana kadar beş dakika yürüdük. Zamanında birlikte ziyaret ettiğimiz müzeyi Rachel da hatırlıyordu; o zamandan bu yana, müzeye yeni kanatlar ve bir teras eklenmişti. Bana terastan Ein Karem'i göstermek istiyordu Rachel. Ağaçların ve bitkilerin isimlerini pek bilesem de, doğayı sevdiğimi biliyordu. Mahallenin yeşil ağaçlarla kaplı manzarası, uzun, ince kuleli kiliseler ve beyaz taşlardan inşa edilmiş manastırlarla bezeliydi. Soykırım müzesinden çıkan insanlar, burada biraz nefes alabiliyorlardı, ama binalar, etrafı saran yeşilliğin içerisinde neredeyse kaybolmuştu.

Shaare Zedek Hastanesi'nin yanından doğuya doğru giderken, sol tarafta Ramat Beit Hakerem'in üç-dört katlı, yeni yapılmış evleri görünüyordu. Otobanın üzerinden geçtiğimiz-

de, sol tarafta İbrani Üniversitesi'nin betondan yurt binalarını gördük; bu yurt binaları, üniversitenin Scopus Tepesi'ndeki kısımları Bağımsızlık Savaşı sırasında Ürdün tarafından işgal edildiği zaman yaptırılmıştı. Rachel tepelerin, mahallelerin, sokakların ismini söylerken, bir zamanlar okumuş olduğum kelimelerin arasından, kitaplardan öğrendiğim yerlerin ve isimlerin anılarından bir Atlantis doğar gibi oluyor, ama ilerledikçe Atlantis yeniden sulara gömülüyordu.

"Burası da Rehavia mahallesi," diyerek Akdeniz çamları, keçiboynuzu ağaçları, selviler, makiler ve beyaz taştan duvarlara tırmanan bitkilerle bezeli bahçeleri gösterdi. "Burada eskiden Alman göçmenler oturuyormuş. İnşaat için tuğla dağıttıkları fıkrayı biliyor musun? '*Danke schön, Herr Professor, bitte schön, Herr Professor...*'[2] Zamanla mahalle sakinleri değişmiş. Kuzeydeki sokaklara İspanyol altın çağında yaşayan Yahudilerin isimlerini vermişler. Abarbanel, Ibn Ezra, Rabbi Mose ben Nachman, Ibn Gabirol, Alfasi. Güneydeki sokakların isimleri de Doğu Avrupalılardan: Brenner, Arlozorov, Jabotinsky, Smolenszkin. Aslında ben de pek bir şey bilmiyorum, bunları haritalardan öğrendim... Şöyle yapalım mı? Seni Scopus Tepesi'ne çıkarayım, sonra da şehrin tarihi bölgesine gideriz."

Yabancı bir şehrin tanıdık sokaklarında geziyorduk; kütüphanedeki rafların arasında dolaşmak gibiydi bu. Bildiğim yazarların, bilmediğim ve okumadığım kitaplarına bakıyor gibiydim. Bunları okumaya vaktimin olmayacağını bilmekse, beni üzüyordu.

Çocuğumuz olsa burada kendini evinde hisseder herhalde, diye düşündüm.

Ona yabancı gelen ben olurum.

[2](Alm.) "Teşekkür ederim sayın profesör, rica ederim sayın profesör." (ç.n.)

Gazze Sokağı'nda yol aldığımız sırada, Rachel sağ taraftaki bir sokağın köşesini işaret etti; silahlı askerler ve çitler vardı.

"Burası Balfour Sokağı. Lord Balfour'un adını vermişler. Başbakanın evi burada. Biraz Downing Street havası var, değil mi? Burası da Terra Sancta..." Bulunduğumuz yerden üç cephesi görünen, beyaz taştan bir binayı işaret etti. "Fransiskenlerin merkezi ve yüksek okulu."

Kavşağı geçince, sol tarafta, tüm balkonlarının köşelerinde saksılara dikilmiş birer şimşir olan devasa bir otel, bir park, sağ tarafta Amerikan Büyükelçiliği ve solda da Mamilla Müslüman Mezarlığı vardı. Sağda yine otel binaları ve büyük bir kavşaktan sonra, Mamilla alışveriş merkezinin kemerleri yükseliyordu. Biraz daha ilerlediğimizde, tarihi şehrin duvarları belirdi ve kuzeye doğru yaklaşık on dakika daha ilerledik. Rachel, Hayim Barlev Yolu'nun bir tarafında duran ultra ortodoks Yahudi mahallesini ve karşısındaki eskiden kalma, Doğu Kudüs Arap mahallesini gösterdi. Doğu'dan göç eden Yahudilerin her zaman bu kadar dindar olmadıklarını ve yerleşecekleri yerler konusunda da pek fazla seçenekleri olmadığını serzenişle ifade etti.

Keskin bir virajdan sonra Scopus Tepesi'ne yaklaştık. Yitzhak Hanadiv Yolu'nun üzerine park ettik ve yürüyerek terasa çıktık. Yolumuzdan sapmamıza değmiş, yükseltiden bütün Kudüs gözlerimizin önüne serilmişti. Güney ışıkları, Mescid-i Aksa'nın altın kubbesinde parlıyordu. Hemen yakınında, üç-dört katlı binalarıyla, bir Arap mahallesi olan Şeyh Cerrah, daha uzağındaysa tarihi şehrin duvarları ve duvarların önündeki Arap mahalleleri görünüyordu. Amos Oz'un günlüğünde de bahsi geçen, doktor ve hemşire kafilesinin katledildiği bölümü hatırladım. Kafiledekiler, 1948'de, Şeyh Cerrah üze-

rinden geçen yaklaşık iki kilometrelik yolu kullanarak, şehrin Hadassah Hastanesi'nden ayrılan bölgesinden, Scopus Tepesi'ne ulaşmaya çalışıyorlardı. İngilizler, başlarına bir iş gelmeden gidecekleri yere ulaşacakları konusunda onlara söz vermiş olsa da, sözlerini tutmamışlar ve kafileyi, Arap nişancıların karşısında korumasız bırakmışlardı.

Terasın demirlerine dayandığım yerden, şehri, bir insan topluluğunun yaşam alanı olmaktan ziyade, Tanrı tarafından yaratılmış bir bulmaca gibi görüyordum. İnsan bir Yahudi olarak ıssız bir adada tek başına yaşasa dahi, Yahudiliğin başlı başına gizemli bir şey olduğunu düşündüm. Burada doğan bir insanın ise, benim pek fazla sorumluluk almadan üzerlerine kafa yorduğum sorulara, benden daha büyük riskler alarak cevap araması gerekiyordu.

Rachel omzuma dokundu ve aşağıya inmeye başladık. Mamilla alışveriş merkezine geri döndük ve arabayı otoparka park ettik.

Eskiden olduğu gibi, Yafa Kapısı'ndan geçerek tarihi şehre girdik. Önce Ermeni mahallesini, ardından Roma döneminin pazaryeri bölgesi olan Cardon'u gezdik. Etrafımızda turistler ve hacılar kaynaşıyordu. Başlarında din adamları bulunan bir Hıristiyan grubu kocaman bir haç taşıyarak yanımızdan geçti. Arap esnaflar ay çekirdeği çitleyip kabuklarını tükürüyorlar; bazıları çay ikram ederek, çocuklar kollarında sallanan kolyeleri bize doğru uzatıp sallayarak dükkânlara girmemiz için yüksek sesle bizi ikna etmeye çalışıyorlardı. Sokakların köşelerinde, makineli tüfekli askerler asayişi sağlıyordu.

Sonuç olarak, dünyanın neresinde olurlarsa olsunlar, Yahudilere huzur yoktu. Yahudiliğin, sonuna gelindiğinde tüm dünyanın kendini tanıyabileceği, yarıya kadar okunmuş bir

mektup olduğunu düşündüm. Tek sorun, dünyanın mektubu okurken huzursuzca sağ sola bakıp, görmezden gelip, kendi iç kışkırtmalarını dinleyerek mektubu fırlatıp atacak olmasıydı. Gerçi Yahudilik de sessiz sakin duracak bir yapıya sahip değildi: İnsan bilincinin yabancılığını dünyaya duyurma misyonuna sahipti. Bu huzursuz edici mesaj da, alıcısı tarafından hak ettiği tepkiyi görecekti tabii.

"Tarihi şehre ne sıklıkta geliyorsun?" diye sordum.

"Birlikte geldiğimizden beri, buraya pek fazla uğramadım," diyerek başını salladı. "İlk başlarda belki bir-iki kez gelmişimdir ama sonra sadece annemler ya da başka birileri ziyarete geldiğinde. Ben yaşamak istiyordum. Şimdiki zamanda yaşamak. Modern bir insan olarak, etrafımdakilerle aynı seviyede, bana garip bir gözle bakmadıkları bir yerde. Yahudi olmamı bir mesele haline getirmek istemiyordum."

"Buraya geldin ve geldiğin yerin neresi olduğunu bilmek istemedin mi yani?" diye sordum kendimi tutamayarak. "Tarihten öylece çıkıp gidemezsin," derken, teatral bir edayla, son sahneye çıkmak için figüranlar gibi sıralarını bekleyen hacıları, pazarcıları ve askerleri gösterdim.

Osmanlı zamanından kalma Hurva Sinagogu'nun yanındaki merdivenden inerek, Ağlama Duvarı'na ulaştık. Orada, kısa bir süreliğine birbirimizden ayrıldık. Bir süre, enerjik bir şekilde belden eğilip kalkarak yüksek sesle dua eden cübbeli veya takım elbiseli adamların arasında, dirseğimi güneşten ısınmış bir taş bloğuna dayayarak dikildim ve hatırladığım duaları mırıldandım.

Yine Rachel ile birlikte Duvar'dan uzaklaşırken, bundan uyanabilmek istermiş gibi kafamı silkeledim.

"Buradayım ve yine de buradaymışım gibi hissetmiyorum."

"Neden? Ne hissetmen gerektiğini düşünüyorsun ki?" diye sordu.

"Buradayım ama yine de değilim sanki..."

"Ne demek istediğini anlamıyorum, başka türlü söylemeyi dene." Sesinde sabırsızlıktan ziyade merak vardı.

"Mesafenin üç saatte kat edilebiliyor olması nafile. Gerçek mesafe içimizde. Ben kendimi burada da yabancı hissediyorum."

"Haredilerin[3] arasında herkes kendini yabancı hisseder."

"Onu demek istemiyorum."

Rachel Arap mahallesinden geçmek istemediğinden mahallenin etrafından dolandık. Yafa Kapısı'ndan çıkarak tarihi şehirden ayrıldık. Önümüzde David Citadel Hotel ve Montefiore tarzı yel değirmeniyle bir zamanların eski şehir dışındaki ilk Kudüs yerleşimi olan Yemin Mose görünüyordu, daha uzakta da King David Oteli. Küçük bir meydandan geçerek tarihi şehrin duvarları boyunca gezdik ve sonra da arabaya binip Zeytindağı'na çıkmaya başladık. Sıcak basmıştı ve deri ceketimi omzuma atarak taşıyordum. Aslında yanımda getirmeme gerek olmasa da, kendimi bildim bileli böyle giyiniyordum: kot, tişört, deri ceket. Yirmi yıl önce buraya geldiğimde yanımda nasıl bir ceket getirdiğimi hatırlamaya çalıştım ama aklıma gelmedi. Yaz olduğu için ceket getirmemiş olabileceğimi düşündüm; fakat Kudüs geceleri soğuk geçtiğinden bir şey getirmiş olmalıydım.

Yahudi mezarlığının yüzlerce, hatta binlerce yıllık taşlarının arasında geziniyorduk. İsimleri heceliyordum, Rachel da bana yardım ediyordu. Dokunduğum taşlar, sıcağı içlerine çekmişti. Buraya neden gelmek istediğimi biliyordum. He-

[3]Ultra-ortodoks.

zekiel'in kemiklerin yeniden canlanışına dair gördüğü hayal geldi aklıma. Cebimdeki kemik parçasını defalarca yokladım; çaktırmadan ayağımın ucuyla bir çukur kazıp içine gömmek istedim ama bir şeyler beni engelledi. Çelişki kahrediciydi. Şimdi bunu yapmaktan vazgeçersem, yakın zamanda telafi etmeye fırsat bulamayacağımı seziyordum. Muhtemele pişman olacağımı bilsem de, kemiği gömmeyi başaramadım. Kemiği bıraktım ve elimi pantolonumun cebine soktum.

"Sen o zamanlar nasıl kıyafetler giydiğini hatırlıyor musun?" diye sordum şehre doğu dönerken. İçim kararmıştı.

"İğrenç kıyafetler…" Yüzünü buruşturdu. "Kendimi ufak, şişman ve kötü giyinen birisi olarak görüyordum. Modaya uygun şeyler olsun isterdim ama ailem bana nafile bir sürü şey alıyordu. Kendilerine böyle şeyler almadıklarını hissettiriyorlardı, bu yüzden de bir süreliğine güzel kıyafetlere hevesim kaçmıştı. En azından burada bu arzumu gerçekleştirebiliyorum. En azından evliliğimin başlarında ve boşandıktan sonra gerçekleştirebildim..." Dudaklarını büktü. "Ergenlikte, saçlarımın kızıl olmasından da rahatsız oluyordum. Bir keresinde siyaha bile boyadım. Kendimi çok kötü hissediyordum. Sonra İsrail'e gelince, yavaş yavaş dış görünüşümü kabullendim ve hatta kendimi güzel görmeye bile başladım. Böyle olunca, başkaları da beni fark etti. Sana neler anlatıyorum? Saçma sapan konuşuyorum işte."

"Ben seni tüm bunlardan önce de fark etmiştim. İyi görünüyorsun. Hatta fazlasıyla iyi," diyerek ona sarıldım. Minnetle öptü beni.

Yafa Yolu'ndan geriye, şehre doğru yürüdük. Ben Yehuda gezi yoluna çıktık. Bir sahafın vitrininde, David Grossman'ın eskiden kütüphanede okuduğum bir kitabının İngilizce baskı-

sı *See Under: Love*'ı fark ettim. Kitabı aldım ve Rachel'ın önerisiyle bir kafeye oturduk. Kahve ve tatlı sipariş ettik. Rachel lavaboya gittiğinde, kısa bir süreliğine tek başıma kaldım ve içimi kötü bir his kapladı. Civarda, geçen yıllarda iki patlama birden olmuştu: Mahane Yehuda pazarında ve yakındaki bir pizzacıda. Ülkeyi Batı Şeria'dan ayıran güvenlik duvarı inşa edildiğinden beri teröristlerin ülkeye sızamadığını bilsem de, bir anlığına yine de korkuya kapıldım.

Dikkatimi başka bir şeye yoğunlaştırmaya çabalıyor, komşu masalarda oturanları dinlemeye, en azından tonlamalarından ve mimiklerinden ne hakkında konuşuyor olabileceklerini anlamaya çalışıyordum. Yanımdaki masada oturan aşırı makyajlı ve bir sürü takı takmış orta yaşlı kadın, çaresizce kendisini dinleyen, makyajsız olduğu gibi saçını bile taramamış olan başka bir kadına öfkeyle bir şeyler anlatıyordu. Belki de kocası kadını aldatmıştı ve arkadaşı da ona, bunun ilk defa olmadığını, kocasını affetmemesini söylüyordu. Köşedeki bir masada, Esterházy-kareli eski moda ceketiyle yaşlı, titiz bir adam oturuyordu. Bastonunu ve hasır şapkasını, yanında duran boş sandalyenin kolçağına asmıştı. Dul bir mühendis olduğunu düşündüm bu adamın. Ya tiyatro ve konser arkadaşı arayan bir hanımefendinin ilanına karşılık vermişti ya da bizzat kendisi ilan vermiş ve şimdi de, kendini "genç görünümlü" olarak tanımlayan, daha önce telefonda da konuştuğu mektup arkadaşını bekliyordu heyecanla. Girişin sol tarafında, şık ve yakışıklı bir adam iPad'i üzerinde çalışıyordu. Bej keten bir pantolon, tabanı dikişli kahverengi bir ayakkabı ve taba rengi keten ceketinin altına da açık mavi bir gömlek giymişti. Amerikalı olduğunu düşündüm; diplomat ya da iş adamı olabilirdi.

Kahvemiz gelip de ilk yudumu aldığımda, Amerikalı'nın

kadın partneri de belirdi. Siyah mini eteği, siyah naylon çorabı, yüksek topuklu ayakkabısı, göğsüne yapışan beyaz, kolsuz, balıkçı yaka bluzu ve omzuna attığı ceketiyle o da şık ve çekiciydi. İsrailliye benzemiyordu; hele Kudüslüye hiç benzemiyordu. Bu kanıya varmamın sebebi, sarı saçları değil, kışkırtıcı Batılı giyimiydi. Amerikalı'yla el sıkışıp sandalyesine oturur oturmaz, o da tabletini çıkardı. Tarihi şehrin çarşılarında ya da kahvehanelerinde, alçak masalarda oturan Arapların eski tahta tablalarda oynadıkları tavlanın yeni elektronik versiyonunu oynuyormuş gibi görünüyorlardı. Birbirlerine doğru eğilip gülüşmelerinden, aralarında iş ilişkisinden fazlasının olacağını düşündüm.

Rachel masaya canlanmış bir şekilde döndü. Makyajını da düzelttiği anlaşılıyordu. Lor peynirli tatlısından keyifle bir ısırık, kahvesinden de bir yudum aldı. Tam tatlısını yediği sırada telefonu çaldı. Çocuklarından biri arıyordu. Telefonda konuşurken, tatlısından bir ısırık daha aldı ve bu sırada burnuna pudra şekeri bulaştı. Masanın üzerinden uzanıp burnunu sildim. O telefonda konuşurken, ben de etrafı incelemeye devam ettim. Gözüm, tezgâhın hemen yakınlarındaki askıda asılı duran siyah bir şapkayla şemsiyeye takıldı. Birisi onları orada mı unutmuştu, yoksa kafenin dekoratörünün, uzakta ve eskide kalmış barışçıl bir Avrupa havası yaratmak için kullandığı bir enstalasyon muydu bu? Zihnimde, farklı zaman ve mekânların birbirine karışmaması için mücadele ediyordum. Bunu bir işaret olarak görmemek, dikkatimi ona yöneltmemek ve hayallere dalmamak için kendimi zorlasam da, gördüğüm şeyi aklımdan çıkaramıyordum. Bunca işim varken boş boş vakit geçirmemem gerekiyordu, doğrusu bu bana acı da veriyordu, zira Rachel'la birlikte gözlerden ırakken kendimi

iyi hissediyordum. Kafedeki uğultu, kahve makinesinin tıkırtısı, taze kavrulmuş kahve tanelerinin kokusu ve burada bir şeylerin parçası olmak beni büyülüyor olsa da, içimdeki başka bir ses, kesintisiz gümbürdeyip duruyor ve rahatlamama izin vermiyordu. Parmaklarımı masanın üzerinde tıkırdatmaya başladım. Telefonu kenara koyduktan sonra Rachel, elini elimin üzerine koydu.

"Neden buraya taşınmıyorsun?" diye sordu rahat bir tavırla. "En azından bir süreliğine."

"Yaşamak için mi diyorsun? Burada ne yapacağım ki? Senden başka... Ben yabancı bir dilde yazıyorum ve Amerikan edebiyatı dersleri veriyorum. Sence bunları İbranice yapabilir miyim?" Pes etmişçesine başımı salladım.

"Neden bir burs bulmuyorsun? Veya yazı yazmanın yanında, bir yerde çalışabilirsin de."

"Mesela nerede?"

"Mesela..." Yüz ifadesinden bir şeyler düşündüğü anlaşılıyordu. "Mesela, Kafka'nın bahçe işlerinde çalışması gibi, sen de bir *moşav*da çalışabilirsin. Bunu sen kendin anlatmamış mıydın? Belki de istediğin budur ancak ulaşmak için dolambaçlı bir yoldan geçmen gerekiyordur," diyerek gülümsedi.

Bir anda ne diyeceğimi bilemedim. Petrol kuyusu kazılırken olduğu gibi, yüzlerce metre derinlikte bir şeyler harekete geçmişti sanki. Gülmeye başladım.

"O kadar komik olan ne?"

"Yok bir şey. Eskiden, bir zamanlar bunu istemiştim aslında."

"Ne kadar eskiden?"

"Yirmi yıl önce, altı ay önce, bir gün önce?"

"Seni anlamıyorum," diyerek başını salladı ve ciddiyetle bana baktı.

"Romantik ve delişmen olduğum zamanlarda."

"Artık istemiyor musun? Ya da yapabileceğine inanmıyor musun? Günde dört saat çalışırsın. Çocuklara İngilizce öğretirsin. Bunun yanında yazı yazıp İbranice öğrenebilirsin. Ivır zıvır dertlerin de olmaz," diye ekledi beni temin edercesine.

"Çünkü?"

"Çünkü bir bilinmeze doğru açılman gerekmiyor. Bende bile kalabilirsin. Diyelim ki, bedavaya oturan bir kiracı olarak..." Gülümsedi. "Elbette çocuklarla geçinebilirseniz... Yemek, kalacak yer, seks. Sonuncusu genellikle çocuklar babalarında kaldıkları zaman. Geceleri bazen odama gelip benimle uyuyorlar da..." Ellerini iki yana açtı. "Tel Aviv civarındaki bir yerleşimde çalışabilir, öğleden sonraları da yazı yazarsın."

"Pekiyi, yazdıklarım kimi ilgilendirecek? Tercüme edildiğini varsaysak bile..."

"Neden, orada kimi ilgilendiriyor ki?"

Bu söylediği canımı acıtmıştı. Sustum.

"Sen kendin söylemiştin..." Mazeret üretiyordu.

O an kendimi elinde sırığıyla bir ip cambazı gibi hissettim. Elimdeki kalemle dengede durarak boşluğun üzerinde yürüyordum. Masa yoktu, kâğıt yoktu, hatta ip de yoktu. Sürekli hareket eden ve sonra da kaybolan harflerin, kelimelerin ve satırların üzerinde sekerek boşlukta asılı duruyor gibiydim.

"Bu doğru," dedim kalbim kırılmış olarak. "Günümüzde edebiyat kimi ilgilendiriyor ki? Yahudilik kimi ilgilendiriyor ki? Hele ki Yahudi edebiyatı. Birini ilgilendiren, diğerini ilgilendirmiyor ya da tam tersi işte. İki arada, bir derede."

"Şikâyet edip durma. Acı çekmekten zevk almaktan da vazgeç," diyerek gülümsedi. "Her sanatçının özgeçmişinde şu yazar: Belirsizlik yaratıcılığı geliştirir."

"Belki de en iyisi çalışacak bir bahçe bulmak."

Gözleri parladı.

"Biliyor musun, şimdi sen söyleyince... Benim de böyle bir hayalim vardı. Meyve bahçesi. Çocukken yaz mevsimlerini Balaton Gölü kıyısında geçirdiğimden olabilir. Başka komşu çocukları da oluyordu ve bahçede de meyve ağaçları vardı. Elma, armut, erik, ceviz, vişne. Çilek, ahududu ve frenküzümü de vardı. Domates ve biber fideleri. Günbegün, hepsinin olgunlaşmasını izlerdim. İnsanlar rahat ve dost canlısı görünüyordu. Her şey alışılmışın dışındaydı. Bu Kafka hikâyesini yazabilirsin aslında. Burada yaşayan insanları pekâlâ ilgilendirebilir."

Heyecanı benim keyfimi de yerine getirmişti. Kendimi öğleden önceleri meyve bahçesinde, öğleden sonraları da yazı masasının başında hayal etmeye çalıştım. Sonra aklıma bambaşka bir şey geldi.

"Porno izlemekten utanıyorsun. Halbuki tek başına ya da birlikte, iki yabancının, videoya çekildiklerini bilerek düzüşmesini izlemek ve bundan zevk almak, bir yazarın acılarını, arzularını ve korkularını ortaya döküp, konferanslarda ya da kitaplarda, hep birlikte bunların üzerine ağız şapırdatmamıza kıyasla pek bir şey sayılmaz," diye sızlandım. "Kültür genellikle birbirinin aynı olan şeyleri saklar ve en kişisel olanları ifşa eder. Herkes benzer şekilde düzüşür, ama çok kendine has biçimde acı çeker. Olabilecek en kişisel şey budur, acı çekmektir. Bunu ortaya dökmek ise, olabilecek en alçakça davranıştır. Edebiyat tarihçiliği, en sapkın meslektir... İnsanın son çamaşırhane fişini, sigorta poliçesini ve sahaftan aldığı son kitaptaki notlarını bile ortalığa saçıyorlar. Grafologlar, el yazısını analiz ediyorlar, hangi porno dergilere abone olduğuna bile bakı-

yorlar. İnsanın en derin travmalarını, en gizli duygularını ve düşüncelerini ortaya çıkarmak için kanıtlar arıyorlar. Böylece, bir insanın hayatını kendilerine mal etmeye çalışıyorlar. Esas sapkınlık ve pornografi budur işte…" O zamana kadar alçak tuttuğum sesimi yükseltmiştim.

Rachel dediklerimden etkilenmiş olarak dinliyor, bir yandan da birilerinin söylediklerimi anlamasından korkuyormuş gibi sağa-sola bakıyordu. Birbirlerine doğru eğilip kafa kafaya vermiş diğer insanlardan daha yüksek sesle konuşuyordum. Hatta elimi-kolumu bile sallıyordum.

"Hesap lütfen!" diyerek garsona bir el işareti yaptım.

Klimanın soğuttuğu kafeden çıkıp, akşamın erken saatlerinde sokakta olmak iyi gelmişti. Fark etmemiştim bile ama içeride üşümüştüm. Dışarıda da üşümeye devam ettiğimden deri ceketimi giydim.

"Ben burada da yabancı kalırım," dedim arabaya binerken. "Bu durum beni mutlu etmiyor, ayrıca üzerine ne bir ideoloji inşa ediyorum ne de herhangi bir çıkarımda bulunuyorum. Ancak, bunu tespit etmeden de geçemiyorum."

"Evet ama bu durumun Yahudilikle ya da İbranice bilmemenle bir alakası yok… Bunu sen de biliyorsun."

"Ya nedir?"

"Neden annenden ve babandan hiç bahsetmiyorsun?"

Omuzlarımı silktim.

"Onlarla ilişkilerin nasıldı?" diye sordu bana dönerek.

"Bana psikanaliz yapma!"

"Mesleğim bu."

"Çocukluğuma dair pek fazla anım yok. Zaten onlar da çocukluklarını anlatmazdı."

"Ne anlatabilirlerdi ki?"

"Duygularından bahsetmezlerdi. Babasız büyümenin nasıl olduğunu anlatmazlardı. Okuldan, işten ve sorumluluklardan başka hiçbir şeyden bahsetmezlerdi. Beni, sürekli olarak gelecekteki sınavlara hazırlamaya çalışıyorlardı. Hayattan asla bir neşe, bir macera vesilesi olarak bahsetmezdik. Pek bir şey hatırlamıyorum. Aklımda en çok endişeler, sorumluluklar ve cezalar kalmış. Bir de boşluk. Zamanla birbirimizle konuşmayı başardığımızda, biraz daha yakınlaştık gerçi."

"Babalarının olmadığını söyledin. Anneleri her iki ebeveynin de yerine çalışmış yani. Bu kalıbı görüp aynen devam ettirmişler. Hem anneye hem de babaya, hele hele tam bir aileye sahip olmanın ne demek olduğunu bilmiyorlarmış. Yoksunluk çekmenin nasıl bir duygu olduğunu anlatamamışlar, bu yüzden böyle davranmışlar senin hayatında. Bir çocuğun böyle bir ailede büyümesi zor bir şey. Yabancılığın ve dil konusunda söylediklerin buradan da kaynaklanıyor olabilir." Rachel avucunu yanağıma koydu. "Senin anadilin, yabancılığın dili."

Başımı geriye çektim.

"Başkası söz konusu olunca, kendi ailene olduğundan daha anlayışlısın," dedim, ama cevap vermesine fırsat kalmadan aklıma bir şey gelmişti: "Milli Kütüphane'ye bir göz atacak kadar zamanımız var mı?"

"Ne istiyorsun?" diyerek gülümsedi. "Kafka'nın elyazmalarını mı? Okuduğum kadarıyla orada sadece kopyaları varmış. Onlara da hemen ulaşmak mümkün değilmiş..." Saatine baktı.

"Sadece etrafa bir göz atmak istiyorum."

"Givat Ram kampüsünde açık raf sistemi yok. O sistem sadece Scopus Tepesi'nde var."

"Vaktimiz var mı?" diye sordum.

Başıyla onayladı.

Araç bilgisayarına gideceğimiz yeri yazdı. İbrani Üniversitesi'nin Scopus Tepesi'ndeki kampüsü, şehir merkezinin kuzeyinde yer alıyordu. Yol hep yokuş yukarıydı. Arabada giderken, Rachel psikoloji bölümündeki bir arkadaşını arayıp, adımı vermesini istedi. Böylece, sorunsuzca içeriye girebildik. Üniversitenin eski, dar pencereli binaları bir kaleyi andırıyordu. Scopus Tepesi, bu binalar inşa edilmeden önce bile stratejik bir noktaydı.

Rachel bana binaya kadar eşlik edip orada benden ayrıldı. Arkadaşının henüz binada olduğunu, ben kütüphaneye bakarken gidip onu ziyaret edeceğini söyledi. Geri geldiğinde bana mesaj atması konusunda anlaştık.

Nöbetçi kütüphaneci, beşinci katta görev yapan, yavaş hareket eden, iriyarı, gözlüklü bir delikanlıydı. Paçaları sökülmüş bir kot pantolon ve topukları aşınmış siyah bir sandalet giymişti. Modern Yahudi edebiyatı eserleri ile Kafka eserlerini nerede bulabileceğimi sorduğumda, beni Alman edebiyatı bölümüne yönlendirdi.

"Kafka kitaplarının yanında, diğer yazarlar da alfabetik olarak dizili," diye açıkladı. "İsrail edebiyatı da aynı şekilde alfabetik," diyerek, ufak bir krokide bana neyin nerede olduğunu gösterdi.

"İsrail edebiyatını değil, Yahudi diasporası edebiyatını arıyorum."

"Korkarım," dedi şaşkınlıkla "bu şekilde bir kataloglama yok."

"Pekiyi ya antolojiler?" diye ısrar ettim. "Makaleler, incelemeler?"

Birkaç saniye duraksadı.

"Sanırım bazı yazarlar için, ilgili dilin edebiyatında alfabetik olarak arama yapılabiliyor. Yazarların yanında, eserleriyle ilişkili olan ikincil metinler de yer alıyor."

"Ayrıca bir modern Yahudi edebiyatı bölümü yok mu?" Şaşkınlıkla sesimi yükseltmiştim, kütüphaneci de bunu kendisinden hesap soruyormuşum gibi algıladı.

"Kimi ya da neyi arıyorsunuz?" diye sordu şüpheyle. Daha sonra, kararsızlığımdan bıkmış olacak ki, özür dileyerek yanımdan ayrıldı.

İçime bir huzursuzluk çökmüştü ve rafların arasında yalnız kaldığımda, bu his daha da arttı.

İsrail edebiyatı bölümünde sadece İbranice kitaplar bulabildim. Bu kısımda, İsrailli yazarların eserlerinin İngilizce ya da Almanca çevirileri bile bulunmuyordu. Danışmaya geri gittim. Yan tarafta, el kitaplarının arasında, benim de okuduğum ya da en azından yazarlarının başka eserlerini okuduğum birkaç tane bilindik İngilizce kitap buldum. Fazla zamanım kalmamış olsa da, tek tük internetteki kitap satış sitelerinde de gördüğüm ve bazılarını sipariş ettiğim, beni ilgilendiren uzmanlık alanındaki kitapları Amerikan edebiyatı bölümünde bulacağıma inanıyordum.

Amerikan ve Avrupa edebiyatına ilişkin kaynakları inceleyip konu bazında gruplandırılmış hiçbir kaynağa rastlamayınca ve sadece raflara dağılmış birkaç tane bibliyografya bulunca karamsarlığa kapıldım. Aradığım şey burada da yoksa, neredeydi? Avrupa edebiyatı, modern Yahudi edebiyatını müstakil bir tema olarak kabul etmiyorsa ve modern Yahudi edebiyatının izini, burada, İsrail'de de süremiyorsam, o zaman geriye ne kalmıştı? Amerika mı?

Bu sırada cep telefonum titredi. Mesaj gelmişti. Rachel

aşağıda, çıkış kapısının orada beklediğini yazıyordu. Moralim bozulmuş olarak binadan çıktım.

"Aradığını bulabildin mi?" diye sordu.

Başımla onayladım. Olmayan şeyleri onunla paylaşmaya enerjim yoktu.

Arabanın motorunu çalıştırdı ve Tel Aviv'e doğru dönüş yoluna çıktık.

Eve vardığımızda akşam olmuştu ve bizi karşılayan da nemli bir sıcaktı. Rachel balık kızartıp salata hazırlar ve avokado dilimlerken, hoparlöre aldığı telefonunda cıvıldayan çocuklarıyla konuşuyordu. Sofrayı renkli peçetelerle süslemiş ve Barkan cinsi bir şişe beyaz şarap da hazırlamıştı.

Akşam yemeğinden önce duş aldı ve üstünü değiştirdi. Gündüz giydiği spor kot şortunun yerine, kadınlığını vurgulamak istercesine mini etek ve topuklu bir sandalet giymişti.

"Daha bir yere mi gideceğiz?" diye sordum şaşkınlıkla.

"Evde eğleniriz diye umuyordum," dedi.

Tüm bedenim ürperdi.

İki mum yaktığında, cuma akşamı mum yakmadığını anımsadım. Evliliği boyunca geleneklere uyması gerekmişti ve şimdi sırf canı öyle istediği için onları reddediyordu.

Balığın üzerinde çıtır çıtır lezzetli bir tabaka oluşmuş, salata da zeytinyağı ve taze limonla tatlandırılmıştı. Şarabın baharatlı kokusunun yanında, açık pencereden içeri dolan, sulanmış gür çimenlerin kokusu da duyulabiliyordu.

Şarabı ve mumları akşam yemeğinden sonra oturma odasına götürdük. Rachel CD'leri karıştırıp bir müzik koydu. Bir anda, oradan kaçma isteğine kapıldım. Tüm bunların çok fazla olduğunu, eninde sonunda büyüyü bozacak bir şeylerin olacağını hissediyordum.

"Ne oldu?" diye sordu Rachel, bana yaklaşıp elini uzatarak. Beni dansa kaldırmak istiyormuş gibiydi.

"Bunlar benim için çok fazla," dedim. Kelimeler ağzımdan güçlükle çıkıyordu.

Beni kendisine doğru çekti ve sarılmak istedi.

"İçerisiyle dışarısı arasındaki karşıtlık çok fazla..." Parmağımın ucuyla şakağıma dokundum ve sonra etrafı işaret ettim. "Her şey fazla iyi."

"İyi şeyleri hak ediyoruz," dedi katı bir ses tonuyla Rachel.

Beni kendisine doğru çekti. Müziğin ritmiyle hareket etmeye başladığımda, bedenimin ağırlığını hissettim. Bazen partilerde dans ettiğim olurda ama evde, birisiyle baş başayken hiç dans etmemiştim.

"Rahatla," diye fısıldadı ve eliyle gözlerimi kapadı. Islak dudaklarının, bir orada, bir burada yüzüme değdiğini hissediyordum. Başımı eğdi ve kendi alnını benimkine dayadı. Eliyle sırtımı, boynumu ve tekrar sırtımı okşadı, derken avucunu kalçalarıma doğru kaydırdı. Kendimi bıraktım; şaraptan, müzikten ve dokunuşundan sarhoş olmuştum. Yüzünü avuçlarımın arasına aldım ve onu öptüm. Önceki akşam olduğu gibi, beni tüm benliğimle içine almak istercesine dudaklarını açarak karşılık verdi. Onu kalçalarından tutarak kendime doğru çekerek kasıklarımı bedenine yapıştırdım.

O da ellerini bacaklarımın arasına kaydırdı.

"Dün dans ederken bunu yapmaya cesaret edememiştim," diye kıkırdadı.

Gözlerini açmadı ve şarkının sonuna kadar böyle dans ettik. Elimi sırtında ve kalçalarında gezdirdim. Kedi gibi, usul usul kur yapıyordu; başını boynuma gömüyor, bana sürtünüyor ve kalçalarını kıvırarak geri geri, yatak odasına doğru yürüyordu.

Otuz Sekizinci Bölüm

Kaç gündür buradayım? Kaç gün sonra dönmem gerek? İyi niyetli ancak endişeli bölüm başkanım, seyahatlerim yüzünden derslerimi erteleyip durmama ve akşam dersleri ya da biriktirip topluca ek ders yapmama daha ne kadar tahammül edecek? Aylardır süren bu arayışın sonu ne zaman gelecek? Ve Rachel'la bana ne olacak?

Sabaha karşı bu soruları düşünerek uyandım. İnce örtünün altında Rachel'ın tenine dokundum. Ona yaklaştım, sarıldım ve sonra o da kolunu bana sardı; bu beni rahatlatmıştı. Ama bir süre sonra ondan uzaklaşmam gerekti; sürekli hareket ettiğim için onu uyandırmak istemiyordum. Kısa bir süre sonra içim geçip de yeniden uyandığımda, yanımda yoktu.

Mutfak masasının üzerinde, işe gittiğini ve beni arayacağını yazdığı bir not buldum. Başım dönüyordu. Kahve makinesine bir kahve kapsülü taktım ve kaynar kahve akana dek bön bön bakarak bekledim.

Her şeyden vazgeçip buraya yerleşmek... Neden yapamayacaktım ki? Beni orada tutacak kimim veya neyim vardı?

Üniversitedeki görevim mi? Kitaplarım ya da düzensiz yayınlanan yazılarım mı? Yazılarımı yayınlayacak bir yer olduktan sonra, bunu yurt dışından da yapabilirdim. Arkadaşlarım mı? Yoksa dil mi? Orada yazdıklarımı, burada yazamaz mıydım? Yazılarımı sırf ilginçlik olsun diye vitrine koyan yine koyabilir ve yazılarımı okuyanlar yine okuyabilirdi. Kendi kaderini tahrip eden, geçmişiyle barışmayı beceremeyen, kendini ve tarihini asla bir sorumlu olarak değil, her zaman kurban gözüyle gören bir ülkenin çabaları, beni kızdırmaktan ziyade üzüyordu. Acılı hikâyeler arasında köprü kurmak ve entelektüel rolü oynamak beni yoruyordu. Uzun zamandır, gerçekten bir etkim olacağına ya da sesimi çıkarma sorumluluğum olduğuna inanmıyorum. Sesim sadece, susmaya artık katlanamadığımda çıkıyor. Politika ise çıkarlar doğrultusunda şekillenir. Tarihi, bir ilişkiler ağı olarak görüp kendileri için bir araç olarak kullanmayanlar, hiçbir yere ait değildir. Bu insanların kanaatleri, ancak kendileri gibi dışarıda kalanları ilgilendirir, çoğunluğun umurunda bile olmaz. Çoğunluğun düşüncesi, hatta kimliği, politik ideolojilere, kalıplara ya da kişisel çıkarlara göre şekillenir ve çoğunluk, hakikatin içinden sadece kendisini olumlayan olguları çekip alır. Dünyaya bu gözle bakmayanlarsa, hiçbir yere uymaz. Burada, İsrail'de de, kişinin nereye ait olduğunu anlaması ve kime hak vereceğini bilmesi hiç kolay değil.

Upuzun servilerle, çit boyunca dikilmiş mor lavantalarla ve yemyeşil biberiye çalılarıyla tartışıyormuşum ya da onlardan bir nasihat bekliyormuşum gibi dikiliyordum camın önünde.

Portakal suyu sıktım, ekmek kızartıp margarin sürdüm ve kahvemi yudumlamaya başladım. Lokmaları ağzıma tıktığımı fark ettiğimde yavaşlamaya, en azından son lokmaların keyfini çıkarmaya, tatları ve güneş ışığını hissetmeye ve de hiçbir

yere yetişmem gerekmeyişinin sefasını sürmeye çalıştım. Şafak vakti yaşadığım endişelere rağmen, içimdeki ses ne yapmam gerektiğini söyleyene dek hiçbir şey yapmayacağımı düşündüm. Avuçlarımın arasındaki fincanın sıcaklığını hissedebiliyordum. Kendimi, uzun vadece Rachel'ın yanında hayal etmeye çalıştım.

Ücretsiz izin alıp buraya gelerek çalışmaya başlayabilirdim. Birkaç ay boyunca her şey yolunda gidebilir, hatta belki çalışmaktan zevk bile alırdım. Hava değişikliğinin ve özel hayatımın düzene girmesinin de üzerimde olumlu etkileri olabilirdi. Belki de Rachel'ın yanında nihayet huzuru bulurdum ve hayatımdaki son kadın da o olurdu. Bundan neden tedirgin oluyordum? Hayatımda yeterince kadın olmadı diye mi? Yoksa onun son kadın olacağı düşüncesi bana ölümün yaklaştığını gösterdiği için mi? Peki, ya üniversiteyi bırakıp İsrail'e yerleşirsem ve bunun ebedi olacağı bilinciyle ilişkimiz yürümezse ne olacaktı?

İçime bir huzursuzluk yayılmıştı; çekindiğim şeyin ne olduğunu tam olarak tarif edemiyordum. Şimdiye dek kimseye bu kadar yaklaşmamıştım. Yirmi yıl önce birlikte otobüs yolculuğu yaptığımız, sunumlara katılıp akşam yemeklerinde yan yana oturduğumuz o üç haftalık dönem devam ediyordu sanki. Aslında mutlu olmam gerekirken, kaygılar peşimi bırakmıyor ve oradan kaçma isteği duyuyordum.

Somut olgulara tutunmaya çalışıyordum, çünkü bu, hiçbir açıklama bulamamaktan hâlâ daha iyiydi. Rachel'ın benim ekonomik desteğime ihtiyacı olmadığından günde sadece dört veya altı saat çalışsam bile, meyve bahçesindeki işe dayanamazsam ne olacaktı? Kırk yaşıma gelmişken, bir bilinmeze açılmak uğruna üniversitedeki işimi bırakmalı mıydım? Ra-

chel ve portakal ağaçları uğruna akademi bırakılır mıydı? Bir yerlerde İngilizce olarak Amerikan edebiyatı dersi verebilsem, belki.

Detaylara dalmış olsam da, düşündüklerimi yapmama engel olanın bunlar olmadığını biliyordum. Cevap vermem gereken soru, neden hayatımı İsrail'de, Rachel'la birlikte hayal edemiyor olduğumdu. Dil yüzünden mi? Yoksa yabancılık bilincim, vatanımı bulma isteğimden daha güçlü olduğundan mı? Okuma ve ders vermenin yanı sıra, yazmanın da hayatımın bir parçası haline gelmesinden ve yazı yazmanın ya da en azından benim yazı yazmamın, vatansızlık hissinden kaynaklanıyor olmasından mı? Yazıda dile getirdiğim ve hatta yazı sayesinde vücut bulan kimlik benim için, yabancılık ve yoksunluğun sonsuz dile getirilişine bağlanan tek vatan olduğundan mı? Vatan bulma umudunun yaşam tarzımla derinden çelişiyor olması mı; hatta vatanımı bulduğumda, ruhsal ihtiyacımı karşılayan, gündelik çabalarımın ve doyumumun daimi kaynağı olan, gerçek vatanım haline gelen o devinim gücünün yok olması tehdidiyle karşı karşıya olmam mı?

Bir köstebeğin, arzuladığı ışığa ulaşmak için yuvasından dışarıya doğru toprağı kazmasına benziyordu bu... Ataları nesiller önce yeraltına yerleştiğinden bu yana köstebek, yuvasında kendini az çok evinde hissettiğinden, ışığa çıkma şansı yakaladığında, organizmasının her bir sinîri karanlığa, dar tünellere ve nemli soğuğa alışmış olduğundan, toprağın üstündeki dünyada kendisini evinde hissedemeyecekti.

Yoksa tüm bunlar bir fanteziden mi ibaretti, az önce kızarmış ekmek konusunda yaptığımı mı yapmalıydım? Yavaşlamalı, içimdeki kaçma isteğine aldırmamalı ve kazanılan deneyimler sayesinde kaygılarımın azalmasını mı beklemeliydim?

Son lokmayı da ağzıma atıp banyoya yöneldim. Belki zihnim arınır diye soğuk suyla yıkandım ama rahatsız edici düşünceler peşimi bırakmıyordu. Üstümü giyip kahveyi almaya gittim ve elimde fincanla yeniden pencerenin önünde dikildim. En iyisinin, kendime bir gün izin verip, acele etmeden vakit geçirmek olacağını düşündüm. Ama böyle de yapsam elbette kendi düşüncelerimden kaçamayacaktım.

Ramat Gan'daki bu evin, iç mimari dergilerinin parlak sayfalarını andıran, yemyeşil ve mis kokulu bir bahçeye bakan mutfağında ne işim vardı? Derslerimi sürekli erteleyip sonra da ek ders yaparak, iyi bir gelir getirmese de son derece rahat olan işimi neden tehlikeye atıyordum? Neden yaşlı bir adamın, daha sonra benim takıntım haline gelen takıntısı yüzünden bütün Avrupa'yı dolaşmıştım? Bu arada kendime şu soruyu neden sormamıştım: Bu benim için neden bu kadar önemli? Bu aslında sadece bir hikâye konusu olabilir miydi? Tamás'ın da dediği gibi, kendimi bu işe kaptırmış olmamın tek sebebi, hikâyesini yazmak istemem olabilir miydi? Peki burada hikâyenin sonuna geldiysem ne yapacaktım? Sonuna gelmiş miydim gerçekten?

Her isteğime cevap veren, yanındayken sanki hep birlikteymişiz gibi hissettiğim, Yaratılış kitabında yazdığı gibi bana "yardımcı ve dengeleyici bir eş olan" Rachel'ın yanında neden huzur bulamıyordum? Yıllar sonra burada olduğuma neden sevinemiyordum? Orgazm sorunu yaşadığı için mi? Oysa her şeye rağmen onu doruğa ulaştırabilmiş olmam, beni ona daha da çok bağlıyordu. Sırf birisine açılabildiği ve sırrını paylaşabildiği için, artık o kadar da çaresiz değilmiş gibi görünüyordu. Yoksa üç gün sonra çocukları eve dönecek olduğu için miydi? Kendi çocuklarım olmadığına göre, bir ailenin parçası olabil-

diğime memnun olmam gerekmez miydi ama? Sürekli olarak ebeveynlere, kurallara ve diğer insanlara karşı sorumlu olmak acıklı bir durum olduğundan, gerçekten de bir ailem olmasını istemiyor muydum? Kafka'ya da bu yüzden tutunmuş olabilir miydim? Çocuk istemiyor olmamın sebebi, ebeveynlerimi ve geride bir resimleri bile kalmayan, tanımadığım akrabalarımı olduğu gibi, çocuğumu da bir vagona tıkmalarına tahammül edemeyecek olmam mıydı?

Köklerimin beni Avrupa'ya, hem de kalbimi kıran, kızgın olduğum, mesafeli ve güvensiz bir ilişki sürdürdüğüm o ülkeye bağladığını kabullenmeli miydim? Bu ikiliğin çözülemeyecek olmasını da mı kabullenmeliydim?

Dosdoğru imhadan kaçan bir mülteci olarak ya da imhaya ilişkin bir deneyime sahip olarak her şeyi geride bırakmak, kaçacak bir şeyin olmadığı bir duruma göre daha kolaydı. Macaristan'da pek çok insanın Yahudilerin ülkeden ayrılmasını istediği ve diğerlerinin de, Yahudiler kendilerini o denli yalnız hissetmesinler diye Yahudilerin yanında açık açık yer almaktan çekindiği doğruydu. Şiddetli bir tereddüt içindeydim: Diğerleri bizim çektiğimiz acıları çekmiyorken, kendimizi evimizde hissetmemiz mümkün olabilir miydi? Öneminin farkında olmama, belli bir çekim hissetmeme rağmen, İsrail'i çözüm olarak görmeyişimin başka bir sebebi vardı: Zaman bir film gibi geriye doğru aksa, toplama kamplarındaki ölüler canlansa, dumandan, külden, alevlerden ve gaz odalarından çıksalar, trenler ters istikamette hareket etse, doğmamış çocuklar dünyaya gelse, biz yetim ve öksüz torunlar atalarımızı tanıyabilsek ve hepimiz, onun öncesinde nerede yaşıyorsak, orada yaşamaya devam etsek, işte o zaman gerçekleşebilir tek ve gerçek eve dönüş. Yani, bugün huzur bulamadığımız o yerde.

Rachel'ın araması düşüncelerimi dağıttığında, soğumuş kahve fincanını sıkı sıkı tutuyordum. Öğlene doğru ısınan havanın, nemli rüzgârın hamleleriyle pencereden içeri girişini hissedebiliyordum. Hissettiğim her şeye, anlaşılmaz ve çileden çıkarıcı bir tezat oluşturuyordu bu.

Rachel, nasıl olduğumu ve ne yaptığımı soruyordu. Rahat olmasını, iyi olduğumu ve çok geçmeden şehri gezmeye çıkacağımı söyledim.

Bana, deniz kenarına uzak olmayan Neve Cedek'e gitmemi tavsiye etti. Ciddi bir ses tonuyla, Agnon ve Yosef Hayim Brenner'in de burada yaşadıklarını ve çalıştıklarını söyleyerek, şehrin deniz kenarındaki bölümünü benim için ilgi çekici kılmaya çalışıyordu. Burası, bir zamanların Yemen mahallesinin güney kısmında, 19. yüzyılın sonunda, geleceğin Tel Aviv'indeki ilk yapı kompleksinin doğduğu yerdi. İlk cesur insanlar tıklım tıkış Yafa'dan gelip buraya yerleşmişler, zamanla bu bölgeye demiryolu yapılmış ve yerleşimin gitgide genişlemesi sonucunda, burada yeni bir şehir kurulmasına karar verilmişti.

Rachel'ın canımın sıkılmaması için bana nereyi önereceğini araştırdığını tahmin edebiliyordum. Ayrıca Yafa'ya da gitmemi ve oradaki sanatçı mahallesine, hatta bitpazarına uğramamı salık veriyordu. Kaybolursam onu aramamı, hastaları geldiği zaman bile telefonunun sesinin açık olacağını söyledi. İhtiyacım olursa bana yolu tarif edeceğini söyledikten sonra da, oraya hangi otobüslerle gidebileceğimi anlattı.

Söylediği yere gittim: Nereye gitmem gerektiğini söylediği için minnettardım. Kendi başıma kalsam, yola çıkma konusunda zorlanırdım. Şimdiyse, verilen talimatları takip etmekten başka yapmam gereken bir şey yoktu.

Neve Cedek'in ufak araziler üzerine yeni yapılmış, yer yer

sarmaşıklarla bezeli bir-iki katlı binaları, sıvası dökülmüş ya da içinde yaşanamayacak kadar yıkık dökük köy evleri, yer yer sıvasız olan duvarların önündeki saksı bitkileri, palmiyeleri ve her dem yeşil bitkilerin arasından göze çarpan sarı balkıyan portakal ağaçları; birkaç sokak ötedeki, tamamen camdan yapılmış modern kulelere ve şehrin uğultulu trafiğine tam bir tezat oluşturuyordu. Yıkık dökük evlerle modern bir restorasyondan geçmiş diğer evlerin arasına, sanat galerileri ve kafeler açılmıştı. Lüks evlerin modern, yere kadar inen pencerelerinden ve perdelerinden içeri bakarak, mutfak ve oturma odalarını görmeye çalıştım. Bu evlerde yaşayanlar, bu saatlerde işyerlerinde, belki tam da ilerideki camdan kulelerde vakit geçiriyorlardı.

Neve Cedek'ten Yafa'ya ulaşmak yaklaşık yarım saatimi aldı. Dr. Şakşuka'nın önünden geçtim; öğle yemeği saati olduğundan içerisi tıklım tıklımdı. İskelelere tırmanan sarmaşık bitkiler vardı. Su buharıyla serinletilmiş yeşilliklerin altında, hava hissedilir derecede serinlemişti.

Sokaklar boyunca uzanan çarşıda kimsecikler yoktu. Cuma günleri pazar kurulduğunu, o zaman çok daha fazla tezgâh ve trafik olduğunu söylemişlerdi. Kalabalık olmaması işime gelmişti. Eski mobilyaların, Fransız rokoko tarzı oturma gruplarının, empire aynaların, *biedermeier* gümüşlüklerin, kılıçların ve bakır havanların, kap-kacağın ve kullanılamaz hale gelene kadar modifiye edilmiş eski silahların, Hint işi yatak örtülerinin, kilimlerin ve yastık kılıflarının, elişi küpelerin, *hamsa*ların ve burma bileziklerin arasında rahat rahat dolanıyordum.

Hasır bir koltukta oturan ve kilitler, anahtarlar, teller, kapı kolları ve türlü metal eşyalar satan iriyarı, kır saçlı, kirli sakallı bir Doğu Yahudisinin dükkânının önünde durdum. Başında

bir Buhara kippası vardı ve zor nefes alıyordu. Kimse alışveriş yapmıyordu ve birilerinin dükkâna bakmasına sevinmişti. Sattığı mallara bakarak elime öylesine bir kilit alıp havaya kaldırdım. Yaşlı adam hiç istifini bozmadan bana bakıyordu. Canım bu adama takılıp onu neşelendirmek istemişti. Kilidin içindeki anahtarı çıkarıp avucuma sakladım. Örülmüş ince çelik telleri alıp kaldırdım ve soran gözlerle adama baktım. İtiraz etmiyor, sadece merakla bana bakıyordu. Telin ucunu kıvırıp kilide soktum. O incelikli hareketleri hâlâ hatırlıyordum. Şansıma, çok uğraşmadan kilidi açmayı başardım. Yaşlı adamın kaşları havaya kalktı. Önce bana, sonra da tezgâhtaki yığılı kilitlere baktı. Gördüğü şeye inanamamıştı sanki ve bu sefer beni bizzat sınavdan geçirmek istiyormuşçasına, kilitlerden bir tanesini bastonuyla bana doğru itti.

Açtığım kilidi tezgâha geri koydum ve elime diğer kilidi aldım. Anahtarı çıkardım. Bakmak için deliği gözümün hizasına getirsem de, mekanizmadan pek bir şey görünmüyordu. Teli deliğe soktum. Yaşlı adamın dikkatle izlemesi yüzünden kendime güvenimi yitirmiş ve heyecanlanmıştım. Yine de biraz uğraştıktan sonra kilit tık diye açıldı.

Yaşlı adam, takdir ederek dudaklarını büktü; hatta başıyla da onayladı. İbranice, anlamadığım bir şeyler söyledi. Kollarımı iki yana açtım. Ucu kıvrık olan tel elimde sallanıyordu. Teli gösterdi ve ben de tezgâha geri koydum. Bastonunu uzattı, becerikli bir hareketle teli bastonun ucuna taktı ve bana doğru uzattı. Tel, gözümün önünde sallanıp duruyordu. Tele ihtiyacım olmadığını göstermek için başımı sallasam da, adam başıyla teli almamı işaret ediyordu. İtiraz etmeye çalıştığımda, boş elini göğsüne koyarak, saygısının bir göstergesi olarak teli almamı istedi.

Çarşıdan çıkarken, koluma yapışıp bana İran halısı satmak isteyen bir satıcıdan kurtulmam gerekti. Elimi cebime attığımda, telimin orada olduğunu hissetmek beni rahatlatmıştı; satıcı ısrar ederken teli cebimden çekip almış alabileceğini düşünmüştüm. Metalin serinliğini yeniden parmaklarımın arasında hissettiğimdeyse, sabah düşündüğüm şeyin gerçekleşmiş olduğunu da hissettim.

Otuz Dokuzuncu Bölüm

Deniz kenarında kuzeye doğru dolaştım ve geç öğle yemeği olarak falafel yedim. Gezi yolunda yürümek hoşuma gitmişti, hem tek başına deniz manzarasını izlemek de iyi geliyordu. Birlikte geçirdiğimiz iki yoğun günün ardından, her ne kadar Rachel'la son derece rahat ve samimi bir şekilde vakit geçirmiş olsak da, kendimi kaybettiğimi ve kendi düşüncelerime odaklanamadığımı hissediyordum.

Deniz manzarası beni rahatlatmıştı. O an, Rachel'la ıssız bir adaya yerleşmem gerekse nasıl olabileceğini düşündüm. Sonra da neden kendimi ikilemlerle yorup durduğumu sorguladım.

İçecek büfesinin güneşliğinin altında dikilen bikini üstü ve şort giymiş kızlara, Ramat Gan'a hangi otobüsle gidebileceğimi sordum. Birbirlerinin sözünü keserek, heyecanlı el kol hareketleriyle, ne tarafa gitmem gerektiğini kendi aralarında İbranice tartıştılar. Sonunda bir yol tarif ettiklerinde, Amerikalı olup olmadığımı sordular, bundan ben de memnun olmuştum; sadece telaffuzumdan değil, kıyafetimden de Doğu Avrupalı olduğum anlaşılmıyordu.

Telefon çaldığında, otobüs durağında bekliyordum. Arayan Rachel'dı.

"Misafirliğe gitmeye var mısın? İş arkadaşlarımdan birisi barbekü yapıyor. Söylemeyi unutmuşum sana... Son günler biraz yoğun geçti de."

"Gruba yabancı kalmaz mıyım?"

"Sen nerede yabancı değilsin ki?"

Rachel espri yapıyordu. Biraz bozulsam da, aklım başıma geldi. Neden gitmeyecektim ki?

Öğleden sonra, trafiğin yoğun olduğu bir saat olduğundan, otobüsün içi sıkış tıkıştı. Klima içeriyi soğutsa da, yolcuların daha sık olduğu noktalarda vücutların yakınlığı yüzünden havaya sıcak buharlar yükseliyordu. Güvenlik duvarı yapıldığından beri teröristlerin ülkeye pek sızamadığını bildiğim halde, sürekli insanların yüzlerine bakıyor, yüz hatlarından, hangi yolcunun vücuduna sarılı bombanın pimini tek bir hareketle çekerek otobüsü havaya uçurabileceğini tespit etmeye çalışıyordum.

Yüksek sesle çene çalan gençlerin keyfi yerindeydi ve kendilerinden başka hiçbir şeyle ilgilenmiyorlardı. Yaşlıların yüzünde gördüğüm yorgunluk ve duygusuzluğu ise, sadece kadercilikle üstesinden gelinebilecek olan tehlike algısına bağladım. Güçlükle kıpırdayabiliyor olsam da, oradan kaçmak istiyordum. Bir süre kendimi teskin etmeye çalıştım, ama yine de bir sonraki durakta otobüsten inmek zorunda kaldım. Dışarısı sıcaktı; güneş ışığı ve huzur vardı. Derin derin nefes aldım ve uzaklaşan otobüsle birlikte, ansızın beni ele geçiren panik de azaldı. Durakta duruyor ve güneşin ışıklarının altında titriyordum.

Tehdit altında olmaya alışmak herhalde mümkündür.

Özellikle de, alışmaktan başka çaresi olmayanlar için. Bense düzenli olarak burnumdan nefes alıp verdim ve tam o sırada gelen otobüse somurtkan bir ifadeyle bindim. Şansım vardı ki, bu otobüs bir önceki kadar dolu değildi; oturacak bir yer bile buldum. Önümde, beyaz gömlekli, siyah keten kippalı, sakallı bir adam oturuyordu ve elinde de açık duran bir Talmud vardı. Benimle birlikte otobüse binen yaşlı, takım elbiseli ortodoks gidip adamın yanında durdu. Belirgin biçimde adamın elindeki kitaba bakıyordu; diğeri bunu fark ettiğinde, ayaktaki yaşlı ortodoks kitaptaki bir yeri gösterdi. Beyaz gömlekli pek şaşırmadı ve eski bir tartışmalarını devam ettirir gibi bir edayla cevap verdi. Diğeri daha iyi görebilsin diye kitabı havaya kaldırdı ve birlikte okumaya devam ettiler.

Rachel beni kliniğe en yakın otobüs durağından aldı. Nöbetleri yüzünden partiyi hafta içi bir güne koymak zorunda kalmışlardı; hepsinin boş olduğu başka bir gün de bulamamışlardı. Bir şişe şarap ve bir buket çiçek almak için bir süre durduk, sonra da süpermarketten fazla uzaklaşmadan park ettik.

Yüksek binaların arasında kalan daha alçak bir binanın terasına çıkmamız gerekiyordu. Rachel, yanında misafiriyle geleceğini söylemiş olmalı ki, benim de orada olmama kimse şaşırmadı.

Ev sahibimiz, Rachel'ın, Amerika'da burslu olarak geçirdiği dönemden sonra evine dönen, iriyarı, dik saçlı bir meslektaşıydı. Aşınmış bir kot pantolon, beyaz bir tişört giymişti ve dantel kippa takıyordu. Bizden biraz genç olmalıydı. Diğerleri de, hatta daha yaşlı olanlar bile, rahat giyinmişlerdi. Terasta yaklaşık bir düzine kadar misafir vardı. Odun kömürü yanan iki adet taşınabilir mangalın üzerinde, zeytinyağı ve baharatlarla marine edilmiş balık ve tavuk pişiriyorlardı. Buz dolu bir

kovanın içerisinde şarap şişeleri, kutu biralar ve meşrubatlar duruyordu. Erkekler, ellerinde şarap kadehleri veya biralarla mangalların etrafında toplanmış, balıkları ve etleri çevirip duran ev sahibini ve bir arkadaşını uzman bakışlarıyla izliyorlardı. Kadınlar da terasa salata kâseleri taşıyor ve sofra kuruyorlardı.

Rachel'ı sevinçle karşılamış, benimle de el sıkışmışlardı. Ev sahibimizin adı Eli'ydi ve kendisinden oldukça kısa boylu ve balıketi bir kadın olan karısının adı da Alma'ydı. Adam epey koyu tenliydi; ailesinin doğudan ya da Afrika'dan gelmiş olabileceğini düşündüğümde önyargılı olduğumu hissettim. Tanışma faslından sonra, Rachel'la İbranice bir şeyler konuştular. Rachel beni, karşılarındaki adamı merakla tarttıkları belli olan kadınlarla da tanıştırdı. İbranice bilip bilmediğimi, ne iş yaptığımı sordular. Birkaç cümle boyunca konsantre olmayı başardıktan sonra, üzülerek başımı salladım ve konuşmaya İngilizce devam ettim.

Ben konuşurken, kadınlardan birinin Rachel'a bakarak başıyla bir onaylama işareti yaptığını ve Rachel'ın kızardığını gördüm. Biraz havaya girmemin yanı sıra, Rachel'ı mutlu edebildiğime de memnun olmuştum. Yine de, üstüme bir melankoli çökmüştü ve bundan kurtulmaya çabalıyordum. Bir bardak viski içmek istediysem de hiçbir yerde viski görmüyordum. Ben de bir kadeh şarap istedim.

Rachel yanıma geldi ve fısıldayarak şöyle dedi:

"İbranice bildiğini bana söylememiştin..."

Kafamı salladım. O birkaç cümle benim için de sürpriz olmuştu.

Camdan tabaklardaki pişmiş etleri ve balık dilimlerini uzun masaya taşıdık. Misafirler bir yandan yemek yerken, bir yandan da İbranice sohbet ediyorlardı. Yemeği övüyor, yüksek

sesle gülüşüyor, ses tonlarından anladığım kadarıyla da birbirleriyle şakalaşıyorlardı. Ev sahibinin karısı, adama, İngilizce konuşmasını söyledi. Diğerleri de, dikkatsizliklerini telafi etmek istercesine İngilizce konuşmaya başladılar ve Macaristan, Yahudiler, antisemitizm, İsrail karşıtlığı gibi konularda sorular sordular. İfadem alınıyormuş gibi zoraki cevaplar veriyordum. Ses tonlarından, endişe duymak ya da kınamaktan ziyade, meraklı olduklarını sezmiş olsam da, kendimi sadece potansiyel bir kurban gibi değil, aynı zamanda salt orada yaşıyor olmam nedeniyle mevcut durumun sorumlusu gibi de hissediyordum.

Tel çerçeveli gözlükleri olan, ince, kıvırcık saçlı bir adam konuşmaya katıldı:

"Sanki bizim kirli çamaşırlarımız yok da..."

"Neyi kastediyorsun Yosi?" diye sordu masanın öbür ucunda oturan ev sahibi.

"Aman Eli! Sanki biz hiç ayrımcılık yapmıyor muyuz? Arap mahallelerinin gelişim konusunda eşit şansları mı var? Arapların kamu sektöründeki şansları eşit mi? İSK'de[1] çalışabiliyorlar mı?"

"Bunu nasıl antisemitizmle karşılaştırabilirsin ki Yosi?" diye sordu karşımda oturan şişmanca kadın.

"Ben bir karşılaştırma yapmıyorum. Sadece, bizim de masum olmadığımızın altını çiziyorum," diyerek gözlüğünü düzeltti Yosi.

"Ama ordunun Araplara iş vermesi gerektiği konusunda ciddi olamazsın..." diyerek başını kaşıdı ev sahibi. "Oldu olacak Şabak[2] da iş versin."

Misafirlerin çoğu güldü.

---

[1] Ordu: İsrail Savunma Kuvvetleri'nin kısaltması. (ç.n.)

[2] İsrail İç Güvenlik Teşkilatı. (ç.n.)

"Onlar da vatandaş mı, değil mi?" diye sordu Yosi. "Haklarımız aynı mı, değil mi? İsrail için savaşabilirler mi, savaşamazlar mı?"

Yanında oturan karısı "Boş ver Yosi!" diyerek elini adamın koluna koydu.

"Ben sadece şunu demek istiyorum, Miri, eğer antisemitizme kızıyorsak, buna da kızmalıyız."

"Yosi, yeter!" diyerek araya girdi, grubun en yaşlı olanı, ince uzun, kır saçlı bir adam. "Sen hep aynı noktaya varıyorsun. Bunun antisemitizmle ilgisi yok. Haklısın, mükemmel değiliz. Şehir geliştirme konusunda da haklısın; Arapların çıkarlarına daha çok önem verebilirler. Ama Arapların orduda ya da iç güvenlikte görev yapması konusunda ciddi olamazsın! Birçok kişi Hamas'ı destekliyor ve Hamas'ın hesaplarına para gönderiyor. Bunu anlamak için likudnyik[3] olmana bile gerek yok. İnsan haklarının ölçütünün bu olduğundan emin misin? Bir sonraki adımın bu olması gerektiğini gerçekten düşünüyor musun?"

"Hayır, bir sonraki adımın buradan çıkıp gitmemiz olduğunu düşünüyorum," dedi Yosi. "Bu bölgeyi onlara geri vermeliyiz!" Bunu söylerken ciddi olsa da, söyledikleriyle herkesi kışkırttığını bildiğinden, bir yandan da gülümsüyordu.

"Evet evet, belki de Avrupa'ya dönmeliyiz," dedi yaşlı adam, başını iki yana salladı ve parmağıyla şakaklarına tık tık vurdu. "Kollarını açmış bizi bekliyorlardır, değil mi? Tıpkı İran'daki gibi," diyerek Yosi'ye döndü. "Atom mühendislerimizi seve seve kabul edeceklerdir."

"Bu konuyu kapatsanız olmaz mı?" diye sordu, daha önce

[3]Likud: İsrail'in sağcı partisi. Likudnyik: Bu partiyi destekleyenler. (ç.n.)

konuşmaya katılmayan bir kadın histerik bir biçimde sesini yükselterek.

"Belki bir gün, Budapeşte'de kapını çalıp, sığınma isteriz," diyerek bana baktı Yosi; gülümsemesinde kanımı donduran bir şeyler vardı. "Yani, burada yaşanacakların sonunda sağ kalanlar."

Herkes galeyana gelmiş ve hararetli el kol hareketleri eşliğinde İbranice tartışmaya başlamıştı. Yosi'nin felaket hikâyesine, görebildiğim kadarıyla herkes karşı çıkıyordu. Rachel kulağıma eğilerek, Yosi'nin *Haaretz*'de gazeteci olduğunu, karısının hastanede çalıştığını ve ne zaman bir araya gelseler bu senaryonun yaşandığını anlattı.

Bu sırada ev sahibimizin cep telefonu çaldı. İbranice konuştuğundan, söylediklerini anlamadım. Saatine baktı ve birkaç şey daha söyledikten sonra telefonu kapattı.

"Arayan Sami'ydi," diyerek bize doğru baktı. Bunu ben bile anladım.

"Onu da mı davet ettiniz?" diye sordu Rachel şaşkınlıkla.

Eli karısına baktı. Kadın İbranice özür diliyordu. Tercüme etmesi için Rachel'ı dürtükledim. Önce asabi bir şekilde elimi tuttu ve Eli döner merdivenden aşağıya inmeye başladığında, elimi bırakarak eski kocasının birazdan burada olacağını söyledi.

"Alma, kendisinin bir suçu olmadığını söyledi. Sami'nin e-posta listesinde olmadığını sanıyormuş."

"Sakin ol!" dedi Eli geri döndüğünde. "Hepimiz yetişkin insanlarız," diye ekledi İngilizce.

"Sami de mi?" diye sordu Rachel İbranice. Rahatsız olduğu belli oluyordu.

"Başka bir yere oturayım mı?" diye sordum. "Faydası olur mu?"

"Neden başka yere oturacaksın ki? Birlikte değil miyiz? Kiminle birlikte olduğun ortaya çıkmayacak mı sanıyorsun?" diyerek sinirli sinirli gülmeye başladı.

"Ben onunla konuşurum," dedi Eli İngilizce.

"Ona bir şey söylemenize gerek yok ki," dedi kır saçlı adam. "Sofraya oturur, sohbet ederiz, bir şeyler yer...

"Ya da daha ziyade bir şeyler içer..." Alma bir an iç çekerken, topluluğun üzerine bir sessizlik çöktü.

Terasın kapısında, iriyarı ve geniş omuzlu olmasına karşın, yine de ince görünen bir adam belirdi. Kalçası ve bacakları incelmiş gibi duruyordu. Ortadan ayırdığı parlak siyah saçlarını geriye doğru taramıştı. Beyaz bir gömlek ve kot pantolon giymiş, gömleğinin bir kenarı pantolonundan çıkmıştı. Gömleğinin açık duran düğmelerinden göğüs kılları görünüyordu.

"Şalom, Sami!" diyerek hep bir ağızdan adamı selamladılar.

Derinden gelen sesiyle İbranice "İyi akşamlar!" diye karşılık verdi. Gözlerini yavaşça topluluğun üzerinde gezdirdi. Rachel'ı fark ettiğinde yüz hatları sertleşse de, başıyla selam verdi.

"*Ne iyi, ne güzeldir, birlik içinde kardeşçe yaşamak...*" diye acılı bir kinayeyle, Mezmurlar'dan bir alıntı yaptı. Alıntıyı ben de anlamıştım.

Sami'ye bir sandalye çekip yemek ikram ettiler. O da arabasının anahtarlarını masaya atıp oturdu.

"İçecek bir şey ister misin?" diye sordu Eli.

Alma hemen Eli'yi "Arabayla gelmiş ama," diye uyardı. Bunu söylerken gözleri parlıyordu. Eli, özür dileyerek elini kaldırdı.

Sami, suratını ekşitti.

"Bir bira," dedi ve anlamadığım bir şeyler daha söyledi. Eli,

buzların erimekte olduğu kovadan bir kutu Makkabi çıkarıp ona doğru attı.

Sami, birbirlerine yanaşıp sofrada kendisine yer açan yanındaki misafirlerle sohbete başladı.

Rachel'ı dürtükledim. Bana bakmadan fısıldadı:

"Fazla kalmayacağını söyledi."

"Çocuklar böyle zamanlarda kimin yanında kalıyor?" diye sordum.

"Sami'nin ailesiyle. En azından öyle olduğunu umuyorum. İçki içip o halde araba sürdüğünü düşünmek bile fena. Çocuklarla olduğu zaman içmeyeceğine söz vermişti."

Rachel fısıldarken, Sami'nin bize baktığını görmüştüm.

"Şalom, dostum!" diyerek, bira kutusunu havaya kaldırdı.

"Şalom," diye cevapladım. Alma'yla fısıldaştıklarını fark etmiştim. Benim kim olduğumu sorduğunu tahmin ediyordum. Tekrar bana baktı. Gerilmiştim.

"Sen de mi Macaristan'dan geldin?" diye sordu İngilizceye dönerek. Yavaş konuşuyordu.

Başımla onayladım. Rachel masanın altından dizini dizime bastırdı.

O an kendimi Sami'nin yerine koydum. Kötü bir his olmalıydı. Ben de kendimi kötü hissediyordum. Ama onun, kendisini benim yerime koymayacağından emindim. Kendi kendimi anlamak zorundaydım.

Diğer konuklar gergin bir şekilde bizi dinliyorlardı. Sami bir Rachel'a bir bana bakıyordu.

"Hızlısın Rachel!" dedi, kötü sonu belli edercesine. Yine İbranice konuşuyor, bir yandan da gülümsüyordu.

Rachel İbranice "Biz ayrılalı bir seneyi geçti Sami!" diye patladı. Yüzünde bu nahoş durumdan utandığını gösteren bir ifade vardı.

Sami bira kutusunu ağzına götürdü ve giderilemez susuzluğunu dindirmeye çalışırcasına, kocaman yudumlarla içmeye başladı. Boşalınca da kutuyu eliyle sıkarak ezdi. Diğerleri sessizce izliyordu; yüzlerinde korku ve acıma ifadeleri birbirine karışmıştı.

"Ne kadar kalacaksın?" diye sordu Sami İngilizce.

Sakin kalmak için kendimi zorladım. Ortam kalabalık olduğundan, rezalet çıkaramayacağını düşünüyordum.

"Henüz bilmiyorum," diye cevapladım. Kendime yavaşça bir kadeh şarap koydum ve bir yudum aldım.

"Sana iyi davranıyor mu?" Bu sefer Rachel'a soruyordu.

Alma çaresizce kocasına baktı ve ses çıkarmadan, sadece ağzını oynatarak, bir şeyler yapması gerektiğini, yoksa olay çıkacağını söyledi.

"Sami," diyerek adamın kolunu tuttu Eli. "Yeter."

"Neden?" Sami kolunu çekti. "Karıma iyi davranıp davranmadığını sormaya hakkım var sanırım?"

"Eski karına," dedi Eli düzelterek. Diğerleri de neler oluyor, ne zaman müdahale etmeleri gerekecek diye gergin bir şekilde bekliyorlardı. Rachel'ın titrediğini hissediyordum. Kadehi elimden bıraktım ve masanın altında dizini tuttum. Sami yeniden konuşmaya başladı.

"Rachel, sana iyi davranıp davranmadığını sordum?"

"Evet Sami, iyi davranıyor," dedi Rachel sessizce.

"İyi bir kadındır," dedi Sami gruba dönerek, "gerçi garip huyları da vardır."

"Sami!" Rachel titrek bir sesle onu uyardı. "Sarhoşsun ve daha sonra söylediklerine pişman olacaksın."

Sami sustu, bize baktı ve yavaşça ayağa kalktı. Kaslarımın gerildiğini hissettim.

"Gerçekten de yeter," dedi Sami.

Ne olur ne olmaz diye ayağa kalkan ve onun ayrılmasını bekleyen ev sahibiyle el sıkıştı. Sonra masanın etrafında oturanlara abartılı bir tavırla göz kırptı ve bana baktığında, sağ elinin işaretparmağını tabanca gibi yaparak üzerime doğrulttu. Bir şeyler daha söylemesini bekledim ama sadece eliyle selam verdi ve terasın demir kapısına yöneldi. Duvara dayanarak döner merdivenden aşağıya doğru gözden kaybolurken, birkaç saniye boyunca sessizlik içerisinde öylece oturduk.

Kadınlar tabakları toplarken, sofrada kalanlar onlara yardım etti. Eli geri gelip de herkes Sami'nin dışarıda olduğunu öğrenip rahatladığında, hava yeniden samimileşmeye başladı. Topluluk hareketlendi, bazıları yer değiştirdi ve ayakta ya da oturarak sohbet etmeye başladılar. Rachel sinirli bir şekilde elini çantasına attı ve cep telefonunu çıkararak masadan uzaklaştı; telefonda donuk bir sesle İbranice konuşuyordu.

"Kesin kayınvalidesini arıyor," diyerek yanıma dikildi Alma. "Çocuklar nedeniyle. Düzgün insanlar. Çocuklara iyi bakıyorlar. Sami tek başına onlara bakmayı beceremez ama onlardan uzak kalmayı da başaramıyor." İç çekti ve yanımdan uzaklaştı.

Derken Yosi gelip yanıma oturdu. Çıkardığı tartışmaya rağmen gayet neşeli görünüyordu. Haki bir keten pantolon ve lacivert gömlekle, bej rengi bir mokasen giymişti. Diğerleri sandalet giyiyordu.

"Burada herkes gergin. Burası böyle bir ülke. Ne zamana kadar tek parça kalacağı belli değil. Eninde sonunda iki Filistin devletiyle iki Yahudi devleti kurulur da," diyerek iki parmağını havaya kaldırdı, "her biri kendininkine karşı savaşırsa, buna da şaşmam. Filistinlilerin burada olması bizim şansımız.

Onlar olmasa çoktan birbirimizin gözünü oymuştuk." Gülüyordu. "Senin yazar olduğunu ve Kafka meselesini kovaladığını söylediler. Biz de bu konuyu merak ediyoruz. Ama yaşlı kadına takılıp duruyoruz; eve kimseleri sokmuyor... Gazetenin sahibi bu davayla ilişkili olmasa daha ısrarcı olabilirdik ama bu durumda dikkat etmemiz gerekiyor."

"Ne demek istiyorsun?" diye sordum heyecanla.

"Alman Arşivi, sırf Schocken ailesi söz konusu olduğu için, çıkar çatışmasını bahane ederek, bizim temsilcimizin mahkemeden çıkarılmasını istiyor. Kapalı celse istiyorlar. Yok öyle şey! Görünürlük onları geriyor. Brod'un günlüğünde Schocken ailesine ilişkin bilgiler olabileceğine dair saçma sapan bir gerekçeleri var, bu yüzden günlüğü istiyorlar. Bu neyi ispatlıyor? Bundan daha iyi bir gerekçe sunamayacaklarını. Brod'un sekreteri Ester Hoffe'nin Marbach arşiviyle neredeyse anlaştığını, ancak bunu başaramadan öldüğünü söylüyorlar. Ester Hoffe, Brod'un ölümünden sonra Marbach'ın ciddi kanıtlarını kabul edene dek kırk yıl boyunca tereddüt etmişti." Yosi, paradan bahsettiğini vurgulamak maksadıyla parmaklarını ovuşturdu. "Brod, vasiyetinde bu mirasın korunacağını hayal edebildiği birçok kütüphane sıralamıştı. İlk sırada İsrail kütüphaneleri vardı ve yurtdışındakiler son sıralarda yer alıyordu. Amacı, mirasın yurtdışına çıkmasını sağlamak değil, güvende olmasını sağlamaktı. Elyazmalarını Zürih'e kendisi götürdüğünde durum tamamen farklıydı. Burada ne olacağını, ülkenin ayakta kalıp kalmayacağını bilmek mümkün değildi. Şu an ise tam tersi; sorun şu ki fazla güçlüyüz. Gerçi ülkenin ayakta kalıp kalmayacağı hâlâ bir muamma," dedi boş ver gibisinden bir el hareketi yaparak.

Masaya bakındı ve bir şişe şarabı havaya kaldırdı. Başımla

onaylayınca benim kadehime de şarap doldurdu ve anlatmaya devam etti:

"Almanlar başvuru belgelerinde, Brod'un takım elbise ve şapka giydiğini, Avrupai görüntüsü nedeniyle İsrail toplumundakilerden farklı göründüğünü yazıyorlar... Brod'un İsrail'de bir nevi yabancı olduğunu, bu nedenle de mirasın kendilerine ait olduğunu söylüyorlar. Bunu diyenlerin atalarıysa, yabancı saydıkları için Brod'u Avrupa'dan sürmüş olanlar! Bunları okuduğumda gözlerime inanamamıştım. O zamanlar, Tel Aviv'in yarısı, yani buraya iltica eden Avrupalıların tamamı böyle giyiniyordu. Sadece solcu gençler yakası yukarıya kıvrılmış gömlekler giyiyordu. Buna ne diyeceksin?" Kadehindeki şarabı biraz çalkaladıktan sonra kokladı.

"Aptalca argümanlar."

"Utanç verici argümanlar. Mirasın yerinin sadece burası olduğunu düşünmüyor olsam da, bu argümanlar utanç verici. Almanların Kafka'nın kız kardeşlerini öldürdüğü, dolayısıyla da elyazmalarını istemeye haklarının olmadığı düşüncesini dinlemekten de hoşlanmıyorum... Ama Brod elyazmalarını buraya getirmese, Naziler onları da yakacaktı. Dora'ya yazdığı mektupların hâlâ ortaya çıkmadığını biliyoruz. Marbach'takiler, Brod'un yaşadığı dönemde İsrail Milli Kütüphanesi olmadığından, kütüphanenin miras konusunda hak iddia edemeyeceğini söylemeye bile hazır. Bu nasıl bir saçmalıktır? Bu kurum, değişik isimler altında, yüz yılı aşkın bir süredir faaliyet gösteriyor. 'Milli Kütüphane bir anda nereden çıktı?' diye soracak yüzü kendilerinde nasıl buluyorlar!"

Kafasını iki yana salladı, şaraptan bir yudum aldı ve yeniden konuşmaya başladı:

"Avrupa kültürü, aristokrat, akademik, felsefi bir kültür.

Kafka'nın ortaya çıkışını, bu kültürün sağladığı zannediliyor. Edebiyatımızın büyük kısmı, toplumu tasvir etmekten ibaret kaldığı için bizim kültürümüzün daha az gelişmiş olduğunu düşünüyorlar. Elbette bu arada bizde de postmodernizm her şeyi ele geçirmiş durumda. Milliyetçiliğe benim de karnım tok. Ama sürekli olarak toplumsal problemlerimiz varken ve tarih bizi ezerken, nasıl olacak da edebiyat başka konulara eğilecek? Sırf bu yüzden bile barışın zararı olmaz. Aslına bakarsan, benim umurumda değil; elyazmalarını alsınlar götürsünler. Ama böyle sudan gerekçelerle değil! Elyazmaları Yahudi kültürüyle pek çok yönden bağlantılı ve Kafka bu ülkeyi görse mutlu olurdu. Tüm sorunlara rağmen, yine de mutlu olurdu. Benden çok daha mutlu olabileceğine eminim..." Güldü. "Bilirsin, Almanların gerekçelerinin ardında yatan şey şu: 'Size borcumuzu ödedik, bir ülkeniz oldu ama Kafka'yla bir alakanız yok ve onu anlamanız da mümkün değil. Ellerinizi üzerinden çekin.' Tam bir kültürel üstünlük konsepti. Ve ödeme de yapıyorlar, az da değil hani, sanki Kafka sadece bir alışveriş nesnesi olabilirmiş gibi. Ya da sanki, Nazizm'in tek alternatifi, kimlik kaybı ve vatansızlık olmalıymış gibi. Almanların..." Kafasını iki yana salladı. "Kafka'ya, kendi kimliklerini kurabilmek için ihtiyaçları var; bir lokma ekmek gibi."

Sustu ve kadehini bana doğru eğerek sordu:

"Sence miras kimde kalmalı?"

Henüz kimse sormamışken bu soru zihnimde öylece dönüp duruyor, cevabını bir türlü bulamıyordum. Şimdi soru bana yöneltildiğindeyse, düşüncelerimi toparlamam gerekiyordu.

"Burada olanın, sanırım burada kalması gerekir. Başka yerde olanın ise orada. Bu gayet anlamlı olur. Öte yandan,

Almanların kendi kimliklerini Kafka'da aramaları, başka bir şeyde aramalarından çok daha iyidir."

"Peki miras Hoffelerin evinde ne kadar kalabilir? Ne varsa sürekli olarak birilerine miras kalacak. Ya da her parçayı tek tek satacaklar. Asla arşive girmeyecek ve mirasta nelerin olduğu asla bilinmeyecek." Kafasını iki yana salladı Yosi.

Bu sırada Rachel yine yanıma oturdu. Ona döndüm. Yosi de kalktı ve karısını aramaya koyuldu.

"Her şey yolunda mı?" diye sordum.

"Öyle dersem abartmış olurum. Ama çocukları ona vermeyecekler. En azından bu haldeyken. Çocuklara tek başına bakamayacağını kendisi de biliyor. Zamanında, bir hafta onda, bir hafta bende kalmalarını kabul etmemeliydim. Ama bunu o kadar çok istemişti ki, ben de faydası olacağını sandım. Çocuklarla birlikte olduğu zamanlarda içmiyordu. İçiyorsa da, ben fark etmiyordum. Artık gidelim, burada daha fazla kalmak istemiyorum."

Toparlandığımızı ve Rachel'ın çantasını omzuna astığını gören Yosi yanımıza gelerek bizimle el sıkıştı ve bana bir kartvizit verdi. Ev sahiplerinin yanına giderek onlarla da vedalaştık.

"O tatsızlık için kusurumuza bakmayın! Benim hatamdı... Yine de umarım tekrar görüşürüz!" Alma özür dileyerek Rachel'a bakarken, Rachel da gizemle maskelenmiş belirsiz bir gülümsemeyle ellerini iki yana açtı.

Kırkıncı Bölüm

Eve vardığımızda, artık yatmaya hazırlanan çocuklarını tekrar aradı. Babaları henüz eve gelmemişti; çocuklar büyükanne ve büyükbabalarıyla birlikteydiler. Telefonu kapattığında Rachel ağlıyordu.

"Kabul etmemem gerekirdi," dedi yeniden. "Ama tamamen yalnız kalmaktan ve kenara itilmekten korkuyordum. Sami'den de korkuyordum. Şimdi de korkuyorum..." diyerek burnunu çekti. Ona sarıldığımda, bedeninin gerilip kaskatı olduğunu hissettim.

Bir bardak votka koydum. Bir dikişte içti ve kendine bir bardak daha koydu ama elinden aldım. Endişeyle bana sokuldu.

Onu öptüğümde, üşüyen sırtını ısıtmamı istiyormuş gibi bana arkasını döndü. Kolumu kendisine doladı. Bütün vücuduyla bana yasladıktan sonra tekrar döndü ve fermuarımı indirdi. Şaşırmıştım. Gecenin böyle biteceğini düşünmüyordum.

"Bunu istediğine emin misin?" diye sordum. Başıyla onayladı.

Onu soymaya başladım ama göğüslerini okşamama izin vermedi. Sadece pantolonunu çıkarmama müsaade etti ve külotuyla birlikte indirerek beni kendisiyle beraber yatağa doğru çekti.

"Elimi arkamda tut ya da istiyorsan beni bağla..." Yatağın üstündeki bornozun bağcığını çekip aldı. "İstersen vurabilirsin de."

"Baştan çıkarıcı," diyerek elimi saçlarına daldırdım. "Ama sanırım bunu yapamam."

"Korkuyor musun?" diye sordu alaycı bir tavırla. Bornozun bağcığını hafif hafif yüzüme vuruyordu. Aniden bileğini yakalayıp onu yüzüstü çevirdim ve bağcığı bileklerine dolayıp ellerini arkadan bağladım. Teslimiyetçi hali tahrik ediciydi, ama sadece kendini cezalandırmak istediğini hissediyordum. Onu çekip ayağa kaldırdım.

"Kocanın içmesi konusunda senin yapabileceğin bir şey yok," diyerek onu omuzlarından tutup sarstım. "Sen hem onun hem de çocuklarının iyiliğini istedin. Kendin için de her şeyin iyi olmasını istedin. Neden bunun bir günah olduğunu düşünüyorsun ki?"

Dudakları büküldü ve gözyaşlarıyla beraber rimeli aktı. Önümde, grotesk bir palyaço suratı duruyordu; teselliye muhtaç bir çocuk gibiydi. Elleri bağlı, kendi altına topladığı ayaklarının üzerinde oturuyordu. Ona sarıldım; tüm bedeninin titrediğini hissedebiliyordum. Gözyaşları yüzümü ıslattı; ürperdim. Sarılışımı gevşetmek istediğimde, bana sokuldu. Elimi arkasına doğru uzatıp bileğindeki bağcığı açtım ve onu yatırdım. Üstünü örttükten sonra da ışığı kapattım ve yanına uzandım. Ona sarıldım ve hem bitkinlikten hem de gerginlikten uykuya dalana kadar saçını okşayıp onu pışpışladım.

Karanlıkta uzun süre öylece yattım; saatler geçmişti. Rachel'ın düzenli nefes alış verişi, derin uyuduğunu işaret ediyordu.

Daha fazla bekleyemedim.

Kalktım ve oturma odasına gidip bilgisayarı açtım. Tel Aviv'deki taksi duraklarını araştırdım.

Aşağı indiğimde, araç evin önünde bekliyordu. Spinoza Sokağı'ndaki adresi söylemek yerine birkaç sokak önce indim.

Vardığımda, Spinoza Sokağı'na sessizlik hâkimdi. Sütunların üzerinde duran beyaz evlerin önünden, düzgün budanmış çalıların, *ficus benjamin*lerin ve palmiyelerin yanından geçtim. Ağustosböcekleri şimdi de, Rachel'la geldiğimiz zamanki gibi yüksek sesle ötüyordu; fakat bu kez pencerelerde ışık yoktu, sadece sokak lambaları yanıyordu.

23 numaralı evin taş banketinin önünde durdum. Birinci kattaki pencerelerin jaluzileri kapalıydı. Sıcak basmış olsa da ceketimi çıkarmak istemiyordum. Her iki elime de ihtiyacım vardı.

New York Times gazetesindeki makalede röportajına yer verilen belgesel film yönetmeni ve Hoffelerin dışa kapalı olan evi hakkında ortaya attığı *Kanun Önünde* metaforu geldi aklıma. Adam kanunun içine girmek istiyor, kanunun kapısında duran bekçi de adamın sorularına gizemli cevaplar veriyor; girebilecek mi, acaba ne zaman girebilecek? Bir yandan onu içeriye çekmeye çalışırken, bir yandan da içine korku salıyor; sözlerinde pedagojik eros da işliyor. Adam tüm hayatını orada geçiriyor; hem duyma hem de görme duyusu bozuluyor, ama ölümünden önce, kanunun kapısından hiç sönmeyecek biçimde taşan zayıf ışığı fark ediyor. Sonunda, bekçiye tek bir soru soruyor: Nasıl olup da kendisi dışında kapıdan geç-

mek isteyen başka birisi olmamıştı? Bekçi şöyle cevap veriyor: "Senden başka hiç kimse buradan geçemezdi. Bu kapı sadece senin için tayin edildi. Şimdi de gidip kapatacağım."

Bu hikâyedeki adamın durumuna düşmek istemiyordum. Kapalı kapıların önünde ölmek istemiyordum. Riske attığım şeylerin farkında olsam da, başka seçeneğim olmadığını hissediyordum.

Batuman'a göre, Eva Hoffe kapıdaki bekçidir, arkasında Brod ve onun arkasında da, üçüncü ve en büyük bekçi olan Kafka, nevrozu yüzünden aynı anda hem İshak hem de İbrahim olarak durmaktadır.

Kafka, aynı anda hem bekçi hem de kapıdan izinsiz girmeye çalışan biridir. Zira o kapıdan, sürekli olarak birilerinin girmesi gerekmektedir. Kafka birkaç yazısını daha önce istememesine karşın yayınlattığında, aslında bunu yapmıştı. Brod da, dostunun yok edilmesini istediği yazıları ortaya çıkardığında aynını yapmıştı. Ben işte Brod'un mirasına da, bu mirasa dahil olan günlüğe, Kafka'ya yazılmış veya ondan gelen ve şimdiye dek yayınlanmamış mektuplara da buna benzer bir şeyler olması gerektiğini düşünüyordum.

Etrafa bakındım ve kemer gibi eğilmiş bir *ficus* ağacının altından geçtim.

Karanlıkta, alüminyum çerçeveli cam kapının kilidini elimle yoklayarak buldum. Kapının topuzu avucumun içindeydi ve biraz gevşek duruyordu. Kredi kartımı kapının iki kanadının arasına sokmayı başarıp kilidin dilini ittirmem biraz zaman aldı.

İçeride ışığı açmadım. Elimi tırabzanın üzerinde tutarak merdivenleri çıktım. Birinci katta durdum. Açık kalan bir havalandırma penceresinden gelen, ağaç yapraklarındaki ağustosböceklerinin sesinden başka bir şey duyulmuyordu.

Cep telefonumun ışığını kullanarak önümü görmeye çalışıyordum. Kapının önüne geldim ve incelemeye koyuldum. İki farklı tip anahtarla açılan iki kilit vardı, mekanizmaları çok karışık görünmüyordu. Gazeteciler sürekli peşlerinde olsa da Hoffeler, birinin içeriye zorla girmesinden çekinmiyorlardı belli ki. Beni tek bir sorun kaygılandırıyordu: Kapıda bir emniyet zinciri olması.

Kıvırdığım çelik teli çıkardım ve iki ucunu birleştirerek, daha geniş olan anahtar deliğine soktum. Mekanizmayı kavraması ve uygun noktada çevirebilmem için iki elimi de kullanmam gerekiyordu. Telin iki ucunun da olması gereken yere geldiğini, kilidin diline takıldıklarını ve artık çevirebileceğimi hissedene dek ter içinde kalmıştım. Kilit, sessiz bir tıkla açıldı.

İkinci kilitten korkuyordum; anahtarı iki kere çevirmişlerse, kredi kartının, dili kaydıracak kadar derine girebileceği kesin değildi. Neyse ki plastik yumuşakça kaydı, kilidin dilinin de geriye doğru kaydığını hissediyordum. Rahatlamış bir şekilde kartı bastırdım ve kapı hafif bir sesle açıldı, ama açıldığı gibi de takıldı: Kapıda gerçekten de bir emniyet zinciri vardı

Önce telle, sonra da kredi kartıyla içeriye uzanıp zinciri açmaya çalıştım. İşaret ve orta parmaklarımı kullanıyordum; ellerim ince olduğundan, bir kısmı aradan girebiliyordu. Kartı zincire takmayı başarmıştım. Daha önce böyle bir şeyi hiç denememiş olsam da, içeriye girmek istiyordum ve mecburiyet, bu son dakika fikrini doğurmuştu. Dikkatlice, hafif hafif içeriye doğru itiyordum elimi. İyice terlemiştim. Sinirlenip kapıyı itince kartı düşürdüm ama zincir de yerinden çıkıverdi

Kalbim küt küt atarak etrafa baktım. Karanlıkta hiçbir şey göremiyordum. Burnuma kedi pisliği kokusu geldi, bir de havalandırılmamış evdeki yaşlı insan kokusu. Bu kokuyu en

son, çocukluğumda yaşlı akrabaları ziyaret ettiğimizde duymuştum.

Kapıyı arkamdan kapattım ve kredi kartını yerden almak için eğildim. Doğrulduğumda, bacağıma bir şey değdi. Sıçradım ve ayağımı çektim; bu sefer de diğer taraftaki yumuşak bir şeye çarpmıştım.

Nefesimi tuttum. Sadece kendi kendime mi gürültü yapıyordum, yoksa başkaları da beni duyuyor muydu bilmiyordum. O sırada, çarptığım şeyin ne olduğunu anladım. Birkaç saniye sessizce durdum ve kedilerin bacaklarıma sürtünmesini bekledim. İrkilip tiksintiyle ayağımı salladım ve yan tarafa doğru bir adım attım. Telefonumun ışığını kullanarak etrafı görmeye çalışıyordum. Kapılardan birinin hizasından, monoton bir nefes sesi geliyordu. Durakladım. Telefonu cebime soktum ve parmak uçlarımda yürüyerek, holün sonuna açılan kapıya doğru ihtiyatla ilerledim, elyazmalarını yatak odasında tutmadıklarını umuyordum.

Kapı kapalı değildi ama anahtar kilidin içinde duruyordu. Odaya girince kapıyı kapattım ve yine telefonumun ışığını açtım. Her iki duvarda da tavana kadar uzanan raflar vardı ve karşıdaki pencerenin panjurları kapalıydı. Rafların üzerine, yan taraflarında etiketler olan karton kutular dizilmişti.

Almanca etikete göre içinde mektuplar bulunan ilk kutuyu çekip çıkardım. Tek elle bir şey yapamıyordum. Kutuyu taşımakta bile güçlük çekiyordum ve kolum da güçsüzleşmişti; kutuyu yere koymalıydım. Pencerenin önündeki yıpranmış, bej rengi koltukların arasında duran yuvarlak sehpanın üzerinde bir okuma lambası vardı. Oraya gittim ve lambayı yaktım.

Kutuyu yere koydum ve kendim de yere oturup hızlıca kutunun içindekileri gözden geçirdim. Kafka ve Brod'un mek-

tupları, pulların üzerindeki posta mühürlerinin ve mektupların tarihlerine göre sıralanmıştı. Bir-iki mektubun içeriğine baktım ve kalkıp üzerinde *Brod, Tagebücher*[1] yazan kutuyu aldım.

Başım dönüyordu ve boğulacakmışım gibi hissediyordum.

Sert ve parlak kapağı sarı-kahverengi beneklerle süslenmiş günlüğe kalbim sıkışarak göz attım. Ne kadar zamanım olduğunu bilmediğimden, zamanımı iyi kullanmak istiyordum. Konsantre olamıyordum; okumaya sabrım yoktu. Elimi neye atarsam atayım, okumamı ve merakımı gidermemi engelleyen bir şeyler vardı. Huzursuzdum ama çekindiğim şey, yaşlı kadının uyanması değildi. Günlüğü kapattım.

Ne aradığımı tam olarak bilmeden bir şeyler arıyordum. En dipteki odadaydım ve buradan çıkmamın da gerekeceğini hiç düşünmemiştim. Duvara dayalı merdiveni açtım ve tırmanıp başka bir kutu daha aldım. Merdivenden inip koltuğa oturdum ve kutuyu kucağıma koydum. Kutuda, sayfalarına notlar yazılı defterler vardı. Sayfaları çevirip durdum ama bir türlü konsantre olamıyordum. Başım zonkluyordu, uyku bastırmıştı. Zarar vermekten korktuğumdan, defterleri kutuya geri koydum.

Okuduğum kısa süre boyunca, çarpıcı bir detaya rastlamadım. Hiçbir sırra dair kanıt bulamasam da, içimi bir minnet duygusu kapladı. Brod, mirası Avrupa'dan buraya getirmiş olmasa ya da Brod sırf bu miras uğruna son trenle Prag'dan ayrılmak zorunda kalmış olmasa, onun da elyazmalarının da yanmış olacağını düşündüm. Oysa elyazmaları şimdi burada, Kafka'nın sadece hayalinde ulaşabildiği bir ülkede ve bir şehirde duruyordu. Kafka, harekete geçme yetisine sahip ola-

[1](Alm.) *Günlükler.*

madığından sadece hayallerinde buraya gelebilmiş olsa da, en azından yazıları buradaydı.

Yandaki odada uyuyan kadının, elyazmalarına ne olacağı konusunda karar vermeye hakkı vardı; ancak bu hakkın çok dolaylı ve sadece kâğıtların kendisine dair olduğunu, kâğıtlarda yazan ve ne şahıslara ne ülkelere ne de arşivlere ait olabilecek yazılar üzerindeyse bir hak talep edilemeyeceğini düşünüyordum. Ya kimsenin ya da herkesindi bunlar; yani aynı zamanda benim de sayılırlardı. Haklılığımdan emin olmam nafileydi, bunun tek başına bir işe yaramayacağını da biliyordum. Diğer araştırmacılardan daha iyi olduğumu düşünmüyordum, daha iyi olduğum tek şey şuydu: Ben, Kafka'nın cinsel alışkanlıklarıyla ilgilenmiyordum, hiçbir şeyi ifşa etmek de istemiyordum, sadece gerçeği istiyordum.

Nefesim daralıyordu. Pencereyi biraz açabileceğimi düşündüm ancak panjurları açmamın fazlaca dikkat çekmesinden endişe ediyordum. Sonunda hem pencereyi hem de panjuru birkaç parmak araladım.

Sadece notlara ve mektuplara göz gezdirmiş olduğum için, açtığım kutularla yetinemiyordum. Birkaç dokümanda daha neler yazdığına hızla göz attım ve hepsini tekrar yerlerine koydum. Yeniden koltuğa oturmadım; her yeni kutuya baktığımda oturup kalkmak zaman kaybı olacaktı. Merdivenin yanında, ayakta okuyordum. İçeriye bir miktar temiz hava girdiği halde, nefesim hâlâ daralıyordu.

Derken holden bir ses duydum. Esintiden dolayı kapı açılıp hafifçe çarpmıştı. Korktum; hemen lambayı söndürdüm, pencereyi kapattım ve panjuru indirdim. Sessizce durup bekledim. Nefesimi tutup hiç fark ettirmeden nefes almaya çalıştıkça, boğulacak gibi oldum.

İndirilmiş storlar yüzünden oda tamamen karanlıktı. Kapının açıldığını duymamıştım bile. Yine bacağıma bir kedi dokundu, korkuyla yana doğru bir adım attım, merdivene takıldım ve düştüm. Şanssızlık o ki, merdiveni de beraberimde sürüklemiştim ve merdiven de, lambanın üzerine düştü. Önce tok bir ses çıktı; herhalde koltuğa düşmüş olan lamba, sonra da takırtıyla yere düşmüştü. Bense kedilerin tüylü ve kıvrak bedenlerinin üzerine doğru düşmüştüm. Miyavlamışlar, ciyaklamışlarlar, tırmalamışlar ve yana kaçmışlardı. Yüzüme bir şey çarptığını hissettim, bir sıcaklık vardı ve elimi attığımda, ıslak bir şeye değdim. Zorlukla kalkmaya çalıştım; nefes almakta gittikçe daha fazla zorlanıyordum. Göğsüme bir ağırlık çöktü. Bu sefer, yere dayadığım elime çarpan bir şey hissettim; keskin bir acı, ardından da gıdıklayan bir ıslaklık geldi. Nefes almak için çırpınıyordum. Odadan çıkmak istiyordum ama kollarım ve bacaklarım bana itaat etmiyordu. Kalkmaya çalışınca, yine tüylü, sıcak ve yumuşak bir şeye çarptım, sonra da bir ikincisine, üçüncüsüne; çaresizce dönüp duruyordum; üzerimde kâh tüylü vücutlar, kâh pürtüklü bir ıslaklık, kâh sivri dişler hissediyordum. Ne tarafa dönersem döneyim, ipeksi tüyler ve kıvrak vücutlar etrafımı sarmıştı. Ne olmuş olabileceğini tahmin etsem de, bana ne olduğunu anlamıyordum. Boğuluyor, tiksintiden ve korkudan titriyor ve sık soluk alışımın tuhaf seslerini adeta uzaktan duyuyordum. Derimin üzerinden bir bıçak geçiyordu sanki. Kendi nefes alış verişimin böyle uzak ve yabancı oluşuna da şaşırmıştım. Artık ne olacağı umurumda değildi; çığlık atmak istedim ancak içimden gelen ses, daha çok inlemeye benzeyen bir yardım çağrısına benziyordu. Hatırladığım son ses de bu oldu, sonra sadece güçsüz düşüp yere devrileceğime ve kedilerin yüzüme çıkmasıyla boğulacağıma dair gittikçe büyüyen bir korkuya kapıldım.

Kırk Birinci Bölüm

Kendime geldiğimde beyaz bir odadaydım. Dar, sert bir yatakta yatıyordum ve bilincim yavaş yavaş açılıyordu. İlk hissettiğim şey rahatlamaydı; düzenli nefes alabiliyordum. Nefes alabildiğimi fark edince, eksikliği telafi etmek için ya da yeniden nefessiz kalmaktan korkar gibi, gittikçe daha derin nefesler almaya başladım. Boğulacak gibi olduğumu hatırlıyordum. O anı düşününce, sanki yeniden nefessiz kalacakmışım gibi geliyordu. Etrafı ancak sonra inceledim ve parmaklıkları fark ettim. Ortam hastaneye pek benzemiyordu.

Güçlükle kalkmaya çalışırken elimde bir acı hissettim. Her iki elimi de havaya kaldırdım, evirip çevirip inceledim. Üzerleri yara bantlarıyla doluydu, bantların etrafında da düzensiz, sarı lekeler vardı. Tentürdiyot. İstemsizce elimi yüzüme götürdüm. O yakıcı acıyı anımsıyordum. Elimi yüzümün üzerinde gezdirdiğimde, yüzümde de yara bantları olduğunu hissettim.

Yaralarımı inceledikten sonra, nerede olduğumu anlayabildim. Bilincimi yitirmiş olabileceğimi tahmin ediyordum, ancak ondan sonra neler olmuş olabileceği konusunda bir fikrim yoktu.

Zorbela ranzadan indim ve parmaklıklara doğru gittim. Olabildiğince yüksek bir sesle İngilizce konuşmaya başladım. Kimse cevap vermeyince de parmaklıkları salladım.

Açık mavi gömlekli, lacivert pantolonlu, beli silahlı bir polis, parmaklığın diğer tarafında, elinde bir kâğıt tomarıyla belirdi. Biraz geriye çekildim.

"Buraya nasıl geldim ben?"

"Kendinize geldiniz mi?" diye önce İbranice, ben cevap vermeyince de İngilizce sordu polis. "Zamanı da gelmişti. İbranice bilmiyor musunuz?"

Başımı hayır anlamında salladım. Bir şeyleri yanlış anlamak istemiyordum.

"Bana ne oldu?"

"Haneye tecavüzde bulundunuz ve bir evi soymaya çalıştınız."

"Bir şey çalmak niyetinde değildim!" Sesimi yükseltmiştim. "Telefon etmek istiyorum. Saat kaç?"

Rachel'ı aramak istiyordum. Sanki tüm bunların gerçek olduğuna, ancak onu görünce inanabilecektim.

"Saat sabahın dördü. Adınız?"

Adımı söyledim.

"Nereden geldiniz ve ülkeye geliş amacınız?"

Nereden geldiğimi ve ziyaret amacıyla burada bulunduğumu da söyledim. Detaylara girmedim.

"Neden yanınızda kimlik yok?"

"Belgelerim misafir olduğum evde kaldı."

"Mesleğiniz?"

"Üniversitede öğretim görevlisiyim."

Polis başını kaldırdı.

"Öğrencilere ne öğretiyorsunuz? Haneye tecavüz mü?"

"Amerikan edebiyatı. Bir de modern Yahudi edebiyatı," dedim, güven uyandıracağını umarak.

"Demek haneye tecavüz sadece bir çeşit hobi." Dalga geçiyordu.

Cevap vermedim; sadece başımı salladım. Diyecek bir şeyim yoktu.

"Bu söylediklerinizi onaylayacak kimse var mı?" diye sordu olabildiğince makul bir tavırla.

Rachel'ın tam adını verdim.

"Mesleği?"

"Klinik psikolog."

"İşte buna ihtiyacınız olabilir." Kafasını iki yana salladı ve koridorun ucuna doğru yürümeye başladı.

"Lütfen!" diye seslendim arkasından. "Bana tam olarak ne olduğunu söyleyebilir misiniz?"

"Bunu biz de bilmek istiyoruz," dedi neşeyle. "Nöbetteki polisler ve sağlık görevlileri oraya vardığında, baygın bir şekilde bir sürü kedinin arasında yatıyormuşsunuz. Şimdi yatıp uyuyun. Sabah ifadenizi alacağız."

"Kız arkadaşımla konuşmak istiyorum."

"Ben de benimkiyle. Ama benim sabahı beklemem gerektiği gibi, siz de bekleyeceksiniz. Dedektifler izin verirse kendisiyle konuşabilirsiniz."

Moralim bozuk bir şekilde ranzaya geri oturdum. Beynimin içinde bir uğultuyla, o evde neler olmuş olabileceğini ve bana ne gibi suçlamalar yöneltebileceklerini düşünmeye çalıştım.

Spinoza Sokağı'ndaki evden hiçbir şey almamıştım ve öyle bir niyetim de yoktu. Sadece eve girmek istemiştim, hoş bunun ötesinde, orada ne aradığımı tam olarak söyleyebilmem

imkânsızdı. Soran olursa, sürmekte olan bir davaya açıklık getirmeye çalıştığımı, ancak bunu anlamalarını ya da bana inanmalarını beklemediğimi söyleyebilirdim.

Huzursuz bir şekilde uykuya daldım. Tam dalıyorken, tırmalayan pençeler gördüm ve bir miyavlama sesiyle kedi sidiği kokusuna uyandım.

Sabah kahve ve sandviç verdiler ama hâlâ telefon edemiyordum. Rachel'ı aramalarını, bana avukat bulmasını istemelerini söyledim, fakat sadece sabırlı olmamı işaret eden bir el hareketi yaptılar. Öğleden evvel, sivil kıyafetli bir dedektifin odasına götürüldüm. Ceketini çıkardığında, koltuğunun altında taşıdığı tabanca kılıfı ortaya çıktı. Bu tarz, omuzdan askılı bir kılıfı şimdiye kadar sadece filmlerde görmüştüm ve adam da polisiye filmlerdeki karakterleri andırıyordu: Yorgun, kırışık yüzlü, asık suratlı ve kafası dımdızlak tıraşlıydı. Neden ona bakıp durduğumu bile sordu. Özür dilemek zorunda kaldım.

Benimle esas hakkında konuşmaya başlamadan önce, uzun uzun masasının üzerindeki eşyaları düzenledi. Sonra, bana kim olduğumu, nereden geldiğimi, ülkede bulunma amacımı, sanki tüm bunları gece nöbetçisine anlatmamışım gibi, uzun uzun yeniden anlattırdı. İngilizceyi ağır bir aksanla, gırtlaktan gelen derin bir sesle konuşuyordu.

"Kapıda zorlanma izi yoktu, sizin üzerinizden de herhangi bir alet çıkmadı. Eve nasıl girdiniz?"

Kapıyı açık bulduğumu ve ev sahibine haber vermek istediğimi söyleyebilirdim. Beni içeriye ev sahibinin aldığını da söyleyebilirdim; bizi yüzleştirmekle uğraşsın dursunlardı. Ama ben yine de doğruyu söyledim.

"Peki, o tel nerede?" diye sordu dedektif.

Kendimi kurtarmak için şöyle dedim:

"Bilincimi yitirmişim. Evde kalmış olmalı."

"Yaşlı kadın atmadıysa tabii…" Telefonu kaldırdı, İbranice bir şeyler anlattı ve kafasını sallayarak telefonu geri koydu.

"Ne çalmak istiyordunuz?" Yeniden bana dönmüştü.

"Hiçbir şey. Doğrusu şu ki, hiçbir şey."

"Tabii ya! O zaman neden oraya gittiniz peki?"

"Eve girmek istedim."

"Bir şey mi arıyordunuz?"

"Sadece orada olmak istedim."

"İyi de, orada ne yapmak istiyordunuz bayım?" diyerek sesini yükseltti.

"Okumak," dedim kendimden pek de emin olmadan; bu da pek tatmin edici bir cevap değildi ama yine de söyleyebileceğim başka her şeyden daha doğruydu.

"İsrail Devleti, Milli Kütüphane ve daha bilmem kimler bu kadınla mahkemelik. Sürekli gazetecilerin ablukası altında. Dünyanın yarısı kendisinden elyazmalarını istiyor. Siz ise evine öylesine girip bir şeyler okumak istiyorsunuz, öyle mi? Siz nerede yaşıyorsunuz bayım ve kendinizi ne sanıyorsunuz?"

Susuyordum.

"Söyleyin, sizinle ne halt edeceğim?" diye sordu.

"Telefonumu verirseniz, kız arkadaşımı arayacağım."

"Psikolog olanı mı?" Önündeki notlara baktı. "Fena bir fikir değil... Şimdi hücrenize döneceksiniz ve çok geçmeden yeniden görüşeceğiz."

Cep telefonuma el koydukları ve kol saatim de olmadığı için, saatin kaç olduğunu öğle yemeği getirmelerinden anladım. Okuyacak bir şeyler vermelerini istedim ama sadece İbranice gazeteler vardı. Bir süre sonra, gardiyan parmaklıkların arasından bir Amerikan çizgi romanı uzattı.

Hücrenin kapısı açılıp dışarı çıkmam istenene dek ne kadar zaman geçtiğini bilmiyorum. Koridorlardan geçtik, bir kapı açıldı ve yan taraftan beyaz plastik bir duvarla ayrılmış, tercüme kabini benzeri ufak bölmeler olan bir yere geldik, bölmelerin içinde birer sandalye ve masa bulunuyordu. Camlı duvardan, odanın diğer tarafı görünüyordu. Ben oturduktan sonra, karşı tarafta bir kapı açıldı ve içeriye Rachel girdi.

Mutluluktan istemsizce gülümseyerek elimi kaldırdım ve ona el salladım. İçinde bulunduğum duruma kıyasla fazla neşeli davrandığımı fark etmiştim.

"Burası o kadar iyi bir yer mi?" diye sordu. Gözlerinin altında halkalar vardı ve sesi de beni havaalanından aldığı zamanki gibi ruhsuzdu.

"Pek öyle söylenemez."

"Nasılsın?" diye sordu.

"Şimdi seni görünce daha iyi oldum." Gülümsemeye çalışıyordum ama Rachel'ın suratı asıktı. Hiçbir tepki göstermedi, hatta duygusuz olduğu bile söylenebilirdi. Bizi izlemelerinden çekiniyor gibi bir hali vardı. Tavanın köşelerindeki kameraları ben de görmüştüm. Ancak, Macarca konuştuğumuzdan, konuştuklarımızı anlıyor olmaları ufak bir olasılıktı.

"Fenalaştığını söylediler. Kedilerin arasında öylece yatıyormuşsun. Seni o durumda bulmuşlar. Yaşlı kadın, polisi ve sağlık ekiplerini aramış. Sana ne olduğunu hatırlıyor musun?"

"Nefes alamıyordum. Kedilerin yüzüme çıktığını hatırlıyorum. Panikledim. Boğulacak gibi oldum..." Olan biteni hatırlamaya çabalasam da, hikâyenin zamansal kurgusunu oluşturamıyor, neyin neyden sonra olduğunu kestiremiyordum.

"Seni mahvetmişler," diyerek yara bantlarına baktı. "Polisler evde düzinelerce kedi bulmuş. Evin bekçisi gibi davran-

mış olabilirler. Senin de kedi tüyüne alerjin olabilir. O yüzden nefes alamamış ve bayılmış olmalısın. Belki de Kafka alerjin vardır. Seni aptal seni! Nasıl böyle bir şey yapabilirsin?!" İki dirseğini de masaya koydu ve başını avuçlarına dayadı. "Bütün bunlar ne işe yaradı şimdi? Eve girip ne yapmak istedin? İyi ki yaşlı kadına bir şey olmamış!"

"Senin de mi ifadeni aldılar?"

Rachel başıyla onayladı.

"Ne sordular?"

Rachel susuyordu.

"Ne sorduklarını söyler misin?"

"İlişkimizin detaylarını sordular ve seninle ilgili düşüncelerimi anlatmamı istediler. Açıkça, normal olup olmadığını sordular…" Sinirle kahkaha attı.

"Sen ne dedin?"

"Dün akşama kadar normal biri olduğunu düşündüğümü. Ama o zamandan beri bundan pek de emin değilim…" Rachel ciddi olmaya çalışsa da yeniden gülmeye başladı, sonra da suratı asıldı. "Oysa güzel olabilirdi... Çok aptalsın, hiç zaman tanımadın."

Başımı iki yana salladım.

"Kaçıp gitmek istemesen, asla böyle bir şey yapmazdın."

"Rachel, konu bu değil!"

"O zaman ne?"

Ona bile söyleyemeyeceğimi düşünüyordum.

"Gazeteler yazmış mı?" diye sordum.

"Televizyon haberleri bile seninle dolu. Adını bilmiyorlar, sadece yurt dışından gelen birisinin eve izinsiz girdiğini söylüyorlar. Çıkınca basın açıklaması yapabilirsin," diyerek dalga geçti, sonra birdenbire sesi kesildi. "İstediğin bu muydu? Planın bu muydu? Ünlü olmak mı istiyordun?"

Yine başımı iki yana salladım. Kızgınlıkla devam etti.

"Bunu amaçladıysan, başardın. Lütfen benden kimseye bahsetme. Beni bu olaya karıştırma. Sen gideceksin ama ben burada kalacağım. Çocuklarım, işim, tüm hayatım burada. Skandala ihtiyacım yok!" diye bağırdı.

Anlayışla başımı salladım.

"Beni ne zaman salıvereceklerini söylemediler mi?"

"Hayır."

"Sordun mu?" Sesimi yükseltmiştim.

"Hayır. Pek öyle şey gibi görünmüyordu..." Gergin bir şekilde gözlerini kırpıştırdı. "Ama sorarım."

"Minnettar kalırım," dedim kinayeli bir tavırla.

"Bir şeye ihtiyacın var mı?"

"Kitap, gazete, okuyacak bir şeyler. Temiz kıyafet. Bir avukat bulmak da fena olmayabilir. Eğer sana verirlerse, kartımdan para çekebilirsin. Şifreyi veririm."

"Kefaletle serbest kalıp kalamayacağını soracağım. Bir de, kefaletin ne kadar olduğunu."

"İyi fikir!" Neşelenmiştim.

Rachel iç çekti. O sırada içeriye bir gardiyan girdi ve görüşmenin bittiğini işaret etti.

"Dedektifle konuşacağım." Rachel ayağa kalktı. "Görüşmeye gelebilmiş olmam bile iyiye işaret. Gözaltında tutulanları aileleriyle görüştürmedikleri durumlar oluyor. Uzman olarak çağırıldığım için biliyorum. İçeriden bir şey almamış olman, almak istememiş olman da iyi. İstemedin değil mi?"

Soru soran gözlerle bana baktı. Kafamı iki yana salladım.

Sessizce durduk. Sonra arkasını döndü ve adeta duvarın içinde kaybolan beyaz elektronik kapıdan çıktı. Kapının iç tarafında kilit yoktu.

Kırk İkinci Bölüm

Ertesi sabah yeniden ifadeye götürdüler. Önceki sabah konuştuğum o aynı dedektif vardı yine. Görüşmemiz kaldığı devam ediyordu sanki; masada duran kahve fincanı bile aynıydı. Fakat iyi ütülenmiş beyaz gömleğinden adamın gayet zinde olduğu sonucuna vardım, ayrıca yüzü de daha dinlenmiş görünüyordu. Ben henüz temiz kıyafetlere kavuşamadığımdan, adamı kıskandım. Silahının kılıfı şimdi de ilgimi çekiyordu ama bu sefer baktığımı fark ettirmemeye özen gösterdim.

Oyalanıyor, kâğıtları karıştırıyordu. Telefonda İbranice konuştu, odadan çıktı, geri geldi, yine kâğıtları karıştırdı ve sonunda İngilizce konuşmaya başladı. Gergin ve kesik kesik konuşuyordu.

"Kız arkadaşınızın gönderdiği kitaplar elinize geçti mi? Daha geçmedi mi? Yakında alırsınız. Ciddi bir kadın, ona inanmaya gayret ediyorum. Demek burada araştırma yapıyorsunuz. Kafka konusunu takıntı haline getirmişsiniz. Buna herkesin hakkı var. Edebiyat önemli bir şey. Üniversitede de ders veriyormuşsunuz. Eğer ders veriyorsanız, anlatılanları anlama

ve öğrencilerinize anlatma yetiniz de olmalı. Bu durumda, şu soruya cevap vermeye çalışın: Neden böyle bir şey yaptınız? Eğer evden bir şey çalmak istemediyseniz, içeriye neden izinsiz girdiniz?"

Sustu, cevap vermemi bekledi ve cevap vermeme fırsat kalmadan, sabırsızlıkla ekledi:

"Bana mantıklı bir cevap verebilirseniz ve cevabınız suç unsuru içermezse, sizi içeriye atmamaları konusunda faydası olabilir. Eğer amacınız bu değilse tabii."

Samimi görünüyordu. Derin bir nefes aldım ve anlatmaya başladım.

"Bu konuda beni rahatsız eden şeyler vardı. Mirasın ele alınış şekli, ondan bahsediliş biçimi. Ama bundan çıkar sağlamak amacında değildim. Kanuna aykırı bir şeyler yapmak amacında da değildim. Eğer böyle bir şey yaptıysam, bunu yapma amacım, kanun bu meselede yetkili olmadığını vurgulamaktı."

Dedektif gözlerini kırpıştırdı, alnını kırıştırdı ve ben de devam ettim:

"Hepimizin bildiği anlamda kanundan bahsediyorum. Bazı durumlar, kendi kanunlarını kendileri oluşturur. Basitçe, eve girmem ve yazıları okumam gerektiğini hissettim. Sırf kanunen yasak olduğu için. Kurumlar, kanunları ve parayı kullanarak bu mirası ele geçirmeye çalıştığı için. Herkes miras konusunda sadece konuşup, bu miras üzerinde kimin hak iddia edebileceğini tartıştığı için, bir şeyler yapmak istedim. Tam olarak ne aradığımı ya da neye bakmak istediğimi bile bilmiyordum. Tek istediğim, içeriye girip elyazmalarına bir göz atmaktı."

"Kız arkadaşınıza bundan bahsettiniz mi? Ne planladığınızdan haberi var mıydı?"

"Hayır."

"Size kimse yardım etmedi mi?"

"Eve tek başıma girdim."

"Ve ne buldunuz?" diye sordu esprili bir şekilde. "Neyi okudunuz?"

"Bir-iki mektup ve günlüklerden bazı parçalar okuyabildim. Bunların da içeriğini hatırlamıyorum ama... Şunu anlamalısınız, içeriye girmekteki amacım bir şey çalmak değildi! Sırları ele geçirmek amacında bile değildim. Sadece, olmamam gereken bir yerde olmak istedim. Şunu söylemekti amacım: Bu miras üzerinde, kimsenin, bir başkasından daha fazla hakkı yoktur. Miras, ya herkesindir ya da hiç kimsenin."

"Yeter!" diyerek masaya vurdu ve ayağa kalktı dedektif. "Devam etmeyin!" Başını sallayarak odada volta atıyordu. "Sizi dinledikçe, daha da tehlikeli olduğunuzu düşünmeye başlıyorum. Sizin derdiniz kanunsuz bir şeyler yapmak değil, kanunun kendisine zarar vermek. Ya da kanunu tamamen ortadan kaldırmak! Sırf polis olduğum için, Kafka'yı okumadığımı mı sanıyorsunuz? Okulda okumamış olsam da, miras davası yüzünden haberler çıkmaya başlayınca okudum."

Sessizce gözlerimi kırpıştırıyor ve söylediklerimi hatırlamaya çalışıyordum. Bu çıkışın sebebini anlamaya çalışıyordum.

"Evden çıkınca ne yapacaktınız?" Avucunu masaya dayadı. "Makale mi yazacaktınız? Röportaj mı verecektiniz? Yoksa amacınız tutuklanmak ve böylece haberlere çıkmak mıydı?"

Başımı iki yana salladım.

"Bilmiyorum. Gerçekten bilmiyorum. Skandal çıkmasını istemiyordum ve şimdi de istemiyorum. Her şey yoluna girsin istiyorum."

"Emin misiniz?" diye sordu alaycı bir tavırla.

Oturup kâğıtlarına baktı. Başka sorular arıyor gibiydi. Sonra gözleri parladı. Aklına yeni bir şey gelmişti.

"Sizin İsrail vatandaşlığınız yok, değil mi?"

"Yok."

Beni hücreme geri göndertti. Bir süre sonra plastik bir tepside, plastik bir tabakta öğle yemeğim geldi. Balıklı ve sebzeli kuskusun içindeki baharat beni rahatsız etse de yemeği yedim. Rachel'ı ve birazdan çocuklarını almaya gideceğini düşündüm.

Acaba haklı mıydı? Gerçekten de benim için bilinmez olan bu durumdan kaçmaya mı çalışıyordum? Çocuklarından mı çekiniyordum, Rachel'ı onlarla paylaşmaktan mı çekiniyordum? Rachel beni özlüyor muydu acaba? Çocukları yattıktan sonra, ona dokunan, oturup konuşabileceği birinin olması şüphesiz iyi gelirdi ona, ama belki her şeyin eski düzenine girmesi de onu rahatlatacaktı. Peki ya benim için? Acaba ben onu özleyecek miydim? Yoksa gerçekten kaçmaya çalışıyordum da, tüm bu Kafka meselesi bir bahaneden mi ibaretti?

Öğleden sonra kıyafetlerime ve kitaplarıma kavuştum. Beni duşa götürmelerinden sonra da kıyafetlerimi giydim. Kitapların elime geçmiş olması nafileydi, okumaya sabrım yoktu. Ranzaya uzandım, kalktım, sonra yeniden uzandım, kalktım. Hücrede volta atıp durdum. Hücre dardı; tüm hücreler gibi dardı. Pek fazla dışına çıkmadığım ve içinde zamanın geçmesini, bir şeyler olmasını bekleyip durduğum evdeki çalışma odam gibi dardı.

Bir anda, içerideki ve dışarıdaki dünya arasında pek de fark olmadığına dair tuhaf bir hisse kapıldım. İnsanı bir yere kapatıp yiyecek-içecek, kâğıt-kalem verseler, sadece kadınların ve de her zaman konuştuğu şeyleri konuşabileceği o insanların eksikliğini çekerdi. Dışarıdayken hiçbir zaman kendimi,

özgürlüğü özlemeyecek kadar ve bir anlamda tutsak gibi hissetmeyecek kadar özgür hissetmemiştim. Doğruyu söylemek gerekirse, dışarıda da bir özürlüymüşüm gibi kendimden utanıyordum. Belki eve girmemin sebebi de buydu ve bir daha ifadem alınırsa, gerçekleri söylemiş olmak adına, bunu da eklemeye karar verdim.

Belki de hücrede geçirdiğim vakit, gerçek farkı anlamama yetmeyecek kadar kısaydı. Kafamda kuruyordum; içeride de ders verebilirdim, kitap okuyabilirdim, bedenim de bir süre sonra bu durumu kabullenirdi, yeter ki mutluluğu kendisinde bulabilsin. Belki de çözüm, tam da buydu: İnsan, bir kadının yanında kalmayı başaramıyorsa, belki de hepsinden vazgeçmeliydi. Ders verme imkânı bulduğum gibi, içeride bir şeyler öğrenme imkânı da bulabilirdim. Belki de burada nihayet İbranice öğrenebilirdim. İnsanın mutlu olmaya dair ufak bir ümidinin olması, şartlara çok kolay adapte olması için yeterliydi işte.

Kırk Üçüncü Bölüm

Sonuçta, kefalete gerek kalmadı. Yabancı ülke vatandaşı olarak, haneye tecavüzden sınır dışı edildim. Şanslıydım. Rachel'a ve ismini Rachel'dan öğrendiğim Dedektif Lavan'a müteşekkirdim. Rachel, benimle ilişkisi olduğundan uzman görüşü beyan edememiş olsa da, Lavan onu dinlemiş ve hem onun hem de benim doğruyu söylediğimize kanaat getirmişti.

Rachel, dedektife neler söylediğinden pek bahsetmemişti. Yüz yüze konuşmak için fazla zamanımız da olmadı, zaten konuşacak daha önemli konular vardı.

Bir akşam, grafit grisi bir Nissan Sedan ile beni havaalanına götürdüler. Dışından polis aracı olduğu anlaşılmıyordu. Yolda giderken, Lavan, Rachel'ı havaalanında görebileceğimi, kalan eşyalarımı da onun getireceğini söyledi. Rachel'ın yolcu salonuna girmesine izin vereceklerini, vedalaşma fırsatı bulabileceğimizi söyleyerek beni teselli etmeye çalıştı. Ne kadar vaktimiz olacağını ve ülkeye girişimin ne zamana kadar yasaklanmış olacağını belirtmedi. Bir daha ne zaman gelebileceğimi sorduğumda, kollarını iki yana açtı.

Polis merkezinin kapısındaki gazeteci ve kameralardan kaçmayı başardıysak da –o gün salıverileceğimi bir yerden haber almış olmalıydılar– havalimanının camlı kapısının önünde yeniden basına yakalandık.

Arabadan indiğimizde, kamera reflektörleri yandı ve basın mensupları acele adımlarla bize doğru ilerlemeye başladılar. Düzenli bir tempoyla yürüyorduk; bir tarafımda Lavan, diğer tarafımda da, arabayı süren diğer polis memuru vardı. Gazetecilerin yüksek sesle sordukları sorulardan ve bağırış-çağırışlardan, Kafka kelimesini yakalayabilmiştim. Halüsinasyon gördüğümü sandım.

"İyi de, bu ne? Nereden öğrenmişler? Beni nereden tanıyorlar?" diye korku ve şaşkınlıkla Lavan'a sordum.

"Hiçbir fikrim yok," diyerek başını salladı. "Gelin! Bu kadar kolay teslim olmayın."

Beni kolumdan tuttu ve aksi yöne doğru ilerlemeye başladı. Yüksek, metal ayakların üzerinde duran ve havaalanının iki binasını birbirine bağlayan cam duvarlı köprünün altından geçtik. Başka bir camlı kapıdan geçerek bekleme salonuna girdik. Orada da bizi bekleyenler vardı.

"Şimdi ne olacak?" diyerek aniden durdum ve Lavan'a baktım.

"Ne istiyorsanız onu yapın. Ülkeden sınır dışı edildiniz; konuşmanız yasaklanmadı."

"Bana, buraya tam bu saatte geleceğimizi nereden öğrendiklerini söyleyebilir misiniz?"

"Burası küçük bir ülke. Hiçbir şey sır olarak kalmaz." Bana baktı ve gülümsedi. "Skandal istemiyor muydunuz? Buyurun o zaman, konuşun!"

Sanki adımı haykırıyorlardı. Etrafımı kameralar sarmıştı ve flaşlar patlıyordu.

Hiçbir şey anlamıyordum ya da en azından, neredeyse hiçbir şey anlamıyordum. Yine de anladıklarım, kendimi toparlamama ve üzerime sağanak gibi yağan sorulara cevap verme çabasına girişmeme yetti.

"Evde ne buldunuz?" diye bağırdı birisi. Kim olduğunu seçemeden, sesin geldiği tarafa doğru bir şeyler söyledim.

"Elyazmaları. Ve kediler. İlki, daha çok ilgimi çekiyor."

"Polis merkezinde size nasıl davrandılar?" diye sordu kısa saçlı, yuvarlak gözlüklü, elinde not defteri tutan bir kız. Yüzünde ciddi bir ifade vardı.

"Daha önce böyle bir duruma düşmemiştim..." Gülümsemeye çalışıyordum. "Karşılaştırma yapacak bilgiye sahip değilim. Ama endişe verici bir durum olmadığını söyleyebilirim," diyerek Lavan'a baktım. "Emniyet teşkilatınızın, uluslararası standartları tutturmuş olduğunu söyleyebilirim. En önemlisi de, edebiyat dostu olmaları."

Gazeteciler gülmeye başladılar.

"Almanların Kafka'yla ne ilgisi var?" diye bağırdı arka taraflarda duran bir adam. Sadece başının tepesini görebiliyordum. Gazetecilerden bazıları kınayan tavırlarla homurdandılar.

"Okuyan insanlar," dedim. "Ve meraklılar. Kafka Almanca yazıyordu ve aynı zamanda yazıları Alman dili ve edebiyatının da bir parçası sayılır. Onun yazıları olmadan, kendisinden sonra gelen edebi eserleri anlamak mümkün değildir. Alman ruhunun suçluluk kompleksi bilindik bir şeydir. Bugün Alman kültürünün belirleyici unsuru, vicdan azabıdır. Kafka'nın kimliği, onlara yakındır. Kafka'nın onlardan alınmaması, kendileri için elbette önemlidir." Bu sırada, gazetecilerin arasında Yosi'yi gördüm ve konuştuklarımız aklıma geldi. "Kafka'yı tercih etmeleri, başka şeyleri tercih etmelerinden iyidir, öyle değil

mi?" Yosi'ye doğru başımla bir hareket yaptım ve o da başıyla onayladı.

"İsrail'de bulunan elyazmalarının burada kalması gerektiği konusunda ne düşünüyorsunuz?" diye sordu, kahverengi kıvırcık saçlı bir kadın. "Elyazmalarının korunmasına ilişkin çekinceleriniz yüzünden mi eve izinsiz girdiniz?"

"Elyazmalarının, bulundukları ülkede kalmaları gerekir. Zannımca, Kafka ve Brod da böyle olmasını isterlerdi. Bence bu başkalarının düşüncelerinden daha önemli."

"Siz anarşist misiniz? Sizce Kafka anarşist miydi?" diye sordu görmediğim birisi. Soru çok aniydi ve flaşların patlayıp durması da gözümü alıyordu. Korunmak için, elimi gözümün önüne doğru kaldırdım.

"Kafka'ya anarşist denebilir mi, bilemiyorum. Bildiğim kadarıyla, o kendisini böyle tarif etmiş değil. Ben de kendimi hiçbir zaman bu şekilde tarif etmedim." Güldüler. "Yazarlar, genellikle güçsüzlerin yanında dururlar. Devletler ise, genellikle güçlüdür. Kanun ise... Demek istediğim, temelini şiddetten alan kanun, gerçek kanun olamaz."

"Sizce Kafka, mirasıyla ilgili tartışmalar konusunda ne düşünürdü?"

"Bugün yaşasa, sizce nerede olurdu? Almanya'da mı, İsrail'de mi?"

"Sizce Kafka kime ait?"

"Sizi sınır dışı ettikleri doğru mu?"

"İsrail'e geri gelmeyi düşünüyor musunuz?"

Bir anlığına, Rachel'ın da bunları soracağını düşündüm. Acaba ona ne cevap verirdim? Sorular yağmaya devam ettikçe, hepsini kısaca cevaplamaya çalıştım. Lavan ceketimin kolunu çekiştirdi ve gazetecilere, emrivaki basın toplantısının bittiğini

gösteren bir işaret yaptı. Oradan ayrılmamız gerekiyordu. Bu sırada flaşlar hâlâ patlıyordu. Vedalaşabileceğimizi ümit ederek gözlerimle Yosi'yi aradım ve sonra da itaatkârca Lavan'la birlikte yürümeye başladım.

Lavan uçağa biniş bankosunda polis kimliğini gösterse de, güvenlik görevlileri uzun uzun pasaportumu incelediler ve klasik soruları sordular. Sabırla soruları cevapladım. Bavulumu açtırıp detaylı bir şekilde inceledikten sonra, biniş kapısından geçmeme izin verdiler.

"Tatmin oldunuz mu?" diye sordu Lavan, metal detektörünün diğer tarafına geçtiğimizde.

"Böyle bir basın açıklaması yapmayı istememiştim, bana inanın."

"Deme ya!" diye atıldı. "Aklınıza estiği için o eve girdiniz yani. Hobi olarak."

"Bu kadar alaycı olmayın. Ama teşekkür ederim."

"Ne için teşekkür ediyorsunuz?"

"Önceden haber verseydiniz, basın toplantısını kabul etmeyebilirdim. Ama böyle olunca, sanırım değdi. "

"Teşekkür etmeniz gereken kişi ben değilim," dedi ve dükkânlarla çevrili bir meydanı andıran bekleme salonundaki kafelerden birine doğru başıyla bir hareket yaptı.

Önce, kalabalıkta Rachel'ı fark etmedim. Gece olmasına rağmen, kafenin tüm masaları doluydu. Onu fark etmeyi ancak, salata, sandviç, tatlı ve içeceklerin dizili olduğu gurme tezgâhının karşısındaki masalara ikinci defa göz gezdirdiğimde başarabildim.

"Vedalaşabilirsiniz," dedi Lavan. "Ben burada bekliyorum. Biraz daha vaktiniz var."

"Nereden bildiniz?"

"Neyi?"

"Suçlu olmadığımı."

"Suçlu olmadığınızı kim söyledi?"

Kafam karışmış bir şekilde Lavan'a baktım. Rachel'ın olduğu tarafı işaret etti ve ben de hareketlendim.

Rachel bacak bacak üstüne atmış oturuyordu; dar, siyah bir etek ve topuklu ayakkabı giymişti. Gergin baldırlarının ve dikkat çekici biçimde şekilli olan ince ayak bileklerinin üzerinde, ellerini dizine bırakmış bekliyordu. Kolsuz, siyah bir tişört giymiş, giydiği eteğin takımı olan keten ceketi de omuzlarına atmıştı. Şu anda, bir hafta önce beni beklediği zamankine kıyasla çok daha kadınsıydı. Belki soğuk ve kararlı davranışlarının ardında sakladığı şeyi bildiğimden, belki de artık erişilemez olduğundan, görüntüsü de daha çok etkiliyordu beni.

Bundan sonra kiminle ilişkisi olacaktı? Ona yaklaşırken bunu düşündüm. Yosi'yle mi? Lavan'la mı? Yoksa eski bir dostla mı? Belki de yumuşar ve içki içmeyi bırakırsa kocasıyla bir deneme daha yapardı. İçimi kıskançlık bürümüştü ve bunun tek sebebi de bendim. Onunla olduğum zamanlarda, onun başkalarıyla da ilgileniyor olabileceğini hiç düşünmemiştim.

Yuvarlak, suni mermerden masada karşısına oturdum. Ayak bileklerini görecek şekilde yerleşmiştim.

"Teşekkür ederim," diyerek gözlerine baktım.

"Ne için teşekkür ediyorsun?"

"Beni çıkardığın için. Ve diğer her şey için."

"Bana teşekkür etme!" diyerek başıyla, biraz ötemizde oturan Lavan'ı işaret etti. "Şansın varmış. Amirleri neler olduğunu haberlerde izlediklerinde, onu takdir edeceklerini pek sanmıyorum. Bana da biraz minnettar olabilirsin tabii."

"Seni kıskanıyorum," diyerek başımı yeniden ona çevirdim ve önce bacaklarına, sonra gözlerine baktım.

"Kıskanmalısın da. Madem beni burada bırakıyorsun, en azından bunu yapmalısın. Aptalın tekisin. Ama bunu zaten söylemiştim."

"Seni seviyorum."

"Tabii tabii!" Rahatsız bir şekilde, garson kadının olduğu yöne baktı ve sonra yeniden bana döndü. "Bir şeyler yedin mi? Ne istersin? Fazla vaktimiz yok."

Bir şeyler yemem gerektiğini düşündüğümde midem buruldu.

"Buzlu viski."

Lavan'a da bir kahve ve maden suyu söyledim. Ona baktığımda, teşekkür etmek için şişeyi kaldırdı. Rachel da bir kahve söyledi.

"İki soruya cevap vermedin," dedi bardağımı masanın üzerine koyduğumda.

"Hangi iki soruya?"

"Birinci soru, eve girme sebebinin, elyazmalarının kaderine dikkat çekmek olup olmadığı. İkincisi de, geri gelip gelmeyeceğin."

"Sen de mi oradaydın? Seni görmedim."

"Arkada duruyordum. Seni rahatsız etmek istemedim. Tek başına olduğun zaman ne yapacağını merak ettim. Evet?"

"Güzel sorular."

"Cevabın bu mu?"

"Bilmiyorum Rachel. Cevabım bu."

"Kimse senin yerine bu sorulara cevap veremez. Bunlar senin soruların. Cevapları da senin bulman gerekir. Kafka'nın hikâyesindeki o karakter gibisin. Hani şu bahsettiğimiz karakter. Kanunun içine girip girmeyeceğine karar veremeyen ve tüm hayatını kapının önünde geçiren karakter gibi."

Başımı kaldırdım.

"Rachel, biz bundan hiç bahsetmedik!"

Omuzlarını silkti.

"Önemi yok, o zaman yanlış hatırlıyorum. Belki de bilgisayarda dosyayı açık unutmuştun, oradan okudum. İçeriye girse, kaygıları son bulabilir, hatta belki kapı ve bekçi de ortadan kaybolabilir. Cevap soruyu ortadan kaldırır. Cevap da senin hayatın işte. Onunla ne istersen yapabilirsin. O sana ait."

"Sadece var olan şey yazılabilir. Demek istediğim, psikolojik bakımdan."

"Yazının dışında da hayat vardır, değil mi? Bunu Kafka ya da Freud'un söylediğini sen dememiş miydin..."

"O sadece edebiyat," diye geveledim. Gözlerimi kaçırdım. Bacaklarına baktım. Topuklu, sivri burunlu ayakkabısıyla tehditkâr görünüyordu.

Bir süre sessizce oturduktan sonra Rachel başıyla Lavan'ı işaret edip iç çekti.

"Sanırım, yola çıkma zamanı geldi."

"Borcum nedir?"

"Kahvemi öde. Hızlandırılmış terapi oldu bu, sana da arkadaş fiyatı verdim işte. Gerçi senin ayakta tedavi edilmen mümkün olmayabilir. Seni yanıma yatırmam lazım." Gülmeye başladı ve sonra bakışları buğulandı.

Üzerine doğru eğilip ona sarıldım. Başını arkadan tuttum; kafatasının ufak girinti ve çıkıntılarını hissedebiliyordum. Onu öpmek istedim ama bana yanağını döndü.

Ayağa kalktım ve kasada ödeme yaptım. Geri döndüğümde, Rachel kaybolmuştu.

Lavan, uçağa biniş kapısına kadar bana eşlik etti. Ben elimde biniş kartımla son kontrol noktasından da geçene kadar bekledi. Selam vermek için arkama baktığımda, onu da göremedim.

Kırk Dördüncü Bölüm

Tanımadığım kadınlar: Kıvırcık saçlı bir kızıl ve uzun kahverengi saçlı bir diğeri. Hem görüntülerinde ürkütücü bir şeyler var, hem de içimde arzu uyandırıyorlar. Yüzleri, saçları ve bedenleri başka başka insanlara ait olsa da tanıdık geliyorlar. Deniz kenarında duruyorlar; fısıldaşıyorlar, birbirlerine el sallıyorlar, kucaklaşıyorlar ve öpüşüyorlar. Kendimden utanıyorum ama çekiciliklerine karşı koyamıyorum. Onlara doğru hareket ettiğimde gözden kayboluyorlar ve ne onları ne de denizi görebiliyorum.

Diğer tarafta ise, birlikte bir restoran masasına oturan dazlak kafalı Krank'ı ve Lavan'ı fark ediyorum. Karanlık bir yer burası ve mekânın oval girişi, mağara gibi bir yapının derinliklerine açılıyor. Mağarayı dış dünyadan parmaklıklarla ayıran girişe sırtları dönük olarak oturuyorlar. Mağaranın önünde dar bir patika, patikanın diğer tarafında deniz kıyısındaki kumsal; uzaklarda, denizin gökyüzüyle kavuşan mavi sonsuzluğu. Sırtımı denize ve sonsuzluğa dönerek mağaraya bakıyorum; onu görebilmek için sadece diğer tarafa dönmem gerektiğini biliyorum, ama nafile, yapamıyorum.

Krank ve Lavan şakşuka yiyorlar; önlerinde, boyun kısmı uzun bir şarap şişesi duruyor ve şişenin gölgesi duvara düşüyor. Şakşukayı ve şarabı getirenin Rachel olduğunu biliyorum ama onu göremiyorum, içimi kıskançlık kaplıyor. Şişedeki etiket bir film perdesi ya da duvardaki bir pankart gibi devasa bir boyuta ulaşmış. Üzerinde, İbranice harflerin alaycı bir şekilde salınan siluetini görüyorum. Başka zaman olsa okumakta zorlanmayacağım yazıyı, bu sefer okuyamıyorum.

Deniz tarafından, Szigetli hasidin sesi geliyor. Adamı göremesem de duvarda salınıp duran yazıya itiraz ettiğini biliyorum: "Ben böyle söylemedim! Ben böyle söylemedim!"

Nefes nefese uyandım; basınç değişiminden başım ağrıyordu. Uçak iniş için alçalmaya geçmişti. Keşke yolda içmeseydim, o zaman belki bu kadar daraltıcı rüyalar görmezdim. Beni bekleyen boş evi düşündüğümde, yanlış bir karar verdiğim fikrine kapıldım ve mideme ağrı girdi: Rachel'ı orada bırakmamalıydım.

Uçak Budapeşte'ye indiğinde başım dönüyordu. Taksiye bindiğimde de tam olarak kendime gelememiştim. Hava serindi; Tel Aviv'le arada yirmi derece fark vardı. Üşüyüp deri ceketimin fermuarını çektim, sonra yine de taksinin camını açtım; rüzgârın, geçirdiğim son günleri esintisiyle alıp götürmesini bekliyordum adeta.

Posta kutum dergiler ve mektuplarla dolup taşmıştı. Evin önünde dururken, kapıyı Rachel'ın açtığını hayal ettim; öyle olmazsa da, içeride, odada beni beklediğini… Ancak oturma odasında, köşedeki masada duran bilgisayardan, sehpa ve koltuklardan, sandalye ayaklarının aşındırdığı halıdan, kanepeden ve arkasındaki tüm duvarı kaplayan kahverengi kitaplıktan başka bir şey yoktu.

Kendi kendime, midemin düzelmesi için bir şeyler yemem gerektiğini telkin ediyordum ama canım bir şey yemek istemiyordu. Uçakta, içeceklerin yanına ufak bir sandviç ve biraz tuzlu bisküvi vermişlerdi. Bozulmuş bir kutu sütü atıp yeni bir kutu açtım ve yulaf gevreğinin üzerine boca ederek, günlerdir biriken e-postalarımı okumak üzere bilgisayarın önüne geçtim.

İlk önce, Rachel'ın bir şey yazıp yazmadığına baktım ama ondan gelen bir şey yoktu. Ben de ona yazabileceklerimi düşünmeye başladım. Ama bir şey yazarsam, aramızda hiçbir yere varmayacak acılı bir mektuplaşma sürecinin başlayacağını düşünerek yazmaktan vazgeçtim.

Herkesin e-postalarına cevap yazmak bir hayli vaktimi aldı. En çok vakit alanlar, gittikçe sabırsızlanan bölüm başkanına açıklama yaptığım ve sınav dönemi başlamadan önce teslim etmeleri gereken ödevleri geciktiren öğrencilerin bahanelerine cevap verdiklerim oldu. Öğrencilerime, başka zamanlardakine göre daha anlayışlı cevaplar yazmıştım; ne de olsa son iki yıldır derslerimi takip etmeleri pek de kolay olmamıştı.

Cevap yazma işini bitirdiğimde vakit öğlene geliyordu. Gözlerim kapanmak üzereydi. Uçakta yarı uyur vaziyette geçirdiğim iki saatin haricinde, gece boyunca uyanık kalmıştım. Şu anda bile, son aylarda başıma gelenleri kaleme alma konusunda acele etmeme neden olacak bir motivasyon hissetmiyordum: Nasıl olsa, bunları unutmam mümkün değildi. Uzandım ve neredeyse hiç rüya görmeden, derin derin uyudum.

Kendime geldiğimde, yattığım yerde oyalanmaya devam ettim. Canım kalkmak istemiyordu. Bilindik gürültüleri duymamak için yastığı kulaklarıma bastırdım. Hayatıma, seyahatimden önce kaldığım yerden devam etmek istemiyor-

dum. Görmediğim bir antrenörün direktifleriyle, aynı sahada, amaçsız daireler çizerek koşuyormuşum gibi hissediyordum. Gün ışığı beni rahatsız ediyordu; dışarının uğultusu, trafiğin gürültüsü, hayatın şekilsiz, monoton sesleri beni rahatsız ediyordu. Başkalarının, tüm bunlara, duygusuzca ve köleleşmiş bir şekilde tahammül ediyor olması da beni rahatsız ediyordu.

Akşamüzeri, sokak sessizleşip gün ışığı da kaybolduğunda kalktım. Karşıdaki binanın pencerelerinde, bazı odalardaki lambaları artık yakmış olduklarını görebiliyordum. Aydınlatılmış evleri gözlemeyi seviyordum: Sahte sıcaklıklarından ve samimiyetlerinden kendime birazcık bir şeyler tırtıklıyormuşum gibi hissediyordum. Yatak odamın karşısına denk gelen odanın balkon kapısı açık duruyordu. Orada yaşayan orta yaşlı kadının erkek misafiri olduğunda, mutluluğunun azat olmuş seslerinin geceye doğru süzüleceğini biliyordum.

Tekrar yatağıma uzandım. Gözlerimi kapatıp Tel Aviv'de, Rachel'ın evinde olduğum düşüncesini, telefonun çaldığı ve arayanın Rachel olduğu düşüncesini zihnimde evirip çevirmeye başladım. Yatakta yatarken, hasta olmanın güzel olabileceği hissine kapıldım. Kestirdiğim sırada, gerçekten de internet üzerinden arama geldiğini fark ettim bir anda.

Arayan Tamás'tı. Son konuşmamızın üzerinden aylar geçmiş gibi hissediyordum. Geri arayıp aramamak konusunda kararsızdım. Rahatlığını, duyarsızlığını ve alaycılığını çekemeyecek kadar yorgundum, ama yine de kırmızı arama düğmesine tıkladım. Genellikle arayan ben olsam da, son defasında da o aradığından, söyleyeceklerini merak ediyordum.

"Sonunda!" dedi, selam vermek yerine. Somon rengi bir tişört giymişti. Gençleşmiş görünüyordu – yoksa sadece bana mı öyle gelmişti?

"Günlerdir seni Skype'ta göremiyordum," diye hayıflandı hesap sorarcasına. "Tel Aviv nasıldı?"

"Harika."

"O yüzündeki yara bantları ne?" diyerek monitöre doğru eğildi. İstemsizce geri çekildim.

"Kediler tırmaladı."

"Kedicikler pek vahşiymiş!" Dalga geçiyor olsa da, başını yukarı aşağı salladı. "Ee, anlat bakalım!"

İç çektim. Olan biteni ona anlatmamın mümkün olmadığı hissine kapıldım.

"Daha yeni geldim. Bir çırpıda anlatamam ki..."

"İki çırpıda anlat o zaman!"

"Yoğun geçti."

"Kafka'yı buldun mu?" Sırıtıyordu.

"Bir anlamda evet..." Canlanmıştım. "Küçük bir problem çıktı ama."

"Ne yaptın?"

"İnternette beni aratsana."

"İnternette mi?" diye sorduğu sırada tuşlara bastığını duyabiliyordum. Yeniden konuşmaya başlayana kadar, neredeyse yarım dakika geçmişti. "*Haaretz, New York Times* ve *JTA*[1] hep senden bahsediyor. Ne halt ettin?"

"Miras konusundaki fikrimi söyledim."

"Gözlerime inanamıyorum... Eve mi girdin?" Hem sesinden hem de monitöre kilitlenen bakışlarından, benimle ilgili yazılardan birine daldığı anlaşılıyordu. "Gözaltına mı alındın?"

"Evet."

"Eve neden girdin ki? Bunu asla tahmin edemezdim! Ünlü

[1]Jewish Telegraphic Agency.

olmak için her şeyi yapar mısın yani? Nasıl salıverildin?" Soruları arka arkaya sıralayıp birdenbire sustu. Yeniden yazıya gömülmüş olmalıydı. Nefes alış verişini duyabiliyordum. Yeniden konuşmaya başladı. "Yaşlı hasidin dedikleriyle ilgili bir şey çıktı mı? Kafka'nın 1924'te ölmediği meselesiyle ilgili bir şey?"

Ses tonu, daha önce bu konuyu konuştuğumuz zamanlarda olduğu gibi alaycı değildi.

"Hayır. O konuda hiçbir şey öğrenemedim."

"Dememiş miydim? Kaç hipotezim böyle çürüdü, biliyor musun? Ama sana kesinlik gerekmiyor. *Sag schon*:[2] Kafka'yı bulamamışsın. Yine de bu fikri kullanıp bir roman yazabilirsin: Büyük bir Avrupa Yahudiliği romanı. Seni kıskanıyorum dostum."

"Haklı sebeplerle..." demiş olsam da, ne sebeple beni kıskanması gerekebileceğini bilmiyordum.

"Yazıları sonra okurum, sen anlatmaya devam et. Kızlarla da takıldın mı, yoksa sadece evlere izinsiz girmekle mi ilgilendin?"

"Eski bir arkadaşın evinde kaldım."

"Dişi mi?"

"Evet."

"Tırmalamayı seven türden mi? "

"Hayır, beni gerçekten kediler tırmaladı."

"Konu ciddi mi peki?"

"O orada, ben de buradayım."

"Onu biliyorum. Devamı olacak mı?"

"Bilmiyorum. Belki ben de kanunun kapısından girmeyi başaramayacağım."

[2] (Alm.) "Anlatsana." (ç.n.)

"Kanunun kapısından mı? Sen hakikaten Kafka yüzünden kafayı yemişsin!"

Daha fazla soru sormasına engel olmak için "Senden ne haber?" diye sözünü kestim.

"İnanmazsın..." dedi ama gerisini getirmedi. Sessizliğe rağmen ben bir şey sormayınca devam etti: "Sevgili yaptım."

"Kurban kim?"

"Sana anlattığım kadını hatırlıyor musun? Üniversitedeki hani, takıştığım kadın."

"Kur yaptığın için seni tersleyen kadın mı?"

"Onunla birlikteyim."

"Savaş tarihçisiyle?"

"Evet."

"Tel Aviv'de de ona mı hediye almıştın?"

"Ona..." İç çekti.

"Vay be!" Başımı sallayarak onayladım. "Demek ki mesele ciddi."

"Nişanlandık."

Bu ifadeyi Tamás'ın ağzından duymak son derece gerçek dışı gelmişti. Las Vegas'ta partiye gittiklerini ve gece otele dönerken ayaküstü evlendiklerini söylese, daha inandırıcı gelirdi.

"Dindar bir aile. Böyle şeyleri ciddiye alıyorlar," diyerek açıklamaya girişti. "Debbie o kadar umursamıyor. Boşanmış. Çocuğu da var."

Sinirimden gülmeye başladım. Kulaklarıma inanamayıp kafamı iki yana sallarken, sadece şu kadarını söyleyebildim:

"Ama bu... *Mazel tov*."[3]

"Tüm bunlar henüz bana da garip geliyor..." O da benim gibi kafasını sallayarak konuşuyordu. Sanki anlattıkları bir

[3](İbr.) Bol şans. (ç.n.)

başkasının başına gelmiş de beklenmedik haber yüzünden kafası karışmış gibi bir hali vardı.

Kısaca birkaç şey daha sordum ama sohbetimiz, aşırı yüklü gemilerin limana çekilişi gibi ağır ilerliyordu. Önümüzdeki günlerde konuşmayı kararlaştırıp sohbetimizi bitirdik.

Şaşkınlıktan kurtulup kendime gelince, aklıma yine Rachel geldi. Aramızdaki tek fark Tamás'ın Los Angeles'ta bir işinin olması mıydı? Ya da benim İbranice bilmemem mi?

Derin dondurucudan bir paket ekmek çıkardım. İki dilim ekmeği kızartıp üzerlerine tereyağı sürdükten sonra, bir daha asla evden çıkmasam nasıl bir hayatım olabileceğini düşündüm.

Valizimi açtım. Giymediğim kıyafetleri gardıroba yerleştirdim ve çıkarıp koltuğa attığım ceketimi de bir elbise askısına astım. Kirli çamaşırları toplayıp çamaşır makinesine yerleştirdim ve makineyi çalıştırdım. Bekçinin bekleme yerini alması gibi, ben de yazı masamın başına geçtim, ancak unuttuğum bir şey vardı.

Kalkıp gardırobun yanına gittim ve elimi, askıdaki deri ceketimin cebine soktum, ama ufak kemik parçasını bulamadım. İpek astarı endişeyle çepeçevre yokladım, sonra da ceketi askıdan çıkarıp elimi diğer cebine soktum. Şimdiye dek kemiği hep sağ cebimde taşımıştım, parmaklarım da dokunuşuna alışmıştı. Yeniden sağ cebi yoklayınca, astarın dibindeki deliği fark ettim. Kemiğin oradan, ceketin iç tarafına kaçtığını ve deriyle astarın arasındaki dikişin oralarda bir yerde olabileceğini düşündüm. Kemiğe erişmek için astarı daha da yırtmam gerekiyordu. Diğer elimle ceketin alt tarafını yoklayarak, kemiğin yerini tam olarak tespit etmeye çalıştıysam da deri o kısımda daha kalındı ve ben de hiçbir şey hissedemiyordum. Çekiştire çekiştire, delik iyice büyüdü ve elimi sokmayı başardım.

Sonunda kemiği bulup elime aldığımda rahatlayarak derin bir iç çektim. Ararken ter içinde kalmıştım. Kemiğe bakmadan, üzerine kafa yormadan, yazı masamın başına döndüm ve not defterlerimi, eski mektupları, aile fotoğraflarını sakladığım çekmeceyi açarak kemiği içine koydum.

Akşam saatlerine dek başka bir şey olmadı. Akşam Rachel aradı. Skype'ta çevrimiçi olduğumu o da görmüş olmalıydı. Arama zili uzun uzun çalıyor, bense titreşen ikonun yanındaki resmine bakıyordum.

Yazarın notu ve teşekkürü:

Romanım, pek çok Kafka biyografisi ve analizini, özellikle de Max Brod, Evelyn Torton Beck, Ritchie Robertson ve Klaus Wagenbach'ın çalışmalarını temel almaktadır. Franz Kafka ve Dora Diamant'ın hayatını anlattığım bölümler, Kathi Diamant'ın *Kafka'nın Son Aşkı* kitabından etkilenmiş olmakla birlikte, bu eserde anlatılan biyografik bilgilerden farklı yönlere de açılmıştır.

53-54. sayfalar arasında Gilles Deleuze ile Felix Guattari'nin *Kafka – Minör Bir Edebiyat İçin* kitabından bir bölümün, daha önce *Ex Symposion* (2003/44-45) dergisinde yayınlanan bir versiyonunun Judit Karácsonyi tarafından yapılan çevirisini temel aldım.

189-190. sayfalar arasındaki alıntının kaynağı, Karl Erich Grözinger'in *Kabala'da Dava ve Bekçi Geleneklerinin Önemi* (Károly Varda'nın çevirisiyle, *Mühely,* 1997/4) başlıklı çalışmasıdır. Çalışma *Kafka und die Kabbala* (Eichborn Verlag, 1992) kitabında yer almıştır.

Ráhel Szonja Komoróczy ve András Sziklai'ye, romanda geçen Oxford ve İsrail betimlemelerine dair verdikleri bilgiler için, dostlarıma, eleştiri ve önerileri için, *Macaristan Soykırımı Hatırlama Yılı – Sivil Fon 2014*'e de katkılarından dolayı teşekkür ederim.

İsrail'i çözüm olarak görmeyişimin başka bir sebebi vardı: Zaman bir film gibi geriye doğru aksa, toplama kamplarındaki ölüler canlansa, dumandan, külden, alevlerden ve gaz odalarından çıksalar, trenler ters istikamette hareket etse, doğmamış çocuklar dünyaya gelse, biz yetim ve öksüz torunlar atalarımızı tanıyabilsek ve hepimiz, onun öncesinde nerede yaşıyorsak, orada yaşamaya devam etsek, işte o zaman gerçekleşebilir tek ve gerçek eve dönüş. Yani, bugün huzur bulamadığımız o yerde.